

TAMPEREEN YLIOPISTO

Santeri Rantala

Uuden ajan alun yläluokan lahjanantostrategiat

Tapauksena Medici-herttuat ja hevoset vuosina 1537–1621

Historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2012

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SANTERI RANTALA: Uuden ajan alun yläluokan lahjanantostrategiat. Tapauksena Medici-herttuat ja hevoset vuosina 1537–1621

Pro gradu -tutkielma, 119 s., 6 liitesivua

Historia

Marraskuu 2012

Tutkimukseni käsittelee uuden ajan alun eurooppalaisen yläluokan lahjanantostrategioita Firenzen Medici-herttuoiden ja heidän antamiensa hevoslahjojen näkökulmasta. Medicit hallitsivat Firenzessä herttuoina tai suurherttuoina 1530-luvulta 1700-luvun puoliväliin asti. Keskityn työssäni Cosimo I:n, Francesco I:n, Ferdinando I:n ja Cosimo II:n kausiin (1537-1621). Medici-suku oli vielä tarkasteltavana ajanjaksona hyvin väkevä ja arvostettu eurooppalaisten ylimysten keskuudessa, ja heillä oli erittäin tiiviit yhteydet Habsburgeihin, Valois-dynastiaan, Tudoreihin, Jagiello-sukuun, Stuarteihin ja moniin muihinkin tärkeisiin ruhtinassukuihin. Tällaisille suvulle Medicit lahjoittivat alati hevosia, muita eläimiä ja esineitä ja saivat lisäksi runsaasti vastalahjoja. Siksi Medicien tarkasteleminen tarjoaa tarkoituksenmukaisen lähtökohdan aikakauden eliitin lahjanannon ymmärtämiselle.

Tutkin Medicien hevoslahjoja kahden pääkysymyksen kautta, eli miksi Medicit lahjoittivat ylimystölle hevosia ja millaisia hevosia he antoivat. Lisäksi motiiveja koskeva kysymys jakautuu ylimyssuhteiden sosiaaliin ihanteisiin perustuviin motiiveihin ja hevosen erityisasemasta kumpuaviin motiiveihin. Hevosen merkitystä lahjana ei ole tutkittu kovin kattavasti, sillä kirjallisuuden maininnat hevoslahjoista ovat tavallisesti irrallisia, hajanaisia ja esimerkinomaisia. Lähdeaineistosta näkee kuitenkin nopeasti, että todellisuudessa hevonen oli yleisimpiä ja arvostetuimpia lahjoja Medicien lähipiirissä. Hevoslahjaa analysoimalla löytyy myös runsaasti muihin lahjoihin sovellettavia tuloksia: erityisesti hevosen erityisaseman tarkastelu tuo esiin muiden lahjatyyppeiden vahvuuksia ja heikkouksia.

Aineistona hyödynnän Medici-herttuoiden kirjeenvaihtoa, joka löytyy *Archivio di Stato di Firenzessä* eli Firenzen valtionarkistossa sijaitsevasta *Archivio Mediceo del Principato* -kokoelmasta. Tutkimuksessa on ollut apuna ja työkaluna *Medici Archive* -projektin Internet-tietokanta, johon on koottu osa mainituista kirjeistä. Kirjeaineiston suurimpana vahvuutena on laajuus, joka mahdollistaa myös lahjojen yleisyyden ja ominaisuuksien tilastollisen arvioinnin. Toisena lähteenä on ollut ratsumies Pasquale Caracciolon kirjoittama ja 1500-luvun puolivälin

jälkeen julkaisema *La gloria del cavallo*, joka on ensyklopediamainen ratsumiehille ja ritareille suunnattu hevosopas. Tämän teoksen merkittävimpänä kontribuutiona omalle työlleni on Caracciolon vahva hevosymboliikan, -traditioiden ja -teorian tuntemus. Aineistoni työstämisessä auttaa viisikohtainen metodologinen malli, joka ottaa huomioon lähteiden keskeisimmät ongelmakohdat. Erityisen painavassa roolissa tässä mallissa ovat määrälliset menetelmät ja kirjeiden välisten tai sisäisten ristiriitaisuuksien ratkaisutavat.

Medicit antoivat hevosia pääasiassa velvollisuudesta, sitouttamisen vuoksi ja hyväntahtoisuuden osoituksena. He jakoivat hoviympäristönsä henkilöt kolmeen eri tasoon – ylempiin, alempiin ja vertaisiin – ja lähestyivät näitä tasoja eri tavoin. Siten Medicien suhtautuminen esimerkiksi Habsburgeihin, jotka olivat heitä ylempänä, oli hevoslahjanannossa perusteellisesti velvollisuudentuntoista. Habsburgit saattoivat ryhtyä esimerkiksi sotaoperaatioon, jossa tarvittiin mieluiten sen kaltaisia hevosia kuin Medicit kasvattivat talleillaan, ja he pysyivät näitä hevosia Mediceiltä, jotka eivät käytännöllisesti katsoen voineet kieltäytyä isäntiensä pyynnöstä.

Hevosen erityisasema lahjana perustuu lähteissä kolmeen osa-alueeseen, käyttöarvoon, vaihtoarvoon ja lahjoitusprosessiin. Hevoslahjaa voitiin hyödyntää aikakauden hoviympäristössä sängen moniin tarkoituksiin ja tietyissä tehtävissä hevonen oli suorastaan välttämätön. Vaihtoarvon eli hinnan suhteen voimme sanoa muun ohella, että hyvä hevonen oli luksustavara ja siten monien hovimiestenkin saavuttamattomissa, elleivät Medicit antaneet niitä heille hyväntahtoisuuttaan. Hevoslahjoituksen prosessi oli puolestaan poikkeuksellisen haastava esimerkiksi hevosen koosta, hauraasta terveydestä ja monista muista syistä johtuen.

Medicit antoivat lahjaksi kauniita, hyvärotuisia, hyväluonteisia ja nuoria hevosia. Lahjahevosilla oli myös vähäisempiä mutta silti hyödyllisiä ominaisuuksia, kuten nopeus. Joka tapauksessa ulkonäkö oli piirteistä kaikkia muita korkeammassa asemassa, sillä Medicit ja muut ylimykset tavoittelivat hoviympäristössään arvolleen sopivaa kauneutta ja hevosiltakin vaadittiin kaikissa pyrinnoissä ulkonäköä. Lahjahevosen rotu oli omalta osaltaan tärkeä ominaisuus samalla tavoin kuin ylipäänsä asioiden ja ilmiöiden aristokraattisuus, johon hevosrotu eli *-razza* suoraan rinnastettiin.

Mitä tulee aikakauden yläluokan lahjanantostrategioihin kokonaisuudessaan, tuo tutkimukseni esiin uusia tärkeitä tuloksia ja hypoteeseja. Tärkeimpänä panoksena on edellä mainittu kolmijakoinen motivaatiologiikka, joka oli hyvin todennäköisesti merkittävässä roolissa muillekin ylimyksille kuin Mediceille. Toisena olennaisena huomiona on tilastojen osoittama eläinlahjojen suosio aikakauden yläluokan keskuudessa, sillä kaikista kirjeiden lahjamaininnoista 1/9 koskee eläinlahjoja. Lisäksi kaikille ruhtinaille oli tärkeää miettiä lahjoitusprosessin haasteita ja punnita tarkasti erilaisten lahjojen vahvuuksia ja heikkouksia kuljetuksessa, hankinnassa ja muissa lahjoituksen vaiheissa.

Lopuksi on vielä mainittava, että Mediceistä on tavallisesti kirjoitettu mesenaatteina, pankkiireina ja taideihmisinä, mutta tutkimukseni nostaa esille, miten Medici-herttuat olivat monien muiden aikakauden ylimysten tapaan myös henkeen ja vereen hevosmiehiä.

Sisällysluettelo

<u>I Tutkimuksen lähtökohdat</u>	1
1.1 Eliitin hevoslahjaperinne ja Firenzen Medici-herttuat	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja työn rakenne	6
1.3 Tutkimuskirjallisuus	13
1.4 Medicien kirjeet ja Pasquale Caracciolon <i>La gloria del cavallo</i>	20
1.5 Viiden ohjenuoran metodi.....	25
<u>II Ihanteisiin perustuvat motiivit</u>	30
2.1 Hevoslahjan yleisyys ja lahjanantoa koskevat puhetavat	30
2.2 Kolme lähestymistapaa	37
2.3 Antajan, saajan ja välikäsien rooli lahjoituspäätöksissä.....	47
<u>III Hevoslahjan erityisyys</u>	55
3.1 Käyttöarvo hovieliämän tärkeissä tapahtumissa	58
3.2 Vaihtoarvo	67
3.3 Lahjoitusprosessi ja hevosen erityisasema	72
<u>IV Lahjahevosen ihanteelliset ominaisuudet</u>	83
4.1 Kauneus.....	85
4.2 Rotu	92
4.3 Luonne ja muut ominaisuudet.....	100
<u>V Johtopäätökset</u>	106
Lähteet ja kirjallisuus	117
Liitteet	120
Käännökset	120
Medici-herttuoiden suku Cosimo I:stä Cosimo II:een	125

I Tutkimuksen lähtökohdat

1.1 Eliitin hevoslahjaperinne ja Firenzen Medici-herttuat

Tämä tutkimus koskee uuden ajan alun eurooppalaisen yläluokan lahjanantostrategioita, joita tutkin myöhäisrenessanssin Firenzeä hallinneiden Medici-herttuoiden hevoslahjojen kautta, eli kyseessä on siten tapaustutkimus. Tarkastelen ensinnäkin Medici-herttuoiden **motiiveja** antaa hevosia lahjaksi yläluokan jäsenille vuosina 1537–1621. Tutkin lisäksi sitä, **millaisia** hevosia Medicit lahjoittivat ylimysverkostojensa edustajille.

Medicit eivät toki olleet ainoita ruhtinaita, jotka lahjoittivat hevosiaan erilaisten sosiaalisten tai muiden tavoitteiden tähden. Meidän on katsottava kauas varhaisantiikkiin, mikäli haluamme perehtyä hevoslahjaperinteen varhaisimpiin juuriin. Lähi-idän ensimmäisissä suurissa valtakunnissa, Babyloniassa, Assyriassa ja hyksojen valloituksien jälkeisessä Egyptissä,¹ hevosen merkitys oli olennaisin sotavaunujen vetämisessä ja ruhtinaiden statussymbolina. Hevosia käytettiin tosin jo viimeistään heettiläisten aikana (1800–1200 eKr.) myös ratsastukseen ja viestinkuljetuksessa, mutta tärkein rooli liittyi nimenomaan kaksi- tai nelipyöräisiin sotavaunuihin.

Ymmärrettävästi lahjahevosia annettiin varhaisantiikissa erityisesti tällaisiin sotaisiin tarkoituksiin tai statuksen osoituksena.² Assyrian valtakunnan loppuaikoina (1000–600 eKr.) hevosen käyttötarkoitukset monipuolistuivat jonkin verran, sillä assyrialaisille hevonen oli korvaamaton apu esimerkiksi metsästyksessä ja sotaratsuna.³ Joka tapauksessa sekä hevoset yleensä että hevoslahjat liittyivät varhaisantiikista lähtien kiinteästi yhteiskunnan eliittiin, joka hyödynsi niitä varsinkin sotilaallisten hyveiden tai urhoollisuuden kuvastimena. Sotavaunuihin hevoset

¹ Babylonian valtakausi oli noin vuosina 1900–1600 eKr., Assyrian 2200–600 eKr. Näitä edeltävässä Akkadian imperiumissa sotavaunujen merkitys ei ollut vielä kovin suuri. Hyksat puolestaan valloittivat osia Egyptistä vuoden 1700 eKr. paikkeilla ja toivat samalla mukanaan hevosvaunuja.

² Ongelmana on toki se, että aikakauden kuvalliset lähteet viittaavat lähes aina hevosen merkitykseen sodissa ja juhlallisuuksissa: arkielämää ja matkustamista ei juuri huomioitu. Rajallisten lähteiden vuoksi aikakauden hevoslahjoista on vaikea esittää varmoja tietoja, mutta hevosia annettiin ainakin sotilaallisiin, symbolisiin ja tietynlaisiin uskonnollisiin tarkoituksiin (uhreina tai eliitin hautoihin). Ks. Johns 2006, 19–20, 22.

³ Vernon 1939, 92–94.

yhdistettiin mielikuvissa vielä kauan sen jälkeen, kun vaunujen sotilaallinen merkitys oli hiipunut vähitellen vuoden 1000 eKr. jälkeen.⁴

Homeroksen ja Hesiodoksen tarinoiden sekä muun kreikkalaisen mytologian hevoslahjoista voi tehdä muutamia tärkeitä havaintoja. Ensinnäkin jumalat lahjoittivat hevosia tarinoiden sankareille, ja sankarit puolestaan lahjoittivat hevosia toisilleen. Siivekäs hevonen, Pegasos, oli joidenkin tarinoiden mukaan lahja Pallas Athenelta tai Poseidonilta Bellerofonille.⁵ Sekä Herkuleen että Akilleen mahtavimmat hevoset (Ksanthos, Balio, Eton ja monet muut) olivat lahjoja, jotka kulkivat sankarilta toiselle.⁶ Tällaisten jumalten, puolijumalten tai väkevien kuolevaisten motiivit hevosten lahjoittamiseen olivat moninaisia, mutta kreikkalaisessa mytologiassa yksi tärkeimmistä syistä oli sankarin varustaminen tulevaa heroista koitosta varten. Taivaallinen apu nuorelle suurmiehelle ja toisaalta kyseisen suosion väkivaltainen peruuttaminen nuorukaisen sorruttua *hybrikseen* eli ylimielisyyteen olivat tavallisia teemoja kreikkalaisissa tarinoissa.⁷

Maallisemmassa mielessä tiedämme, että esimerkiksi hevoskilpailut olivat tärkeitä sekä kreikkalaisille että roomalaisille. Kreikkalaiset olivat mieltyneet ratsastuskilpailuihin, roomalaiset puolestaan kärryjoihin. Myös satulat, kärryt ja maantiet kehittyivät suuresti Rooman tasavallan aikana, vaikka jalustimet tulivatkin Eurooppaan vasta varhaiskeskiajalla. Hevosia käytettiin siten viimeistään klassisen antiikin aikana ja siitä eteenpäin viihteenä, sodissa, statusesineinä, matkustamisessa ja ylipäätään lähes kaikissa sellaisissa rooleissa, jotka olivat tärkeitä myös Medicien aikana. Siksi hevosia myös lahjoitettiin aiempaa useampiin tarkoituksiin ja ylipäätään enemmän.⁸ Toisaalta kaikki edellä mainitut toimet ja harrastukset kuuluivat yhä edelleen pääasiassa ruhtinaille ja aristokraateille tai tarinoissa jumalille ja heidän suosikeilleen. Esimerkiksi Rooman keisareiden, kenraalien ja heidän hovimiestensä tiedetään lahjoittaneen toisilleen erinomaisia hevosia uskollisuuden, sotilaallisuuden ja sitoutumisen merkinä.⁹

Antiikin aika jätti siten keskiajalle vahvan perinnön: plebeijeille tai keskiaikaiselle rahvaalle hyvä hevonen oli pääsääntöisesti liian kallis ja vaativa lahja. Hevosen ja hevoslahjojen yhteys

⁴ Tällaisiin kestäviin mielikuviin viittaavat esimerkiksi roomalaisten triumfikärryt.

⁵ Caracciolo 1608, 121. Kreikkalaisissa tarinoissa monet hevoslahjat olivat lähtöisin Poseidonilta, hevosten isältä.

⁶ Poseidon lahjoitti mahtavan hevosen Arionin Hiliarton kuninkaalle, joka puolestaan antoi sen Herkuleelle. Hera puolestaan antoi Ksanthoksen ja Killaroksen Kastorille ja Polydeukeelle. Emt., 19, 125–126.

⁷ Vernon 1939, 39–58.

⁸ Johns 2006, 17, 19.

⁹ Caracciolo 1608, 19, 25. Pasquale Caracciolon mukaan roomalaiset sotilaat pitivät tällaista lahjaa erityisen kunniakkaana.

yhteiskunnan eliittiin ja sodankäyntiin säilyi vahvana. Eräs toinen säilynyt asia oli tarinoiden ja ideologioiden retoriikka, joka yhdisti hevoslahjan Jumalaan (jumaliin). Esimerkiksi keskiaikaisen ajattelijan Ramon Llullin (1235–1313) mielestä hevoslaji oli Jumalan lahja ritarikunnalle, jotta ritarit voisivat kamppailla kristinuskon puolesta.¹⁰ Erona antiikin kreikkalaiseen mytologiaan oli lähinnä se, että kreikkalaisille hevonen oli puolestaan Poseidonin lahja Ateenan kaupungille.¹¹ Lisäksi esimerkiksi keskiaikaisissa kertomuksissa sotasankari El Cidistä ja kuningas Arthurin tarinapiirissä hevoslahjoilla oli huomattava merkitys.¹² Näitä mytologisia ulottuvuuksia ei voi täysin erottaa todellisista käytännöistä, sillä kuvitteellisten ritareiden edesottamuksia tietenkin jäljiteltiin.

Joka tapauksessa jo *Cantar de mio Cidistä*, kuningas Arthurin legendasta ja niitä koskevasta laajasta tutkimuksesta näkee, että hevosen ja hevoslahjan yhdistäminen sekä ritariluokkaan että varsinkin kunniaan oli keskiajalla tyypillistä.¹³ Ruhtinaat, kuningattaret ja hovineidot lahjoittivat hevosia ritareille, ritarit toisilleen, sotilasluokka kirkonmiehille ja niin edelleen. Motivaation lähteitä saattoi olla lukuisia, mutta hevosia annettiin erityisesti sosiaalisten suhteiden luomiseksi ja tiivistämiseksi. Koska hevonen ja kunnia olivat symbolisesti niin lähellä toisiaan, voitiin hevoslahja lisäksi vaihtaa lähes sellaisenaan kunniaan.¹⁴

Yhtenä motiivina oli myös se, että antamalla lahjoja saattoi osoittaa sosiaalista tai hengellistä voimaansa, varsinkin kun anteliaisuutta pidettiin uskonnollisena hyveenä. Sitä paitsi lahjansaajankin voima kasvoi lahjoituksen myötä, sillä hän sai itselleen uusia hevosia, joita pidettiin erityisesti varhaiskeskiajan maailmassa yhtenä tärkeimmistä varallisuuden mittareista.¹⁵ Kuningas Arthuriin liittyvissä tarinoissa on lisäksi yleistä, että jalosukuiset naiset antoivat rakastetuilleen valkoisia tai mustia hevosia ja varusteita, joko rakkaudesta tai sen vuoksi, että nuorukaiset kukistaisivat neitojen viholliset. Varmaa on ainakin, että ritarit antoivat keskiajan Länsi-Euroopassa hovineidoille *palfrey*- eli *chinea*-hevosia saadakseen suosiota.¹⁶

Keskiajan renessanssille jättämä perintö oli vastaavasti suuri, sillä edelleen hevonen, ritari ja kunnia muodostivat kolmiyhteyden, jonka osia on vaikea ajatella toisistaan täysin erillään, joskin

¹⁰ LaRubia-Prado 2008, 277–278. On kuitenkin muutamia lähteitä, joiden perusteella myös vähäisempien luokkien edustajat kuten käsityöläiset lahjoittivat työhevosia. Clark 2004, 4–10.

¹¹ Caracciolo 1608, 124.

¹² LaRubia-Prado 2008, 275–299; ks. myös Newstead 1948.

¹³ LaRubia-Prado 2008, 277–282.

¹⁴ Emt., 276.

¹⁵ Emt., 281.

¹⁶ Newstead 1948, 809, 817; Loch 1986, 20.

ritariuden sotilaallinen merkitys hiipui jalkaväkeen ja tykistöön verrattuna. Medicit ja muut ruhtinaat pitivät tyypillisesti itseään ritareina ja kunnia-asiana sitä, että heitä myös kohdeltiin tämän aseman mukaisesti.¹⁷ Joitain tärkeitä eroja aiempiin aikakausiin verrattuna toki oli. Renessanssiaikana erilaisia hevoskilpailuja tuli jälleen lisää, kun keskiaikaisten turnajaisten rinnalla alettiin järjestää kouluratsastusta, Italiassa härkätaisteluja ja Firenzessä antiikin Rooman mallin mukaan kärryjokilpailuja. Tällaisia kilpa- tai kouluhevosia annettiin mielellään lahjaksi Espanjassa, Italiassa ja muuallakin.¹⁸ Tärkeänä kehityskulkuna voi myös pitää hovielämän ja sen vaatimusten muuttumista myöhäiskeskiajalla. Hovit kasvoivat, jäljittelivät toisiaan ja omaksuivat yhä monimutkaisempia rakenteita niin, että ruhtinaan oli panostettava viihteeseen, estetiikkaan ja alati paisuviin speaktaakkeleihin.

Mutta mitä tekemistä hevoslahjoilla on Medici-herttuoiden kanssa? Ensinnäkin on tärkeää ottaa lukuun se, mitä olen aiemmin sanonut hevosten ja eliitin lujasta suhteesta. Medicien kirjeiden mukaan aristokraattien hevoslahjat olivat 1500-luvulla olennaisia heidän valtastrategioilleen ja lahjoitusten vaikutukset heijastuivat ylimysten suhteiden kautta koko yhteiskuntaan. Kuvaava on esimerkiksi Francesco I de' Medicin veljelleen Pietrolle lähettämä kirje, jonka mukaan Francescon isän eli Cosimo I:n tärkeimmät tehtävät Firenzen herttuana olivat maiden hallitseminen, tyttärien naittaminen ja Habsburg-keisarin palveleminen. Näistä varsinkin kahteen jälkimmäiseen pyrintöön tarvittiin lahjahevosia.¹⁹ Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi aikarajaukseni puitteissa Medici-herttuat ja heidän uriansa merkkitapahtumat.

Alessandro de' Medicin²⁰ salamurhan jälkeen Firenzen herttuaksi nousi vuonna 1537 nuori Cosimo de' Medici, Maria Salviatin ja Giovanni delle Bande Neren poika. Medici-suvun asema Firenzessä oli ollut epävakaata sen jälkeen, kun suku vuonna 1494 karkotettiin kaupungista. Medicit palasivat Firenzessä hetkellisesti valtaan jo vuonna 1512, mutta vasta Cosimo I nosti suvun jälleen kestäväälle ja suhteellisen itsenäiselle pohjalle. Cosimon ensimmäisenä tehtävänä oli kukistaa maanpaossa olleet Strozzi-kapinalliset, mikä onnistui Montemurlon taistelussa elokuussa 1537. Seuraavaksi herttuan oli pyrittävä vahvistamaan Firenzen itsenäisyyttä suhteessa Habsburgien imperiumiin,

¹⁷ Loch 1986, 78; Langdon 2006, 37. Medici-herttuat johtivat esimerkiksi Pyhän Stefanuksen ritarikuntaa.

¹⁸ Medicien kirjeissä esiintyy hyvin monenlaisia hevosiin liittyviä kilpailuja tai pelejä *paliosta* ja härkätaisteluista erilaisiin tansseihin ja mainintoja useista kilpahevoslahjoista. Ruhtinaat halusivat viihdyttää itseään ja läheisiään tällaisilla kisoilla ja lahjoilla. Ks. sivu 62.

¹⁹ AMP. 321, 82. Francesco I:ltä Pietro Medicille 6.6.1580.

²⁰ Alessandro de' Medici oli Firenzen ensimmäinen herttua ja Cosimon kaukainen sukulainen.

mikä puolestaan onnistui taitavalla diplomatialla, lahjoilla ja sopivilla palveluksilla sekä yhdistämällä voimia vähäisempien sukujen kanssa.²¹ Cosimo lähetti esimerkiksi turkkilaisia lahjahevosia Habsburg-keisareille lähinnä kuuliaisuuden osoituksena ja suojelusuhteen symbolina.²² Tärkeinä merkkipaaluina Cosimon uralla olivat avioituminen Eleonora Toledolaisen kanssa 1539, voittoa sota Siena vastaan vuosina 1554–1559 ja eritoten Toscanan suurherttuaksi nimittäminen 1569.²³ Cosimo de' Medicin sangen pitkä valtakausi kesti vuoteen 1574 asti.

Cosimo I:stä Toscanan suurherttuaksi seurannut Francesco I de' Medici oli kelpo tiedemies mutta heikko hallitsija.²⁴ Francescokin lahjoitti usein hevosia ylimyksille ja nautti itse metsästyksestä ja hevosista yleensä, mutta silti Toscanan autonomia kaventui hänen aikanaan. Koska Francescon valtakausi oli tuntuvasti Cosimon kautta lyhyempi, vain 13 vuotta, ehti hän lahjoittaa vähemmän hevosia kuin Cosimo, mutta vähäiseen aikaan suhteutettuna Francesco oli aktiivinen lahjoittaja ja hevosten hankkija.²⁵ Francesco oli vasta kuusivuotias, kun hän jo lähetti lahjahevosta koskevan kirjeen sedälleen.²⁶ Suhteellisesta poliittisesta voimattomuudesta huolimatta Francesco de' Medici oli vahva *padrone*, suojelija taiteilijoille ja palvelijoille. Tärkeänä etappina jo ennen valtakautta oli avioituminen Habsburg-keisarin tyttären, Johanna Itävaltalaisen kanssa vuonna 1565. Johanna ei tosin viihtynyt Firenzessä ja kuoli jo vuonna 1578, eikä hänellä siten ollut miehensä tai Eleonora Toledolaisen kaltaista huomattavaa merkitystä hevoslahjoituksissa.

Francescoa seurasi herttuaksi vuonna 1587 tämän nuorempi veli, kardinaali Ferdinando de' Medici. Ferdinando I oli edeltäjänsä sovitteluvampi ja onnistui vahvistamaan valtakuntansa diplomaattista asemaa suhteessa Ranskaan ja molempiin Habsburg-haaroihin.²⁷ Kirjeissä Ferdinando oli useammin lahjansaaja kuin -antaja, mutta muutamia esimerkkejä löytyy siitä, kuinka hän antoi hevosia esimerkiksi Gonzaga-suvulle tai Lerman herttualle Francisco Rojasille. Ferdinando lähestyi muutamia tällaisia Espanjan ja Italian mahtisukuja hevoslahjoin tarkoituksenaan todennäköisesti pankkitoiminnan tukemana vahvistaa voimaansa ja

²¹ Hibbert 1974, 264; Contini & Volpini 2007, 32.

²² Käsittelen tarkemmin Medicien ja Habsburgien suhdetta puhuessani lahjanantajan *velvollisuuksista* luvussa 2.2.

²³ Hevosten osalta kohokohtia eli onnistuneita lahjoituksia oli paljon, mutta esimerkiksi Ridolfo Baglionin vuonna 1551 lähettämässä kirjeessä mainittu hienon turkkilaisen hevosen lahjoitus Filip II:lle oli erityisen tärkeä ja vaati poikkeuksellista vaivannäköä. AMP. 401, 755. Ridolfo Baglionilta Cosimo I:lle 21.3.1551.

²⁴ Hibbert 1974, 275–283. Medicien perinteiden mukaan Francescokin oli kiinnostunut alkemiasta ja luonnontieteistä ja päätyi moniin kellovillisiin tieteellisiin oivalluksiin. Cesati 1999, 97.

²⁵ Cosimon lahjoituksista mainitaan suunnilleen kaksi kertaa useammin (noin 40 kertaa Francescon 20:tä vastaan).

²⁶ AMP. 9, 531. Francesco I:ltä Pedro Toledolaiselle 24.3.1548.

²⁷ Ramklint 2006, 176; Hibbert 1974, 279.

neuvotteluasemiaansa merkittävimpiin kuninkaallisiin sukuihin nähden. Näistä kirjeistä näkyy selvästi se, miten suurta huolellisuutta Ferdinando vaati nähtävän lahjoitusprosessissa ja diplomaattisen etiketin noudattamisessa.²⁸ Herttua avioitui Cristina Lothringeniläisen kanssa vuonna 1589, jonka jälkeen hän hallitsi vielä vuoteen 1609 asti. Sekä Cristina että Ferdinando panostivat välikäsinä ja antajina merkittävästi yläluokan hevoslahjoihin aina kuolemiinsa asti.

Viimeinen rajaukseni piiriin kuuluva Medici-herttua on Ferdinandon seuraaja Cosimo II. Mediceillä oli vielä tuolloin kosolti varallisuutta, valtaa ja erityisesti arvovaltaa, mutta Cosimo II:n aikana alkoi alamäki pankkitoiminnan lopettamisen myötä.²⁹ Cosimo II oli ruumiiltaan heikko ja hallitsi vain lyhyen aikaa (1609–1621), mutta hienoja Medici-perinteitä mukaillen hän oli voimakas *padrone* hovimiehilleen, joista kuuluisin lienee Galileo Galilei. Hevoslahjarintamalla viimeiset vuodet olivat aktiivisimpia ja hedelmällisimpiä, kun esimerkiksi tärkeä lahjoitus Espanjan Habsburgeille onnistui vuonna 1621 mainiosti, vaikka Cosimo II ei ehtinyt nähdä lahjoitusta aivan loppuun saakka.³⁰ Toinen selkeä kohokohta oli avioliitto Maria Magdalena Itävaltalaisen kanssa vuonna 1608. Cosimo II:n jälkeen Medici-suku hallitsi Firenzeä vielä noin 100 vuotta, mutta heidän tähtensä kääntyi pian laskuun vaurauden huvetessa.

1.2 Tutkimuskysymykset ja työn rakenne

Tutkimukseni valottaa 1500-luvun eurooppalaisen ylimystön lahjanantostrategioita lähestymällä teemaa Firenzen Medici-herttuoiden hevoslahjojen kautta. Selvitän, millaisia motiiveja Mediceillä oli tällaisiin lahjoituksiin ja millaisia hevosia he pyrkivät valitsemaan. Medicien strategioiden tutkiminen avaa tiettyjä uusia hypoteeseja ja tuloksia, joita uuden ajan alun lahjoituksia selvittävät tutkijat voivat jatkossa soveltaa moniin lahjatyyppeihin ja ruhtinassukuihin. Vedän johtopäätöksissä yhteen, mitkä osa-alueet Medicien lähestymistavoissa ovat tällä tavoin

²⁸ Esimerkiksi AMP. 4936, 90. Ferdinando I:ltä Cosimo Concinille 31.7.1603.

²⁹ Ramklint 2006, 180.

³⁰ Kyseiseen lahjoitukseen liittyy yksitoista kirjettä. Kuningas Filip III antoi ymmärtää, että Madridin hovissa olisi tarvetta hyvälle ratsuhevosille. Ks. esim. AMP. 4949, 936. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 1.8.1621; AMP. 4949, 886. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.6.1621.

potentiaalisesti yleistettävissä muiden aikakauden ylimysten toimintatavoiksi. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1) Miksi herttua-Medicit antoivat hevosia lahjaksi yläluokalle vuosina 1537–1621?

a) mitkä olivat yläluokan edustajien keskinäisten suhteiden sosiaalisiin ideaaleihin perustuvat motiivit?

b) miksi Medicit lahjoittivat juuri hevosia eli millä tavoin hevonen oli erityisasemassa suhteessa muihin lahjoihin?

2) Millaisia hevosia Medicit lahjoittivat yläluokalle ja miksi juuri sellaisia?

Tutkin siis aluksi luvuissa 2 ja 3 Medici-herttuoiden syitä lahjoittaa hevosia yläluokalle. Barbara Rosenwein mainitsee artikkelissaan *Property Transfers and the Church* muutamia tärkeitä kysymyksiä, joita lahjatutkijan on tarkoituksenmukaista lähteilleen esittää. Voidaan kysyä miksi annettiin, miten annettiin, kuka antoi ja kenelle, milloin ja missä yhteydessä.³¹ On kuitenkin tarkoituksenmukaista tutkia ensisijaisesti motiiveja, sillä Rosenweinin esittämät muut ongelmat ovat miten-kysymystä lukuun ottamatta sangen deskriptiivisiä ja selvästi alisteisia motiiveille, joiden ymmärtäminen on välttämätöntä Medicien (ja yläluokan) lahjastrategioiden käsittämiseksi. Argumentin painavuutta lisää se, että hevoslahjoja ei ole aiemmin juuri tutkittu, joten on todennäköisesti järkevintä aloittaa teeman analysoiminen tutkimalla ilmiön perimmäisiä syitä.

Kysymys motiiveista voidaan jakaa kahteen osaan, yläluokan edustajien välisistä sosiaalisista suhteista ja suhteiden ideaaleista kumpuaviin motiiveihin sekä hevosesta itsestään johtuviin syihin.³² Kyseessä ei ole tutkimuksen varsinainen lähtökohta, sillä jaottelu pohjautuu Medicien ja lahjansaajien keskinäisiin lahjanantoa koskeviin kirjeisiin, joissa nämä keskustelevat lähes aina joko suhteen ideaaleista tai hevosen itsensä merkityksestä (ks. erityisesti s. 33). Käsittelen siten luvussa 2 kysymystä 1a ja luvussa 3 ongelmaa 1b.

Alaluvussa 2.1 tarkastelen hevoslahjan yleisyyttä sekä kirjeiden retoriikkaa ja tuon esille, miten lahjansaaja yleensä reagoi hevoslahjaan ja millaisia seikkoja antajat nostivat esiin lahjakirjeidensä

³¹ Rosenwein 1999, 566–573.

³² Esimerkiksi Jan-Arnoud Bijsterveld tuo esille, miten lahjatutkimuksia on usein hallinnut jaottelu taloudellisiin, sosiaalisiin, uskonnollisiin, henkisiin, juridisiin ja sotilaallisiin motiiveihin. En ole kuitenkaan itse omaksunut tällaista jaottelua, sillä se ei saa tukea käyttämästäni lähteistä. Bijsterveld 2007, 33–40.

puheenparressa. Esitän sitten alaluvussa 2.2 tämän retoriikan ja Medicien käytännön toimien pohjalta tärkeimmät lahjanannon ideaalit eli motiivit.³³ Seuraavassa alaluvussa 2.3 tuon esiin, mistä ja miten Medicit saivat yllykkeen lahjoitukseen sekä millainen oli Medici-herttuan asema lahjanannon alkuvaiheissa erityisesti verrattaessa lahjansaajan tai välikäsien aktiiviseen rooliin.

Paneudun tämän jälkeen hevosen erityisyyteen ja jaan luvun 3 kolmeen alalukuun sen mukaan, millaisia asioita Medicit ja saajat pitivät tärkeimpinä hevoslahjan erityisaseman kannalta. Niinpä alaluvussa 3.1 nostan esille, miten lahjahevosen käyttöarvo hoviympäristössä oli poikkeuksellisen suuri ja laaja. 3.2 käsittelee vaihtoarvoa eli hevosen rahallista merkitystä lahjansaajalle ja Mediceille, 3.3 puolestaan lahjoitusprosessin vaikutusta hevosen erityiseen arvoon. En tosin tarkastele luvussa 3 ainoastaan lahjahevosen vahvuuksia vaan myös heikkouksia, sillä nekin tekivät hevosesta ainutlaatuisen. Luvun lähestymistapa edellyttää tietenkin hevosen vertaamista muihin Medicien antamiin lahjaesineisiin ja -eläimiin.

Tutkin tämän työn toisena pääkysymyksenä luvussa 4 sitä, millaisia hevosia Medici-herttuat lahjoittivat. Ratkaisu selittyy sillä, että luvussa 3 esiin nousevat hevosen erityisyyttä korostavat peruspilarit (käyttöarvo, vaihtoarvo ja lahjoitusprosessi) edellyttivät Medicien ja saajien mielestä hevoselta hyviä ominaisuuksia. Lahjahevonen ei nimittäin voinut olla saajalle kovin suureksi hyödyksi ja iloksi ilman tarkoituksenmukaisia piirteitä. Ominaisuudet liittyvät kuitenkin motiiveihin sen verran epäsuorasti, että niitä ei voi käsitellä suoraan miksi-kysymyksen alla, vaan on luontevampaa ajatella lukua 4 luvun 3 jatkokysymyksenä.³⁴ Medicien hevoslahjastrategioissa ominaisuuksien valinnalla oli olennainen rooli (ks. sivut 33–36), ja myös muita uuden ajan alun lahjaesineitä koskeva tutkimus hyötyy hevosen piirteiden tarkastelusta.

Lähestyn ominaisuuksia kahdesta näkökulmasta: ensimmäiseksi kvantitatiivinen analyysi osoittaa lahjahevosten yleisimmät piirteet ja toiseksi pyrin selittämään laadullisten tekijöiden avulla näiden tilastojen tuloksia. Jaan luvun aineiston (määrällisen ja laadullisen) osoittamaan tärkeysjärjestykseen, joten alaluvussa 4.1 käsittelen hevosen kauneutta, luvussa 4.2 rotua ja 4.3:ssa luonnetta sekä muita ominaisuuksia. Tutkimuksen johtopäätelmät seuraavat luvussa 5.

³³ Tässä työssä motiivi ja ideaali tarkoittavat suureksi osaksi samaa asiaa, sillä erona on vain se, että motiiveja voi olla muitakin (lähinnä hevosen erityisyyteen perustuvat) kuin sellaisia, jotka pohjautuivat suhteiden ihanteisiin.

³⁴ Olisi myös mahdollista irrottaa lahjoitusprosessia koskeva alaluku ja yhdistää se ominaisuuksien tarkasteluun siten, että teemaksi tulisi *hevoslahjoitusten keinot*, mutta tällainen jaottelu olisi keinotekoinen, sillä Medicit eivät puhu erikseen motiiveista ja keinoista.

Rajaan tutkimuksen neljään Medici-herttuaan eli Cosimo I:een, Francesco I:een, Ferdinando I:een ja Cosimo II:een. Aikarajauksen alku (1537) on tarkoituksenmukainen, sillä Cosimo I oli ensimmäinen Medicien *Popolano*-haaran herttua Firenzessä ja muutenkin kaupungin ensimmäinen pitkäaikainen herttua.³⁵ Lisäksi hän perusti vuonna 1537 Firenzeen Medicien suurherttuallisen arkiston (AMP), joka on tämän työn päälähde.³⁶ Cosimon edeltäjä Alessandro kuului eri dynastiaan kuin seuraajansa, edellyttäisi muiden lähteiden kuin AMP:n käyttämistä ja olisi siten tutkimuksen kohteena epäkoherentti.

Aikarajauksen loppu on valinnanvaraisempi, koska Cosimo II:n kauden lopussa (1621) ei ollut mitään äkillistä romahdusta Medicien vallassa. Syitä tutkimuksen päättämiseksi häneen ovat kuitenkin Medicien voiman hiipuminen vähitellen vuoden 1621 jälkeen, tutkimuskirjallisuudessa olevat samanlaiset ratkaisut ja rajauksen pitäminen kohtuullisena.³⁷ Yhtenäisin rajaus olisi todennäköisesti sellainen, joka ulottuisi viimeiseen Medici-herttuattareen asti 1700-luvun puoliväliin, mutta tällainen rajaus olisi pro gradun mittapuulla liian pitkä. Sitä paitsi on syytä olla varovainen ja jättää tutkimatta barokkia, johon liittyi erityisiä kulttuurillisia piirteitä renessanssiin verrattuna ja joka alkoi Italiassa pian Cosimo II:n jälkeen.³⁸

Olen valinnut tarkastelun kohteeksi muiden sukujen ja *Quattrocenton* (1400-luvun) Medicien sijaan nimenomaan Medici-herttuat seuraavista syistä. Outi Merisalo mainitsee, että Medicien herttuakunta oli Euroopan mittakaavassa poliittisesti ja kulttuurillisesti merkittävä.³⁹ Herttua-Mediceillä oli suhteita aikakauden tärkeimpiin hallitsijoihin, kaksi tytärtä Ranskan kuningattarina,⁴⁰ vahvat siteet Roomaan ja paaviin sekä luonnollisesti huomattava määrä varallisuutta ja sen suomaa vaikutusvaltaa. Lisäksi Medici-herttuoiden aikakauden Italiassa korostettiin aiempaa vahvemmin ylhäisen syntyperän merkitystä, mikä tekee yläluokan edustajien välisten lahjojen ja statussymbolisuuden tutkimisesta antoisaa.⁴¹

³⁵ Ramklint 2006, 163; Langdon 2006, 23.

³⁶ Virallinen perustamisvuosi on 1569, mutta käytännössä herttuakunnan kirjeitä arkistoiitiin siis järjestelmällisesti vuodesta 1537 lähtien.

³⁷ Esimerkiksi Ulla Ramklintilla on samansuuntainen rajaus, samoin Christopher Hibbertillä. Cosimo II:n jälkeisiä ruhtinaita käsitellään näissä teoksissa vain hyvin pintapuolisesti. Myöhempään Mediceihin keskittymällä voisi toisaalta tulla esiin, etteivät he olleetkaan niin heikkoja kuin on luultu.

³⁸ Baskins 1991, 26. Barokkiaikana esimerkiksi porvarit alkoivat aiempaa selkeämmin hyödyntää hevosia.

³⁹ Merisalo 1999.

⁴⁰ Ranskan Medici-kuningattaria olivat Maria de' Medici ja Katariina de' Medici.

⁴¹ Martines 1983, 428. Myös löytöretkien vaikutus ja uudenlaiset lahjat sekä matkareitit lisäävät 1500-luvun vetovoimaa.

Tässä tutkimuksessa on sitä paitsi tarkoituksena korjata joskus esiintyvää näkemystä, jonka mukaan herttua-Medicit elivät ja toimivat lähinnä suurten edeltäjiensä ansioiden voimalla.⁴² Todellisuudessa herttuilla oli itsellään hyvin vahvoja osaamisalueita, erityisesti juhlallisuudet, taidemesenaattius ja laivastoasiat.⁴³ Lisämotiivin herttuoiden valitsemiselle tarjoaa se tosiasia, että Medici-suku oli koko 1400-luvun ajan ainoastaan *primus inter pares*, ensimmäinen vertaisten joukossa, kun taas Cosimo I:n ja hänen jälkeläistensä aikana dynastia oli sekä *de jure* että *de facto* aivan ainutlaatuisessa valta-asemassa muihin Firenzen mahtisukuihin verrattuna.⁴⁴ Tällä muutoksella oli esimerkiksi sellainen merkitys, että herttuoiden aikana ulkopolitiikka, johon hevosten lahjoittaminenkin usein liittyi, henkilöityi vahvasti Medici-ruhtinaaseen ja oli suureksi osaksi tämän verkostoitumispolitiikan varassa.⁴⁵

Kaiken kukkuraksi Medicit tunnetaan ja heitä on tutkittu pääasiassa renessanssiajan pankkiirisukuna ja taideihmisinä, joten tutkijoille voi olla yllätys, että he olivat myös henkeen ja vereen hevosmiehiä⁴⁶ ja että tämä näkyy kirkkaasti heidän politiikassaan, taloudessaan ja sosiaalisissa suhteissaan.⁴⁷ Esimerkiksi Gonzagan suku olisi sinänsä hyvä tutkimuskohde, mutta heidät on jo tieteellisissä töissä tunnustettu mainioiksi ja vaikutusvaltaisiksi hevosihmisiksi.⁴⁸ Täytyy vielä huomata, että Medicien AMP-arkisto on harvinaisen kattava lähdekokoelma, mikä mahdollistaa tilastollisten menetelmien hyödyntämisen, ja lisäksi merkittävä osa kyseisen arkiston sisällöstä on helposti hyödynnettävissä Internetissä.

Tässä tutkimuksessa ei ole varsinaista maantieteellistä rajausta, vaan tutkin lahjoituksia kaikkialle, minne Medicit niitä tekivät. Käytännössä tämä tarkoittaa Euroopan eri alueita. Toki Medicien suhdeverkostot olivat vahvempia ja lukuisampia tietyillä alueilla ja heikompia toisaalla – kyseisestä asiasta voi lukea enemmän esimerkiksi luvusta 3.3. Laaja maantieteellinen näkökulma tuo

⁴² Ramklint 2006, 129.

⁴³ Hibbert 1974, 266, 271.

⁴⁴ Emt., 264, 265; Bullard 1980, 19, 24.

⁴⁵ Cesati 1999, 69.

⁴⁶ Tarkoitan tässä työssä hevosmies-käsitteellä sitä, että Medicit käyttivät AMP:n mukaan paljon aikaa, vaivaa ja resursseja hevosiin ja hevosharrastuksiin.

⁴⁷ Esimerkiksi Gabrielle Langdon, joka on tutkinut Cosimo I:n hovin valtastrategioita, ei mainitse hevosista käytännössä mitään, joskin hän tuo pariin otteeseen esille ritariuden merkityksen. Samoin JSTOR- ja IMB-tietokantojen artikkeleista vain harvat edes sivuavat hevosten merkitystä Mediceille.

⁴⁸ Loch 1986, 80; Tobey 2005, 25. Euroopasta löytyisi muitakin varteenotettavia vaihtoehtoja, esimerkiksi Tudor-suku, Habsburgit ja Bourbonit, mutta myös näiden sukujen hevosasioita on jo tutkimuksissa käsitelty melko laajasti.

kuitenkin esiin Medicien lahjastrategiat kaikessa monimuotoisuudessaan.⁴⁹ On lisäksi otettava huomioon, että aineistoni ei riittäisi tilastolliseen analyysiin tutkimuksen rajoittuessa ainoastaan tiettyyn valtakuntaan tai yksittäiseen mahtisukuun. Yläluokan verkostoitumiseen liittyvän selvityksen maantieteellinen rajaaminen olisi sitä paitsi hieman keinotekoista, sillä aateluus ei ollut tietenkään paikallinen ilmiö vaan euroopanlaajuinen instituutio. On selvää, että silloin kun eroja eri valtakuntien, alueiden ja sukujen tavoissa vastaanottaa hevoslahjoja oli, otan ne tekstissä esiin.

Tutkimus koskee siis Medicien lahjoja nimenomaan yläluokalle, sillä AMP:n kirjeet käsittelevät lähes poikkeuksetta ylimysten tekoja, joten muiden luokkien tutkimiseen vaadittaisiin toisenlaisia lähteitä. On joka tapauksessa kyseenalaista, antoivatko Medicit hevosia vähäisemmälle väestölle juuri ollenkaan, sillä ainakaan 1500-luvun Italiassa rahvaalla ei käytännössä ollut hevosia.⁵⁰ Työ paisuisi sitä paitsi liian laajaksi, mikäli ajatuksena olisi selvittää lahjanantoa muillekin ryhmille. Suuri osa lähteissä mainituista yläluokan edustajista on aatelisia, mutta joukossa on myös rikkaita kauppiaita, käsityöläisiä, älymystöä, kuuluisia taiteilijoita ja muuta aikakauden eliittiä.

Tutkimuksen kannalta on olennaisen tärkeää hahmottaa, mitä lahja tarkoittaa. Oma määritelmäni tulee pääosin Gadi Algazin toimittamasta *Negotiating the Gift* -teoksesta. Erityisesti saannin epävarmuus ja pitkäjänniteisyys erottavat lahjan muista vaihdoista, joissa taas lähtökohtina ovat markkinaperusteisuus ja tarkka sopiminen. Niinpä lahja eroaa tässä suhteessa selvästi kaupasta, vaihtokaupasta, pantista, vuokrasta, lainasta ja testamentista, joita siis en ollenkaan tutki. Lahjalle on myös ominaista henkilökohtaisuus ja lahjoitukseen liittyvän vahvan muiston syntyminen.⁵¹ Käytännössä Medicit erottavat kirjeissään selväsanaisesti lahjan ja muut vaihdot, paitsi tietyissä tapauksissa, joissa he puhuvat vain hevosen luovutuksesta tai kuljetuksesta.⁵²

Lähtökohta lahjoittamisen määritelmän suhteen on tutkimuksessani selvä: henkilöltä toiselle tapahtuva tavaran tai palveluksen suoritus, johon liittyy epämääräinen ja tarkentumaton vastavuoroisuuden odotus mutta joka ei ole markkinaperusteinen eikä osapuolten velvoitteiden

⁴⁹ Eri valtakuntien hevosmieltymykset poikkesivat jonkin verran toisistaan, ja esimerkiksi espanjalaiset suosivat selvästi espanjalaista hevosta, *ginetteä*. Hevoslahjoja oli myös luonnollisesti hankala kuljettaa kovin kaukaisille alueille.

⁵⁰ Wallace 1994, 337–340.

⁵¹ Algazi, Groebner & Jussen 2003, 12–14.

⁵² Lahjasta käytetään tavallisesti sanaa *dono*, *regalo* tai *presente*. Rahasta puhuminen puolestaan viittaa toisinaan tavaran kauppaan. Hyvin usein on niin, että kirjeessä mainitaan vain hevosen luovutuksesta, mutta samaa tapausta käsittelee toinenkin kirje, jossa vahvistetaan, että kyseessä on lahja.

osalta tarkkaan ennalta sovittu.⁵³ Tämä on kuitenkin vain lähtökohta, eikä se automaattisesti sulje pois muunlaisten tapausten ottamista huomioon lahjoituksina. Vastaavasti tietty suoritus voi näennäisesti täyttää edellä mainitut kriteerit mutta olla silti tarkemman analyysin jälkeen tavaran kauppa.

Käytännössä siis empiirinen tapaustutkimus ratkaisee, sillä lahja oli aikalaisillekin neuvottelukysymys. Jokaisessa hevosen luovutuksessa kiinnitän huomiota Medicien ja saajien intentioihin sekä siihen, pitivätkö he sitä itse lahjana.⁵⁴ On vielä muutama rajatapaus, jotka katson tässä työssä lahjaksi: Medici-herttuan antamat työsuhdelahjat hovimiehille tai palvelijoille sekä niin sanotut tribuutit eli säännölliset lahjoitukset tietylle henkilölle.⁵⁵ Vaikka näissä tapauksissa on joitain omalaatuisia piirteitä, ovat ne tarpeeksi lähellä lahjan tavoitteita ja merkityksiä tullaakseen käsitellyiksi lahjana.

On vielä syytä kysyä, miksi tutkia erityisesti hevosten merkitystä lahjana. Tiedetään, että hevonen oli tärkeä eläin renessanssin Euroopassa, koska sekä talous, arki että seremoniat olivat riippuvaisia siitä. Hevonen oli myös hyvin voimakas statussymboli.⁵⁶ Hevosesta tekee lupaavan tutkimuskohteen myös se, että kirjeaineistossani on runsaasti hevosmainintoja ja mikä tärkeintä, huomattava määrä sangen hyödyllisiä kuvauksia hevosen hyödynnettävyydestä hoviympäristössä. Tietenkin lukuisat muut esineet olivat vastaavasti erittäin tärkeitä ja arvokkaita, mutta sen vuoksi ei kannata jättää perehtymättä lupaavaan aiheeseen. Pikemminkin täytyy hevosten lisäksi tutkia myös muita eliitin arvolahjoja, kuten esimerkiksi hopea- ja taide-esineiden, jalokivien, patsaiden, aseiden ja varusteiden sekä erityisesti maa-alueiden kohdalla on jo tehty.⁵⁷

Koska erilaisiin tavaroihin liittyy ainutlaatuista symboliikkaa ja historiaa, vaihtelevia merkityksiä ja käyttötarkoituksia, on perusteltua olettaa, että katsomalla tällaisten arvotavaroiden erityisyyteen hahmotamme pian varhaismoderneja lahjastrategioita ja siten vallankäyttöä aiempaa

⁵³ Algazi, Groebner & Jussen 2003, 13.

⁵⁴ Emt., 10–11.

⁵⁵ Työsuhdelahja oli Medici-herttuan lahja hovimiehelle tai palvelijalle työn suorittamista varten. Tribuutit olivat puolestaan säännöllisiä, yleensä usean hevosen lahjoituksia, joista sovittiin etukäteen pitkiä ajoiksi.

⁵⁶ Gonzaga 2004, 25.

⁵⁷ Maa-alueiden lahjoituksia on tutkinut esimerkiksi Jan-Arno Bijsterveld, patsaslahjoja Katharine Watson ja Charles Avery. Bijsterveld 2007; Watson & Avery 1973.

perusteellisemmin.⁵⁸ Toivoni mukaan tutkimukseni edesauttaa tällaisten täsmällisten esinehistoriallisten selvitysten nousemista lahjanantoanalyysien valtavirtaan.

1.3 Tutkimuskirjallisuus

Olen jakanut tutkimuskirjallisuuden käsittelyn kolmeen teemaan, lahjoihin, hevosiin ja Mediceihin. Näitä aihepiirejä on tutkittu paljon erikseen, mutta harvoissa tutkimuksissa on yhdistetty edes kahta näistä teemoista. Siksi joudun tässä kirjallisuuden esittelyssä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta jakamaan esityksen kolmeen osaan aiemman tutkimuksen suuntaviivojen mukaisesti.

Lahjanantotutkimusten osalta 90-luvulla järjestettiin kaksi konferenssia, joiden pohjalta muokatut artikkelit ovat hyödyllisiä tämän työn kannalta. Vuoden 1998 Pariisin konferenssi, josta koottiin teos *Negotiating the Gift*, toi esille muutamia hyödyntämiäni malleja. Jo nimi paljastaa kirjan johtoajatuksen, joka liittyy siihen, että ei ole olemassa yhtä pätevää lahjan teoriaa vaan lahjan merkitykset neuvoteltiin vaihdon osapuolten kesken. Lahjoja ei kuitenkaan annettu menneinä aikoina sattumanvaraisesti, sillä osapuolet hyödynsivät *kulttuurillista varantoa*, josta voitiin ikään kuin poimia lahjastrategioita ja joka ohjasi mainittua neuvottelua.⁵⁹

Pariisin työpaja ja sitä seurannut keskiaikaista omaisuutta käsitellyt Rooman konferenssi, jonka tulokset julkaistiin vuonna 1999 teoksessa *Les transferts patrimoniaux en Europe occidentale*, merkitsivät käännettä Marcel Maussin⁶⁰ teorioiden orjallisesta soveltamisesta kohti empiiristä lahjatutkimusta.⁶¹ Oma tutkimukseni kiinnittyy tähän 90-luvun lopulla voimistuneeseen empiristiseen perinteeseen. Barbara Rosenwein haastaa Rooman konferenssin tuloksia kommentoivassa artikkelissaan *Property Transfers and the Church* historioitsijoita tutkimaan kahta

⁵⁸ Lahtinen 2010, 59.

⁵⁹ Algazi, Groebner & Jussen 2003, 10. Selkeän ja jokaiseen tilanteeseen soveltuvan lahjamääritelmän puuttuminen pakottaa tutkijat käytännössä lähestymään aihetta empiirisesti, lähteiden kautta.

⁶⁰ Mauss 1990 [1954]. Marcel Mauss esitti teoksessaan *Essei sur le don* teorian vastavuoroisuudesta, jonka mukaan lahjananto loi velvollisuuden antaa takaisin ja vastaanottaa lahjoja. Vastalahjaa ei kuitenkaan välttämättä saanut heti, mikä kertoi toisaalta vaihtosuhteen kestävyyydestä ja toisaalta vastalahjan saannin *epävarmuudesta*. Lahjat olivat lisäksi Maussin mukaan vahvoja yllyttämisen, palkitsemisen ja motivoinnin välineitä ja toimivat sosiaalisena liimana.

⁶¹ Bougard 1999. Empiirisestä käänteestä ks. myös Bijsterveld 2007, 53–55.

aiemmin melko vähälle huomiolle jäänyttä seikkaa.⁶² Ensimmäinen koskee lahjoituksen maantieteellistä ulottuvuutta, siis mistä lahjoitettiin ja mihin, periferian ja valtakeskusten suhdetta ja niin edelleen. Sovellan näitä ajatuksia hieman muunnellen lahjoitusprosessia koskevassa alaluvussa 3.3, jossa maantieteelliset näkökohdat ovat suuressa roolissa. Toinen seikka koskee erityisesti naislahjoittajien roolia, jota pidän itsekin tärkeänä kysymyksenä ja jota käsittelem osana neuvonantajien ja välikäsien roolia ruhtinaan inspiraatiolle alaluvussa 2.3.

Uuden ajan alkua koskevista lahjatutkimuksista tärkein on minulle ollut Ilana Krausman Ben-Amos'n *The Culture of Giving*, jonka aiheena on varhaismodernin Englannin lahjakulttuuri.⁶³ Kirja käsittelee myös muiden luokkien kuin aatelisten epävirallisia tukijärjestelmiä eli esimerkiksi keskiluokkaisten vanhempien ja lasten välisiä palveluksia ja lahjoja. Tällainen kattavuus tekee Ben-Amos'n teoksesta erinomaisen varhaismodernin lahjakulttuurin tietolähteen. Kirja ei eksplisiittisesti koske Italiaa, mutta niin monet Ben-Amos'n huomioista pätevät myös italialaisiin lahjanantajiin, että on perusteltua mainita tästä työstä.⁶⁴ Erityisen mielenkiintoisia ovat havainnot lahjoihin liittyvistä riidoista ja ongelmista sekä lahjoitustilanteen tärkeydestä.⁶⁵ Ben-Amos mainitsee myös, miten lahjoja voitiin mukauttaa vastaamaan lahjansaajan poliittista asemaa ja suhteen tilaa.⁶⁶

Ben-Amos'n tutkimusta on ollut syytä täydentää muutamilla muilla töillä, koska lahjoitukseen liittyy yksinkertaisesti niin paljon tavoitteita ja merkityksiä ja koska on saatava näkökulmaa myös Italian kaupunkivaltioihin. Esimerkiksi artikkeliteos *The Individual in Renaissance Florence* käsittelee myös aikakauden Firenzen lahjanantoa ja erityisesti avioliittoon kuuluvia lahjoja.⁶⁷ Anu Lahtinen on puolestaan julkaissut artikkelin *Lahjat ja aatelin suhdeverkostot 1500-luvun Ruotsissa*. Mielenkiintoista on, että lahjoittamisen retoriikka oli Ruotsissa varsin samanlaista kuin Italiassa, eli kummassakin maassa vedottiin herkästi esimerkiksi lahjan kauneuteen.⁶⁸ Lisäksi juuri hevonen oli tärkeä lahja myös ruotsalaisen eliitin piirissä. Lahtisen tutkimus viittaa siten osaltaan siihen, että lahjoilla oli paljon yhteisiä piirteitä eri puolilla Eurooppaa, mikä voi johtua siitä, että yläluokan

⁶² Rosenwein 1999, 563–575.

⁶³ Ben-Amos 2008.

⁶⁴ Lahjanannon motiiveissa, ongelmista ja menetelmissä oli paljon yhtäläisyyksiä, kuten myös kirjeiden retoriikassa.

⁶⁵ Emt., 275–305.

⁶⁶ Esimerkiksi kauriin lahjoittaminen kuninkaalle tai korkealle aatelisille nähtiin uuden ajan alun Englannissa poikkeuksellisen sopivana tekona. Emt., 207.

⁶⁷ Connel 2002.

⁶⁸ Lahtinen 2010.

suhteilla ei oikeastaan ollut selkeitä maantieteellisiä rajoja.⁶⁹ Suoraan Medicejä koskevat esimerkiksi Katharine Watsonin ja Charles Averyn tutkimus herttua-Medicien patsaslahjoista Englantiin sekä Christiane L. Joost-Gaugierin artikkeli Lorenzo il Magnificon lahjakirahvista.⁷⁰

On olemassa myös joitain tutkimuksia, joissa yhdistetään hevosen historian ja lahjanannon analyysia. Hevosen merkitykseen lahjana viitataan historiankirjoituksessa harvakseltaan, mutta löytyy kuitenkin muutama artikkeli, jossa hevoslahjat ovat selkeästi pääroolissa.⁷¹ Francisco LaRubia-Pradon artikkeli koskee hevoslahjoja *Cantar de mio Cidissä*.⁷² Tarinassa sotasankari El Cid menettää kuninkaansa luottamuksen mutta voittaa kunniansa pala palalta takaisin lahjoittamalla tälle sotasaalishevosia. Varhais- ja sydänkeskiajalla hevoset ja hevoslahjat symboloivat kunniaa ja olivat vaihdettavissa siihen. Hevoslahjoilla oli merkitystä lisäksi riidanratkaisun välineenä, mikä näkyy *Cantarissakin*, kun kuninkaan viha eli *ira regia* hupenee Cidin lahjoittaessa lisää hevosia.⁷³ Kaiken kaikkiaan LaRubia-Pradon tutkimuksesta välittyy ajatus hevoslahjoista osana korkean tason hyvin herkkää diplomatiata, ja hevosen merkitykset sidottuna omaisuutena⁷⁴ sekä ruhtinaan varallisuuden mittarina vahvistivat vielä tuota diplomaattista roolia.

Vielä olennaisempi tutkimus on kuitenkin William E. Wallacen *Miscellanea Curiositae Michelangelae*, joka on tietääkseni ainoa tieteellinen teksti, jossa Medicien hevoslahjat ovat keskeisessä roolissa.⁷⁵ Medicit antoivat taiteilija Michelangelolle muun muassa hevoslahjoja, vaikka käsityöläiset ja taiteilijat omistivat renessanssiaikana harvoin hevosia.⁷⁶ Palvelijoiden ja isännän suhteeseen liittyvät ilmiöt ovat tutkimuksen tärkein osa. Tämä artikkeli oli ensimmäinen, joka havahdutti minut ajattelemaan hevoslahjojen merkitystä Medicejä paljon vähäisemmille yläluokan jäsenille. Mistä on kysymys isännän lahjassa hovimiehelle, joka tuskin kykenee vastaamaan täysimääräisesti tai aineellisesti tällaiseen eleeseen? Mahdollisia motiiveja on monia, mutta artikkeli vihjaa lahjoja (ja hevosia) annetun hovimiehille, että nämä *edustaisivat*

⁶⁹ Lahtinen 2010, 46.

⁷⁰ Watson & Avery 1973; Joost-Gaugier 1987. Watson ja Avery ovat tutkimuksessaan käyttäneet AMP-arkistoa, jota hyödynnän itsekkin.

⁷¹ Tämä tarkoittaa käytännössä vain muutamia artikkeleita eikä yhtäkään kokonaista kirjaa.

⁷² LaRubia-Pradon (2008) *Gift-Giving Diplomacy: The Role of the Horse in the Cantar de mio Cid* yhdistää kirjallisuudentutkimusta, historiatiedettä ja antropologiaa.

⁷³ Emt., 284.

⁷⁴ Sidotun omaisuuden teorian esitti Annette B. Weiner teoksessaan *Inalienable Possessions* vuodelta 1992. Sidottu omaisuus tarkoittaa statusta ja identiteettiä vahvasti ylläpitävää omaisuutta, jonka vaiheisiin lahjanantaja pyrki yleensä vaikuttamaan vielä lahjanannon jälkeenkin.

⁷⁵ Wallace 1994.

⁷⁶ Emt., 334.

*ruhtinastaan kauniisti.*⁷⁷ Ruhtinaan lahjoittama hevonen olisi siten ollut esteettinen sijoitus hoviympäristöön, mikäli lahjansaaja oli ruhtinaalle alisteinen hovimies tai palvelija.

Olemassaoleviin lahjatutkimuksiin verrattaessa työni suurin ansio on siinä, että se tuo suhteellisen uudenlaisen näkökulman eli hevoslahjan merkityksen tieteenalan sisälle. Sekä hevoset että lahjat olivat tärkeitä vallantavoittelun työkaluja renessanssiaikana,⁷⁸ joten näiden kahden teeman yhdistämistä voidaan pitää lähtökohtaisesti lupaavana edistysaskeleena yrittäessämme hahmottaa aikakauden hovielämää. Voin esimerkiksi osoittaa, miten solmittaessa avioliittoa osapuolten oli mahdollista lahjoittaa toisilleen omasta *razzastaan* (hevossuvustaan) ja lujittaa näin symbolista kuvaa kahden suvun liitosta.

Hevosia koskeva näkökulma voi antaa edellytyksiä uudenlaisten oivallusten syntymiseen myös muiden lahjatyyppien tutkimuksessa, koska velvollisuuden, kunnian, hovimiesten tukemisen ja tarveperusteisuuden kaltaiset ilmiöt, jotka ovat hevoslahjoissa kirkkaasti näkyvissä, saattavat olla vähemmän eksplisiittisiä muissa lahjoissa ja sen tähden vaikeasti havaittavissa.⁷⁹ Selvää on ainakin, että hevosen erityisaseman tutkiminen nostaa esille myös muiden lahjojen vahvuuksia ja heikkouksia.

Uudenlaisen lähestymistavan tuottamisen ohessa tämä tutkimus täyttää joitain vähäisempiä lahjatutkimuksen aukkoja,⁸⁰ mutta monia kovin olennaisia ristiriitoja tai virheitä aiemmassa lahjatutkimuksessa se ei pyri lähtökohtaisesti korjaamaan, koska varsinaista hevoslahjatutkimusta on niin vähän. Esimerkiksi Wallacen ja LaRubia-Pradon artikkeleissa ei ole merkittäviä paradokseja, mutta niitä ja useimpia muita hevoslahjoja koskevia selvityksiä voi kuitenkin vähän moittia siitä, että ne eivät käsittele käytännössä lainkaan hevoslahjan heikkouksia. Korjattavana virheenä voi myös pitää joissain lahjatutkimuksissa yhä sitkeästi elävää käsitystä lahjojen poliittisen, kulttuurillisen ja taloudellisen merkityksen selkeästä vähentymisestä uuden ajan alussa.⁸¹

Hevosen historian osalta olen käyttänyt pääteoksina Sylvia Lochin espanjalaista hevosta käsittelevää *The Royal Horse of Europe* -kirjaa, Ann Hylandin teosta uuden ajan alun sotahevosista,

⁷⁷ Wallace 1994, 340.

⁷⁸ Ben-Amos 2009, 4; Loch 1986, 78–82.

⁷⁹ Nämä seikat voivat olla näkymättömiä lahjanantajien puheenparressa mutta silti jossain määrin merkityksellisiä myös muiden lahjojen kuin hevosten kohdalla.

⁸⁰ Olennaisimpana aukkona on lahjoitusprosessin hallitseminen ja sen vaikutus lahjoituksen motiiveihin, sillä asiaa ei ole aiemmin riittävästi käsitelty muutoin kuin juridiikan näkökulmasta. Bijsterveld 2007, 15.

⁸¹ Ben-Amos 2009, 2.

Catharine Johns'n selvitystä hevosen symboliikasta ja muutamia muita teoksia.⁸² Lisäksi Arthur Vernonin *History of the Horse* on hevoshistoriaa käsittelevä hyödyllinen yleisteos. Elizabeth Tobeyn väitöskirja *The Palio in Italian Renaissance Art, Thought and Culture* renessanssiajan *palio*-eli laukkakilpailuista on ansiokas ja tarpeellinen erityisesti renessanssiruhinaiden harrastuksia selvitettäessä.⁸³ Hevoskirjallisuuden tärkein rooli tutkimuksessani on antaa teoreettisia lähtökohtia hevosen ominaisuuksien merkityksen kartoittamiseen.

Hevosen historiaa koskevissa tutkimuksissa on mainitulla tavalla satunnaisesti mainintoja hevoslahjojen (lähinnä poliittisesta) hyödyntämisestä. Sylvia Lochin mukaan 1500- ja 1600-luvun englantilaisten monarkkien häiden yhteydessä annettiin tavanomaisesti hevoslahjoja. Esimerkiksi Henrik VIII sai espanjalaisia hevosia naidessaan vuonna 1509 Katariina Aragonialaisen, ja myöhemmin Mary Stuartin avioituessa Filip II:n kanssa oli lahjojen joukossa jälleen hevosia. Ainakin keisari Kaarle V, Aragonian Ferdinand ja Savoijin herttua lahjoittivat hevosia Henrik VIII:lle muista kuin avioliittoon liittyvistä syistä. Lisäksi lordi Woodville sai Espanjan kuningatar Isabellalta palkintona sotilaallisista palveluksista 12 hevosta.⁸⁴

Medicien kirjeiden perusteella voi helposti vahvistaa, että sotilaallisina tunnustuksina ja häissä annettiin mielellään hevoslahjoja. Lochin teoksesta ja muutamista muista harvoista teksteistä huolimatta hevoslahjojen aiemman käsittelyn ja asian todellisen merkityksen välillä on paradoksi, sillä esimerkiksi AMP-tietokannassa hevosia koskevia mainintoja on vuosilta 1537–1621 hyvin paljon eli noin 1900, ja näistä vajaa 10 % eli 170 liittyy lahjanantoon. Lahjoittaminen oli siten kiistatta yksi tärkeimmistä hevosiin liittyvistä toimista häviten mainintojen määrässä selkeästi vain hevosen hyödyntämiselle matkustamisessa ja sodankäynnissä, ja hevonen oli joka tapauksessa yksi yleisimmistä lahjoista.⁸⁵

Lochin teos käsittelee laajasti hevosen roolia renessanssiaikana (yläluokan näkökulmasta). Lisäksi siinä ja muissa edellä mainituissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota hevosen

⁸² Loch 1986; Hyland 2009; Johns 2006; Gonzaga 2004.

⁸³ Vernon 1939; Tobey 2005.

⁸⁴ Loch 1986, 76, 94–95.

⁸⁵ Lahjoittaminen oli erityisen tärkeä osa-alue muutenkin tärkeän teeman eli hevosasioiden sisällä. Todennäköisesti myös muiden ruhtinaiden arkistoissa suhdeluvut ovat jokseenkin samansuuntaisia, sillä aateliset muodostivat yhden ison verkoston.

aristokraattisuuteen, hyödyllisyyteen ja statussymbolisuuteen.⁸⁶ Vasta viime aikoina on kuitenkin alettu ymmärtää, että esimerkiksi uuden ajan alun liikenteen valtavassa kasvussa hevosen rooli oli jopa oletettua merkittävämpi.⁸⁷ On muitakin hevoselämän osa-alueita, joita on kirjallisuudessa käsitelty vielä suhteellisen vähän ja pinnallisesti. Lahjojen lisäksi näihin voidaan lukea maanviljelys, työnteke ja arki, ylimysten tietyt hevosharrastukset ja talousasiat. Esimerkiksi paneutuminen hevosen keskiaikaisiin ja varhaismoderneihin hintoihin on ollut riittämätöntä, mutta keskityn itse luvussa 3.2 juuri vaihtoarvoon.⁸⁸ Sen sijaan esimerkiksi sotahevosista, ritareista ja ratsastustaidon historiasta on kirjoitettu paljon ehkä siksi, että näistä teemoista löytyy runsaasti kirjallista ja kuvallista aineistoa.

Lahjatutkimusten tapaan hevostutkimuksista on vaikea eritellä niin merkittäviä virheitä, että tutkimusta voisi perustella niillä. Voin työssäni kuitenkin osoittaa, että hevosen merkittävien roolien joukkoon tulisi vastaisuudessa lisätä ainakin sen merkitys lahjanannossa. Tutkimukseni tuo lisäksi esille aiemmasta poikkeavia näkemyksiä hevosen ominaisuuksista ja niiden tärkeysjärjestyksestä, erityisesti *chinea*- eli *palfrey*-hevosten asemasta. Kirjallisuudessa on nimittäin ollut tapana lähestyä ominaisuuksia varsin teoreettisesti tai symbolisesti, jolloin helposti unohtuu se, miten piirteitä hyödynnettiin käytännössä.⁸⁹ Medicien AMP-kokoelma tarjoaa laajudessaan erinomaisen tilaisuuden tarkastella tilastollisesti, millaisia ominaisuuksia todella suosittiin eli muutoinkin kuin oppineiden papereissa. Todennäköisesti tutkimukseni myös auttaa hahmottamaan 1500-luvun aristokraatin ja hevosen välistä suhdetta aiempaa kirkkaammin, erityisesti luvun 3.1 aiheen ja tulosten vuoksi.

Medicejä koskevassa tutkimuksessa painopiste on 1900-luvulla ollut 1400-luvun pankkiiri-Medicien tarkastelussa.⁹⁰ Medicejä käsittelevissä yleisteoksissa 1500-luku saa osakseen yleensä vain pienen osan *Quattrocento* keräämästä huomiosta, mikä tarjoaa tietenkin yhden lisäsyyn tarkastella juuri herttua-Medicejä. Syitä tällaiseen painopisteseen on useita. 1400-luvun suuret

⁸⁶ Johns 2006, 22–23. Ks. aiheesta myös Ann M. Robertsin *The Horse and the Hawk: Representations of Mary of Burgundy as Sovereign*. Roberts 2004.

⁸⁷ Johns 2006, 68–77.

⁸⁸ LaRubia-Prado 2008, 282.

⁸⁹ Willene B. Clarkin bestiaarissa *A Medieval Book of Beasts* vuodelta 2006 on esitetty ominaisuuksien tärkeysjärjestys, mutta useimmissa hevoshistoriateoksissa varsinaista hierarkiaa ei tuoda esille.

⁹⁰ Ainakin IMB:ssä ja OAlsterissa on selkeästi tällainen jakauma.

Medicit, Cosimo Il Vecchio ja Lorenzo Il Magnifico olivat niin karismaattisia ja ikonisia hahmoja, että heistä on tullut ikään kuin koko suvun ja myös renessanssin vertauskuvia.⁹¹

1400-luku nähdään myös monesti Firenzen kulta-aikana, aikana jolloin taiteet kukoistivat, säätykierto oli voimakasta ja politiikka suhteellisen vakaata. Ranskan Kaarle VIII:n valloitukset Italiassa vuonna 1494 ja sitä seurannut Girolamo Savanarolan valtakausi muuttivat Firenzeä peruuttamattomasti epävakaiseen suuntaan.⁹² Kahden eri Medici-aikakauden (noin 1432–1494 ja herttuakunta 1532–1743) välillä oli niin selvä ja pitkä katkos, että tutkijat ovat keskittyneet jompaankumpaan, yleensä varhaisempaan ajanjaksoon.

Niinpä esimerkiksi *International Medieval Bibliographyssa* 1400-lukuun keskittyy 74 % Medici-artikkeleista, herttuakauteen vain noin 10 %.⁹³ Seurauksena on ymmärrettävästi se, että herttua-Medicien painoarvoa on helppo aliarvioida. Työni tarkoituksena on siten osaltaan korjata tätä tutkimusten määrällistä vääristymää. Medici-tutkimukset ovat lisäksi huomattavan usein keskittyneet taiteisiin, rakennustöihin, humanismiin, mesenaattiuteen, talouteen tai pankkiiriuteen, joten lahjastrategiatutkimus tuo tähän perinteeseen hieman vaihtelua mutta vahvistaa ja muokkaa samalla käsityksiämme ainakin mesenaattiudesta ja Medicien komentoketjusta.

Tärkeimpinä Medicejä koskevinä yleisteoksina olen hyödyntänyt Christopher Hibbertin *The House of Mediciä*, Franco Cesatin *Medici: Story of a European Dynastia* sekä Ulla Ramklintin *Medicit: Renessanssivaltiaat Firenzessä* -teosta.⁹⁴ Medicien valtastrategioihin keskittyvät esimerkiksi Melissa M. Bullardin *Filippo Strozzi and the Medici*, Gabrielle Langdonin *Medici Women: Portraits of Power, Love and Betrayal* ja Natalie Tomasin *Medici Women*.⁹⁵ Olen hyödyntänyt myös rajatumpia aiheita käsitteleviä artikkeleita. M. A. Katritzky'n artikkeli Johanna Itäväläläisen saapumisesta eli *entratasta* Firenzeen 1500-luvun lopulla on hyödyllinen ja tuo esiin Medicien etevyyttä seremonioissa. Edward L. Goldberg on tutkinut *Cinquecenton* Medicien suhdetta

⁹¹ Ramklint 2007, 67. He olivat ainakin loistavia imagonrakentajia, kuten Ulla Ramklint toteaa.

⁹² Martines 1983, 416–430. Talouskaan ei oikein ottanut elpyäkseen jatkuvista sodista, mutta toisaalta ruhtinaat pyrkivät epävakaisissa oloissa vahvistamaan identiteettiään suurilla näytöksillä ja kilpailuilla. Melissa M. Bullardin mukaan taloudellinen valta keskittyi 1500-luvun alusta lukien Firenzessä aiempaa harvempien käsiin. Bullard 1980, 16, 21–22.

⁹³ 1300-lukuun keskittyy 8 % artikkeleista ja vuosiin 1494–1532 samoin 8 %.

⁹⁴ Hibbert 1974; Cesati 1999; Ramklint 2007.

⁹⁵ Bullard 1980; Langdon 2007; Tomas 2003.

Espanjan Habsburgeihin ja tarjonnut näin näkökulmia Medici-herttuoiden valtapolitiikkaan, lahjanantoon ja diplomaattiseen liikkumavaraan.⁹⁶

1.4 Medicien kirjeet ja Pasquale Caracciolon *La gloria del cavallo*

Pääaineistona olen käyttänyt Medici-herttuoiden kirjeenvaihtoa vuosilta 1537–1621. Nämä kirjeet kuuluvat Medicien suurherttualliseen arkistoon (*Archivio Mediceo del Principato*, lyhemmin AMP), joka sijaitsee Firenzen valtionarkistossa (*Archivio di Stato di Firenze*, lyhemmin ASF). Cosimo I perusti AMP:n heti noustuaan valtaan vuonna 1537. Noin 21000 kirjettä tästä Medicien kokoelmasta, joka kokonaisuudessaan käsittää suunnilleen kolme miljoonaa kirjettä, on julkaistu Internetissä osoitteessa <http://www.medicini.org> osana *Medici Archive* -projektia. Hevoslahjoituksia koskevan aineiston laajuudesta ja varsinaisen arkiston käytön rajoituksista johtuen projektin tietokannasta on ollut valtava hyöty aineiston rajaamisessa ja työstämisessä.⁹⁷ Kirjelähteeni rajautuvat siten tarkalleen ottaen tietokannan kirjeisiin.⁹⁸

Sivuston käyttö asettaa muutamia haasteita. Olennaisin rajoitus on, että kirjeitä ei voi nähdä kokonaan tai faksimile-kuvina, sillä ne on julkaistu melko lyhyinä transkriboituina otteina. Siksi voi olla vaikea ymmärtää kirjeiden taustaa tai saada selville, mikä oli tietyn kirjeessä mainitun hevosen rooli. Tietokannan kirjeissä on kuitenkin taustaosa, joka selvittää, mihin historialliseen tilanteeseen kirje oikeastaan kuuluu. Tärkein tapa, jolla olen pyrkinyt kompensoimaan kokonaisten kirjeiden puuttumista, on kuitenkin se, että olen lukenut tarkasti kaikki 21000 otetta. Otteissa onkin se hyvä puoli, että tutkija voi nopeasti nähdä ydinasiat hyvin suuresta määrästä kirjeitä.

Medicien arkistosta on tietokantaan valittu kirjeitä tiettyjen kriteerien mukaan. Tietokannassa on 42 erilaista kategoriaa, joihin asiantuntijat keräävät kirjeitä. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät luokat ovat *epätavanomaiset eläimet* (jollaiseksi hevonenkin jostain syystä lasketaan),

⁹⁶ Katritzky 1996; Goldberg 1996.

⁹⁷ Toisaalta joudun tukeutumaan sivuston ylläpitäjien aineistonkeruumenetelmiin ja tapaan lyhentää kirjeet otteiksi.

⁹⁸ Jatkossa tarkoitan arkiston sijaan juuri tietokantaa puhuessani AMP:stä tai AMP-tietokannasta. Hakusanoina olen käyttänyt esimerkiksi sanoja caval (noin 1500 osumaa), stallon, giument, caval turc, ginet, jinet, berber, acchin, cocchi, carrozz, caccia, entrat, diligenza, obligatio, amorevol, devozion, devotion ja monia muita.

Medici-hovin lahjat ja kärryt. Kategoriat voi nähdä tarkemmin osoitteessa <http://documents.medici.org/faq.cfm#selection>. Tärkeä kysymys on, että painottuuko jokin teema kohtuuttomasti, kun kirjeitä ei valita sattumanvaraisesti. En usko, että tietokannassa on kohtuuttomia painotuksia, sillä kategorioita on ensinnäkin paljon ja ne kattavat hyvin suuren temaattisen alueen. Esimerkiksi sodankäynnistä ja luonnonmullistuksista löytyy paljon tietoja, vaikka niitä ei edes mainita kategorioiden joukossa. Hevostakin käsitellään muiden eläinten ohella osana *epätavanomaisia eläimiä*, joten ei ole syytä olettaa, että hevosen merkitystä olisi erityisesti painotettu. Jos hevosista onkin paljon mainintoja, niin tämä kertoo vain siitä, että hevonen oli hyvin arvostettu eläin. Edellä mainittuja kategorioita lukuun ottamatta tietokannassa ei mainita sitä, miten aineisto on tarkalleen ottaen rajautunut miljoonista kirjeistä 21000:een, mutta tavoitteena on kuitenkin lisätä vähitellen kaikki kirjeet, joilla on relevanssia kyseisissä luokissa (suurin osa kirjeistä).⁹⁹

Kirjeiden hyviin puoliin lukeutuu niiden henkilökohtainen ote hevosasioihin sekä se, että ne rekisteröivät tarkasti ihmissuhteissa tapahtuvia muutoksia.¹⁰⁰ Koska kirjeet oli tarkoitettu lähtökohtaisesti kahden henkilön väliseksi vuoropuheluksi, paljastavat ne usein kirjoittajiensa asenteita.¹⁰¹ Kirjeet ovat todennäköisesti paras aineisto Medicien hevosia koskevien toimien ja mielipiteiden tutkimiseen esimerkiksi siitä syystä, että erittäin suuri osa kirjeistä on käskykirjeitä, joissa Medici-herttuat paljastavat suunnitelmiaan ja ohjaavat alaisiaan hevosasioissa. Tyypillistä esimerkiksi oli, että Medicit kyselivät palvelijoiltaan, kuinka lahjahevoset olivat pärjänneet uuden isännän luona. Muista lähdetyypeistä olisi hankalampaa löytää tällaisia intiimejä tietoja.¹⁰²

Lisäksi itse arkistossa samoin kuin tietokannassa on vahvuutena äärimmäinen kattavuus: kaikenlaisia elämänalueita käsitellään, vaikka painopiste toki onkin Mediceille tärkeissä asioissa kuten metsästyksessä, ja kirjeissä esiintyy kaikkiaan tuhansia henkilöitä, satoja poliittisesti merkittäviä tapahtumia ja niin edelleen. Tällaisesta laajuudesta on hyötyä, sillä hevosia annettiin

⁹⁹ Asiakirjojen lisäämistä on ilmeisesti rajoittanut enimmäkseen ajanpuute, mutta vuoden 2012 lopulla julkaistava tietokannan uusi alusta nopeuttaa prosessia huomattavasti.

¹⁰⁰ Fitzmaurice 2002, 233.

¹⁰¹ Esimerkiksi Ulla Koskinen esittää pessimistisempiä arvioita sen suhteen, mitä kirjeiden retoriikasta voi päätellä. Ongelmat johtuvat yläluokalle tyypillisestä voimakkaasta fraseologiasta. Koskinen 2009, 60. On kuitenkin totta, että lähteenä kirjeet eivät olleet niin virallisia kuin monet aineistot, jotka suunnattiin suuremmalle lukijakunnalle.

¹⁰² *Ricordi* eli hovimiesten muistelmat sisältävät tosin samanlaisia intiimejä tietoja, mutta ne eivät tarjoa yhtä kattavaa lähdekorpusia.

lahjaksi sangen moniin käyttötarkoituksiin, joiden täysimääräiseen tutkimiseen ohuempi aineisto ei antaisi riittäviä eväitä.

Medicien motiivien kuvaamisessa kirjeet ovat vahvoja, kunhan pääsee retoristen keinojen alle. Lahjanannon syyt kuvataan kuitenkin usein hyvántahtoisemmiksi kuin mitä todellisuus osoittaa.¹⁰³ Lahjahevosten ominaisuuksien suhteen kirjeet ovat retorisesti suoraviivaisia, mutta piirteiden kuvaukset eivät ole kovin yksityiskohtaisia. Kirjeet eivät olleet oikea paikka ominaisuuksia koskevalle syvälliselle pohdinnalle, vaan pääasioina olivat käskyjen jakaminen ja suhteiden luominen. Ominaisuuksien valintaakin paremmat edellytykset on tutkia kirjeiden perusteella lahjoituksen toimeenpanoa (prosessia), koska Medicien kirjeet ovat erittäin käytännönläheisiä. Käytännölliset ja selkeät ohjeet ehkäisivät lahjan kuljetukseen ja muihin lahjoituksen vaiheisiin liittyviä ongelmia. Niinpä on mahdollista Medicien neuvoja seuraamalla rekonstruoida vaihe vaiheelta hevoslahjoituksen tyypillinen eteneminen.

Hyvin suuri osa kirjeistä on Medicien lähettiläiltä eri puolilta Euroopaa.¹⁰⁴ Lähteissä käsitellään valitettavasti melko harvoin vähäisempien palvelijoiden eli esimerkiksi tallipoikien edesottamuksia, mikä haittaa hieman lahjoitusprosessin selvittämistä. Tietokannassa on jokaisesta kirjeestä mainittu lähettäjä, vastaanottaja, päiväys, konteksti, henkilöt jotka esiintyvät kirjeessä sekä arkistointitiedot. Tärkein osa on kuitenkin asiantuntijoiden transkriboima italiankielinen ote ja siihen liittyvä englanninkielinen tiivistelmä. Kirjeisiin viitatessani mainitsen aina henkilöiden ja päiväyksen lisäksi kokoelman (AMP) sekä sarjanumeron ja folion eli sivun.¹⁰⁵ On myös huomattava, että viitteissä olevat lainaukset ovat lukemisen helpottamiseksi tietenkin suomeksi ja vasta liitteissä (ks. sivut 120–124) italiaksi. Kaikki käännökset ovat omiani.

Toisena lähteenä minulla on ratsumies Pasquale Caracciolon kirjoittama ja alun perin vuonna 1566 julkaisema teos *La gloria del cavallo*,¹⁰⁶ joka on hevosiin ja niiden käsittelyyn keskittyvä opaskirja. Kirjan painopiste on kouluratsastuksessa ja hevosen lääkinnässä, mutta varsinkin kolme tai neljä ensimmäistä lukua ovat tärkeitä, koska ne käsittelevät hevosen historiaa, ominaisuuksia, hevoslahjoituksia ja hevosen symboliikkaa. Päälähde tutkimuksessani on ehdottomasti AMP-

¹⁰³ Ks. myös Koskinen 2009, 56.

¹⁰⁴ Muiltakin agenteilta kirjeitä toki saapui varsin paljon, erityisesti alihankkijoilta, minkä lisäksi kirjureita oli tietenkin lukuisia. Kyseessä on pitkän aikarajauksenkin vuoksi varsin heterogeeninen aineisto.

¹⁰⁵ En katsonut aiheelliseksi mainita viitteissä säilyttävää arkistoa (ASF), koska se on jokaisen kirjelähteen kohdalla sama.

¹⁰⁶ Caracciolo 1608 [1566].

kirjekokoelma, jota Caracciolon teos täydentää erityisesti silloin, kun kirjeet ovat vaitonaisia tietystä teemasta. Pelkkiä kirjeitä tarkastelemalla näkökulma jäisi kuitenkin liian pinnalliseksi, sillä *La gloria del cavallo* tuo esiin kulttuurin vaikutuksen sekä sitä ominaisuuksien syvällistä pohdintaa, jonka puutteesta kirjeitä hieman moitin. Caracciolon kirjan perusteella voi esimerkiksi ymmärtää paremmin, miten suuri merkitys kiintymyksellä ja kumppanuudella oli hevosasioissa.

Kirjeiden tapaan myös *La gloria del cavallon* voimavarana on kattavuus, sillä teos on tuhat sivua pitkä ja käsittelee kaikkea sellaista, mitä renessanssiajan ratsumiehen piti tietää. 1500-luvun kuluessa Italiassa ilmestyi neljä tai viisi vastaavanlaista hevosopasta, mutta *La gloria del cavallo* tarkastelee ansiokkaimmin tähän tutkimukseen liittyviä teemoja.¹⁰⁷ Huomiota herättää Caracciolon erinomainen hevossymboliikan tuntemus, siis ymmärrys esimerkiksi siitä, miten suitset symboloivat valtaa tai miten ruhtinaan voima heijastui vahvan hevosen kautta. Vaikka kirjeet kuvaavatkin aikalaisten asenteita ja mielipiteitä, keskittyvät ne kuitenkin enemmän tekoihin ja tapahtumiin, joten symbolista ulottuvuutta joutuu yleensä etsimään niiden alta. Tässä suhteessa Caracciolon kirja on paljon syvällisempi. Symboliikan lisäksi *La gloria del cavallo* nostaa esiin hevosiin liittyvän rikkaan mytologisen perinteen. Mytologiaa käsitellään välillä ikään kuin esimerkkinä, jota kohti tuli pyrkiä. Teoksessa viitataan usein esimerkiksi antiikin aikaisiin myyttisiin hevoslahjoituksiin ja hevosiin.¹⁰⁸

Huonona puolena *La gloria del cavallossa* on se, että siinä käsitellään Medici-sukua vain muutaman kerran. Medici-herttuilla ei ollut ainakaan läheistä suhdetta teoksen kirjoittajaan Pasquale Caraccioloon, vaikka on toki mahdollista, että he tunsivat hänet esimerkiksi hovimies Ascanio Caracciolon kautta. *La gloria del cavallo* on kuitenkin tarkoituksenmukainen lähde, koska Caracciolo oli joka tapauksessa Medici-herttuoiden aikalainen ja koska kirja käsittelee vakuuttavasti Mediceille tärkeimpiä hevosaiheita. Vakuuttavuutta lisää esimerkiksi se, että Caracciolo mainitsee lukuisia kertoja samoista tapahtumista, lahjoituksista ja henkilöistä kuin Medicit kirjeissään. Toisaalta teos on vähemmän uskottava silloin, kun siinä perustellaan asioita epämääräisillä huhupuheilla. Tällaiselle linjalle Caracciolo antautuu kuitenkin vain tarkastellessaan

¹⁰⁷ Muita yleisesti tunnettuja hevosteoksia olivat esimerkiksi Federico Grisonen *Gli ordini di cavalcare* sekä Claudio Corten *Il cavallerizzo*. Italian ulkopuolellakin ilmestyi renessanssiaikana muutamia tällaisia teoksia, esimerkiksi saksalaisen Markus Fuggerin *Von der gestuterey*.

¹⁰⁸ Caracciolo 1608, 88. Caracciolon mukaan esimerkiksi Plutarkhos ja Homeros kirjoittivat tällaisista lahjoituksista.

kaukaisia tai outoja, normaalin elämänpiirin ulkopuolisia asioita kuten erityisen eksoottisia eläimiä.¹⁰⁹

Muutoin *La gloria del cavallo* on vaikea keksiä olennaisia puutteita. Varsinaisia hevoslahjoja se voisi käsitellä enemmänkin: tällaisenaan kirja auttaa enemmän hevosen ominaisuuksien ja symboliikan kuin Medicien lahjanantomotiivien ymmärtämisessä. Caracciolon teos on myös ajoittain ristiriidassa Medicien kirjeiden kanssa. Tällaiset ristiriitaisuudet juontuvat siitä, että *La gloria del cavallo* lähestyy hevosen merkitystä filosofian ja kirjeet puolestaan käytännön näkökulmasta. Caracciolo ylistää hevosissa sellaisia ominaisuuksia, jotka olivat ihmiselle tarpeellisia ja kunnioitettavia aikakaudesta toiseen ja jotka kuvastivat hevosen ylevyyttä tai korkeaa asemaa luomakunnassa – siis esimerkiksi nopeutta.¹¹⁰ Medicien kirjeet puolestaan painottavat käytännössä tärkeimpiä eli helposti havaittavia ja näyttäviä ominaisuuksia, kuten kauneutta. Caracciolon teos vahvistaa siten erityisesti oman työni teoreettista näkökulmaa, kun taas kirjeet ovat merkittäviä varsinkin tekojen ja käytännön selvittämisessä.

On joitain potentiaalisia ja ansiokkaita lähteitä, joita en ole kuitenkaan hyödyntänyt. Näitä ovat Carlo Strozzin 1600-luvun alussa keräämä *Carte Strozziene*, Mantovan *Archivio Gonzaga*, Firenzen valtionarkistossa sijaitseva lähettiläskirjeiden kokoelma *Istruzioni agli ambasciatori e inviati medicei*, kaunokirjallisuuteen lukeutuva Lodovico Arioston *Orlando Furioso* sekä päiväkirjat ja muistelmat.¹¹¹ Pääsyy näistä luopumiselle on se, että niissä ei juuri ole olennaisia teemoja, joita kirjeet tai Caracciolo eivät ainakin jossain määrin käsitelisi. Lisälähteet voisivat vahvistaa muutamia epävarmoja tietoja tai parhaimmillaan tuoda esiin vähäpätöisiä motiiveja, mutta niin omalaatuista lähdettä ei ole, että siitä voisi johtaa merkittävää näkökulmaa kirjeiden tai *La gloria*

¹⁰⁹ Caracciolo esimerkiksi väittää virtahevonen olevan aasin kokoinen. Caracciolo 1608, 93.

¹¹⁰ Umberto Eco mainitsee, että renessanssiajan taidetta käsittelevissä teoksissa oli sama ongelma. Oli yleviä planeettojen liikkeiden ja vastaavien seikkojen perusteella muodostettuja teorioita harmoniasta ja mittojen täydellisistä suhteista, mutta kuitenkin taideteosten tarkastelu osoittaa, että käytännössä eri koulukunnat ja eri taitelijat suosivat varsin erilaisia malleja. Eco 2008, 45.

¹¹¹ Lähettiläskirjeiden kokoelma löytyy osoitteesta [http://www.archiviodistato.firenze.it/nuovosito/index.php?id=461&no_cache=1&sword_list\[\]=ambasciatori](http://www.archiviodistato.firenze.it/nuovosito/index.php?id=461&no_cache=1&sword_list[]=ambasciatori). Muina lupaavina aineistoina voi mainita kuvalliset lähteet, joita löytyy esimerkiksi Walter Liedtken vuonna 1990 julkaistusta teoksesta *The Royal Horse and Rider*. Lisäksi siitosluettelot ja talliasiakirjat olisivat hyödyllisiä, jos sellaisia löytyisi Mediceihin liittyen.

del cavallon rinnalle.¹¹² Ennen kaikkea kaikissa muissa lähteissä paitsi AMP:ssä on ongelmana se, että Mediceihin liittyviä hevoslahjatapauksia ei ole tarpeeksi määrälliseen analyysiin.

1.5 Viiden ohjenuoran metodi

Medicien kirjeissä on joitain retoriikkaan liittyviä haasteita ja erityispiirteitä. Tuon tässä luvussa esille, miten aiemmassa tutkimuksessa uuden ajan alun kirjeiden ongelmia on lähestytty ja ratkaistu ja miten itse hyödyn näistä selvityksistä. Sen jälkeen selvitän, minkälaisia Medicien AMP-kokoelman kirjeet tarkalleen ottaen ovat, mitä osia niihin kuuluu ja millaista retoriikkaa niissä yleisesti ottaen esiintyy. Lopuksi esitän kohta kohdalta mielestäni parhaan mallin Medicien kirjeiden tulkitsemiseksi sillä tavalla, että tutkimuskysymyksiin voidaan uskottavasti vastata. Tämä viisikohtainen metodinen malli soveltuu myös Caracciolon teoksen tulkitsemiseen.

Kuten todettu, kirjeissä ongelmaksi muodostuu ennen kaikkea tietoisesti viljelty retoriikka, joka verhoaa joskus todellisia ajatuksia ja aikomuksia. Retorinen koristeellisuus tai kenties paremminkin huolellisuus on tyypillistä juuri (esimoderneille) kirjeille. Tähän on syynä ensinnäkin kirjeformaatin hitaus ja etäisyys: henkilökohtaisesta tapaamisesta poiketen väärinkäsityksiä tai virheitä ei voinut korjata nopeasti enää siinä vaiheessa, kun sanoma oli jo lähetetty. Kirjeenvaihdon osapuolet kävivät vuoropuhelua etäällä toisistaan ja viiveellä, joten harkinta ja huolellisuus kirjoittamisessa olivat tarpeen sanoman selkeyttämiseksi vastapuolelle.¹¹³ Olennaisempaa on kuitenkin se, että kirjeet olivat yksinkertaisesti erittäin tärkeitä sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta. Tällaiset suhteet olivat olennaisessa asemassa eurooppalaisen eliitin vallankäytössä 1500-luvulla, eikä ketään kannattanut suututtaa tarpeettomasti.¹¹⁴ Esimerkiksi markiisi Georg Friedrich von Baden suuttui, kun Cosimo II de' Medici kiitti häntä kirjeessä hevoslahjasta väärällä

¹¹² Pro gradu -työn puitteissa ei siten ole järkevää lisätä vielä yhtä lähdettä, joka tarjoaisi vain irrallisia hypoteeseja mutta ei uutta olennaista lähestymistapaa.

¹¹³ Fitzmaurice 2002, 234.

¹¹⁴ Koskinen 2009, 57; Fitzmaurice 2002, 235.

nimityksellä; markiisi oli mielestään *Vostra Altezza*, mutta Cosimo puhutteli häntä *Vostra Eccellenziana*.¹¹⁵

Metodinen rakennelmani perustuu osin Ulla Koskisen ja Marko Hakasen kirjeiden retoriikkaa käsitteleviin artikkeleihin, osin käytännön kokemukseen AMP-kokoelman kirjeistä. Koskinen ja Hakanen ovat tutkineet uuden ajan alun ruotsalaista kirjeenvaihtoa ja siitä heijastuvia *sosiaalisia ideaaleja*.¹¹⁶ Tämä on tärkeää tutkimukseni kannalta, sillä merkittävimmät retoriset haasteeni syntyvät tällaisten ideaalien tarkastelusta. Ongelmana on, voiko kirjeissä esiintyvien sosiaalisten ihanteiden perusteella tehdä päätelmiä yhteiskunnan ilmiöistä, kulttuurista tai kirjekumppanien aidoista tunteista, vai onko kyse vain omasta retorisesta maailmastaan. Kirjallisuudessa on esitetty tästä vaihtelevia näkemyksiä,¹¹⁷ mutta Koskinen ja Hakanen päätyvät näkemykseen, jonka mukaan päätelmiä voi tietyin varauksen tehdä. Käytännössä ei yleensä voi varmuudella tietää, tarkoittaako kirjoittaja yksittäistapauksessa todella sitä, mihin hän vetoaa (eli perustuuko suhde todella esimerkiksi ystävyteen). Kirjeiden retoriikka kuitenkin ammensi oikeista yhteiskunnallisista sosiaalisten suhteiden ihanteista, muun muassa ystävydestä ja kuuliaisuudesta.¹¹⁸

Tällaisia yhteiskunnasta kumpuavia ihanteita hyödynnettiin kirjeiden puheenparressa kuitenkin harkitusti. Vaikka ihannetapauksessa ystävyden nähtiin perustuvan aidoille tunteille, niin kirjeissä ystävyteen vedottiin lähinnä silloin, kun kirjoittaja halusi strategisesti antaa kuvaa luotettavuudesta, tuttuudesta ja samaan ryhmään kuulumisesta.¹¹⁹ Myös Medicien kirjeissä näkyy tällainen harkinta. Esimerkiksi muutamissa hevoslahjoituksia koskevissa kirjeissä on sosiaaliseen ihanteeseen viittava sana yliviivattu ja korvattu toisella, kuten ”ystävyyss” ”rakkaudella”, mikä kertoo osaltaan retorisesta huolellisuudesta.¹²⁰ Koskinen ja Hakanen ovat tutkimuksissaan kiinnittäneet huomiota lisäksi siihen, miten 1600-luvun Ruotsissa sosiaalisten ideaalien retoriikka muuttui valtionhallinnon hierarkkisen kehityksen seurauksena: siirryttiin 1500-luvun pehmeästä tai solidaarisesta retoriikasta hierarkkiseen, kovaan puhetapaan.¹²¹ Myös Medicien kirjeiden

¹¹⁵ AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Curzio da Picchenalta Medici di Castellinalle 12.4.1615.

¹¹⁶ Ks. Hakanen & Koskinen 2009 ja Koskinen 2009.

¹¹⁷ Hakanen & Koskinen 2009, 4; Koskinen 2009, 56–57.

¹¹⁸ Hakanen & Koskinen 2009, 5, 9–10.

¹¹⁹ Emt., 12, 15.

¹²⁰ Esimerkiksi AMP. 219, 121. Cosimo I:lta Bernardo Targoncinille 22.5.1563. Huolellisuus ihannemaininnoissa viittaa siihen, että taidokas retoriikka oli osa lahjoituksen onnistumista.

¹²¹ Hakanen & Koskinen 2009, 17–18.

retoriikka oli hyvin vahvasti sidoksissa omaan aikaansa, ja siksi puhetavoista voidaan varovasti johtaa konkreettisia motiiveja koskevia päätelmiä.

Uuden ajan alun kirjeille oli ominaista muodollisuus, tosin muotovaatimukset olivat keskiaikaan verrattuna jo hieman lievemmat.¹²² Medicien kirjeisiin kuului joka tapauksessa erilaisia tärkeitä osia kuten *intitulatio*, *inscriptio*, *salutatio*, varsinainen sisältö, *subscriptio* ja *datatio*.¹²³ Muodollisuuden merkitys tulkinnan kannalta on lähinnä siinä, että täytyy ymmärtää kirjeissä käytettyä vakiintunutta fraseologiaa, muotoja ja osien suhdetta toisiinsa (diplomatiikkaa). Muuten voi erehtyä pitämään ainutlaatuisena sellaista seikkaa, joka on todellisuudessa vakiintunut rakenne. Omassa tutkimuksessani huomio kiinnittyy erityisesti varsinaiseen asiasisältöön, tosin myös sillä on merkitystä, kuinka osapuolet tervehtivät ja kutsuivat toisiaan.

Kirjeet ovat lisäksi silmiinpistävän kohteliaita, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että hevoslahjoista ei helposti annettu kielteisiä arvioita. Kyse ei ole lahjoittamisen helppoudesta tai suurpiirteisyydestä vaan lahjansaajan kohteliaisuudesta, koska lahjoittajat itse olivat agenteilleen osoittamissaan kirjeissä jännittyneitä hevosen ominaisuuksien riittävydestä. Medicien kirjeiden retoriikka onkin varsin usein koristeellista ja kaunopuheista, nyrkkisääntönä erityisesti silloin, kun henkilöt pyytävät jotain.¹²⁴ Ihanteisiin, muodollisuuteen ja kohteliaisuuteen liittyvistä tulkinnallisista ongelmista huolimatta kirjeet ovat pääosin suhteellisen selkeää ja suoraviivaista luettavaa, mutta silti on syytä esitellä viisikohtainen metodologinen malli, jonka tarkoituksena on hallita kyseisiä haasteita.

Määrälliset menetelmät. Kirjeessä olevaa väitettä voi pitää sitä vahvempana, mitä useammin se esiintyy aineistossa. Määrällinen näkökulma myös pudottaa pois ääriesimerkkejä ja mahdollistaa tyypillisen tapauksen löytämisen.¹²⁵ Kvantitatiivinen lähtökohta on tärkein tutkittaessa hevosen ominaisuuksia, koska tilastojen avulla voimme nähdä, mitkä ominaisuudet olivat lahjanannossa tärkeitä tai siis usein hyödynnettyjä. Lisäksi ominaisuudet voidaan asettaa tilastollisesti tärkeysjärjestykseen. Aineisto on tarpeeksi laaja piirteiden tilastoinnille, sillä hevoslahjakirjeitä on

¹²² Koskinen 2009, 59.

¹²³ *Intitulatio* tarkoittaa vastaanottajan ja *inscriptio* lähettäjän arvonimien luettelemista, *salutatio* tervehdystä, *subscriptio* allekirjoitusta ja *datatio* päiväystä. Nämä osat löytyvät muodossa tai toisessa Medicien kirjeistä myös tietokannassa.

¹²⁴ Medicien kirjeiden retorinen koristeellisuus poikkeaa esimerkiksi Ulla Koskisen tutkimista Arvid Tawastin kirjeistä, jotka olivat melko koristeettomia ja suorasukaisia. Emt., 59.

¹²⁵ Kvantitatiiviset menetelmät eivät ole täydellisiä. Jokin seikka saattoi olla erityisen arvostettu juuri harvinaisuutensa vuoksi, ja toisaalta tietyt elementit voivat periaatteessa olla niin itsestään selviä, ettei niistä mainita usein. Tilastollisen tutkimuksen perusongelmista ks. Heikkilä 2010, 29–32.

tosin vain 170, mutta näistä useimmissa on monta (3–10) ominaisuusmainintaa – joskin löytyy myös kirjeitä, joissa ei puhuta lainkaan hevosen piirteistä. Mitä tulee erilaisten lahjojen yleisyyden tilastolliseen vertailuun, on relevantteja kirjeitä tietenkin vielä huomattavasti enemmän. Tutkimuksessani ylimyssuhteiden ihanteita käsittelevät jaksot tukeutuvat enemmän laadulliseen analyysiin, vaikka mainintojen määrillä on toki merkitystä.

Kirjeen taustalla oleva tilanne eli konteksti. Kirjeen lähettäjän ja vastaanottajan, heidän suhteensa ja arvojärjestyksensä huomioonottaminen on tärkeää. Kokemus Medicien kirjeistä on osoittanut, että pelkästään tarkastelemalla varsinaista lahjoitustilannetta jää ymmärrys lahjoituksista pinnalliseksi. Tietokannassa on yleensä useita kirjeitä, jotka käsittelevät samaa lahjoitusta eri näkökulmista; kaikkien tarkasteleminen auttaa hahmottamaan, mistä kussakin lahjoituksessa oli todellisuudessa kyse. Myös aiemmin mainittujen sosiaalisten ihanteiden selvittäminen edellyttää paneutumista retoriikan lisäksi yhteiskunnallisiin taustatekijöihin.¹²⁶ Olenkin hyödyntänyt kirjavan tietokannan koko potentiaalia, esimerkiksi saajien kiitoskirjeitä, lahjan mukana lähetettyjä lahjakirjeitä ja Medicien käskykirjeitä sekä poliittisia käännekohtia ja juhlallisuuksia käsitteleviä kirjeitä, jotta ymmärtäisin perusteellisesti Medicien ja lahjansaajien tavoitteita.

Kirjeiden välillä esiintyvät ristiriitaisuudet. On melko tavallista, että eri kirjoittajien näkemykset poikkeavat toisistaan. Tällaisessa tilanteessa molempien väitteiden uskottavuus kärsii. Ongelman voi ratkaista tutkimalla, kumpi näkemys on tyypillisempi eli yleisempi tai kumpi on paremmin perusteltu. Esimerkiksi lähettiläs Medici di Castellina moittii kirjeessään, että espanjalaiset hevoset soveltuvat huonosti ratsuiksi, mutta mielipide on varsin poikkeuksellinen ja heikosti perusteltu.¹²⁷ Usein voi selvittää, että tietty näkemys nojaa selkeämmin rationaaliseen ja kokonaisvaltaiseen ajatteluun ja toinen ennakkoluuloihin tai yksittäistapauksiin, joiden ei voida katsoa kuvaavan laajemmin asioiden todellista laitaa. Siten ristiriitatilanteissa tulee tutkia myös väitteiden esittäjien lähtökohtia, esimerkiksi puolueettomuutta. Hankalimmat vastakkainasettelut nousevat kuitenkin ristiriitaisista sosiaalisista odotuksista: monet neuvoivat antamaan lahjaksi hevosvaunuja, kun taas lukuisat hovi-ihmiset mainitsevat vaunujen sopivan lähinnä naisille ja lapsille. Ratkaisu on siinä,

¹²⁶ Koskinen 2009, 59, 61, 63.

¹²⁷ AMP. 4949, 793. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 27.2.1621.

että kärryt olivat tosin näyttäviä, mutta erityisesti miesten ei saanut käyttää niitä liikaa ratsastamisen miehekkyyden vuoksi.

Kirjoittajan epäjohdonmukaisuus on suhteellisen harvinainen ongelma, mutta yhtä kaikki kirje on vähemmän vakuuttava, mikäli se on sisäisesti ristiriitainen. Kirjoittaja voi myös vedota omaan epävarmuuteensa tai tietämättömyyteensä.¹²⁸ Esimerkiksi viitatessaan lukuisiin hevosen ominaisuuksiin kirjoittaja on kuitenkin enemmän laajakatseinen kuin ristiriitainen, koska lahjahevosiin kohdistui yleensä moniulotteisia odotuksia. Jotkut kirjeet vaikuttavat ristiriitaisilta, sekavilta tai monimutkaisilta sen vuoksi, että Mediceillä oli tapana esittää agenteilleen lahjoituksen kulun ja etiketin suhteen erilaisia etenemisvaihtoehtoja sen mukaan, miten lahjansaajan odotettiin reagoivan.¹²⁹

Sanavalintojen tutkiminen on olennaista. Sanamuodot ovat usein koristeellisia pyydetessä palveluksia ja toisaalta suoraviivaisia jaettaessa käskyjä. Kirjeissä painopiste on voimakkaasti *ethos*-retoriikassa, mutta myös *pathosta* ja *logosta* esiintyy.¹³⁰ Vahvemmat ja yksityiskohtaisemmat lauseet antavat käsiteltävästä asiasta vakuuttavamman kuvan. Esimerkiksi lause ”Bartolomeo de’ Nobili lahjoitti verrattoman turkkilaisen hevosen keisarille, joka ilahtui asiasta suuresti” antaa enemmän tietoa lahjoituksesta kuin ”Mario de’ Rossi lahjoitti keisarille hevosen” ja tarjoaa muutoinkin intiimimmän kuvan lahjanannon symbolisesta, speaktaakkelimaisesta ja rakentavasta luonteesta. Kaiken kaikkiaan AMP on tyyllisesti sangen monimuotoinen lähdekokoelma, mikä on hyvä, sillä näin lukija pääsee käsiksi vaihteleviin näkökulmiin.¹³¹ Mikäli on aihetta epäillä, että retoriikan ja todellisten käytäntöjen välillä oli eroa, voi ongelmaa lähestyä esimerkiksi tarkastelemalla, oliko hovimiesten kulttuurissa jotain sellaista, mikä yllytti kyseiseen retoriikkaan.

¹²⁸ AMP. 401, 755. Ridolfo Baglioniilta Cosimo I:lle 21.3.1551.

¹²⁹ AMP. 14028, [ei sivunumeroa]. Cosimo I:ltä Ascanio Caracciololle 23.2.1562; AMP. 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587. Epäjohdonmukaisuus, tietämättömyys ja sekavuus eivät siten ole ainoastaan tulkinnallisia ongelmia, vaan tällaiset diskurssit tarjoavat usein intiimejä lisätietoja lahjoituksen vaiheista tai hevosen ominaisuuksien arvostuksesta.

¹³⁰ *Ethos* tarkoittaa vetoamista luonnekuviin, *pathos* viittaamista tunteisiin ja *logos* järkeen.

¹³¹ Toisaalta tyylien ja kirjoittajien heterogeenisyys on ongelmallista määrällisten menetelmien soveltamisen kannalta.

II Ihanteisiin perustuvat motiivit

2.1 Hevoslahjan yleisyys ja lahjanantoa koskevat puhetavat

Medici-herttuoiden verkostoitumisessa oli tärkeässä roolissa omistautuminen yläluokan suhteisiin erilaisiin eleihin, huomionosoituksiin ja yhteisesti asetetuihin tavoitteisiin.¹³² Pidettiin tärkeänä ajatusta siitä, että panostamalla suhteeseen kumpikin osapuoli voisi helpommin saavuttaa omat ja yhteiset tavoitteensa. Olennaista on tuoda esille suhteiden voimakkaimmat ideaalit eli henkiset tavoitteet ja Medicien sitoutuminen niihin käytännön toiminnan tasolla.¹³³

Mutta miksi Medicien oli tarpeen noudattaa tällaisia ihanteita lahjanannossaan? Syynä on se, että Medicit saivat ihanteiden ylläpitämisestä merkittävää symbolista ja konkreettista hyötyä, ja toisaalta sosiaalisesti suotuisan käyttäytymisen laiminlyömisellä oli AMP:ssä kielteisiä vaikutuksia lahjoituksen kulkuun. Ensinnäkin sosiaalisten ihanteiden opastama lahjoitus antoi lahjansaajalle ja hoviympäristölle signaalin suhteen vahvistumisesta, sillä lahjan uskottiin symboloivan suhteen elinvoimaisuutta.¹³⁴ Toisena symbolisena etuna lahjoittaessaan hevosia ja vedotessaan silloin ihanteisiin Medicit antoivat itsestään miellyttävän luonnekuvan.¹³⁵

Ihanteiden seuraaminen toi kuitenkin myös konkreettisia hyötyjä. Medicit saivat vastineeksi lahjoittamistaan hevosista yleensä vastalahjoja, joiden vaihtoarvo vaihteli vähäisestä huomattavaan. Merkittävämpiä olivat kuitenkin erilaiset vastapalvelukset, jotka saattoivat olla esimerkiksi poliittisia, taloudellisia tai sotilaallisia tekoja. Sangen usein nämä vastapalvelukset liittyivät AMP:ssä hevosasioihin: Medicit saattoivat saada apua hevosten kuljetukseen, varusteiden hankintaan, koulutukseen ynnä muihin tarpeellisiin toimiin.¹³⁶ Hevosten lahjoittaminen ei ollut nollasummapelejä, sillä liittolaisten vahvistuminen hyödytti myös Medicejä. Liittolaisella oli ehkä

¹³² Ben-Amos 2008, 205. Cosimon sotilaallisista eleistä AMP. 418a, 847. Pietro Aretinolta Cosimo I:lle 14.2.1554.

¹³³ Ulla Koskinen määrittelee ideaalin sosiaalisesti hyväksytyksi käyttäytymiseksi ihmissuhteissa. Koskinen 2009, 57, 61–63. Ihanteiden seuraaminen käytännön toimissa ja retoriikassa teki lahjoittajan toiminnasta ymmärrettävää vastapuolen silmissä.

¹³⁴ Ben-Amos 2008, 205–210.

¹³⁵ Tällainen *ethos* vahvisti Medicien hovin houkuttelevuutta esimerkiksi hovimiesten silmissä, ks. esim. Wallace 1994.

¹³⁶ AMP. 269, 163. Francesco I:ltä Carlo da Aragonalle 2.11.1586.

akuutimpaa käyttöä esimerkiksi sotahevosille kuin Mediceillä, mikä teki lahjoittamisesta varteenotettavan vaihtoehdon. Ennen kuin käsittelemme tarkemmin kirjeissä esiintyviä lahjansaajien ja -antajien reaktioita hevoslahjoituksiin, otan esille hevoslahjojen yleisyyden Medicien hovissa, sillä myöhemmät analyysit ja vertailut hyödyntävät tätä tilastoa.

Taulukko 1. Erilaisten lahjojen yleisyys AMP-tietokannassa vuosina 1537–1621

Lahja	Hevonen	Koira	Muuli	Kissaeläimet	Linnut	Jalokivet
Mainintojen määrä ¹³⁷	170	104	42	77	95	218
Lahja	Ruoka	Tekstiilit	Kasvit	Maalaukset	Viinit	Kirjat
Mainintojen määrä	205	358	169	323	135	78

Lähde: Archivio Mediceo del Principato -tietokanta

Medicit jakoivat kumppaneilleen hyvin monenlaisia ja joskus varsin mielikuvituksellisia lahjoja: kirjoja, keramiikkaa, vaatteita, panttereita, peilejä, patsaita, maalauksia ja niin edelleen.¹³⁸ AMP-tietokannan perusteella Medicit lahjoittivat ensinnäkin erittäin usein, jopa yllättävän usein, eläimiä – itse asiassa tarkasteltavana ajanjaksona kaikista Medicien lahjoista noin 1/9 oli eläinlahjoja. Palaamme vielä eläinten erityisiin piirteisiin, mutta alustavasti voi todeta, että eläinten käyttöarvo oli suuri esimerkiksi siksi, että työnteke perustui pitkälti niiden voimaan. Eläimiä tarvittiin myös moniin harrastuksiin kuten metsästyksen.

¹³⁷ Siten esimerkiksi hevoslahjoista mainitaan kaikkiaan 170 kirjeessä. Tässä ja myöhemmissä tilastoissa lasken mukaan sellaiset lahjoitukset, joissa Medicit olivat antajan, saajan tai välikäden roolissa. Tilastoista jäävät siten pois lahjoitukset, joissa Medicit olivat vain tarkkailijan roolissa. On huomattava, että lahjojen yleisyyttä koskevassa tilastossa en ole voinut ottaa lukuun kaikkia erilaisia lahjoja vaan olen joutunut keskittymään muutamiin olennaisiin lahjatyyppeihin.

¹³⁸ Mielikuvituksellisena lahjana vasikka AMP. 343, 497. Buggianon yhteisöltä Cosimo I:lle 14.6.1540. Ferdinando I puolestaan sai Rodrigo de Castrolta muun muassa papukaijan. AMP. 282, 126. Ferdinando I:ltä Augusto Tiziolle 5.3.1592.

Hevonen oli AMP:ssä kaikkein yleisimmin lahjoitettu eläinlaji ja koira toiseksi yleisin. Kissaeläimet, linnut ja muulit olivat myös erittäin suosittuja, oli tarkastelutapa sitten määrällinen tai laadullinen. Kaikkein yleisimpiä lahjoja olivat tosin maalaukset, jalokivet, erilaiset korut sekä vaatteet ja muut tekstiilit, sillä niitä oli helppo antaa ja kuljettaa ja tällaiset lahjat vahvistivat merkittävästi hoviympäristön eleganssia. Patsaat, lasitavarat, lääketarpeet ja kasvit, uskonnolliset esineet, kärryt, huonekalut, ruoka ja juomat, kirjat ja sotilaalliset varusteet olivat myös huomattavan tavallisia lahjoja.

MAP-tietokannan 21000 kirjeestä hevonen mainitaan aikarajauksen puitteissa vajaassa 1900:ssa, ja näistä tapauksista 170 liittyy hevosen rooliin lahjana Medicien hovissa. Hevosta tarvittiin vaihtelevissa tilanteissa, mutta hevosen merkitys lahjana lyö mainintojen määrässä useimmat muista hevosen käyttötarkoituksista matkustamis- ja ratsuväkikuvauksia lukuun ottamatta.¹³⁹ Pier Francesco Riccion talliliikennettä käsittelevän kirjeen perusteella Cosimo I:n herttuallisesta tallista annettiin vuoden 1544 syksyllä muutamia merkittäviä hevoslahjoituksia tärkeille yläluokkaisille henkilöille. Lisäksi Riccion muista kirjeistä ilmenee, että lähes kaikki tallikirjeessä nimeltä mainituista seitsemästä hevosesta lahjoitettiin pois joko syksyllä 1544 tai keväällä 1545. Aivan päivittäistä lahjoittaminen ei todennäköisesti ollut, mutta ainakin Riccion vuosien 1544–45 ja 1540 tallikirjeiden perusteella hevoslahjat olivat Mediceille joka tapauksessa kuukausittaista rutiinia ja erittäin merkittävä osa tallitoimintaa.¹⁴⁰ Pasquale Caracciolo puolestaan mainitsee hevoslahjoituksista periaatteessa harvakseltaan, mutta tekstistä käy joissain kohdissa ilmi, että Italian hoveissa hevosia annettiin kuitenkin yleisesti.¹⁴¹

Kun Medici-herttuat antoivat lahjoja, mielsivät vastaanottajat tämän kuvaavan Medicien tahtoa panostaa suhteeseen. Tämä näkyy erityisesti sanoista, joilla lahjansaajat ilmaisivat tyytyväisyytensä suhteen tilan muutokseen. Lahjanantoa koskevissa kirjeissä vedotaan esimerkiksi kunnioitukseen, omistautumiseen tai kuuliaisuuteen lahjanantajaa tai -saajaa kohtaan.¹⁴² Näitä

¹³⁹ Niinpä esimerkiksi hevosista metsästyksessä, turnajaisissa tai juoksukilpailuissa mainitaan selkeästi harvemmin.

¹⁴⁰ AMP. 613, 38. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle lokakuussa 1545. Kirje käsittelee Cosimo I:n herttuallisen tallin tapahtumia syksyn 1544 aikana. Riccio kertoo hankinnoista, nimeämisistä, hevosten kuolemista ja varusteista, ja myös kolmesta lahjoituksesta mainitaan. Cosimo lahjoitti Il Dormí -nimisen hevosen Giovanni della Lunalle ja turkkilaisrotuisen Il Borghesen Giovanni de Vegalle Roomaan. Dorian ruhtinaalta Andrea I:ltä Cosimo sai itse yhden hevosen. Ks. myös AMP. 600, 5–10. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 4.6.1540.

¹⁴¹ Caracciolo 1608, 19–20, 88, 125.

¹⁴² Muita olivat esimerkiksi *stimare* (pitää arvossa), *ricognitione* (huomion antaminen), *amicítia* (ystävyyss), *amorevolézza* (rakkaus) ja *riverentia* (kunnioitus). Tällaisten potentiaalisten hyveiden määrä oli kirjeissä valtavan suuri.

ilmaisuja käytettiin sekä hevosia että monia muita lahjoja annettaessa. Niinpä Ravennan kardinaali Benedetto degli Accolti kiittää kirjeessään *mitä nöyrimmin* Cosimo I:stä sen johdosta, että tämä *oli muistanut* kardinaalia lahjoittamalla tälle muutaman erinomaisen peltopyyn.¹⁴³ Lyonilainen Albizo del Bene puolestaan väitti Cosimo I:lle antamiensa englantilaisten *chinea*-hevosten symboloivan hänen hyväntahtoisuuttaan ja uutteruuttaan Cosimoa kohtaan.¹⁴⁴

Lahjakirjeistä näkee, että lahjoilla oli merkittävää symbolista voimaa ylimysten suhteissa, mutta symbolisuuden tarkka ilmenemismuoto vaihteli tietenkin esineen ominaisuuksien ja Medicien tarkoitusperien mukaan. Näin ollen krusifikseja ja uskonnollisia kuvia annettaessa vedotaan kirjeissä tyypillisesti uskonnolliseen symboliikkaan ja sanastoon, esimerkiksi hartauteen tai hurskauteen.¹⁴⁵ Aatelisneidolle lahjoitettu peili symboloi puolestaan vastaanottajan kauneutta ja naisellisuutta.¹⁴⁶ Esineiden erilaisista ominaisuuksista ja niihin liittyvistä traditioista johtuen lahjansaajien reaktiot vaihtelivat lahjan mukaan. Yläluokan jäsenet reagoivat Mediceiltä saamiinsa hevosiin kiitoskirjeissään¹⁴⁷ yleensä yhdellä tai useammalla seuraavista tavoista:

- a) Kiitettiin hevosesta.
- b) Kehuttiin lahjahevosen ominaisuuksia tai käyttöarvoa.
- c) Korostettiin lahjoitusprosessin onnistumista eli kehuttiin lahjoittajan *tapaa* toimittaa hevonen ja hallita lahjoituksen komentoketjua.
- d) Viitattiin omistautumiseen, uutteruuteen, hyväntahtoisuuteen, lojaalisuuteen tai johonkin muuhun ideaaliin, johon yläluokkaisissa suhteissa pyrittiin.

Lahjansaajat korostivat siten argumentaatioissaan lähes aina joko suhteen sosiaalisten ihanteiden merkitystä tai hevoseen liittyviä seikkoja, usein myös hevosen erityisasemaa suhteessa muihin lahjoihin. Eritoten ideaalien merkitys oli huomattava, sillä saajat mainitsevat niistä noin 80 %:ssa kiitoskirjeistään. Hevosesta kumpuavia seikkoja (ominaisuudet, käyttöarvo,

¹⁴³ AMP. 3717, [ei sivunumeroa]. Benedetto degli Accoltilta Cosimo I:lle 7.7.1544.

¹⁴⁴ AMP. 410, 653. Albizo del Beneltä Cosimo I:lle 17.8.1552.

¹⁴⁵ AMP. 4866, 575. Andrea Ciolilta Matteo Baldellille 11.8.1618. Kirjeissä voitiin vedota esimerkiksi siihen, että annetuissa esineissä oli jonkinlaista uskonnollista voimaa (*benedetto*).

¹⁴⁶ Peilistä ja naisesta uuden ajan alun Englannissa Korhonen 2010, 66–108; naisten tyypillisesti saamista lahjoista varhaismodernissa Ruotsissa Lahtinen 2010, 52.

¹⁴⁷ Tai Medicien lähettiläiden lähettämässä kirjeissä, joissa kuvaillaan lahjansaajien reaktioita ja välitetään näiden kiitokset.

hevoslahjoitusprosessi) saajat korostavat hieman harvemmin mutta kuitenkin noin 70 %:ssa kirjeistä.

Hevoslahjasta kiittäminen oli luonnollisesti tavanomaista. Joissain kirjeissä lahjansaaja tosin ilmaisee tyytyväisyytensä hevoseen mutta ei selväsanaisesti kiitä siitä. Kirjeissä on selkeitä eroja sen suhteen, kuinka ylitsevuotavaa kiittäminen oli. Tavanomaista kiitollisempi oli Medici-lähettiläs Giovanni Antellan mukaan Sulmonan¹⁴⁸ ruhtinas Philippe de Lannoy, joka oli Cosimo I:lta saamastaan kauniista turkkilaisesta hevosesta niin vaikuttunut, että turvautui suureen varantoon kiitoksia, kehuja ja myönteisiä eleitä.

*S.S [Philippe de Lannoy] oli erittäin tyytyväinen hevoseen ja piti siitä valtavasti, jopa siinä määrin, että ratsastutti hevosta heti sen saatuaan varsin hyväntuulisen oloisesti ja kiitti monin sanoin Teidän Korkeuttanne [Cosimo I] lahjasta.*¹⁴⁹

Kiitoksen saaminen teki lahjoittamisesta tietenkin miellyttävämpää, mutta tärkeämpää oli pyrkiä suhteen edistämiseen ideaalien kautta tai hyödyntämällä hevosen ominaisuuksia, joihin lahjansaajat kiinnittivät puheenparressaan erittäin suurta huomiota. Kauneutta keuhuttiin kiitoskirjeissä usein, luonnetta tai rotua harvemmin. Toisinaan hevonen oli lahjansaajan mielestä yksinkertaisesti hyvä (*buono*).¹⁵⁰ Lahjansaajien reaktioiden perusteella on selvää, että Medicien oli panostettava erityisesti hevosen ulkonäköön saadakseen vastaanottajalta mahdollisimman myönteisen vastauksen.¹⁵¹ On vielä huomattava, että saajat vetosivat kiitoskirjeissään mielellään käyttöarvoon eli siihen, miten lahjahevonen täytti mainiosti tietyn ennalta mietityn roolin vaatimukset tai miten hevonen oli erityisen sopiva lahja verrattuna muihin esineisiin tai eläimiin.¹⁵² Käyttöarvoon liittyvät maininnat ovat kuitenkin yleisempiä Medicien agenteilleen lähettämässä käskykirjeissä.

Lahjansaajat kiinnittivät kirjeissään huomiota myös siihen, miten antaja onnistui hallitsemaan lahjoituksen prosessia tai sen taustalla vaikuttavaa, hevosasioiden ainutlaatuista komentokoneistoa. Tällaisia mainintoja on noin 20:ssä AMP-tietokannan kiitoskirjeessä. Tärkeimpinä yksityiskohtina olivat kuljetuksen onnistuminen, hevosten terveys matkalla ja itse

¹⁴⁸ Sulmona sijaitsee Italiassa L'Aquilan maakunnassa.

¹⁴⁹ AMP. 3263, 202–203. Giovanni Antellalta Cosimo I:lle 23.8.1540.

¹⁵⁰ AMP. 2943, [ei sivunumeroa]. Vincenzo I Gonzagalta Ferdinando I:lle 29.6.1601.

¹⁵¹ Ks. kauneudesta tarkemmin luku 4.1.

¹⁵² AMP. 2951, [ei sivunumeroa]. Ferdinando I Gonzagalta Cosimo II:lle 12.6.1617.

lahjoitustilanne, johon liittyi tärkeitä etikettivaatimuksia. Komentoketjun merkityksestä kertoo esimerkiksi Eleonora de' Medici-Gonzagan kirje, jossa tämä kiitti Ferdinando I:stä kauniista lahjahevosesta ja sen ilmentämästä rakkaudesta. Erityisen kiitollinen Eleonora oli voidessaan todeta, että *hevonen saapui matkaltaan hyvin pidettynä ja mainiossa kunnossa*.¹⁵³

Vastaanottaja saattoi toki reagoida myös edellä mainituista neljästä tavasta poiketen. Jokaisessa suhteessa oli ainutlaatuisia piirteitä ja odotuksia, jotka vaikuttivat lahjoittamista seuranneisiin reaktioihin.¹⁵⁴ On myös mahdollista, että lahjansaaja suhtautui yksityisesti hevoseen tavalla, jota ei merkitty kirjeeseen. Medicien kirjeissä ei mainita juuri koskaan pettymisestä lahjahevoseen,¹⁵⁵ mutta erittäin todennäköisesti näin kuitenkin joskus tapahtui, koska esimerkiksi ostettuja hevosia kohtaan oltiin hyvinkin kriittisiä ja koska lahjansaajan mieltymyksistä ei aina ollut täyttä varmuutta.¹⁵⁶ Pettymystä ei vain haluttu näyttää lahjanantajalle, koska aiheellisesti pelättiin tämän loukkaantuvan.

Suoranaista pettymistä lievempiä kielteisiä reaktioitakaan ei lähteissä juuri näy lukuun ottamatta muutamissa kirjeissä esiintyvää vähäistä varauksellisuutta.¹⁵⁷ Koska lahjansaajien reaktiot tulivat Medicien tietoon melko usein lähettilään, lähetystön sihteerin tai muun välikäden kautta, saattoi sanoma muodostua matkan varrella Mediceille myönteisemmäksi.¹⁵⁸ On myös huomattava, että lahjasta kieltäytyminen oli erittäin harvinainen ratkaisu: AMP:ssä on vain yksi esimerkki siitä, miten saaja kieltäytyi hevoslahjasta. Silloinkin kun hevosen ominaisuudet vaikuttivat vaatimattomilta tai hevosta oli mahdotonta pitää, se pyrittiin ottamaan vastaan ja lahjoittamaan tai myymään sitten eteenpäin.¹⁵⁹

Myös lahjanantajilla oli tapoja ilmaista näkemyksiään ja odotuksiaan saajille lähettämässään lahjakirjeissä. Lahjoittamisen yhteydessä oli tyypillistä toivoa hevosten onnistuvan tehtävässään tai tyydyttävän ja hyödyttävän saajaa. Espanjan Medici-lähettiläs Vincenzo Vitelli lähetti

¹⁵³ AMP. 2942, [ei sivunumeroa]. Eleonora de' Medici-Gonzagalta Ferdinando I:lle 31.7.1595.

¹⁵⁴ Ben-Amos 2008, 242–274.

¹⁵⁵ Poikkeuksena esimerkiksi AMP. 4866, 387. Scipione Ammiratolta Matteo Baldellille 16.12.1617. Scipione Ammirato kertoo, kuinka lahjahevonon sai koko Cosimo II:n hovin nauramaan.

¹⁵⁶ AMP. 4919, 128. Gian Vincenzo Vitelliltä Ferdinando I:lle 15.2.1558; AMP. 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587.

¹⁵⁷ AMP. 280, 159. Ferdinando I:ltä Camillo del Monte Santa Marialle 18.7.1592.

¹⁵⁸ Kyseessä on perinteinen despoottin ongelma löytää rehellisiä palvelijoita sellaisten sijaan, jotka kertovat vain sen, mitä ruhtinas haluaa kuulla.

¹⁵⁹ AMP. 269, 17. Francesco I:ltä Iacopo Cornarolle 5.4.1586; AMP. 300, 79. Belisario Vintalta Vincenzo Medicille 18.8.1607.

Ferdinando I:lle kreivi Claudio Trivulziolta ja muutamalta muulta herrasmieheltä lahjaksi ja osin ostamalla saamansa hevoset ja toivoi samalla hevosille hyvää onnea uskoen, että ne miellyttävät Ferdinandoa.¹⁶⁰ Sisilialainen Fernando de Torres puolestaan lähetti Ferdinando I:lle komeita calabrialaisia tähtiotsaisia sotaratsuja todeten kirjeessään, että ”jos Jumala suo, käyttäytyvät hevoset kuten tahdon”.¹⁶¹

Hyvänonnetoivotuksiin liittyi vielä sekin, että Mediceillä ja monilla muilla lahjanantajilla oli tapana seurata hevosten edistymistä lahjansaajan hovissa ja ajoittain kysellä, miten hevoset pärjäävät.¹⁶² Medicien Englannin-agentti Bartolomeo Compagni kyseli hieman huolissaan Cosimo I:ltä, miten hänen lahjoittamansa *chinea*-hevoset ovat onnistuneet tyydyttämään Cosimoa.¹⁶³ Tällaiset tapaukset kertovat siitä, että Medicit ja heidän kumppaninsa olivat ainakin puheenparressaan ja todennäköisesti myös aidosti kiinnostuneita lahjahevosten kohtalosta ja niiden lahjansaajalle tuottamasta hyödystä ja ilosta.

Lahjansaajien tavoin myös antajat olivat kiinnostuneita hevosten ominaisuuksista ja viittasivat niihin kirjeissään toistuvasti. Lahjanantajilla oli aiheellinen uskomus, että vain kaunis ja muutenkin erinomainen hevonen saattoi vahvistaa suhdetta toivotulla tavalla ja että vähäinen vaivannäkö tai osaaminen lahjoittamisessa saattoi ruhtinaan naurunalaiseksi tai huonoon valoon.¹⁶⁴ Tämän lisäksi Medicit vetosivat myös itse lähes kaikissa lahjakirjeissään hyväntahtoisuuteen, sydämellisyyteen, nöyryyteen, ystävällisyyteen tai muihin tavoiteltuihin henkisiin ihanteisiin. Medicien motiivit tulevat AMP:ssä selkeimmin, suorimmin ja yleisimmin esille sosiaalisissa ihanteissa: herttua saattoi esimerkiksi väittää lahjoittavansa kuuliaisuuden osoittamiseksi.

Lahjansaajien tai -antajien retoriikassaan korostamia ideaaleja oli pääasiassa kahta lajia, velvollisuuteen nojaavia eli ankaria ja laupeuteen tai solidaarisuuteen perustuvia eli pehmeitä. Tilanteesta ja todennäköisesti jossain määrin kumppanin statuksesta riippuen Medicit valitsivat

¹⁶⁰ AMP. 4919, 295. Gian Vincenzo Vitelliiltä Ferdinando I:lle 28.5.1588.

¹⁶¹ AMP. 5079, 268. Fernando de Torresilta Ferdinando I:lle 27.8.1590.

¹⁶² AMP. 3080, 128. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 16.8.1567.

¹⁶³ AMP. 413a, 683. Bartolomeo Compagnilta Cosimo I:lle 13.2.1553. [...] *Joitain viikkoja sitten palasi takaisin mies, joka kuljetti Acchineita, ja hän osasi antaa minulle joitain vihjeitä siitä, miten hevoset onnistuivat tyydyttämään Teidän Kirkkauttanne. Niinpä minä elän epäilyksessä ja pelossa sen suhteen, pidettiinkö hevosista [...]*

¹⁶⁴ Esimerkiksi AMP. 2940, [ei sivunumeroa]. Ferrante II di Guastallalta Ferdinando I:lle 20.1.1589. Guastallan herttua Ferrante II viittaa odotuksiin hevoslahjojen hyvydestä. [...] *Halusin lähettää teille [Ferdinando I] neljä sotaratsua, mutta jos ne eivät ole Teidän Korkeutenne suuruuden arvoisia, riittää minulle, että ne kuvaavat minun omistautumistani [...]*

retorisen lähestymistavan, joka antoi miellyttävimmän kuvan. Suurin osa kirjeissä mainituista sosiaalisista ideoista voidaan helposti jakaa näihin kahteen leiriin, mutta on myös paljon harvinaisempia mainintoja kunnian ja ritarillisuuden kaltaisista ihanteista, joita on vaikea sijoittaa mihinkään ryhmään. Noin 55 % kiitos- ja lahjakirjeiden ihannemaininnoista on selkeän pehmeitä, 30 % selkeän ankaria ja 15 % sellaisia, jotka eivät kahteen pääryhmään kuulu. Pehmeää retoriikkaa on kuitenkin kirjeissä kahta eri lajia: toisessa painopiste on antajan hyvydessä, kun taas toinen painottaa solidaarisuutta tai molemminpuolisuutta. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat esimerkiksi *cordialità* (sydämellisyys), *carità* (laupeus, huolenpito), *vertuosità* (hyveellisyys) ja *cortesìa* (ystävällisyys), toiseen yleensä *devotione* ja *dedicazione* (omistautuminen), *amicitia* (ystävyyys) ja *impegno* (sitoutuminen).¹⁶⁵

Pelkkä retoriikan tarkastelu ei kuitenkaan anna riittäviä eväitä Medicien motiivien ymmärtämiseen, sillä lahjoituksen osapuolet vetosivat ihanteisiin strategisesti eli harkiten. Siksi sidon lahjansaajien ja -antajien puhetapojen tarjoamat vihjeet ylhäissuhteiden käytäntöihin, jotka ilmenevät niissä konkreettisissa toimissa, joihin Medicit ryhtyivät turvatakseen suhdetta. Näemme esimerkiksi, miten velvollisuus ei ollut vain retoriikkaa vaan vaikutti myös siihen, miten Medicit järjestivät tallinsa, palveluskuntansa ja muut asiansa täyttääkseen tiettyjä ylempiensä vaatimuksia.

2.2 Kolme lähestymistapaa

Edellä on selvinnyt, miten sosiaalisilla ihanteilla oli erittäin merkittävä rooli kirjeissä ja miten tällaiset retoriikassa näkyvät ideaalit kuuluvat pääasiassa kahteen ryhmään. Lahjoituksen osapuolten puhetapojen tarjoamat vihjeet kirkastuvat selkeiksi motiiveiksi erityisesti Medicien palvelijoilleen osoittamissa käskykirjeissä, joissa käsitellään lahjanannon alkuasetelmia eli esimerkiksi lahjahevosen hankkimista. Retoriikan ja käytännön tekojen analyysin perusteella ylhäissuhteiden odotuksista johtuvat motiivit voidaan jakaa kolmeen lähestymistapaan.

¹⁶⁵ AMP. 9, 468. Cosimo I:ltä Bernardo de' Medicille 1.3.1548; AMP. 257, 21. Francesco I:ltä Alfonso d'Estelle 23.8.1581. On kuitenkin mielenkiintoista, että Medicit käyttivät hyvin harvoin symboliseen sukulaisuuteen viittaavia solidaarisia sanoja, kuten veljeys, sisarus, veli, isä tai poika. Ulla Koskisen ja Marko Hakasen mukaan Arvid Tawastin kirjeissä esiintyy huomattavan usein tällaisia ilmaisuja yläluokkaisten henkilöiden välillä. Hakanen & Koskinen 2009, 10, 12.

Hevosia annettiin lahjaksi ensinnäkin **velvollisuudesta**. Jotkut Medicien ylimyskumppaneista ja Medicit itse vetosivat toisinaan kuuliaisuuteen tai velvollisuuteen antaessaan hevosia.¹⁶⁶ AMP:ssä käytetään hevoslahjoituksissa esimerkiksi sanoja *obbligo*, *dovere*, *ubbedienza*, *servitù* ja *umiltà*. Seitsemässä kirjeessä viitataan siihen, miten ylimys saattoi joutua alistamaan tallinsa isännälleen: tämä ei ollut pelkästään retoriikkaa, vaan kyseessä oli melko herkästi hyödynnetty *padronen* käyttöoikeus alaisensa talliin. Suojelun vastineena alaisella oli velvollisuus alistaa tallinsa ja sen potentiaali (hevoset, palveluskunta, tilat) suojelijan pyynnöille.¹⁶⁷ Muun muassa Habsburgit viittasivat joskus tähän pyytäessään Mediceiltä hevosia, ja Francesco I vetosi siihen kuvatessaan suhdettaan Ranskan kuningas Kaarle IX:een.¹⁶⁸

Oli kahden suvun välillä tällaisia järjestelyjä tai ei, niin pyynnöt, erityisesti monarkkien pyynnöt, olivat aineistossa hyvin velvoittavia. Cosimo I:n vävy Paolo Orsini tuo kirjeessään vuodelta 1566 esiin suunnilleen kaikki velvollisuuteen liittyvät erityispiirteet. Hän vetoaa ensinnäkin suoraan velvollisuuteen (*obbligo*), mutta myös *padronen* käyttöoikeuteen, keisari Maksimilian II:n painavaan pyyntöön ja jopa hevosten merkitykseen tribuutteina eli säännöllisinä lahjoina.¹⁶⁹

Medicien palkkalistoilla olevat yläluokan jäsenet eli esimerkiksi lähettiläät saivat tehdä isännilleen monenlaisia palveluksia ja käytännössä joutuivat luovuttamaan omia hevosiaan tiettyjä tehtäviä tai hankkeita varten, kuten vastahakoinen Alessandro Antinori suosikkiratsunsa Eleonora Toledolaisen pyynnöstä.¹⁷⁰ Mediceillä ei välttämättä ollut omasta takaa hyvää hevosta johonkin äkilliseen tai yllättävään tarkoitukseen kuten nopealla aikataululla järjestettäviin turnajaisiin.¹⁷¹ Kirjeiden mukaan Medicien suhde Habsburgeihin oli lahja-asioissa viime kädessä varsin samanlainen kuin tällaisten palvelijoiden ja hovimiesten suhde Medici-herttuoihin eli

¹⁶⁶ AMP. 521a, 1080. Paolo Giordano Orsinilta Francesco I:lle 23.6.1566.

¹⁶⁷ AMP. 2939, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 17.6.1584. Guglielmo I Gonzaga Mantovan herttua lähetti kaksi espanjalaista hevosta Ferdinando I:lle. [...] *Kun lähetin kaksi oman hevossukuni espanjalaista Teille, en antanut saattajalle mukaan kirjeitäni, koska en halunnut Teidän luulevan, että arvostan kirjeitä suuresti verrattuna haluuni palvella Teidän Korkeuttanne. Te tulette aina olemaan tämän rodun ja muidenkin asioideni padrone.*

¹⁶⁸ AMP. 229, 26. Francesco I:ltä Lodovico Pico della Mirandolalle 28.10.1567; AMP. 2953, [ei sivunumeroa]. Ferdinando I Gonzagalta Cristina Lothringeniläiselle 10.6.1617.

¹⁶⁹ AMP. 521a, 1080. Paolo Giordano Orsinilta Francesco I:lle 23.6.1566.

¹⁷⁰ Ascanio Caracciolo vetoaa lojaalisuuteen luovuttaessaan Francesco I:n pyytämiä hevosia. *Ovat hyvin kauniita, molemmat kolmevuotiaita ja kuninkaallista rotua. Toivon että ne onnistuvat tehtävässään hyvin. Teidän Korkeutenne ottaa ne vastaan osoituksena kuuliaisuudestani* [servitù] [...] AMP. 515a, 860. Ascanio Caraccioloilta Francesco I:lle 20.5.1565.

¹⁷¹ AMP. 1171, 396. Gian Luigi Vitelliltä Pier Francesco Ricciolle 8.6.1545; Hibbert 1974, 328.

kuuliaisuuteen nojaava, vaikka Medicit vetoavatkin muutamissa kirjeissä valtakuntansa teoreettiseen autonomiaan.¹⁷²

Medici-herttuat antoivat 1540-luvun alusta lähtien hevoskauppayhteyksien avauduttua osmanivaltakuntaan keisarilliseen hoviin Wieniin tai Prahaan säännöllisinä vuosittaisina kontribuutioina turkkilaisia hevosia ja muitakin lahjoja sekä lisäksi Madridin hoviin *ginettejä* ja napolilaisia hevosia.¹⁷³ Kirjeet ja *La gloria del cavallo* mainitsevat myös muissa ylhäissuhteissa tällaisista säännöllisistä ja velvoittavista tribuuteista. Medicit vaativat oikeuksia säännöllisiin hevoslahjoituksiin tietyiltä alueilta täydentääkseen tallejaan.¹⁷⁴ Napolin edustajat puolestaan luovuttivat paavi Pius V:lle vuosittain tribuuttina *chinea*-hevosen ja 7000 *scudoa* rahaa, koska paavi suojeli Sisiliää ja Napolia.¹⁷⁵ Hevonen oli tällöin lähinnä symbolinen ele, koska Pius V:llä oli paljon laajemmat intressit Napolin suojelemisessa kuin yhden ainoan hevosen saaminen lahjaksi. Ylimysten väliset tribuutit olivat kirjeiden perusteella melko yleisiä, ja on tosiasia, että Medicit antoivat Espanjan kuningashuoneelle hevosten lisäksi säännöllisesti ainakin koiria ja haukkoja.¹⁷⁶

On myös selvää, että ainakin hääjuhlallisuuksien yhteydessä Medicien oli velvollisuudesta toimitettava keisarilliselle perheelle lahjoja,¹⁷⁷ mutta lahjojen ei ainakaan yleensä tarvinnut olla nimenomaan hevosia. Medici-herttuoiden lahjat keisareille juhlallisuuksien ja merkkipäivien yhteydessä olivat erittäin kirjavia.¹⁷⁸ Toisaalta esimerkiksi Cosimo II:n avioituessa Maria Magdalena Itävaltalaisen kanssa vuonna 1608 tyhjenivät Medicien tallit lähes tyystin lahjoitusten vuoksi, minkä lisäksi kirjeet mainitsevat muutenkin hyvin usein häihin kuuluvista hevos- ja vaunulahjoista, joten Medicit saivat käytännössä varautua hevoslahjoituksiin joko morsiamen suvulle tai häihin saapuville herrasmiehille.¹⁷⁹ Kirjeissä mainitaan muutenkin lahjoituksista lähes kaikkien

¹⁷² AMP. 321, 5. Cosimo I:ltä Filip II:lle 17.4.1570. Ks. myös esimerkiksi AMP. 5052, 545. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 27.1.1608. [...] *kaikki nöyryimmät ja kuuliaisimmat kiitokset Ferdinando I:n puolesta Hänen Majesteetilleen [Filip III] linnuista ja Lerman herttualle kahdesta hevosesta, jotka hän niin anteliaasti lahjoittaa omistaan [...]*

¹⁷³ AMP. 5052, 669. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 8.12.1608.

¹⁷⁴ AMP. 4901, [ei sivunumeroa]. Cosimo I:ltä Leonardo Nobilille 19.4.1566.

¹⁷⁵ AMP. 3080, 761. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 17.6.1570. [...] *Torstaina Hänen Pyhyytensä Pius V lauloi messun Pyhän Pietarin kirkossa, jonka jälkeen hän sai chinea-hevosen maksuksi Napolin ja Sisilian suojelemisesta Hänen Katoliselta Majesteetiltaan Filip II:lta [...]*

¹⁷⁶ AMP. 5052, 669. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 8.12.1608.

¹⁷⁷ Lähes aina kun kirjeissä mainitaan Medicien läsnäolosta Habsburgien juhlallisuuksissa, kerrotaan myös lahjoista.

¹⁷⁸ Esimerkiksi Bartolomeo Ammannati kertoo kirjeessään kristallisesta Kristuksen päästä, jonka Francesco I lähetti Maksimilian II:lle. AMP. 1234a, [ei sivunumeroa]. Bartolomeo Ammannatilta Pietro Usimbardille 19.3.1569.

¹⁷⁹ AMP. 302, 125. Cosimo II:lta Federico de' Rossille 15.6.1610.

hovivierailujen yhteydessä, mutta todisteita ei ole siitä, että hevonen olisi suosiostaan huolimatta ollut vierailujen aikana välttämätön lahja.

Pehmeän retoriikan suosiosta huolimatta Mediceillä oli todellisuudessa tärkeitä velvollisuuksia monia yläluokan jäseniä kohtaan ja erityisesti suhteessa Habsburg-keisareihin ja Valois-kuninkaisiin, jotka vaativat toisinaan hevosia, miehiä ja varusteita sotilaallisiin tai viihteellisiin tarkoituksiin. Puolin ja toisin tehtiin palveluksia, joista varsinkin alhaisemman oli vaikea kieltäytyä. Velvollisuuden päätunnusmerkki onkin AMP:ssä sanktioiden pelko.¹⁸⁰ Kuuliaisuudentuntoa ei ainakaan vähentänyt se, että ruhtinilla oli joskus hevosmestari tai ratsumies lahjoittavan ylimyksen tallilla valvomassa isäntänsä etuja, hoputtamassa ja jopa valitsemassa hevosia.¹⁸¹ Kirjeissä mainitaan Medicien kieltäytyneen lahjoittamasta hevosia ylemmilleen lähinnä vain silloin, kun heillä ei yksinkertaisesti ollut antaa sopivaa hevosta.¹⁸²

Medicit lahjoittivat hevosia myös **sitouttamisen** vuoksi. Velvollisuudesta tämä eroaa siten, että nyt Medicit ottivat aktiivisen roolin ja antoivat lahjoja saadakseen vastaanottajan tiiviimmin vetovoimansa piiriin. Tämä oli Medicien lahjastrategioissa velvollisuuttakin tärkeämpää.¹⁸³ Käytännössä siis Medici-herttua lahjoitti hevosen, ja lahjansaaja jäi hänelle emotionaalisesti velkaa. Puhtaasta hyväntahtoisuudesta sitouttaminen erosi siinä mielessä, että odotukset vastavuoroisuudesta olivat huomattavasti korkeammat: pyrittiin taloudelliseen tai poliittiseen yhteistyöhön lahjansaajan kanssa.¹⁸⁴ Mediceillä oli Euroopan hoveissa lähettiläitä, joiden tehtävänä oli seurata, mikä suku oli nousussa ja mikä laskussa. Esimerkiksi Belisario Vinta raportoi erittäin yksityiskohtaisesti Prahan hovin ylhäisöstä prinsessa Anna Habsburgilaisen häiden yhteydessä.¹⁸⁵ Nouseville tähdille voitiin lahjoittaa hevosia tai muita arvokkaita esineitä, ja kun nämä nousukkaat sitten saivat arvovaltaa monarkin hovissa, odottivat Medicit saavansa heiltä jotain vastineena.

¹⁸⁰ AMP. 3080, 878. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 29.10.1570.

¹⁸¹ AMP. 257, 140. Francesco I:ltä Alfonso Trottille 25.4.1582; AMP. 521a, 1080. Paolo Giordano Orsinilta Francesco I:lle 23.6.1566; AMP. 280, 159. Ferdinando I:ltä Camillo del Montelle 18.7.1592.

¹⁸² Ben-Amos 2008, 278.

¹⁸³ Sitouttamisihanne heijastuu paitsi käytännössä, myös pehmeän retoriikan solidaarisuutta korostavassa ulottuvuudessa. Kirjeissä viitataan usein molemminpuoliseen tai vastavuoroiseen omistautumiseen, sitoutumiseen ja suhteelle antautumiseen.

¹⁸⁴ AMP. 4087, 10. Giulio Battaglinilta Lorenzo Usimbardille 8.11.1599; AMP. 5080, 1125. Ferdinando I:ltä Francesco Guicciardinille 17.1.1594; Ben-Amos 2008, 205–206.

¹⁸⁵ AMP. 1177, 510. Belisario Vintalta Antonio Serguidille 8.3.1570; AMP. 1350, 3. Giovanni Pecorilta Andrea Ciolille 1.4.1613.

Mikä tämä vastine sitten tarkalleen ottaen oli, vaihteli suhteen mukaan. Medicit keskittyivät sitouttamaan itseensä sellaisia sukuja, jotka olivat heidän vertaisiaan tai selkeästi voimistumassa, koska vähäisempien tai köyhempien sukujen resurssit olivat pienemmät.¹⁸⁶ Tärkeintä oli saada diplomaattista hyötyä eli arvovaltaa, kontakteja ja liikkumavaraa vieraissa hoveissa, ja tämän päämäärän tavoittelussa hevonen oli mainio lahja, sillä AMP:n perusteella kaikilla ylimyksillä oli hevosia vaativia töitä tai harrastuksia.¹⁸⁷ Medicit lahjoittivat esimerkiksi Lerman herttualle Francisco de Sandoval y Rojasille hevosia ja kärryjä, sillä tällä oli huomattavaa vaikutusvaltaa Madridin hovissa.¹⁸⁸ Hevoslahjaa voitiin hyödyntää myös valtakuntien välisten liittoumien diplomaattisena symbolina, kuten vuonna 1609, kun Englannin Jaakko I lahjoitti Ranskan lähettiläälle Antoine Le Fèvre de la Boderielle kaksi komeaa hevosta juhlistaakseen tuliterää ystävyysuhdetta.¹⁸⁹

Hevoslahja antoi vastaanottajalle signaalin hänen tärkeydestään ja yllykkeen tiivistää yhteistoimintaa. Medicit odottivat joiltain kumppaneiltaan sotilaallista apua tai yhteistyötä. Cosimo I lähetti 4000 sotilasta vaimonsa isän Pedro Toledolaisen tueksi Napoliin,¹⁹⁰ ja he lahjoittivat toisilleen aika ajoin hevosia ja kävivät metsästämissä yhdessä. Näin he osoittivat toisilleen kunnioitusta lahjoin mutta pyrkivät samalla tiiviiseen yhteistoimintaan.¹⁹¹ Kirjeissä mainitaan Medicien ja espanjalaisten sotatoimista Englantia, Siena, Flanderia ja hugenotteja vastaan 1500-luvulla ja 1600-luvun alussa. Cosimo I tuki hevoslahjoin ja sotajoukoin hugenotteja vastaan kamppailevia ranskalaisia ruhtinaita, mikä oli pääsyy siihen, että paavi korotti hänet suurherttuaksi.¹⁹² Mediceillä oli myös kaupallisia hankkeita yläluokan kanssa esimerkiksi merenkulkuun tai pankkitoimintaan liittyen.¹⁹³ Lisäksi lahjoittaja saattoi toivoa varjelua itselleen tai valtakunnalleen, kuten aiempi esimerkki Pius V:stä osoittaa. Tällaisissa suuremmissa ja

¹⁸⁶ AMP. 1169, 110. Iacopo di Mediciltä Pier Francesco Ricciolle 2.4.1539.

¹⁸⁷ Vaikutusvallan hankkimisesta lahjojen avulla kertoo esimerkiksi Giulio Battaglini Lorenzo Usimbardille kirjeessään vuodelta 1598. AMP. 4087, 42. Kyse on siitä, kuinka parhaiten lähestyä ”vaikutusvaltaisia miehiä”. Liikkumavaraan liittyy erityisesti se, että Medicit pyrkivät keräämään ystäviä (*amici*) Espanjan kuninkaiden ja Habsburg-keisareiden lähipiiristä neuvotteluvälteiksi ja puskureiksi suurimpien monarkkien mielivaltaa vastaan. AMP. 5080, 426. Orazio della Renalta Ferdinando I:lle vuonna 1608. Edward L. Goldbergin artikkeli viittaa kuitenkin siihen, että ainakin Espanjan kuningas Filip II oli tietoinen tästä ja pyrki siksi valvomaan lähipiirinsä lahja-asioita. Goldberg 1996, 107.

¹⁸⁸ Goldberg 1996, 109.

¹⁸⁹ Jaakko I:n lahjasta ks. AMP. 4189, [ei sivunumeroa]. Ottaviano di Lottilta Belisario Vintalle 29.7.1609. Kyseisessä kirjeessä mainitaan lisäksi, että hevoslahjat olivat tällaisissa yhteyksissä tavanomaisia (*soliti*).

¹⁹⁰ AMP. 186, 8. Cosimo I:ltä Andrea I Dorialle 25.7.1547.

¹⁹¹ AMP. 9, 531. Francesco I:ltä Pedro Toledolaiselle 24.3.1548.

¹⁹² AMP. 418a, 847. Pietro Aretinolta Cosimo I:lle 14.2.1554; AMP. 5155, 631. Cosimo Baroncellilta Bartolomeo Giovanninille 10.12.1603; AMP. 3080, 663. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 24.12.1569.

¹⁹³ AMP 397a, 895. Luigi Arnoldilta Cosimo I:lle 16.6.1550.

pienemmissä hankkeissa hevoslahjoilla oli monien muiden lahjojen tavoin liikkeellepanevaa voimaa.

Hevoslahjan merkitystä ei tule toki liioitella, sillä tuskin Pedro Toledolainenkään marssi sotaan pelkkien hevosten innoittamana. Hevonen oli vain yksi lenkki ylimysten välisessä lahjojen ja vastalahjojen verkostossa, ja suhde saattoi kehittyä epäedulliseen suuntaan hevoslahjoista huolimatta.¹⁹⁴ On kuitenkin huomattava, että kirjeiden perusteella hevosasiat muodostivat omia verkostojaan: Medicit saattoivat lahjoittaa kumppaneilleen ja odottaa sitten apua hevoskuljetuksissa, varusteiden hankinnassa, turnajaisissa, metsästyksessä ja niin edelleen.¹⁹⁵ Medicit antoivat tyypillisesti hevosia samoille yläluokan edustajille, joilta he saivat niitä. Kokonaisuutena ajatellen tällaisista hevosverkostoista oli suurta konkreettista hyötyä hovielämän järjestämisessä. Suurempiakin palveluksia oli mahdollista pyytää, mutta silloin oli kerättävä sosiaalista pääomaa kauan ja useilla hevoslahjoituksilla.¹⁹⁶

Kolmanneksi hevosia annettiin **hyväntahtoisuuden** osoittamiseksi. Kuten totesin, sellaiset hyväntahtoisuuden ilmaukset kuten *benevolenza*, *cortesia*, *larghessa*, *cordialità* ja *buon volontà* olivat kirjeissä erittäin yleisiä riippumatta siitä, kuinka korkeaan yhteiskunnalliseen asemaan lahjansaaja kuului. Käytännössä Medicit kuitenkin keskittyivät varsinaiseen hyväntahtoisuuteen siellä, missä siitä oli suurinta hyötyä, eli köyhien hovimiesten tai muiden vähäisten sukujen piirissä. Hyväntahtoisuus ei ollut puhdasta hyväntekeväisyyttä, koska siitä odotettiin merkittäviä symbolisia ja toisaalta melko vähäisiä konkreettisia hyötyjä. Köyhien hovimiesten avustamisesta oli Mediceille ensinnäkin se huomattava etu, että hovin maine kasvoi anteliaisuuden seurauksena.¹⁹⁷

Toiseksi Medicien oli otettava huomioon, että heitä itseään arvosteltiin helposti heidän ystäviensä ja seuralaistensa perusteella.¹⁹⁸ Medicit tavoittelivat koko hoviympäristön kauneutta palatseineen, patsaineen, suihkulähteineen sekä puutarhoineen ja antoivat siksi lahjaksi komeita hevosia ja

¹⁹⁴ AMP. 3596, [ei sivunumeroa]. Pietro Usimbardilta Cosimo I:lle 11.5.1571.

¹⁹⁵ AMP. 343, 30. Fabrizio Maramaldolta Cosimo I:lle 18.1.1540. Lähes aina kun jossain kirjeessä mainitaan Mediciherttuan lahjoituksesta tietyille yläluokan jäsenelle, näkyy toisesta kirjeestä, että heidän välillään oli muutakin hevostoimintaa.

¹⁹⁶ LaRubia-Prado 2008, 285.

¹⁹⁷ Caracciolo 1608, 44–45. Näitä asioita seurattiin ja kommentoitiin kirjeissä. Hovin vetovoima vähäisempien yläluokan jäsenten keskuudessa kasvoi anteliaisuuden vuoksi, ja Medicit tarvitsivat myös heitä valtansa ylläpitämiseksi. Sen sijaan korkeampien yläluokan edustajien piirissä annetut lahjat tulkittiin anteliaisuuden sijaan yleensä diplomatiaksi.

¹⁹⁸ AMP. 516a, 947. Sigismondo de' Rossilta Francesco I:lle 30.7.1565.

vaunuja niille, jotka eivät pystyneet hankkimaan niitä omin voimin.¹⁹⁹ Medicit avustivat pyynnöstä rikkaampiakin henkilöitä, mutta silloin syynä ei ollut se, että nämä olisivat hevosestomuuttaan tärvelleet hovin mainetta. Toisaalta Medicejä koski vieraslahjaperinne, joka kannusti antamaan lahjoja – lähteissä usein hevosia ja vaunuja – hoviin saapuville tai sieltä lähteville vieraille, niin ylempiin kuin alempiin luokkiin kuuluville henkilöille.²⁰⁰

Caracciolo antaa ymmärtää, että 1500-luvun puolivälin Italiassa jotkut hovimiehet tulivat hoviin lähinnä saadakseen ruhtinaaltaan kunnollisen hevoson.²⁰¹ Medicit lahjoittivat joskus hovimiehilleen hyviäkin hevosia, mutta kirjeiden perusteella useammin kävi niin, että hovimies sai Mediciltä rahaa ostaakseen hevosia ja muita hovielämän välttämättömiä tarvikkeita. Maria Strozzi-Ridolfo lähetti Giovanni Altovitiä koskevan suosittelevan kirjeen Eleonora Toledolaiselle. Strozzi-Ridolfo ehdotti Giovannille annettavan 500–600 *scudoa* vuodessa käytettäväksi hevosiin ja palvelijoihin.²⁰² Alihankkija Fabrizio Ferrari puolestaan käytti Cosimo I:ltä saamansa 200 *scudoa* hevosiin ja vaatteisiin näyttääkseen hyvältä Cosimon edessä.²⁰³

Eriyisen tärkeää Mediceille oli tietenkin palkollisten tukeminen. Heille oli annettava sopivat hevoset erilaisten toimien, esimerkiksi lähetti- tai vakoilutehtävien suorittamiseksi.²⁰⁴ Hevonen voitiin antaa vain lainaksi tai kokonaan omaksi, eräänlaiseksi työsuhdehevoseksi. Palkollisen oli mahdollista saada hevonen myös palkintona hyvin suoritetusta työstä. Lahjanannossa ylipäätään tärkeänä lähtökohtana oli antaa kullekin ansionsa mukaan.²⁰⁵ Joka tapauksessa yksi asia on yli kymmenen kirjeen perusteella erityisen selvä: Medicien palvelukseen tai lähipiiriin hakeutuvalla henkilöllä tuli joko olla kunnollinen hevonen omasta takaa tai muussa tapauksessa Medicit

¹⁹⁹ Ks. Kirshner 2002, 83. Kirje AMP. 638, 207 Cosimo I:ltä Pier Francesco Ricciolle 6.5.1548 mainitsee, että Cosimo I määräsi Don Cesare Pignatellille annettavaksi neljä hevosta, hilpareita ja teltan, että hovimies voisi matkustaessaan *esiintyä (per comparire)* kunniaakkaasti kuten Cosimo tahtoo.

²⁰⁰ Tällaiset vieraslahjat vahvistivat kuvaa anteliaisuudesta ja vieraanvaraisuudesta.

²⁰¹ Caracciolo 1608, 20.

²⁰² AMP. 411, 39. Maria Strozzi-Ridolfolta Eleonora Toledolaiselle syyskuussa 1552.

²⁰³ AMP. 3108, 423. Fabrizio Ferrarilta Cosimo I:lle 18.11.1562.

²⁰⁴ AMP. 613, 38. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle lokakuussa 1545; AMP 613, 2. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle 11.7.1546; AMP. 14028, [ei sivunumeroa]. Cosimo I:ltä Ascanio Caracciololle 23.2.1562. Ainakin vaununajajat, hevosmestarit, saattajat ja tallimestarit tarvitsivat hevosia.

²⁰⁵ Caracciolo 1608, 27, 44; AMP. 1172, 6. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 28.10.1546. Jarnacin taistelussa kunnostautunut Mario Sforza sai Ferraran herttualta palkkioksi 500 *scudon* arvoisen sotahevosen, ks. AMP. 3080, 522. Cosimo Bartoliilta Francesco I:lle 22.4.1569.

pyrkivät todennäköisesti antamaan sellaisen. Hevonen oli välttämättömyytensä vuoksi keskeinen ja suosittu lahja alemmille hovihenkilöille.²⁰⁶

Köyhiltä hovimiehiltä tai palkollisilta ei voinut odottaa niin kuninkaallista vastalahjaa kuin yläaatelilta tai rikkailta herrasmiehiltä. Köyhempien auttaminen kuitenkin paitsi vahvisti mainetta anteliaana ruhtinaana, niin hyödytti myös siinä mielessä, että ruhtinaan sosiaalinen ylemmyys tuli näissä tapauksissa kärjistetyksi esille, mikä vaikutti hänen asemaansa ja ylpeyteensä.²⁰⁷ Lisäksi palkolliset tekivät pienempiä töitä ja palveluksia Mediceille pyydettyä ja sopimusten mukaan. Asia ei ollut aivan niin mustavalkoinen, että alemman tason toimijoihin olisi suuntauduttu vain hyväntahtoisuuden kautta ja ylempiin henkilöihin diplomaattisen sitouttamisen kautta. Vaikka Medicien asema hovimiehiin ja palkollisiin nähden oli hallitseva,²⁰⁸ niin käytännössä nämä kuitenkin kuuluivat Medici-herttuoiden lähipiiriin ja tiesivät intiimejä ja herkkiä asioita hovin tapahtumista. Sen vuoksi hevosen antamisella voitiin yrittää rakentaa luottamusta ja sitoutumisen tunnetta herttuan ja hovimiehen välille.²⁰⁹

Lopuksi on tärkeää huomata, että kirjeissä ja *La gloria del cavallo*ssa korostetaan edellä mainittujen motivaation lähteiden lisäksi voimakkaasti sitä, kuinka erilaiset tavoitteet kohdistuivat selkeästi kolmiportaisen luokkajaon eri segmentteihin. Caracciolon teoksessa mainitaan siten muutamaan otteeseen ja kirjeissä kymmeniä kertoja, miten yläluokka jakautui suhteessa ruhtinaaseen viime kädessä kolmeen tasoon, ylempiin (*maggiori*), vertaisiin (*uguali*) ja alempiin (*minori*).²¹⁰ Vastaavasti lähestymistavat kunkin segmentin suuntaan olivat aineiston mukaan erilaisia. Esimerkiksi Caracciolo huomauttaa, että ruhtinaiden oli pyrittävä kohtelemaan vertaisiaan veljinään, ylempiään isinään ja alempiaan poikinaan. Myös AMP:n mukaan nimenomaan ylempiä piti lähes aina kohdella velvollisuudentuntoisesti esimerkiksi lahjoituksissa,

²⁰⁶ Wallace 1994, 338, 345.

²⁰⁷ Ben-Amos 2008, 80; LaRubia-Prado 2008, 290; Wallace 1994, 337–338. Ruhtinas saattoi lahjoittamalla legitimoida omaa valtaansa ja toisaalta Wallacen mukaan hevoslahja merkitsi köyhälle hovimiehelle todennäköisesti sosiaalista nousua.

²⁰⁸ Hovimiehet ja palkolliset olivat Mediceistä hyvin riippuvaisia, kun taas Medicit saattoivat yleensä helpohkosti korvata heidät. Sen tähden Medicien ei tarvinnut panostaa sitoutumiseen näissä suhteissa niin paljon kuin ylempien ryhmien kohdalla.

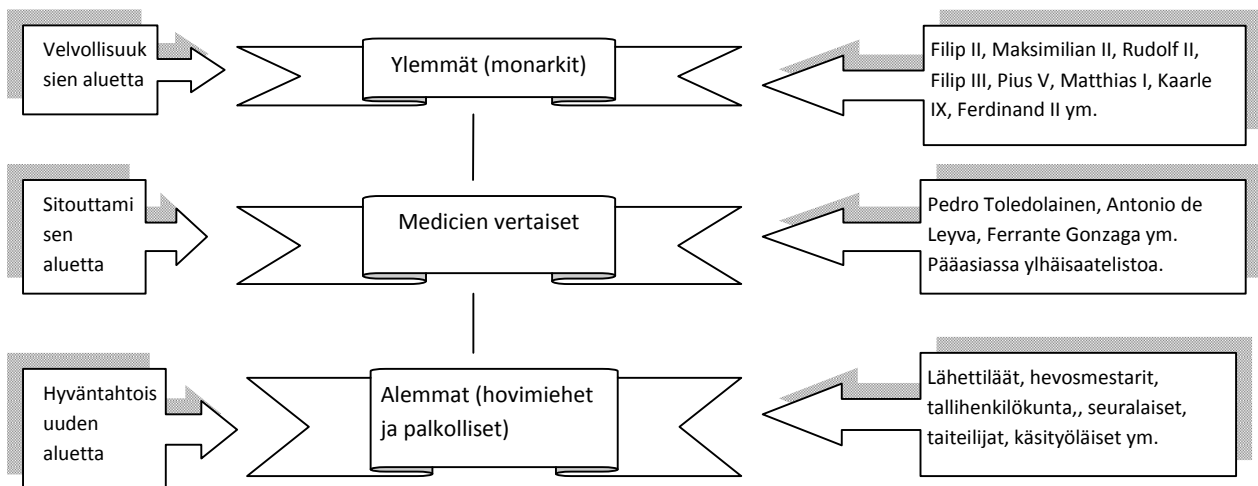
²⁰⁹ AMP. 613, 38. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle marraskuussa 1545; Ben-Amos 2008, 59.

²¹⁰ Caracciolo 1608, 27, 47; AMP. 5080, 634. Filip II:lta [tuntematon vastaanottaja] 22.2.1560; AMP. 3080, 663. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 24.12.1569; AMP. 5157, 585. Giovanni de' Mediciltä Ferdinando I:lle 2.2.1607; AMP. 380, 42. Il Guarnaschellolta Stefano Magrinille 10.6.1546. Ks. Hakanen & Koskinen 2009, 11. AMP:ssä käytetään kymmeniä kertoja esimerkiksi termejä *maggiore* (kaikkiaan 420 osumaa) ja *minore* (142 osumaa) tai tietenkin *amico* (tarkoittaa lähteissä vahvaa liittolaista) tai *padrone* nimenomaan kuvaamaan sosiaalista asemaa ja lukuisia kertoja sellaisia sanoja kuin *superiore* tai *uguale*.

minkä lisäksi alemmille kannatti osoittaa laupeutta ja vertaisia sitouttaa melko tasaväkisen diplomatian ja neuvottelun keinoin.²¹¹ Perimmäiset syyt erilaisiin lähestymistapoihin olivat kirjeiden mukaan lahjansaajien resurssien ja vaikutusvallan eroissa sekä heidän asemansa mahdollisessa korvaamattomuudessa.²¹²

Kirjeissään Medicit nostavat yläpuolelleen käytännössä Itävallan ja Espanjan Habsburgit, Rooman paavit sekä muutamat Euroopan suurimmista kuninkaallisista sukuista, lähinnä Valois't, Tudorit ja Stuartit. Esimerkiksi Cosimo I ei olisi alkuunkaan noussut suurherttuaksi ilman keisari Maksimilian II:n, kuningas Filip II:n ja paavi Pius V:n apua.²¹³ Habsburgien näkökulmasta Medici-herttuat olivat otollisessa asemassa tehdäkseen monia palveluksia ja varsinkin tuodakseen heille välimerellisten verkostojensa kautta hevosia.²¹⁴ Kirjeissä Medicit pitivät selkeästi itseään alempina (varsinkin köyhiä tai aatelittomia) hovimiehiään ja palvelijoitaan ja vertaisinaan lähinnä eurooppalaista korkeaa aatelia (markiiseja, herttuaita, jaarleja, kreivejä ja muita korkeita ruhtinaita). Viimeksi mainittu ryhmä muodostaa AMP:ssä hevoslahjansaajien selkeän enemmistön. Medicien motiivien painottumista yläluokan eri ryhmiin voidaan aineiston perusteella kuvata seuraavalla kuviolla.

Kuvio 1. Tärkeimmät ihanteet Medicien lahjannossa ja niiden painottuminen eri ryhmiin

²¹¹ Caracciolo 1608, 47; AMP. 413a, 1263. Polidoro Castellilta Cristiano Pagnille 20.3.1553; AMP. 401, 613. [tuntematon lähettäjä] Cosimo I:lle 12.3.1551; AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Cosimo II:lta Medici di Castellinalle 29.9.1618; Ben-Amos 2008, 47.

²¹² AMP. 4949, 42. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 28.6.1619; AMP. 4087, 42. Giulio Battaglinilta Lorenzo Usimbardille 14.11.1598; AMP. 1212, 340. Prospero Colonnalta Francesco I:lle 4.6.1578. On hyvä huomata, että AMP:n perusteella Medicien palvelukseen hakeutui runsaasti hovimiehiä ja vertaisiakin oli monia, mutta Medicien yläpuolella oli vain muutama erittäin väkevä ja korvaamaton suku.

²¹³ AMP. 321, 5. Cosimo I:lta Filip II:lle 17.4.1570; AMP. 5923, 158. Francesco I:lta Cosimo I:lle 1.11.1565.

²¹⁴ Hibbert 1974, 717.

Kuvio heijastaa Medicien liikkumavaraa ja realistisia strategioita aikakauden poliittisella kentällä. Mitä lähemmäs Medicien omaa porrasta tullaan, sitä suurempi oli heidän intressinsä sitouttaa ja etsiä liittolaisia. Omalla tasollaan tai sen läheisyydessä Medici-herttoilla oli vahvat neuvotteluasemat ja siten tilaisuus omaehtoiseen aktiiviseen sitouttamiseen, minkä lisäksi vertaisten resurssit eli Mediceille lahjoituksesta koituvat aineelliset ja symboliset hyödyt olivat mittavat.

Suurimpien monarkkien kohdalla Medicien liikkumavara neuvotteluissa oli merkittävästi vähäisempi, ja palkollisiin tai hovimiehiin sitoutumiseen ei kannattanut yleensä käyttää niin merkittäviä resursseja kuin vertaisten kohdalla, koska yläluokan alimmalla tasolla kyky varsinkin aineellisiin vastalahjoihin tai -palveluksiin oli kyseenalainen. Medicejä ylemmällä tasolla olevat henkilöt saattoivat lisäksi loukkaantua ja rangaista, jos heidän pyyntöihinsä ei suostuttu tai jos heidän oikeuksiaan poljettiin. Habsburgit olisivat nimittäin voineet korvata Medicien palvelukset esimerkiksi suosimalla venetsialaisia tai puolalaisia hevostoimittajia ja vastustaa kaikkia Firenzen pyrintöjä, mikä olisi ollut Medici-suvulle täysin turmiollista.²¹⁵

Muitakin ideaaleja ja motiiveja oli olemassa. Medicien lahjanantoa ohjasi kaikissa tilanteissa huoli hovin kunniaa ja maineesta samoin kuin kauneudesta ja aristokraattisuudesta.²¹⁶ Medicit lahjoittivat hevosia myös aidosta kiintymyksestä ystäviään kohtaan, ja Caracciolon mielestä hevonen oli emotionaalisena lahjana tässä suhteessa hyvä työkalu.²¹⁷ Tärkeää oli myös pyrkiä viihdyttämään suhteen toista osapuolta erilaisin lahjoin, juhlallisuuksin ja huomionosoituksin.²¹⁸ Lahjanantotapahtuma liittyikin usein sarjaan kulkueita, naamiaisia, illallisia tai pelejä, joissa painopiste oli lahjansaajan seurueen viihtymisessä.²¹⁹ Kirjeissä pidettiin tärkeänä myös lahjan osoittamaa muistamista.²²⁰ Tietyt lahjat heijastivat lisäksi selkeästi ritari-ihanteita, kirjeiden perusteella ainakin miekat ja kannukset, mutta hevosten suhteen tällaisia mainintoja ei juuri ole.

²¹⁵ Caracciolo 1608, 27; AMP. 3080, 878. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 29.11.1570. Edward L. Goldberg kirjoittaa hieman kärjistetysti, että Espanjan Habsburgeilla oli valta hajottaa Medicien herttuakunta. Habsburgien olisi kuitenkin käytännössä ollut vaikea toimia näin ankarasti, sillä herttuakunnan hajottaminen olisi edellyttänyt sotaa ja Mediceillä oli useita vahvoja liittolaisia, esimerkiksi Gonzagat. Goldberg 1996, 105.

²¹⁶ Ben-Amos 2008, 205; LaRubia-Prado 2008, 276–277, 281–282. Myös AMP-tietokannassa ja *La gloria del cavallo*ssa kunnia oli lahjoitusprosessin kaikkia vaiheita lävistävä suhteellisen tärkeä periaate ja motiivi.

²¹⁷ Caracciolo 1608, 5–6.

²¹⁸ Ben-Amos 2008, 156–169.

²¹⁹ AMP. 3080, 506. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 4.2.1570.

²²⁰ AMP. 3717, [ei sivunumeroa]. Benedetto degli Accoltiilta Cosimo I:lle 4.7.1544; AMP 229, 273. Francesco I:ltä Raffaello Thomeille 3.10.1568.

Cosimo I:n kirjeessä vuodelta 1558 mainitaan, miten ritarilta otettiin rangaistuksena hevonen pois tämän raiskattua nuoren neidon, joten käänteisesti voi ajatella, että ritariutta voitiin korostaa lahjoittamalla sopivissa tilanteissa sotahevosea.²²¹

Francisco LaRubia-Prado on korostanut hevoslahjan merkitystä riidanratkaisussa, esimerkiksi ruhtinaan luottamuksen palauttamisessa.²²² Kirjeet ovat asian suhteen vaitonaisia: suhteet ainakin esitetään jo entuudestaan vahvoina, vaikka voi olla, että katsomalla hyvin syvälle suhteeseen löytyisi sieltä säröjä. Olen riidanratkaisun suhteen pessimistinen, sillä ominaisuuksien valinnan ja kuljetuksen vuoksi hevonen oli hyvin haastava lahja, minkä lisäksi hevoslahja edellytti yleensä vastaanottajan tiivistä yhteistyötä. Jos suhde oli huonolla tolalla, olivat monet muut lahjat sen tähden riskittävämpiä vaihtoehtoja.²²³

Hevoslahja oli voimakkaasti suhteen ja lahjansaajan itsensä statusesine, mutta hevonen ei poistunut täysin lahjanantajankaan statussymbolisuuden piiristä, sillä kaupasta ja muista vaihdannan muodoista poiketen lahjanantoon liittyi vahvasti muisto lahjanantajasta.²²⁴ Lahjoittajan arvokkuus jäi elämään hevosen ominaisuuksissa ja tulevaisuudessa suurteoissa esimerkiksi taistelukentällä, ja myös ulkopuoliset tarkkailijat osasivat arvostaa lahjanantajaa tietäessään hevosen olevan lahjan. Suurin kunnia urotöistä oli uudella omistajalla ja hevosella, mutta lahjoittaja pääsi kirjeiden ja *La gloria del cavallon* perusteella osalliseksi lahjansaajan ja hänen hevonsa meriiteistä.²²⁵

2.3 Antajan, saajan ja välikäsien rooli lahjoituspäätöksissä

Emme ole vielä selvittäneet, miten Medicit tarkalleen ottaen saivat innoituksen lahjanantoon ja mikä oli Medicien palveluskunnan, lahjansaajien ja muiden henkilöiden rooli lahjoitusidean kypsymisessä. Nämä seikat ovat motiivien ymmärtämisen kannalta tärkeitä, sillä meidän on

²²¹ AMP. 49, 423. Cosimo I:ltä Agnolo Niccolinille 10.10.1558; Caracciolo 1608, 18, 20, 22–27. Ks. Saksa 2002, 129.

²²² LaRubia-Prado 2008, 284, 292.

²²³ Mahdollisesta Medicien kädenojennuksesta kapinoivan Strozzi-suvun jäsenille ks. AMP. 3263. 234. Giovanni Antellalta Cosimo I:lle 23.9.1540.

²²⁴ Algazi, Groebner & Jussen 2003, 14–17.

²²⁵ Caracciolo 1608, 24, 39–40. Ks. Weiner 1992, 5 ja Rosenwein 1989, 132–133.

tiedettävä, millaisten mahdollisuuksien puitteissa Medicit toimivat lahjoituksen alkuvaiheissa. Medicien päätös lahjoittaa hevosia ei nimittäin yleensä syntynyt hetkessä vaan vaati huolellista yhteydenpitoa lahjansaajaan ja palveluskuntaan. Lahjoitusprosessin keskeisin hahmo oli tavallisesti Medici-herttua, joka ohjasi näkemyksensä perusteella valtakuntaansa, verkostojaan, armeijoitaan, hoviaan ja palvelijoitaan.²²⁶ Ruhtinaan vision sateenvarjon alle kuului myös tallihenkilökunta: hevosmestarit, kouluttajat, alihankkijat, ajurit, kengittäjät, tallipojat ja muut henkilöt, jotka vastasivat hevosista.

Medici-herttuat ohjasivat tätä kokonaisuutta pääasiassa käskykirjeillä, tosin käskyt annettiin joskus pehmeämmin sanankääntein verhoamalla ne pyynnöiksi.²²⁷ On kuitenkin huomattava, ettei tällainen suora käskeminen suinkaan ollut ainoa tapa komentoketjun ohjaamisessa. Erittäin tärkeässä roolissa oli myös hovimiesten ja palvelijoiden oma-aloitteinen suuntautuminen ruhtinaan visiota kohti, mikä tarkoittaa sitä, että he ennakoivat Medicien mielihaluja ja pyrkimyksiä.²²⁸ Esimerkiksi lähettäjä seurasi tarkasti hevosasioita kohdehovissaan, vaikka Medicit eivät olisi sitä erikseen pyytäneet. Sen vuoksi Medici-herttuat saivat aina ajantasaisia tietoja potentiaalisista lahjansaajista. Palvelijoilla ja hovimiehillä oli joskus omaakin hevostoimintaa resursseistaan riippuen, eli omia hevosia ja omia talleja, joskin tavallisesti ruhtinaita paljon pienemmässä mittakaavassa.²²⁹ Ruhtinas saattoi pyytää alistamaan käyttöönsä tämän toiminnan tai osia siitä, mutta oli myös mahdollista, että hovimies tai palvelija lahjoitti oma-aloitteisesti hevosia ruhtinaalleen tai neuvoi tätä tai järjesti hevosten kuljetuksia.²³⁰

Hovimiehet ja palvelijat eivät ainoastaan totelleet herrojaan tai myötäilleet näiden näkemyksiä, vaan motiivien kannalta on erityisen tärkeää, että monet heistä toimivat lisäksi Medicien neuvonantajina tai välikäsinä. He muodostivat linkin antajan ja saajan välille ja vaikuttivat sen tähden vahvasti lahjoitusidean heräämiseen, varsinkin jos lahjanantoon liittyi pitkiä neuvotteluja sekä vihjeitä puolin ja toisin.

²²⁶ Medicit seurasi tosin myös ylempiensä (lähinnä Habsburgien) asettamia suuntaviivoja tärkeissä kysymyksissä, mutta luonnollisesti Medicit päättivät oman valtakuntansa hallinnan yksityiskohdista.

²²⁷ AMP. 225, 18. Cosimo I:ltä Piero Niccolinille 1.11.1565.

²²⁸ AMP. 380, 216. Antonio da Luccalta Cosimo I:lle 22.3.1546. Ennakoinnin merkitystä ei tule väheksyä, sillä tietoliikenne oli 1500-luvulla vielä niin hidasta.

²²⁹ Pienimuotoiseen hevostoimintaan viittaavat kirjeet, joissa pienemmät aristokraatit panttaavat tai myyvät vähälukuiset hevosensa taloudellisten ongelmien vuoksi tai jättävät vähäisen määrän hevosia perinnöksi.

²³⁰ Medici-herttuoiden vallankäytössä yksityinen sekoittui jatkuvasti julkiseen, joten Medicit saattoivat antaa merkittäviä tehtäviä ystäville, jotka eivät olleet varsinaisia viranhaltijoita.

Hevoslahjoitusten osalta tärkeimpiä neuvonantajia ja välittäjiä olivat hevosmestarit sekä lähettäjä. Medicit valitsivat hevosmestarin aatelisten joukosta korkein valintakriteerein ja kysyivät häneltä varsin usein neuvoja kaikkiin tärkeisiin hevosasioihin. Ensiarvoisen merkittävässä roolissa oli kandidaatin maine ja kokemus muiden aatelisten hoveissa, ja luonnollisesti hänen tuli olla erinomainen hevosten kouluttaja.²³¹ Nämä vaatimukset ovat sangen ymmärrettäviä, kun otetaan huomioon hevosmestarin laajat tehtävät ja suuri vastuu hevostoiminnassa, jonka hoitamisessa hän oli käytännössä ruhtinaan luottomies. Medicit turvautuivat hevosmestarinsa neuvoihin lahjoitusasioissa monesti jo hyvin varhaisessa vaiheessa, kun prosessi oli vasta idean asteella, minkä lisäksi kirjeissä mainitaan Medicien lähettäneen hevosmestareita välittäjiksi vieraisiin hoveihin.²³²

Myös lähettäjän merkitystä innoituksen ja lahjoituspäätöksen kypsymisessä on erityisesti korostettava. Juuri lähettäjä oli se mies, joka tarkimmin seurasi kohdehovinsa tapahtumia ja raportoi Mediceille lahjoituksen mahdollisuuksista. Esimerkiksi Madridin-lähettäjä Medici di Castellinalla oli hyvin tärkeä rooli, kun Cosimo II lahjoitti Filip IV:lle ratsuhevosia vuoden 1621 keväällä.²³³ Lähettäjä piti silmällä, ketkä olivat hyviä metsästäjiä, hyviä turnajaisissa tai kilpailuissa, kunniallisia ratsumiehiä tai sotilaita, ketkä suunnittelivat vaativaa matkaa, häitä tai olivat muutoin hevoslahjoituksen tarpeessa.²³⁴ Tärkeitä lähettäjiä oli vuosien saatossa Medicien palveluksessa monia, mutta hevoslahja-asioissa erityisen avuliaita olivat esimerkiksi Vitelli-suvun monet jäsenet, Espanjan-lähettäjä Vincenzo Alamanni, Luigi Dovara, Napolin Enea Vaini, Espanjan Medici di Castellina, Concini-suvun miehet Cosimo ja Bartolomeo keisarillisessa hovissa ja Belisario Vinta Ranskassa, Roomassa, Ferrarassa ja monissa muissa kohteissa.²³⁵ Hevosmestarien tapaan lähettäjä saattoivat toisinaan olla varsin kunniakkaita ja korkea-arvoisia ritareita, valtiomiehiä tai ylimyksiä lukuisine arvonimineen.²³⁶

²³¹ AMP. 12, 174. Cosimo I:ltä Francesco Babbille 15.1.1549. Hevosmestareista mainitaan AMP-tietokannassa vähintään 50 kertaa (*cavallerizzo*-hakusana tuottaa 23 osumaa). Medicien hevosmestareita olivat muun muassa Antonio Meytinguen ja Antonio Montalvo.

²³² AMP. 2, 228. Cosimo I:ltä Pedro Toledolaiselle 22.7.1539; AMP. 401, 501. [tuntematon lähettäjä] Cosimo I:lle 27.2.1551; AMP. 4949, 868. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 6.6.1621.

²³³ AMP. 4949, 793. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 27.2.1621.

²³⁴ AMP. 4936, 90. Ferdinando I:ltä Cosimo Concinille 31.7.1603; AMP 2940, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 24.7.1587.

²³⁵ Diplomaateista ks. http://documents.medic.org/medici_index.cfm, People → Diplomats.

²³⁶ Esimerkiksi Belisario Vinta oli muun ohella ritari, senaattori ja Medicien pääsihteeri, mutta lähettäjä olivat kuitenkin arvonimiltään suurherttua-Medicejä vähäisempiä.

Neuvonantajien ja välikäden roolissa toimivat useissa kirjeissä myös yläluokan naiset, erityisesti Medici-herttuattaret. Kirjeiden perusteella miesten merkitys varsinaisina lahjanantajina oli tosin huomattavasti suurempi, koska naisten osuus kaikista AMP-tietokannan hevoslahjoittajista on vain viiden prosentin luokkaa. Nämä kirjeissä esiintyvät naislahjoittajat ovat valtaosin Medici-herttuattaria, kun taas miesten suhteen kirjeissä esiintyy lahjoittajia Medicien ohella kymmenistä suvuista.²³⁷ Naisten osuus hevoslahjoituksissa kasvaa kuitenkin merkittävästi yli 20 %:iin, kun laskemme tietokannasta yhteen naisten roolit lahjoittajina, saajina ja välikäsinä. Medici-suvun naiset samoin kuin heidän lähipiirinsä *padronat* saivat hevosia muutamissa tapauksissa muilta naisilta tai aviomiehiltään, mutta yleisemmin yläluokan miehiltä, jotka tavoittelivat ruhtinattaren suosiota antamalla *chinea*-hevosia.²³⁸

Saajuutta yleisempää oli se, että korkeasyntyisiltä naisilta kysyttiin neuvoja lahjan tarpeellisuuteen tai ominaisuuksiin. Aihetta käsittelee tarkasti Ferdinando I:n kirje, jossa hän antaa lähettiläs Cosimo Concinille yksityiskohtaisia määräyksiä siitä, kuinka seitsemän täplikästä hevosta ja kärkyt luovutetaan Lerman herttualle Francisco Rojasille:

*Mitä tulee kärkyihin, hevosiin ja niiden varusteisiin, niin Me haluamme lahjoittaa ne Lerman herttualle, mutta emme halua hänen kieltäytyvän lahjasta. Neuvotelkaa ensin herttuan siskon herttuatar Lemmosin kanssa [Catalina de Lemos] ja selvittäkää hänen kanssaan ennen lahjoitusta, että herttua tulee hyväksymään lahjat. Ja jos ette saa siskolta lupaa, älkää antako niitä [...] Jos herttuatar on tyytyväinen ja sanoo niin, tehkää yhteistyötä hänen kanssaan ja kysykää, onko lahjat parempi antaa herttualle heti vai herttuattaren välityksellä.*²³⁹

Välikäden rooliin viittaa myös Medicien agentti Giulio Battaglini, joka suosittelee kirjeessään Lorenzo Usimbardille, että Mirandan herttuan vaimolle Marialle pitäisi lähettää ruhtinaallinen lahja, sillä vaikutusvaltaiset miehet voitiin usein parhaiten tavoittaa näiden vaimojen kautta. Battaglini vertaa tällaista menettelyä siihen, kuinka paholainen varsin ovelasti taivutteli Aatamia

²³⁷ Medici-herttuattarien lisäksi suvun muut naiset, esimerkiksi Ranskan kuningattaret Katariina ja Maria de' Medici, lahjoittivat joskus hevosia. AMP. 6, 232. Eleonora Toledolaiselta Katariina de' Medici-Valois'ille 19.9.1545; AMP 4932, 59. Cosimo Concinilta Ferdinando I:lle 6.9.1603.

²³⁸ AMP. 6101, [ei sivunumeroa]. Maria Magdalena Itävaltalaiselta Ottavio Orsinille 27.6.1618.

²³⁹ AMP. 4936, 90. Ferdinando I:ltä Cosimo Concinille 31.7.1603.

tämän vaimon Eevan ja omenan avustuksella.²⁴⁰ On vielä huomattava, että todennäköisesti miehet pohtivat ainakin merkittävien lahjoitusten käynnistämistä yhdessäuumin vaimojensa kanssa, vaikka lahjoittajana mainittiin yleensä mies.²⁴¹ Ylhäiset naiset toimivat joka tapauksessa ainakin hovimiesten ja palvelijoiden suosittelijoina ja ehdottivat näille lahjoja, sillä tällainen menettely kuului olennaisesti Mediceille tyypilliseen *sottogoverno*-hallintoon.²⁴²

Ruhtinaan täytyi siis saada innoitus lahjanantoon jollain tavalla. Tässä suhteessa oli käytännössä muutama erittäin tyypillinen vaihtoehto. Tuleva lahjansaaja saattoi pyytää Mediceiltä hevoslahjoitusta suoraan henkilökohtaisessa kirjeessä, ja lahjansaajan asemasta riippuen tällainen pyyntö oli myös tulkittavissa suoranaiseksi vaatimukseksi, josta oli hyvin epäedullista kieltäytyä. Erittäin yleistä oli kuitenkin myös se, että suoran pyynnön tai vaatimuksen sijaan Medici-herttua sai vihjeitä lahjantarpeesta lähinnä edellä mainittujen välikäsien välityksellä, lähettiläältä, lahjansaajan lähipiiriltä tai lähettiläältä, hevostalpoiltaan tai muilta palvelijoilta.²⁴³ Esimerkiksi Francesco I kuuli juuri Saksin vaaliruhtinaan Christian Wettinin palvelijoilta Christianin halusta saada hyvärotuisia hevosia.²⁴⁴ Medici-herttualle jäi kirjeiden mukaan enemmän liikkumavaraa lahjoituksessa, kun hän kykeni oman komentoketjunsä kautta selvittämään tällaisen puutteen lahjansaajan omistuksissa. Hän saattoi edetä enemmän omaan tahtiinsa, valita mieleisiään hevosia ja luoda suhteellisen omaehtoisen strategian lahjansaajan vetämiseksi Medicien valtapiiriin.²⁴⁵

Joskus innoitus kumpusi suoraan Medici-herttuasta itsestään, jolloin hän seurasi vihjeiden, käskyjen tai pyyntöjen sijaan omaa vaistoaan, mutta silloin herttualla täytyi olla vahva oma näkemys lahjansaajalla olevasta tarpeesta. Medici-herttuoiden liikkumavara oli suurimmillaan, kun lahjansaaja oli lähtökohtaisesti passiivinen. Tähän kategoriaan kuuluivat usein hevoslahjat

²⁴⁰ AMP. 4087, 42. Giulio Battaglinilta Lorenzo Usimbardille 14.11.1598; Goldberg 1996, 108; Langdon 2007, 59–60.

²⁴¹ Väitettä tukee erityisesti se, että 10–15 kirjeessä naiset olivat hyvin oma-aloitteisia muissa tärkeissä hevoshankkeissa kuin lahjanannossa. Monilla naisilla oli tietoa hevosista, ja ruhtinaat arvostivat tällaista viisautta. Esimerkiksi Eleonora Toledolainen tilasi useissa kirjeissä hevosvarusteita ja antoi niistä yksityiskohtaisia määräyksiä. Eleonoralla oli jopa oma hevostalpo, Antonio Robles Montalvo. AMP. 1170, 266. Chiarissimo de' Mediciltä Pier Francesco Ricciolle 9.6.1543. Lisäksi Franco Cesati mainitsee, että Katariina de' Mediciä arvostettiin hänen hevostaitojensa vuoksi Pariisin hovissa. Cesati 1999, 83, 89.

²⁴² Ramklint 2007, 124. *Sottogoverno* tarkoittaa porstuahallintoa, jonka läpi vähäisemmät asiat kulkivat.

²⁴³ Välikäsien kautta saapuviin vihjeisiin perustuu suurempi määrä AMP-tietokannassa mainituista Medicien lahjoituspäätöksistä kuin kahteen muuhun vaihtoehtoon.

²⁴⁴ AMP. 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587. [...] *Otin hyvin mielelläni vastaan Teidän Korkeutenne palvelijat Carlo Zetin ja Enrico Hagtan, joiden puheista ymmärsin halunne saada hyviä hevosia ja hyvärotuisia tammoja. Otin oikeuden lähettää kaksi tallini parhaimmista ja kauneimmista oreista sekä kuusi rotuni kauneimpiin kuuluvaa tammaa [...]*

²⁴⁵ AMP. 2940, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 24.7.1587.

palvelijoille ja hovimiehille, joiden tarpeiden suhteen ruhtinas pysyi valppaana jo ohjausoikeutensa vuoksi.²⁴⁶

Erilaisista vaihtoehtoista huolimatta on huomattava, että pääsääntöisesti saaja oli erityisesti hevoslahjoituksissa hyvin aktiivinen alusta alkaen.²⁴⁷ Lahjansaajan aktiivisuudelle on muutama olennainen syy. Argumentoin myöhemmin, miten hevosen käyttöarvo hovielämässä oli erittäin laaja ja välttämätön. Seurauksena oli se, että vaikka lahjoittaja olisi ollut itse keisari, asetettiin saadut hevoset ankaraan käyttöön. Hevosen välttämättömyyden ja nopean hävikin vuoksi yläluokan jäsenet pysyivät hevosia tai vihjasivat tarpeesta herkästi: hevoslahjanannon peruskivenä oli valtaosassa tapauksista vastaanottajan selkeä konkreettinen tarve (noin 35 %:ssa kirjeistä mainitaan suoraan lahjahevosen käyttötarkoituksesta).²⁴⁸ Sen sijaan ainoastaan muutamissa kirjeissä kerrotaan hevosia lahjoitetun *selkeän pääasiallisesti* symbolisiin tarkoituksiin.

Toiseksi yläluokan jäsenet kohtasivat AMP:n perusteella usein turnajaisten kaltaisia äkillisiä tilanteita, joissa tarvittiin niin erityisiä hevosia, että oli parasta lähestyä ystäviä oma-aloitteisesti odottamatta pitkään näiden aloitetta. Kolmanneksi hevosten kuljetus, hoito, ylläpito ja varusteet maksoivat ja lahjoitusprosessista oli paljon vaivaa, joten lahjansaajan aktiivisuus ja yhteistyö tai ainakin suostumus olivat eduksi lahjoituksen molemmille osapuolille, vaikka toisaalta tämä kavensi Medici-herttuan liikkumavaraa.²⁴⁹

Edellisessä luvussa toin esille, miten Mediceillä oli erilaisia lähestymistapoja saajan asemasta riippuen, mutta lisäksi on huomattava, että lahjoitusidean syntymistavalla on yhteys Medicien motiiveihin. Suorat pyynnöt ja vaatimukset synnyttivät velvollisuuksia, koska niihin täytyi ottaa selvästi kantaa ja koska kieltäytyminen saattoi olla molemmille osapuolille kiusallista.²⁵⁰ Kaiken kukkuraksi tällaisissa pyyntökirjeissä eriteltiin yleensä tarkasti haluttuja ominaisuuksia ja hevosten

²⁴⁶ AMP. 1170a, 302. Antonio Robles Montalvolta Pier Francesco Ricciolle 23.10.1545.

²⁴⁷ Korujen, vaatteiden, taiteen ja monien muiden esineiden suhteen saajat olivat huomattavan usein passiivisia, mutta eläimiä (muuleja, kissoja, koiria, haukkoja ja varsinkin hevosia) saadessaan lahjansaajat olivat varsin aktiivisia. Tämä johtuu muun muassa siitä, että esineitä ja varsinkin pieniä sellaisia oli helpompi lahjoittaa niin sanotusti *ex tempore*, yllätyksenä tai hätäratkaisuna ilman lahjansaajan laajamittaista yhteistyötä. Ks. Watson & Avery 1973, 493. Poikkeuksena aktiivisuudesta ovat hovimiehet ja palvelijat, jotka eivät kovin monesti uskaltaneet lähestyä Medicejä muutoin kuin korkeintaan varovaisilla vihjeillä tai korkea-arvoisen suosittelijan välityksellä.

²⁴⁸ Monien muiden lahjojen kohdalla kirjeissä ei läheskään yhtä usein viitata eksplisiittisesti käyttötarkoitukseen.

²⁴⁹ AMP. 638, 267. Cosimo I:ltä Pier Francesco Ricciolle 11.11.1549; AMP. 2084, [ei sivunumeroa]. Iacopo Inghiramilta Cosimo II:lle 28.8.1617.

²⁵⁰ AMP. 302, 125. Cosimo II:lta Federico de' Rossille 15.6.1610; AMP. 521a, 1080. Paolo Giordano Orsinilta Francesco I:lle 23.6.1566; Fitzmaurice 2002, 133.

määriä, mikä kavensi Medicien vapautta.²⁵¹ Erityisen hanakasti tällaista suoraa lähestymistapaa hyödynsivät tietokannan mukaan monarkit, jotka odottivat Medici-herttuoilta lojaalisuutta. Vertaisetkin pysyivät joskus Mediceiltä hevosia, mutta AMP:n mukaan näistä ehdotuksista oli selkeästi helpompi irtautua kuin monarkkien pyynnöistä.²⁵² Vertaisten eli sitouttamisen taso oli sen sijaan pääsääntöisesti erilaisten vihjeiden valta-alueetta. Medicejä selvästi alempien yläluokan jäsenten suorista pyynnöistä ei kirjeissä juuri ole esimerkkejä, vaikka alemmista ylimyksistä kerrotaan muutoin AMP:ssä melko paljon; kirjeet korostavat heidän kohdallaan valtaosassa tapauksista Medici-herttuan absoluuttista visiota siitä, mitä lahjansaaja esimerkiksi näyttävyyden vuoksi tai tiettyyn tehtävään tarvitsi.²⁵³

Seuraavassa kuviossa vedän yhteen luvun 2 aikana kertyneet olennaiset havainnot Medicien motiiveista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Otan esille tärkeimmät ideaalit ja niiden pääasialliset kohderyhmät, selvityksen kunkin ideaalin perusteista sekä inspiraation lähteet sen mukaan, millaiseen Medicien lähestymistapaan ne vahvimmin kuuluvat. Lopuksi kuvio tiivistää vielä ihanteiden noudattamisesta koituvat käytännölliset ja symboliset hyödyt.

²⁵¹ AMP. 1176, 18. Lorenzo Pagnilta Pierfrancesco de' Riccille 28.2.1551.

²⁵² AMP. 280, 159. Ferdinando I:ltä Camillo del Montelle 18.7.1592. Medicit voivat vedota kieltäytyessään esimerkiksi Habsburgien tai muiden suurempien ruhtinaiden ensisijaisuuteen tai hyvien hevosten loppumiseen. Mitä alemmas sosiaalisella asteikolla mennään, sitä helpommaksi pyyntöjen hylkääminen Mediceille tuli.

²⁵³ Ks. miten Medicit lähestyivät diplomaattinsa kautta kreivi Diego de Cabrera y Bobadillaa hevosasiassa: AMP. 4919, 857. Giulio Battaglinilta Pietro Usimbardille 26.4.1589. Hovimiehet ja palvelijat saattoivat suoraviivaisesti pyytää hevosia lahjaksi vieraista hoveista Mediceille Medicien edustajina, AMP. 518, 379. Polidoro Castellilta Bernardo Giustille 17.11.1565. Vähäisemmällä hovihenkilöillä oli myös (kuten mainittu) toisinaan suosittelijoita, ja palvelijat pysyivät joskus Mediceiltä hevostäydennyksiä tietyn tehtävän suorittamista silmällä pitäen, mutta muutoin AMP:ssä mainittujen noin 1300 alemman yläluokan edustajan kohdalla painottuu Medicien näkemys ja aloite hevoslahjasasioissa. Ks. vielä Hibbert 1974, 267–268 Medicien dominoivasta näkemyksestä.

Taulukko 2. Hevoslahjoitusten ihanteet, niiden tyypillinen inspiraatio ja noudattamisesta koituva hyöty Mediceille

Ideaali/kohde	Lyhyt kuvaus	Inspiraatio (yllyke)	Keskeisimmät hyödyt Mediceille
Velvollisuus (ylemmät)	Lahjanannon asetelma vahvasti hierarkkinen, lahjansaajaa suosiva	Suorat pyynnöt ja vaatimukset Harvemmin Medicien oma-aloitteinen pyrkimys kohti ylempiensä visiota	* Sanktioiden ja jännitteiden välttäminen * Esimerkiksi Habsburgien tuki Mediceille elinehto * Kuva luotettavuudesta ja lojaalisuudesta * <i>Padronen</i> tavoitteiden edesauttaminen * Suhde lujittui
Sitouttaminen (vertaiset)	Neuvotteluperusteista korkeiden ja tasaväkisten ylimysten liittoutumista ja diplomatiaa	Pyynnöt, mutta todennäköisemmin saajan lähettämät vihjeet tai joskus Medicien oma puhdas visio	* Huomattavia sotilaallisia ja poliittisia hyötyjä pitkällä tähtäimellä * Hevosverkostojen nousu * Sosiaalinen pääoma vieraisissa hoveissa kasvoi * Mediceille tapa kerätä liittolaisia eräänlaisiksi valttikorteiksi Habsburgien suuntaan * Hevonen myös valtakuntain välille taotun ystävyuden symboli
Hyväntahtoisuus (alemmat)	Suosi vahvasti lahjanantajaa, asetelma hierarkkinen	Hyväntahtoisuus perustui yleensä Medicien omalle näkemykselle saajan tarpeista	* Hovimiesten ja palvelijoiden edustavuuden ja työsuoritusten kohentaminen * Anteliaisuuden, hyväsydämyyden ja kristillisyyden eetos * Hovin vetovoima kasvoi vähäisempien silmissä * Ruhtinaan voimakkuuden osoitus

Lahjansaajien merkittävästä aktiivisuudesta – varsinkin kahdella ylemmällä tasolla – huolimatta Medicien toiminnalla oli suuri merkitys lahjahevosen arvonmuodostukselle ja lahjoituksen tehokkuudelle, koska viime kädessä Medici-herttua itse loi käskyillään edellytykset onnistuneelle lahjanannolle. Sitä paitsi lahjanantajan aiemmat edesottamukset suhteessa lahjansaajaan ja hänen

yleinen maineensa vaikuttivat osaltaan hevosen vastaanottoon.²⁵⁴ Lahjoittaja kantoi päävastuun lahjoituksen onnistumisesta,²⁵⁵ ja palvelijoiden epäonnistuminen oli suureksi osaksi tai joskus kokonaan lahjoittajaruhkina epäonnistumista.

Hyvä esimerkki ruhtinaan vastuusta sisältyy Medicien sihteri Scipione Ammiraton kirjeeseen Matteo Baldellille vuodelta 1617. Scipione luovutti kreivi Nicolas L'Hôpitalin puolesta Cosimo II:lle lahjaksi hevosen, joka osoittautui Scipionen sanoin täydelliseksi "luuskaksi" (*carogna*). Hevosta pilkattiin Medicien hovissa, ja Scipione lisäsi omana mielipiteenään, että hän uskoi alusta asti näin käyvän, kuten itse asiassa hänen aiemmat kirjeensä todistavatkin. Scipionea ärsytti se, että hänen oma maineensakin kärsi, kun L'Hôpital ei kuunnellut neuvoja ja peruuttanut lahjoitusta.²⁵⁶

III Hevoslahjan erityisyys

Edellä kävi ilmi, että lahjahevonon vahvasti monellakin tavalla yläluokan jäsenten välisten suhteiden ideaaleja. Näin tekivät kuitenkin monet muutkin Medicien antamista lahjoista. Ainakin vaatteiden, korujen, helmien, taiteen, hyvien viinien ja kirjojen yhteydessä käytettiin usein suunnilleen samanlaisia ihanteiden ilmauksia kuin hevosia annettaessa, ja velvollisuudentunto ohjasi kattavasti Medicien suhtautumista monarkkeihin.²⁵⁷ Tämän luvun tavoitteena on siten yksinkertaisesti näyttää, mikä hevosessa itsessään motivoi lahjoittamaan niitä. Erityisasemalla on merkitystä, koska muuten Medicit olisivat voineet lahjoittaa hevosten sijaan käytännössä mitä tahansa.

Medicien antamat lahjat olivat heidän rikkaudestaan ja asemastaan johtuen yleensä hintavia, joten lahjat ovat vastaanottajien silmissä tästäkin syystä todennäköisesti vaikuttaneet

²⁵⁴ Ben-Amos 2008, 240.

²⁵⁵ Toisaalta saajan aktiivisuus helpotti ruhtinaan taakkaa muun ohella siinä mielessä, että hänen ei tarvinnut ottaa yksin *täyttä* vastuuta esimerkiksi ominaisuuksien valinnasta, mikäli saajalla oli jo kirkas näkemys tarvittavista piirteistä.

²⁵⁶ AMP. 4866, 387. Scipione Ammiratolta Matteo Baldellille 6.12.1617; AMP. 4866, 340. Scipione Ammiratolta Matteo Baldellille 4.10.1617. [...] *hevonen ei ole missään nimessä kaunis, mutta riittänee, että se kulkee hyvin maaseudulla, sillä kreivi lähetti sen kyseistä tarkoitusta varten.*

²⁵⁷ AMP. 4919, 90. Vincenzo Alamannilta Ferdinando I:lle 6.2.1588.

merkittävältä panostukselta suhteeseen.²⁵⁸ Lahjan arvo ei kuitenkaan tarkoita pelkästään markkinoilla muodostuvaa vaihtoarvoa, vaan erilaisiin lahjoihin liittyi tietenkin toisistaan poikkeavaa symboliikkaa ja perinteitä, mikä teki tietyistä lahjoista muita väkevämpiä.²⁵⁹ Lisäksi on otettava huomioon lahjan käyttöarvo, eli se käytännön hyöty mitä vastaanottaja lahjasta sai.

Kirjeissä ei mainita käytettävyyden yhteydessä sanaa arvo, mutta 35–40 %:ssa lahjakirjeistä mainitaan hevosen täsmällinen käyttötarkoitus, minkä lisäksi niin AMP:ssä kuin *La gloria del cavallo*ssa korostetaan vahvasti käyttöpotentiaalin merkitystä hevoslahjan arvokkuuden ja erityisaseman näkökulmasta.²⁶⁰ Esimerkiksi Caracciolon mielestä nimenomaan hevosen laaja ja välttämätön hyödynnettävyys sodan ja rauhan pyynnöissä kohotti sen kaikkia muita eläimiä arvokkaampaan asemaan, mikä myös teki hevosesta hänen silmissään paitsi arvostetun niin myös sangen yleisen lahjan.²⁶¹ Lisäksi noin 20 %:ssa AMP:n hevoslahjakirjeistä viitataan hämärästi käyttöpotentiaaliin mainitsemalla hevosten tulevan palvelukseen (*al servizio*) tai olevan soveliaita tiettyyn määrittelemättömään tehtävään. Medicien lähestymistapa käyttöarvoon oli lähes kaikissa kirjeissä finalistinen: olennaisessa roolissa olivat nimenomaan saajan tarpeet ja lahjahevosten saajalle tuottamat hyödyt.²⁶²

Joidenkin eläinten, lähinnä koiran, haukan ja muulin, kohdalla kirjeissä painotetaan käyttöarvoa suhteellisesti melkein yhtä usein kuin hevoslahjoissa (täsmällinen käyttötarkoitus 25–40 %:ssa lahjakirjeistä), joskin merkittävänä erona on se, että muita eläimiä mainitaan annetun vain yhteen, kahteen tai kolmeen tarkoitukseen (esimerkiksi koiria metsästykseseen, vartioon ja jalostukseen). Useimpien lahjaesineiden kohdalla AMP:ssä ei puolestaan juuri korosteta käyttöpotentiaalin kirjavuutta tai välttämättömyyttä hovielämässä – esimerkiksi vaatteet ja korut olivat tosin

²⁵⁸ Caracciolo 1608, 18; Watson & Avery 1973, 493–507.

²⁵⁹ Esimerkiksi muotokuvien symboliikasta ks. AMP. 1170a, 14. Paolo I Gioviolta Pier Francesco Ricciolle 30.7.1546. Lahjojen symboliikasta yleisesti ks. Ben-Amos 2008, 207.

²⁶⁰ AMP. 2951, [ei sivunumeroa]. Ferdinando I Gonzagalta Cosimo II:lle 12.6.1617; AMP. 4294, 41. Giovanfrancesco Sernigiltä Ascanio Canaccille 9.1.1605; AMP. 5923, 192. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] vuodelta 1565. Lähteissä hevosen hyödynnettävyydestä käytetään usein sanoja *utilità* (AMP) tai *idoneità* (Caracciolo). Kerroin aiemmin, että 35 % kirjeistä mainitsee hevosia annetun saajan *konkreettiseen* tarpeeseen, mutta olen tässä laskenut käyttöarvoon myös maininnat lahjahevosen hyödyntämisestä selkeästi symbolisiin tarkoituksiin (3–5 % kirjeistä).

²⁶¹ Caracciolo 1608, 1–2, 19–20, 40.

²⁶² AMP. 2951, [ei sivunumeroa]. Ferdinando I Gonzagalta Cosimo II:lle 12.6.1617. Medicit eivät tietenkään saavuttaneet lahjoituksella mitään, jos lahjansaaja ei ollut tyytyväinen.

käytännössä pakollisia, mutta Medicit antoivat huikeita määriä rajallisesti hyödyllisiä, kertakäyttöisiä tai triviaaleja esineitä.²⁶³

Hevoslahjan hinnasta eli vaihtoarvosta mainitaan harvemmin (12 %:ssa kirjeistä), mutta toisaalta Medicit pitivät sitä selkeästi käyttöarvon ohella toisena merkittävänä arvokkuuden ja erityisaseman mittarina, koska hinnalla oli erityisesti lahjaa valittaessa ja hankintavaiheessa niin keskeinen rooli. Myös *La gloria del cavallo* hevosen kalleutta ylistetään, joskin Caracciololle hevoslajin käytettävyydellä oli suurempi merkitys.²⁶⁴ Kolmanneksi aineistossa on vielä erityisen huomattavassa roolissa hevoslajituksen prosessi, joka antoi hevoslajille monia hyödyllisiä ja haitallisia erityispiirteitä. Jos jätetään huomiotta kirjeet, joissa ei anneta hevoslajituksesta juuri muita tietoja kuin antaja ja saaja, tähdennetään lähes jokaisessa kirjeessä joko käyttöarvon, vaihtoarvon tai prosessin merkitystä. On siten erittäin todennäköistä, että punnitessaan erilaisten lahjojen vahvuuksia Medicit kiinnittivät hevosten kohdalla huomiota juuri näihin seikkoihin.²⁶⁵

Hevoslajin erityisyyttä tutkittaessa päähuomio kohdistuu siten näihin kolmeen Mediceillekin tärkeimpään seikkaan. Sekä AMP:ssä että *La gloria del cavallo* mainitaan myös kymmeniä kertoja siitä, että edellä mainitut hevoslajin erityisaseman peruspilarit vaativat hyviä ominaisuuksia, sillä esimerkiksi kilpahevoselle oli tietenkin välttämätöntä nopeus samoin kuin kulkuehevoselle kauneus. Jopa lahjoitusprosessi itsessään vaati hevoselta käytännössä tiettyä ikää ja kestävyttä.²⁶⁶ Keskityn luvussa 4 tarkemmin tällaisiin lahjahevoselle välttämättömiin piirteisiin. On vielä huomattava, että moniin hevosen erityisistä vahvuuksista sisältyi heikkouden siemen, minkä vuoksi tuon tarpeen mukaan esiin myös tällaisten haittatekijöiden vaikutuksen Medicien motivaatioon.

²⁶³ AMP. 581, 10. Gualtiero Gualtieriltä Francesco I:lle 21.11.1572; AMP. 9, 400. Cosimo I:ltä Diego de Mendozalle 7.2.1548; AMP. 2939, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 12.2.1585.

²⁶⁴ AMP. 4919, 48. Gian Vincenzo Vitelliiltä Ferdinando I:lle 22.1.1588; AMP. 225, 45. Cosimo I:ltä Isidoro da Montautolle 11.7.1566; Caracciolo 1608, 18.

²⁶⁵ Useissa kirjeissä käsitellään yhtä aikaa kaikkia näitä teemoja, esimerkiksi AMP. 12, 325. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 1.3.1549 ja AMP. 3080, 570. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 2.7.1569.

²⁶⁶ AMP. 1176, 18. Andrea Pagnilta Pierfrancesco de' Riccille 28.2.1551; AMP. 229, 3. Francesco I:ltä Antonio Macinghille 3.10.1567; Caracciolo 1608, 170.

3.1 Käyttöarvo hovielämän tärkeissä tapahtumissa

Medicien hoviympäristössä hevosen käyttöarvo oli valtavan suuri. Medicit tiesivät, että hevoset ovat tarpeellisia ja moneen käyttöön soveltuvia eläimiä, joten niitä oli miellyttävää antaa lahjaksi, koska riski lahjan osoittautumisesta täysin hyödyttömäksi oli melko pieni.²⁶⁷ Oli kyse sitten liikkumisesta, metsästämisestä, turnajaisista ja peleistä, vaikutuksen tekemisestä tai sotimisesta, niin Medicit ja muut yläluokan jäsenet tarvitsivat välttämättä hevosia.

Medicien aikalaisille Italian hoveissa **ratsuväki** oli aselajeista kunnianarvoisin, joskaan ei välttämättä tehokkain.²⁶⁸ Ilman ratsuväkeä sotavoima olisi ollut erittäin haavoittuvainen. Renessanssiajan Euroopassa ei ollut käytettävissä monia vaihtoehtoja sotaratsulle, koska täällä ei ollut suurta määrää norsuja tai kameleita. Muuleja ja härkiä tosin hyödynnettiin armeijoissa veto- ja kantoapuna, mutta lahjoitettaessa muulit menivät jalosukuisten henkilöiden (usein naisten) matkaratsuiksi tai kantotuolien vetäjiksi, eivät upseerien sotaratsuiksi kuten monet kirjeissä mainitut hevoset.²⁶⁹ Härkien rooli sodankäynnissä oli niin ikään rajallinen. Sen sijaan sotahevonen, *destriere, cavallo da guerra* tai *corsiere*, oli yleinen ja erittäin arvostettu lahja Medicien ja heidän lähipiirinsä keskuudessa. Kaikkiaan mainintoja sotahevoslahjoista on AMP:ssä 19.²⁷⁰ Sotiminen oli sotahevosen yleisin tehtävä, mutta rahallisesti ja symbolisesti arvokkaimpana hevostyyppinä niitä käytettiin myös siitokseen, näyttävään matkustamiseen ja kulkueisiin.²⁷¹

Caracciolon mukaan ylimykset, joille Medicitkin lahjoittivat sotaratsuja, ottivat sotahevoslahjoja mielellään mukanaan sotatantereille, minkä lisäksi tällaiset hevoset ratkaisivat taisteluita ja tuottivat suurta kunniaa paitsi saajalle niin myös antajalle.²⁷² Sotahevosen merkityksestä todistaa elävästi se, että italialaiset ruhtinaat halusivat usein itselleen teetetävän sotahevospatsaita, ja

²⁶⁷ AMP. 280, 51. Ferdinando I:ltä Pietro Caetanille 12.5.1591. Medicien oli panostettava hevosen ominaisuuksiin, mutta toisaalta laajan käyttöarvon vuoksi kehnollekin hevoselle oli melko helppoa löytää jokin tehtävä esimerkiksi köyhempien hovimiesten parissa.

²⁶⁸ Caracciolo 1608, 2, 22, 26, 221. Myös LaRubia-Prado mainitsee sotahevosien tuottamasta kunnianasta ja niiden huomattavasta merkityksestä lahjana. LaRubia-Prado 2008, 275, 278, 281, 291.

²⁶⁹ AMP. 2951, [ei sivunumeroa]. Antonio Constantinilta Andrea Ciolille 5.3.1618.

²⁷⁰ AMP. 280, 159. Ferdinando I:ltä Camillo del Montelle 18.7.1592. Caracciolon mukaan sotiminen oli hevosen tärkein ja arvokkain toimi. Caracciolo 1608, 2.

²⁷¹ AMP. 269, 17. Francesco I:ltä Iacopo Cornarolle 5.4.1586; AMP. 3254, 90. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 21.7.1574; Loch 1986, 38.

²⁷² Loch 1986, 39–40.

myös Cosimo I teetätti itsestään tällaisen sotaisan patsaan Piazza della Signorialle. Medicit saivat kirjeiden perusteella sotahevosiä pääasiassa Napolista ja antoivat niitä sitten eteenpäin tuttavilleen. Sotahevoisten kulutus oli nopeaa, ja esimerkiksi Habsburg-keisarit valittavat kirjeissä sopivien hevosten puutetta ja pyytävät Mediceiltä lahjana kiireesti uusia hevosia sotaisiin tarkoituksiin.²⁷³

Lisäksi Caracciolo tähdentää erityisesti sota- ja vähäisemmässä määrin muiden hevosten herättämää kumppanuutta, joka saattoi seurata esimerkiksi yhteisistä kokemuksista taistelukentällä.²⁷⁴ *La gloria del cavallo* on noin kuuden sivun verran huomioita ihmisen ja hevosen välisestä kiintymyksestä, kumppanuudesta ja tunteista, minkä lisäksi Caracciolo viittaa hevosen olevan muita eläimiä korkeammassa asemassa yleisesti ja myös lahjana muun muassa sen poikkeuksellisen kumppanuusarvon vuoksi.²⁷⁵ Kirjeissä ei kuitenkaan juuri ole suorita mainintoja lahjahevosiin kohdistuvasta kiintymyksestä. Lahjansaajien aidosti liikuttuneet reaktiot sekä ylhäisön taipumus pitää suosikkihevosiä, vierailta säännöllisesti talleillaan ja viettää huomattavasti aikaa tiettyjen lahjahevoisten seurassa viittaavat silti osaltaan siihen, että hevoslahjalla oli vahva tunnelataus.²⁷⁶ Hevosen erityisyyden selittämisen kannalta kumppanuuden tai kiintymyksen merkitys on kuitenkin melko rajallinen, sillä ylhäisöllä oli usein suuret tallit ja niissä paljon hevosia, joista ruhtinas saattoi keskittyä vain pieneen osaan. Niinpä lahjoittajan oli hankala laskea kiintymyksen ja tulevan kumppanuuden varaan.²⁷⁷

Myös **matkustamisessa** hevosen rooli oli elintärkeä. Jos kirjeessä mainitaan tarkemmin lahjahevosen käyttötarkoituksesta, on tämä tarkoitus tyypillisimmin matkustaminen. Medicit antoivat, saivat ja välittivät sekä ratsu- että vaunuhevoslahjoja AMP:ssä merkittäviä määriä, vaunuhevosia 14 kertaa ja ratsuja jonkin verran useammin eli 18 tapauksessa. Liikenteessä

²⁷³ Konfliktin aikana oma jalostustoiminta ei välttämättä tuottanut tarpeeksi nopeasti hedelmää, joten lahjoja tarvittiin täydentämään jalostusta ja muita lähteitä. Hyland 2009, 42.

²⁷⁴ Kumppanuuden tärkeydestä erityisesti ritarille ja ratsumiehen sekä hevosen symbioottisesta suhteesta ks. Caracciolo 1608, 9, 12. Kumppanuus oli erityisen tärkeää sotaoperaatioissa, joissa upseerin henki saattoi riippua hevosesta.

²⁷⁵ Emt., 8–14; ks. myös Clark 2006, 156–157.

²⁷⁶ Yliimykset rakennuttivat suhteellisen usein yleviä hautoja hevosilleen tai teetättivät näistä komeita taideteoksia. Lisäksi Caracciolon mukaan hevosen uudelle omistajalleen osoittama läheisyys muistutti lahjanantajan suopeudesta saajaa kohtaan. Caracciolo 1608, 16, 49–50. Muistakaamme myös Alessandro Antinori, joka luopui itselleen mieluisasta hevosesta hyvin vastentahtoisesti. AMP. 345, 96. Ottaviano de' Mediciltä Cosimo I:lle 7.7.1540.

²⁷⁷ On kuitenkin huomattava, että vaikka ruhtinas ei olisikaan ottanut lahjahevosta henkilökohtaiseen käyttöönsä, saattoi hän antaa hevosen esimerkiksi palvelijalleen matkustustarkoitukseen tai muuhun intiimiin tehtävään, jolloin edellytykset kumppanuudelle ja kiintymykselle olivat mittavat.

hevosen käytölle oli sentään enemmän vaihtoehtoja kuin sodankäynnissä, jossa rynnäköt, tiedustelu, taistelusta irrottautuminen ja monet muut tehtävät edellyttivät käytännössä koulutettua ja vahvaa hevosta. Medicit antoivat muuli-, aasi-, ja härkälahjoja matkustamiseen ja tavarain kuljetukseen. Nämä eläimet olivat erinomaisia palvelijoita ihmisille, säyseitä luonteeltaan, ruumiiltaan vahvoja ja antoisia sellaisessa symboliikassa, jota voitiin hyödyntää matkustamisessa ja lahjanannossa. Esimerkiksi aasi symboloi perinteisesti nöyryyttä tai lojaalisuutta.²⁷⁸ Härällä oli puolestaan hyvin rikas symbolinen perinteensä antiikin mytologiasta alkaen osana jumalten toimintaa ja jumalille uhraamista.²⁷⁹

Hevonen oli kuitenkin kirjeiden ja *La gloria del cavallon* perusteella Medici-herttuoiden ratsuista ja vetoeläimistä kunnianarvoisin ja tarpeellisin. Caracciolon mukaan hevonen oli eläimistä se, joka parhaiten heijasti ruhtinaan luontaista arvokkuutta ja jalosukuisuutta.²⁸⁰ Itse asiassa Medicien olisi ollut hyvin haasteellista luoda itsestään myönteistä kuvaa ratsastamatta koskaan hevosella tai käyttämällä pelkästään esimerkiksi muuleja. Ratsastaminen oli miehekästä; jatkuva kulkeminen vaunuilla tai kantotuolilla yhdistettiin ennen pitkää sairaalloisuuteen tai naisellisuuteen.²⁸¹ Toisaalta monien kirjeiden mukaan herrasmiehen kuului omistaa vaunut ja niitä vetämään muutamia hevosia. Esimerkiksi kuolleiden jäämistöissä ja yläluokan huutokaupoissa vaunut olivat yleisiä ja kalliita.²⁸²

Caracciolo mainitsee useasti hevosen käytännöllisyydestä ratsuna. Hevonen ei ollut pelkästään nopea ja monipuolinen kulkuväline vaan myös tärkeä apuväline nuorten miesten harjoittamiseksi ratsastuksen, ylityksenä esiintymisen ja sodankäynnin taidossa.²⁸³ Caracciolo korostaakin vahvasti muutamaan kymmeneen otteeseen hevoseen liittyvää määräämisen tunnetta eli valtasymboliikkaa, jonka myös Medici-herttuat tunsivat ja jonka he uskoivat edistävän hevosen arvoa lahjana. Valtasymboliikalla ja -käytännöillä Caracciolo tarkoitti ensinnäkin ylityksen itsetunnon ja mielialan kohentumista hevosen määräämisen myötä, toiseksi vahvan ja haastavan

²⁷⁸ Caracciolo 1608, 57–58, 146.

²⁷⁹ Johns 2006, 13.

²⁸⁰ Caracciolo 1608, 1–2, 106–107; AMP. 3080, 702. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 25.2.1570. Tietokannasta löytyy 170 osumaa hakusanalla *caval* kategoriasta *carriages*.

²⁸¹ Esimerkiksi AMP. 4936, 417. Ferdinando I:ltä Sallustio Tarugille tammikuussa 1605. Ks. Vernon 1939, 216.

²⁸² Hevoslahjan mukana annettiin vaunut ainakin kymmenessä kirjeessä. AMP. 1177, 148. Oliverotto Guidottilta Antonio Serguidille 26.2.1568. [...] *Herttua Alfonso II d'Este saapui hyvin iloisena ja tyytyväisenä hovin kohteliaisuuksiin sekä keisariparilta saamiinsa lahjoihin, joihin kuului hevosia, kärryjä ja chinea-hevosia* [...]

²⁸³ Caracciolo 1608, 20.

hevosen komentamisesta ammennettavaa elämänoppia sekä ritaritaitoja ja kolmanneksi suotuisaa kuvaa, jonka ylimys antoi tarkkailijoille hallitessaan taidokkaasti väkivahvaa eläintä.²⁸⁴

Hevonen oli *La gloria del cavallon* mukaan ainoa eläin, joka ei ollut liian villi tai säyseä näihin tarkoituksiin. AMP:ssä painotetaan valtasymboliikan suhteen erityisesti ratsastamisen ylivertaista arvokkuutta verrattuna kävelemiseen, ja 10–15 kirjeessä tulee esille, miten aristokraatit hyödynsivät tätä hierarkkista epäsuhtaisuutta matkustamisessa tai kulkueissa.²⁸⁵ William E. Wallacen mukaan Medicien lähipiiriin kuulunut Michelangelo halusi lähettää veljelleen Giovansimonelle hevosen, ettei tämän olisi tarvinnut matkustaa taiteilijan luokse Bolognaan ”eläimen tavoin” (*com’ una bestia*).²⁸⁶ AMP:ssä tulee sitä paitsi esille myös hevoslahjan elämän- ja ritariopillinen merkitys, sillä Medicit auttoivat tuomaan kruununprinssi Balthasar Carlosille Madridiin pienen pienet kärret ja niitä vetämään muutamia piskuisia hevosia, jotta vasta 3-vuotias prinssi voisi huristella niillä ilokseen palatsin käytävillä. Tarkoituksena oli kuitenkin myös seurata nuoren prinssin kehitystä hevosasioissa ja varsinkin hänen ohjaamistaitoaan.²⁸⁷

Kaikkiaan Medicien kirjeistä näkee, että hevonen oli liikenteen valtias, sillä hevonen esiintyy tietokannan 21000 kirjeestä yli 600 kertaa matkustamiseen liittyen. Muuli, aasi tai härkä ei yllä tässä mielessä lähellekään samoihin lukuihin, joten hevosen asema yläluokan keskeisimpänä matkustamisen välineenä oli varsin vahva.²⁸⁸ Käytännössä hevosen tarpeellisuutta rajoitti lähinnä laivaliikenteen kasvu, mutta kun maitse nyt kuitenkin jatkuvasti oli liikuttava, niin niissä puitteissa hevonen säilytti helposti arvokkuutensa ja käytännöllisyytensä, koska varteenotettavia kilpailijoita maaliikenteessä ennen höyryvetureita ei juuri ollut.²⁸⁹

Lahjanannon kannalta on lisäksi hyvä huomata yläluokan matkustustapoihin liittynyt paradoksi. Ratsu- ja vaunuhevosten hävikki oli suurta, mutta toisaalta ruhtinaat tarvitsivat arvolleen sopivia näyttäviä hevosia täyttämään tätä katoa, joten käytännössä suurmiehet joutuivat täydentämään muita lähteitä lahjoilla.²⁹⁰ Erityisesti loppu- ja alkumatkan (*entrata ja partito*) aikana näyttävät

²⁸⁴ Caracciolo 1608, 4 (itsetunto ja ylpeys), 20, 45, 328 (elämänoppi), 48, 53, 69 (väkevä kuva).

²⁸⁵ AMP. 5053, 730. [vastaanottaja ja lähettäjä ei tiedossa] 15.7.1619.

²⁸⁶ Wallace 1994, 336.

²⁸⁷ AMP. 4959, 470. [vastaanottaja ja lähettäjä ei tiedossa] 30.10.1632; AMP. 4959, 1024. Francesco Mediciltä Andrea Ciolille 19.10.1632.

²⁸⁸ Muuleista ei löydy yhteensä kuin vajaa 400 mainintaa, aaseista hieman yli 100 ja häristä noin 50.

²⁸⁹ Laivaliikenteen kasvusta Ben-Amos 2008, 357–359.

²⁹⁰ Hävikkiin viittaavat esimerkiksi monet kirjeet, joissa pohditaan, kestävätkö hevoset tiettyä säätä, vuodenaikaa tai ankaria olosuhteita. Lisäksi hevosten sairastumisista ja kuolemista mainitaan useasti. Tällaista hävikkiä ei voinut

hevokset olivat tarpeellisia, koska kirjeiden perusteella tarkkailijoiden huomio kiinnittyi niin vahvasti lähtöön ja tuloon. Sen vuoksi Habsburgit, Gonzagat, d' Estet, della Roveret ja muutamat muut suvut joutuivat melko usein joko pyytämään tai vihjaamaan Mediceiltä ratsu- ja vaunuhevosia, mutta samalla tavoin Medicit joutuivat itse jatkuvasti hankkimaan ja pyytämään erilaisista lähteistä eliitille sopivia matkahevosia.²⁹¹

Erilaiset huvitukset ja pelit muodostivat yhden alueen, jolla hevokset olivat hyvin tärkeitä. Pasquale Caracciolo ylistää hevosen viihdyttävää roolia.²⁹² Kilpailuissa ihminen on hyödyntänyt hevosta jo varhaisimmista ajoista lähtien. Tiedettiin, että hevonen innostuu peleistä ja varsinkin juoksemisesta helposti, mikä teki siitä ihanteellisen viihdykkeen ihmisten vapaa-ajan viettoon.²⁹³ Hevonen on näyttävä ja uljas eläin ja sikäläkin sopiva esiintymään kilpailuissa. Juuri viihdyttävyys on yksi kirjeissä lahjahevosien kohdalla jatkuvasti toistuvista teemoista. Medicit halusivat usein hupia (*dilettevolezza*) saamistaan lahjahevosista ja pyrkivät sitä myös itse lahjojen avulla antamaan muille. Niinpä Medici di Castellina kertoo kirjeessään, kuinka Filip IV ja hänen hovinsa seurasivat ihastuneina ikkunasta Medicien hevosten ja hevosmestarin esitellessä taitojaan pihamaalla ennen lahjoitusta.²⁹⁴

Ratsastamisesta lahjoitustilanteessa mainitaan suunnilleen kymmenessä kirjeessä, ja käytäntö antoi hyvin todennäköisesti hevoselle poikkeuksellista viihdyttävyyttä lahjana. Aineistosta voi vähintään selvästi nähdä, että lahjoitustilanteen ratsastaminen kehittyi käytännössä aina suureksi speaktaakkeliksi, jossa oli katselijoina runsaasti hoviväkeä ja jossa saattoi esitellä ritaritaitojaan sekä tulla huomatuksi.²⁹⁵ Hevosista saattoi saada hupia sangen monin keinoin, ja Caracciolon mukaan joillain ruhtinailla oli esimerkiksi eläintarhoja, joissa he pitivät harvinaisia tai eriskummallisia

kuitenkaan korvata millä tahansa hevosilla, vaan ruhtinaiden oli löydettävä itselleen ja lähipiirilleen eliittihevosia, mikä ohjasi usein lahjahevosien pariin. AMP. 4932, 66. Cosimo Conciniilta Belisario Vintalle 7.9.1603.

²⁹¹ *Entratata* ja *partitosta* esim. AMP. 3080, 792. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 12.8.1570; AMP 3080, 809. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 9.9.1570; Katritzky 1996, 154. M.A. Katritzky kertoo, miten Cosimo I antoi prinssi Ferdinand Baijerilaiselle ensin kirjavan hevosen matkaa varten ja myöhemmin näyttävämmän ruskean ratsun, että tämä voisi saapua juhlallisesti Firenzeen tätinsä Johanna Itävaltalaisen *entratata* mukana.

²⁹² Caracciolo 1608, 1–2, 38.

²⁹³ Emt., 99, 375; Clark 2006, 156. Vapaa-ajan viettöä pidetään kirjeissä esimerkiksi metsästystä, *palio*- ja muita juoksukilpailuja, huviretkiä sekä jossain määrin turnajaisia ja kouluratsastusta. Yhteensä näihin tarkoituksiin lahjoitettiin hevosia ainakin 24 kirjeessä.

²⁹⁴ AMP. 4949, 1008. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.9.1621. Caracciolon mukaan muun muassa hevosen koko, varusteet ja tulinen luonne tekivät siitä erityisen sopivan (*idoneo*) vapaa-ajanvieton tarkoituksiin sekä speaktaakkeleihin. Caracciolo 1608, 3–5.

²⁹⁵ Lisäksi uusi omistaja saattoi ratsastamalla ottaa lahjahevosien määräysvaltaansa symbolisesti ja konkreettisesti. Caracciolo 1608, 12–13. Lahjanannon speaktaakkeleista ks. myös Ben-Amos 2008, 214–227.

eläimiä ja myös erikoisia hevosia itsensä ja vieraidensa viihteenä. Tosin AMP-tietokannassa mainitaan ainoastaan yhdestä Medicien hevoslahjoituksesta nimenomaan tällaiseen tarkoitukseen, kun Ferdinando I lahjoitti keisari Rudolf II:lle erityisen pienen hevosen näyttelyeläimeksi.²⁹⁶

Turnajaiset, jotka alun perin olivat selkeästi harjoitusta sotaa varten, etääntyivät uuden ajan alussa yhä kauemmas sodankäynnin varsinaisesta todellisuudesta ja tulivat viihteellisemmiksi.²⁹⁷ Ne olivat kuitenkin yhä oiva paikka näyttää ratsastustaitoja, rohkeutta ja muita ominaisuuksia, joita ylimykset pitivät suuressa arvossa.²⁹⁸ Turnajaishevoslahjoja esiintyy kuudessa kirjeessä, joista kolmessa Medicit ovat saajan tai antajan asemassa. Jotkut Medici-herttuoiden tuttavista olivat liian köyhiä, vaikeassa tilanteessa tai liian kiireisiä löytääkseen sopivaa hevosta turnajaisiin, koska ne vaativat hevoselta poikkeuksellisia piirteitä, mutta kuitenkin näihin kilpailuihin osallistumiseen liittyi niin paljon kunniaa, että Medicit hyötyivät todennäköisesti itsekin tukieksaan ystävänsä.²⁹⁹

Hevoset olivat tärkeitä myös **metsästyksessä**, koska saaliin perässä oli liikuttava nopeasti ja koska hevonen antoi metsästäjälle ylimääräistä turvaa. Esimerkiksi Fabrizio Maramaldo pyysi Cosimo I:stä lähettämään itselleen turkkilaisen hevosen, jota hän voisi hyödyntää metsästysretkillä.³⁰⁰ Metsästäminen oli turnajaisten tavoin otollinen tilaisuus esitellä tarkkailijoille ratsastustaitoja, rohkeutta ja omaa asemaa, minkä lisäksi se oli harrastuksena tärkeä lukemattomille AMP:ssä mainituille ylimyksille, Mediceistä erityisesti Francesco I:lle.³⁰¹ Kaikkiaan AMP:ssä huomautetaan Medici-herttuoiden osallisuudesta neljään metsästyshevoslahjoitukseen. Metsästyshevosen varusteet olivat erityisiä ja kalliita, ja niitä lahjoitettiin joskus hevosen mukana.³⁰²

Metsästys on kuitenkin myös hyvä esimerkki siitä, miten hevonen vaati useimpia muita lahjoja enemmän osaamista saajan taholta. Metsästys- ja muut hevoset edellyttivät paneutumista hoitoon, varusteisiin ja ylläpitoon sekä tuntemusta hevosten piirteistä. Medicit eivät tosin koskaan

²⁹⁶ AMP. 5052, 471. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 23.9.1607.

²⁹⁷ Turnajaisten paikan sotaharjoitteluna otti nyt käytännössä kouluratsastus, jonka opit levisivät Italiassa nopeasti 1500-luvulla. Siitä huolimatta turnajaisetkin olivat hyvin suosittuja uuden ajan alun Italissa. Ks. Martines 1983, 416–430.

²⁹⁸ AMP. 2955, [ei sivunumeroa]. Andrea Ciolilta Katariina Medici-Gonzagalle 12.2.1619.

²⁹⁹ AMP. 5052, 556. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 26.2.1608; AMP. 3102, 36. Francesco Vintalta Cristiano Pagnille 4.5.1550. Turnajaisten kunniansta Caracciolo 1608, 221.

³⁰⁰ AMP. 343, 30. Fabrizio Maramaldolta Cosimo I:lle 18.1.1540.

³⁰¹ AMP. 6108, 1021. Curzio da Picchenalta Katariina Medici-Gonzagalle 3.11.1619; Hibbert 1974, 312.

³⁰² AMP. 3102, 367. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 31.3.1551. Varusteet saattoivat olla jopa hevosta kalliimpia. Clark 2004, 45.

suoraan valita kirjeissään hevoslahjan tästä puolesta, mutta paneutuminen vaati kuitenkin laajan palveluskunnan, esimerkiksi hevosmestareiden, hyödyntämistä, ja Caracciolon mukaan aristokraattien oli ymmärrettävä perusteellisesti hevosasioita sekä vierailtava usein talleillaan. Kirjeiden ja *La gloria del cavallon* perusteella onkin selvää, että lahjansaajat saivat hevoslahjasta hyötyä suurelta osin omien kykyjensä ja voimavarojensa puitteissa. Hovimiehet ja palvelijat, joilla ei ollut osaavaa palveluskuntaa, saattoivat siten olla vaikeuksissa hevoslahjan kanssa.³⁰³

Vaikka hevonen oli metsästysretkillä hyödyllinen kumppani, niin vielä tärkeämpi metsästäjien kannalta oli todennäköisesti koira.³⁰⁴ Kirjeet mainitsevat metsästyskoirista selvästi useammin kuin metsästyshevosista. Koiria annettiin tässä tarkoituksessa myös usein lahjaksi ja niiden rotuun kiinnitettiin erityistä huomiota.³⁰⁵ Koiran aistit, yhteistyö ihmisen kanssa ja kyky pysyä saaliin kannoilla olivat lyömättömät. Medicit saivat ja antoivat lahjaksi myös metsästyshaukkoja, mutta niiden merkitys statussymbolina oli jonkin verran hevosta vähäisempi.³⁰⁶ Ei ole kuitenkaan syytä vähätellä haukkojen merkitystä niille, jotka asiaan keskittyivät, sillä laadukkaita haukkoja tuotiin suurin ponnistuksin Skandinaviasta asti.³⁰⁷ Hevosen käyttöarvo metsästysretkillä oli joka tapauksessa merkittävä jo esimerkiksi saaliin kuljetuksen tai jokien ja muiden esteiden ylittämisen vuoksi.

Hevoset olivat tarpeellisia vielä tiettyjä tapahtumia tai henkilöitä juhlistavissa **kulkueissa**. Medicit järjestivät usein kulkueita, samoin monet heidän hovimiehistään ja tutuistaan. Hevosen rooli tässä yhteydessä oli korostaa tapahtuman kauneutta ja kulkueen järjestäjien tai osallistujien statusta.³⁰⁸ Tietokannassa on kuusi kirjettä, joissa Medicit lahjoittivat tai saivat hevosia tällaisiin tilanteisiin. Kardinaali Carlo de' Medici sai Ferdinando I Gonzagalta hevosia paraatia varten, että voisi tehdä isäntäänsä (ilmeisesti Savoijin ruhtinas Carlo Emanuele I) suotuisan vaikutuksen.³⁰⁹ Paraateissa

³⁰³ Hoidosta, ylläpidosta, varusteista ja tietämyksestä yleisesti mainitaan esimerkiksi kirjeissä AMP. 4949, 886. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.6.1621 ja AMP. 229, 26. Francesco I:ltä Pico della Mirandolaalle 28.10.1567. Caracciolo 1608, 569.

³⁰⁴ Metsästyskoirista löytyy kymmeniä mainintoja, ja koirasta yleisesti noin 400. Esimerkiksi AMP. 4866, 326. Andrea Ciolilta Matteo Baldellille 7.10.1617.

³⁰⁵ Metsästyshaukka oli kuitenkin yksi yleisimmistä lahjoista: haukkametsästys oli herrasmiesten hupia, ja Mediceillä oli monia agentteja eri puolilla Eurooppaa hankkimassa lintuja. AMP. 465, 445. Paolo Bufalolta Cosimo I:lle 1557.

³⁰⁶ Haukat olivat halvempia kuin hevoset (ks. sivu 69), minkä lisäksi haukkojen statussymbolisuus ja yleinen käytettävyys rajoittuivat AMP:ssä suurelta osin metsästystilanteisiin ja jossain määrin taiteeseen.

³⁰⁷ AMP. 3263, 236. Cosimo Bartolilta Antonio Serguidille 29.12.1569.

³⁰⁸ AMP. 3261, 246. Agnolo Niccolinilta Ugolino Grifonille 15.2.1539; Katritzky 1996, 148–173. Käytännössä kaikissa AMP:n paraateja koskevissa kirjeissä esiintyy hevosia.

³⁰⁹ AMP. 6108, 409. Carlo de' Mediciltä Katariina Medici-Gonzagalle 14.7.1622.

hyödynnettiin hevosten lisäksi esimerkiksi kärryjä, kauniita vaatteita, uskonnollisia kuvia, aseita ja koruja. Kirjeiden perusteella tarkkailijat kiinnittivät kulkueiden estetiikkaan, eri elementtien harmoniaan ja varsinkin hevosten ulkonäköön suurta huomiota.³¹⁰

Paraatin järjestäminen oli yksi niistä hevosiin liittyvistä toimista, jotka vaativat eniten suunnittelua ja pitkäjänteisyyttä. Symboliikan ja traditioiden ymmärtäminen oli keskeistä, että hevoset saatiin näyttämään omilla rooleissaan mahdollisimman hyviltä. Värien hallinta oli tärkeää; hevosilla musta ilmaisi usein surua tai valtaa, valkoinen puhtautta, uhrautuvuutta tai valoa.³¹¹ Antiikin roomalaisten triumfien ja kreikkalaisen jumaltaruston jäljittely oli kulkueissa yleistä, joten tietoa hyvinkin vanhoista traditioista hyödynnettiin.³¹²

Koska kulkueet edellyttivät hevosilta niin tilannekohtaisia ominaisuuksia ja koska tällaisten hevosten hankkiminen tuntui monista Medicien tutuista epäilemättä työläältä, ratsu- tai vaunuhevosten lahjoittaminen kulkueisiin oli tärkeää ja Mediceille erittäin hyvä keino edistää paraateja järjestävien alaistensa asemaa.³¹³ Muutenkin kulkueet edellyttivät yhteistyötä ja olivat siksi Mediceille yksi tapa luoda suhteita joko hevosten avulla tai muutoin.³¹⁴ Mitä tulee hevosen käyttöarvoon kulkueissa, voidaan edellä mainittujen seikkojen lisäksi ottaa huomioon vielä yksi asia: kuinka monessa kielessä kulkueen synonyymina onkaan *kavalkadi*, *cavalcata*, *cavalcade* tai jokin vastaava hevoseen viittaava ilmaisu?

Vielä muutamilla muilla tavoilla hevonen oli Mediceille ja heidän ystävilleen tärkeä, lähinnä **siitoksessa**³¹⁵, johon Medicit lahjoittivat tietokannan mukaan 5–10 hevosta, mutta edellä mainitut esimerkit riittävät jo tuomaan esille sen, kuinka suuri lahjahevosen tuottama hyöty käytännössä oli. Edellä mainitut tapahtumat, metsästys, matkustaminen, sota ja muut sellaiset, olivat kaikki kirjeissä määrällisesti merkittävässä roolissa ja alituisen Medicien huomion kohteena. Hevonen ei tietenkään ollut kaikilla elämänalueilla tai kaikissa harrastuksissa tärkein työkalu, mutta yhtä kaikki sen vaikutus näkyi vahvana ja läpitunkevana lähes kaikessa Medicien arkielämän ja juhlallisuuksien toiminnassa.

³¹⁰ AMP. 3080, 761. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 17.6.1570.

³¹¹ Caracciolo 1608, 126, 289.

³¹² Emt., 52, 112; Katritzky 1996, 150; AMP. 1169, 114. Alessandro Malegonnellelta Pier Francesco Ricciolle 16.4.1539.

³¹³ AMP. 5923, 158. Francesco I:ltä Cosimo I:lle 1.11.1565.

³¹⁴ Bullard 1980, 4–5; AMP. 6108, 783. Curzio da Picchenalta Katariina Medici-Gonzagalle 5.6.1618.

³¹⁵ Esim. AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Cosimo II:lta Medici di Castellinalle 2.12.1615.

Muut lahjaksi annetut esineet tai eläimet, olivat ne kuinka hienoja ja arvokkaita tahansa, eivät yleensä päihittäneet hevosta yleisessä hyödynnettävyydessä. Patsaat, maalaukset, viinit ja useimmat muut lahjat edistivät käytännössä yhtä elämän osa-aluetta, jota Medicit pitivät arvossa, esimerkiksi viini ruokakulttuuria ja maalaukset yleistä eleganssia, mutta hevonen edisti potentiaalisesti melkein kaikkia alueita. Kaikki hevoset olivat kuitenkin viime kädessä vain niin hyviä kuin niiden ominaisuudet sallivat. En väitä, että hevonen olisi väistämättä ollut muita lahjoja arvokkaampi, sillä esimerkiksi palatsi tai muu arvokas rakennus oli lahjana monella tavalla parempi, ja ylipäänsä kaikilla lahjoilla oli kirjeiden perusteella omalaatuisia vahvuuksia. Medicit ja lahjansaajat kuitenkin tunnustivat hevoslahjan käyttöarvon laajuuden.

Eläimistä vain muuli pääsi lähelle samaa yleistä hyödynnettävyyttä, koska sitä tarvittiin erittäin usein matkustamiseen tai tavarankuljetukseen ja koska se oli Medici-suvulle myös tärkeä statussymboli.³¹⁶ Härillä ja aaseilla oli myös useita järkeviä käyttötarkoituksia, mutta niiden vaikutus Medicien toiminnan ja kulttuurin eri osa-alueilla ei vain ollut niin laaja ja syvä kuin hevosilla.³¹⁷ On lisäksi vältettävä ylikorostamista koiran merkitystä, sillä vaikka nykyään koirilla on todennäköisesti enemmän ihmistä tukevia rooleja kuin millään eläimellä on koskaan ollut, niin renessanssiaikana koirien tehtävänä oli Caracciolon mielestä käytännössä vain metsästys ja vartiointi.³¹⁸

Käyttöarvo motivoi Medicejä valikoimaan lahjaksi hevosia, mutta asian kääntöpuolena oli hevoslahjan tavanomaisuus. Joihinkin muihin lahjoihin, esimerkiksi tiikereihin ja papukaijoihin, verrattuna hevonen oli liian tuttu.³¹⁹ Siksi eksoottisilla linnuilla, kirahveilla, suurilla kissaeläimillä ja vastaavilla saattoi olla hetkellisesti hevosta suurempi huomioarvo lahjana.³²⁰ Medicit eivät kuitenkaan juuri valita hevosen tavanomaisuudesta, joten ongelma oli vähäinen ja näkyi

³¹⁶ AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Cosimo II:lta Medici di Castellinalle 17.9.1616; AMP. 1172, 38. Pietro Camaianilta Pier Francesco Ricciolle 14.7.1546; Kirshner 2002, 81.

³¹⁷ Caracciolo 1608, 1–2, 99. AMP:ssä on häristä ja aaseista merkittävästi vähemmän mainintoja kuin hevosesta ja niiden roolit liittyivät lähinnä maanviljelykseen ja työntekoon.

³¹⁸ Emt., 99; kirjeissä kerrotaan enimmäkseen metsästyskoirista. Nykyajan koirien suuresta käyttöarvosta Bradshaw 2011, 61–62.

³¹⁹ Medicien hoviin tuli ja sieltä lähti kuukausittain kymmeniä hevosia ja ratsumiehiä – sen sijaan esimerkiksi papukaijoista mainitaan vain muutamassa kirjeessä.

³²⁰ AMP. 257, 30. Francesco I:lta Wilhelm V von Wittelsbachille 9.9.1581. Ei pidä vähätellä mahdollista kiintymystä näihin eläimiin, sillä esimerkiksi Baijerin herttua Wilhelm V oli surun murtama, kun hänen naarastiikerinsä kuoli. Ks. myös Joost-Gaugier 1987, 94.

käytännössä epäsuorasti joidenkin harvinaisempien eläinten ja esineiden eksoottisuuden kehumisena,³²¹ jota siis ei hevosen kohdalla kovin usein esiintynyt.

Arkisuutta pystyi lisäksi kompensoimaan panostamalla epätavallisiin rotuihin, väreihin tai muihin piirteisiin. Esimerkiksi Irlannista tuoduilla *hobby*-hevosilla sekä friisiläisillä, flaamilaisilla ja joillain muilla pohjoiseurooppalaisilla roduilla oli eksotiikka-arvoa jo siitä syystä, että ne olivat Italiassa varsin harvinaisia.³²² Sylvia Loch puolestaan huomauttaa, että hevosten erikoiset värit ja erityisesti täplät olivat uuden ajan alussa monarkkien suosiossa.³²³ Medicit mainitsevat seitsemässä kirjeessä saajan odottaneen tavallista selvästi harvinaisempaa tai oudompaa hevoslahjaa. Täytyy vielä muistaa, että monien jyrkästi eksoottisten lahjojen ongelmana oli Medicien itsensäkin mukaan eriskummallisuus tai kertakäyttöisyys, kun taas hevonen nousi suuren käyttöarvonsa vuoksi kurioositeettisuuden yläpuolelle.³²⁴

3.2 Vaihtoarvo

Käyttöarvon lisäksi hevosen vaihtoarvo eli markkinahinta motivoi Medicejä lahjoittamaan hevosia. Lahjaksi annettujen hevosten vaihtoarvo oli tavallisesti melko suuri. Kirjeiden perusteella on periaatteessa vaikea hahmottaa lahjahevosten markkinahintaa, koska lahjoituksen osapuolet eivät kovin usein kommentoineet sitä toisilleen,³²⁵ mutta onneksi Medicien lähettämistä käskykirjeistä ja ulkopuolisten kirjeenvaihdosta löytyy arvioita lahjahevosten kalleudesta. Vaihtoarvo nousee AMP:ssä esille myös joskus tilanteissa, joissa lahjan ja vastalahjan hinnan välillä oli merkittävä epäsuhta. Hevosen hinta vaihteli erittäin paljon ominaisuuksien ja olosuhteiden mukaan, mutta yleisenä sääntönä valiohevoset (erityisesti *destrieret*) olivat kirjeissä kalliita, 150 *scudoa*³²⁶ tai

³²¹ AMP. 6108, 403. Carlo de' Mediciltä Katariina Medici-Gonzagalle 3.12.1619.

³²² AMP. 2940, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 24.7.1587. Kirjeessä esiintyy AMP:n ainoa maininta *hobby*-hevosesta (pienestä ratsuhevosesta).

³²³ Loch 1986, 87.

³²⁴ AMP. 13, 151. Cosimo I:ltä Ferrante I Gonzagalle 16.11.1549. Joost-Gaugierin mukaan Lorenzo il Magnifico saama kirahvi oli niin harvinainen näky, että firenzeläiset luulivat sitä aluksi ilmeisesti vain omituiseksi hevoseksi. Joost-Gaugier 1987, 98.

³²⁵ Todennäköisesti pelättiin, että hinnasta mainitseminen heikentäisi lahjaan liittyviä ihanteita tai tekisi lahjasta liian tavanomaisen oloisen.

³²⁶ Firenzen rahayksikkö oli tuohon aikaan *scudo d'oro*. Sen arvo oli noin 7 liiraa 10 soldia.

enemmän. Esimerkiksi Mario Sforzan saaman sotahevosen hinta oli 500 *scudoa*, ja kalleimmat yksilöt saattoivat maksaa yli tuhat *scudoa*, mikä oli jo lähellä kalliiden jalokivien hintaa.³²⁷

Suurimmalle osalle ihmisistä tällaiset summat olivat tähtitieteellisiä, kun keskiansiot olivat ansioituneillakin ammatinharjoittajilla 30–50 *scudoa* vuodessa.³²⁸ Kirjeissä on kuitenkin tapauksia, joissa hyvän lahjahevosen hinnaksi arvioitiin vain 50–100 *scudoa*. Linnanherra Juan de Luna osti morsiamelleen häälahjaksi *chinea*-hevosen vain 100 *scudolla*, eikä tätä pidetty suinkaan vähäarvoisena lahjana.³²⁹ Tässä hintaluokassa käsityöläiset ja itsenäiset ammatinharjoittajat saattoivat juuri ja juuri ostaa itselleen hevosen, tosin William E. Wallace mainitsee, että ainakin renessanssi-Italiassa nämä ryhmät suosivat muuleja muun muassa hevosen tyyriyden vuoksi.³³⁰ Vanhoja tai sairaita hevosia oli mahdollista ostaa välittäjältä niin halvalla, että jopa köyhälistöllä oli varaa niihin, mutta Medicit eivät AMP:n perusteella lahjoittaneet sellaisia kenellekään.

Vaikka hevonen oli kallis suhteutettuna köyhälistön resursseihin, se ei ollut erityisen hintava verrattuna eliitin muihin arvoesineisiin. Arkullinen parhaimpia jalokiviä saattoi maksaa kolme miljoonaa *scudoa*, ja esimerkiksi rubiinin hinta on AMP-tietokannassa alimmillaankin 1200 *scudon* luokkaa.³³¹ Cosimo I:n suurherttuallinen kruunu maksoi eräiden arvioiden mukaan satatuhatta *scudoa*, ja muutenkin tällaiset ruhtinaalliset *regaliat* olivat kalliita. Myös miekoilla oli suurta vaihto- ja symboliarvoa.³³² Rikkaiden aatelisten perinnöt olivat usein yhteenlaskettuna satojatuhansia *scudoja*, mutta tietokannassa mainitut yksittäiset lahjaesineet maksoivat tavallisesti 50–1500 *scudoa*.

Toisaalta hyvätkin metsästyshaukat olivat vain 20 *scudon* arvoisia, vaikka sekä niitä koskevien mainintojen määrästä että sanamuodoista voi päätellä, että kyseessä oli erinomainen lahja. On huomattava, että hevosia annettiin usein monta (enimmillään jopa kymmeniä) kerrallaan, joten yhteishinnasta tuli helposti mittava. Esimerkiksi Medina Sidonian herttua Juan de Guzmán lahjoitti Filip IV:lle 24 *gINETTEÄ* satuloineen, muine varusteineen ja kauniisti puettuine orjineen, ja

³²⁷ AMP. 3080, 522. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 11.4.1569.

³²⁸ Wallace 1994, 345.

³²⁹ AMP 3101, 477. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 21.4.1547. [...] Hän osti morsiamelle *chinea*-hevosen 100 *scudolla* ja lisäksi kärryt, jotka kauneutensa ja koristelunsa puolesta voittavat kaikki muut Milanossa.

³³⁰ Wallace 1994, 337–338. Michelangelo osti hevosen 25 *scudolla*, mutta jo tällaisen rahasumman kerääminen oli taiteilijalle kovien ponnistelujen takana.

³³¹ AMP. 1212, 456. Luigi Dovalta Antonio Serguidille 26.3.1582.

³³² AMP. 3080, 702. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 25.2.1570.

kokonaisuudessaan lahjoituksen arvo oli 60000 *scudoa*.³³³ Medicit ja muut lahjoittajat panostivat AMP:ssä rahallisesti selvästi enemmän hevoslahjoihin korkeille ruhtinaille kuin hovimiehilleen tai muille alemmilleen.

Seuraavassa taulukossa esitän vertailukohtana lahjahevosten arvolle eräiden tyyppillisten luksustavaralahjojen hintaluokat vuosilta 1537–1621.

Taulukko 3. Lahjoitettujen luksusesineiden tavanomaisia hintoja Medicien kirjeissä

Esine	Hinta	Mainintoja hinnasta
Kultainen pikari	250–500	6
Kultainen kaulaketju	100–400	9
Kultainen maljakko	600–800	3
Hevonen	100–1000	18
Rubiini	1200–3000	10
Metsästyshaukka	10–20	15
Laadukas kevyen ratsuväen rintapanssari	8–20	4
Väkevä nuori miesorja	50–100	3

Rahayksikkönä *scudo d'oro*

Lähde: *Archivio Mediceo del Principato -tietokanta*

Oheisesta taulukosta voi nähdä, että hevosen hinta oli moniin arvoesineisiin verrattuna vaatimaton, mutta Medicit painottivatkin kirjeissään ehkä hieman yllättäen sitä, että he saattoivat suhteellisen vähäisellä rahallisella panostuksella antaa käyttöarvoltaan mainion lahjan.³³⁴ Hevosen

³³³ AMP. 4952, [ei sivunumeroa]. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 18.8.1623. Tämä oli AMP-tietokannan kalleimpia hevoslahjoituksia.

³³⁴ AMP. 1353, [ei sivunumeroa]. Valerio Piccardinilta Andrea Ciolille 1.11.1613; AMP. 1234a, [ei sivunumeroa]. Orazio Rucellailta Pietro Usimbardille 6.2.1588. Medicien agentti Orazio Rucellai lähetti Pietro Usimbardille viisi kirjettä koskien sitä, mikä olisi paras strategia ja tarkoituksenmukainen hinta ostaa Iacopo Savellin jäämistön huutokaupasta siitostammoja, joita Ferdinando I kaavaili lahjahevosiksi. Tuotanto-olosuhteet tekivät hevosesta esimerkiksi timanttia halvemmän lahjan, mutta on ajatusharha, että raha olisi ollut lyömätön arvokkuuden mittapuu renessanssiaikana.

ominaisuuksien lisäksi hintaan vaikutti muun ohella se, kuka myi ja kenelle: markkinat ja välittäjät myivät hevosia suurina erinä ja siksi halvemmalla, ja ystäviltä hevosia saattoi tietenkin saada alennuksella, mutta varsinkin Italian ulkopuolelta ostettaessa kuvioon tulivat mukaan tullit, matkakustannukset ja muut ylimääräiset kuluerät, jotka luonnollisesti vaikuttivat hevoslahjan antamisen kannattavuuteen.³³⁵

Lahjansaaja ei vastannut kuljetus- tai hankkimiskustannuksista, mutta hänen murheenaan olivat puolestaan hevosen poikkeuksellisen suuret ylläpitokustannukset, joiden vuoksi kalliinkin hevosen vaihtoarvo meni 6–10 vuodessa hukkaan.³³⁶ Kirjeiden mukaan vastaanottaja tarvitsi tallipaikan, riittävästi ruokaa ja vettä hevoselle, tallihenkilökuntaa, kengittäjiä, erilaisia kasveja ja voiteita lääketarpeiksi, varusteita sekä paljon aikaa ja osaamista. Oli siten mahdollista, ettei lahjansaaja pystynyt huolehtimaan hevosesta, kuten kävi Francesco I:n rippi-isälle Ottaviano dall' Ancisalle, joka sai kelpo hevosen lahjaksi Napolista. Rippi-isä joutui luovuttamaan hevosen Francesco I:lle.³³⁷ Mitä korkeampi asema ja varallisuus lahjansaajalla oli, sitä epätodennäköisemmin hän joutui turvautumaan tällaiseen ratkaisuun, mutta lahjoittajan oli joka tapauksessa oltava selvillä siitä, että vastaanottajalla oli kykyä ylläpitää hevosta.

Ylläpitoa rasittivat lisäksi ylellisyysäännökset, omaisuusverot ja muut hevosen käytön tai pidon rajoitukset, joista lahjansaajat ajoittain valittivat. Oikeus vaunujen, vaatteiden tai erilaisten materiaalien kuten kullan käyttöön saattoi olla säätykohtaisesti rajoitettua.³³⁸ Myös Firenzessä oli 1500-luvulla voimassa tällaisia sääntöjä. Ylellisyysäännökset haittasivat vapaata vaihdantaa sekä lahjanantoa, ja on huomattava, että monarkit puuttuivat erityisesti isojen vaunujen ja eliittihevosten käyttöön hyvin herkästi.³³⁹ Tällaiset juridiset ja hallinnolliset ongelmat olivat ymmärrettävästi haastavimpia Michelangelon kaltaisille melko köyhille hovimiehille ja palvelijoille, jotka kamppailivat jo muidenkin ylläpitokustannusten kanssa.³⁴⁰

³³⁵ AMP. 518, 178. Alfonso Cambilta Cosimo I:lle 29.10.1565.

³³⁶ Ks. esim. Wallace 1994, 337–340.

³³⁷ AMP. 300, 79. Belisario Vintalta Vincenzo Medicille 18.8.1607. [...] *hän sai hevosen lahjaksi Napolin kuningaskunnasta, ja kun hän ei halunnut sitä eikä voinut sitä pitää, joutui lahjoittamaan sen padronelleen* [Francesco I][...]

³³⁸ AMP. 5053, 426. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 12.12.1607. Filip III rajoitti Espanjassa 1600-luvun alussa vaunujen käyttöä siten, että vaunuihin tarvittiin lupa ja hevosia sai olla neljä tai kuusi.

³³⁹ Hyland 2009, 42–57; Connel 2002, 17.

³⁴⁰ Wallace 1994, 338.

Sota-aikana lahjansaaja kantoi vielä ylimääräisen riskin hevosen takavarikoimisesta tai joutumisesta sotasaaliiksi. Hevonen oli monista muista lahjoista poiketen vaikea kätkeä ja sotasaaliina luonnollisesti erittäin arvokas.³⁴¹ Muita ylläpidon haasteita enemmän Medicit ja saajat olivat kuitenkin huolestuneita hevosten terveydestä. Lääkkeet ja hoito olivat yksi kuluerä, mutta suurempi ongelma oli hevosten lyhyt elinikä ja herkkyys onnettomuuksille: muihin lahjoihin verrattuna hevosen voimaa vähensi Medicien mielestä se, että sillä ei juuri ollut sukupolvien yli kantavaa arvoa perintökalleutena.³⁴² Tässä suhteessa taiteella, aseilla, jalokivillä, muinaismuistoilla ja kirjoilla oli etulyöntiasema lahjana, sillä hevoslahjan täytyi saajien mielestä olla hyödyllinen välittömästi.

Ylläpito-ongelmista ja haukkojen kaltaisten melko halpojen lahjojen arvostuksesta huolimatta hintavuus nosti jonkin verran lahjan vetovoimaisuutta ja heijasti esineen ominaisuuksien laatua, sillä muutoin hovielämän tarkkailijat eivät olisi noin 40 kirjeessä ihastelleet hevoslahjoituksen kalleutta käyttöarvon tai muiden seikkojen ohella.³⁴³ 29000 jalkaväen sotilaan palkkoihin kului *depositeria generale* -asiakirjan mukaan kuukaudessa vajaa 28000 *scudoa*,³⁴⁴ mikä antaa ymmärtää, että 60000 *scudon* hevoslahjoitus oli merkittävä lisä ruhtinaidenkin varallisuuteen. Toisaalta lahjansaajalta itseltään odotettiin AMP:n perusteella yleensä symbolista vastalahjaa, minkä lisäksi saajilla oli tapana antaa hevosta saattaneille lahjanantajan agenteille pieniä lahjoja 50–200 *scudon* edestä.³⁴⁵ Lahjoittajalle esineen kalleus oli kuluerä ja syy hyödyntää halvempia lahjoja, mutta vastaanottajaa suuri hinta tietenkin hyödytti myyntipotentialin vuoksi. Medicien puolelta ei nimittäin ollut yleensä estettä lahjahevosen myymiselle, ja kirjeiden perusteella oli jopa melko tavallista, että saajat välittivät lahjahevosiään kaupoin eteenpäin ja saavuttivat näin merkittävää taloudellista etua.³⁴⁶ Lahjoituskumppaneille, joiden välillä oli usein kattavaa hevostoimintaa, tällainen järjestely oli vain yksi molemminpuolisesti hyödyttävä sopimus muiden joukossa.

³⁴¹ AMP. 3102, 485. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 22.6.1551; LaRubia-Prado 2008, 281–282.

³⁴² Toisaalta merkittävistä hevosista voitiin kertoa pitkään tarinoita: emmekö monesti ajattele niin, että kuolema luo suurmiehelle tai -eläimelle myyttistä sädekehää? Caracciolo 1608, 57–58.

³⁴³ AMP. 3080, 558. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 21.5.1569; AMP. 3080, 636. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 29.10.1569. Tarkkailijat tiesivät erittäin usein (sadoissa kirjeissä) tarkasti, kuinka paljon lahjat maksavat. Caracciolo 1608, 18.

³⁴⁴ AMP. 609, 993. *Depositeria Generale* -asiakirja vuodelta 1590.

³⁴⁵ AMP. 1354, 128. Piriteo Malvezzilta Andrea Ciolille 24.12.1613.

³⁴⁶ AMP. 3263, 234. Giovanni Antellalta Cosimo I:lle 23.9.1540.

Lähtökohta oli siten se, että markkinahintaansa nähden hevosen voima lahjana oli erittäin huomattava, mutta kun saajat kuitenkin selkeästi arvostivat myös vaihtoarvoa, oli Medicien tietenkin harkittava rahallisen panostuksen suuruutta suhteessa saavutettaviin hyötyihin eli sitä, mikä olisi sopivan hintainen hevonen.³⁴⁷ Medicit ja muut yläluokan jäsenet painottivat joka tapauksessa hevoslahjojen erityisyyttä koskevissa kirjeissään enemmän käyttöarvon merkitystä, eikä hevonen arvostuksensa puolesta hävinnyt kirjeiden retoriikassa kalliimmillekaan lahjoille. Hevoslahjan arvo perustui markkinoiden mielipidettä vahvemmin lahjoituksen osapuolten keskinäiselle yhteisymmärrykselle hevosen ja ylhäisön suhteen erityisyydestä.³⁴⁸

3.3 Lahjoitusprosessi ja hevosen erityisasema

Tutkin seuraavaksi vaihe vaiheelta lahjoitusprosessin ja sitä ohjaavien palvelijoiden hevoselle tuottamaa potentiaalia ja toisaalta erilaisia haittoja, sillä hevoslahjoituksen prosessi oli Medicien kirjeiden mukaan suhteellisen ainutlaatuinen motivaatiotekijä. Tosin Medicit ja saajat korostavat tavallisesti nimenomaan hevoslahjoitusprosessin hankaluuksia, mutta esimerkiksi Cosimo I ja Ferdinando I nostavat ajoittain esille myös joitain selkeitä vahvuuksia.³⁴⁹ Koirien ja haukkojen lahjoittamisessa oli kylläkin apuna samankaltaisia palvelijoita, esimerkiksi koiramestari (*bracchiere*) ja haukkamestari (*falconiere*), ja lähes kaikilla lahjaesineillä oli jonkinlainen alihankkija (*provveditore*) sekä kuljettaja (*condottiere*). Kirjeissä mainitaan hevoslahjoituksen kulun osalta neljästä eri vaiheesta³⁵⁰ eli lahjoitussuunnitelmasta, hevosen hankinnasta, kuljetuksesta sekä viipymisestä lahjansaajan hovissa. Näistä kuljetus oli vaativin jakso.

Lahjoittava ruhtinas muokkasi lahjoituspäätöksensä pohjalta heti suhteellisen kattavan **lahjoitussuunnitelman**, sillä hitaan tiedonsiirron aikakaudella suunnitelmien muuttamisen

³⁴⁷ Sopivasta hinnasta mainitsi esimerkiksi Cosimo I, AMP. 195, 156. Cosimo I:ltä Bastiano Campanalle 9.6.1552.

³⁴⁸ Vaikka hevonen ei enää renessanssiaikana ollut kirjaimellisesti valuuttaa kuten mahdollisesti varhaiskeskiajalla tai paimentolaisten keskuudessa, oli hevosen rooli renessanssiruhinaan toiminnan kannalta niin suuri, että todennäköisesti eliittihevosten hankkiminen oli yksi pääprioriteeteista ja epäonnistuminen tässä tehtävässä merkki köyhyydestä.

³⁴⁹ Esimerkiksi AMP. 401, 501. [lähettäjä ei tiedossa, vastaanottaja Cosimo I] 27.2.1551 (lahjahevosilla voitiin ratsastaa kuljetuksen aikana) ja AMP. 280, 158. Ferdinando I:ltä Enrico Rantzoviolle 17.7.1592.

³⁵⁰ Muunlaisia jaotteluja ei esiinny, tosin kirjeissä voidaan esimerkiksi hankintavaihe jakaa pienempiin osiin.

mahdollisuudet operaation keskivaiheilla olivat jokseenkin rajalliset. Kukin Medici-herttua korosti vuorollaan esimerkiksi tullien ja muiden esteiden poistamista mahdollisuuksien mukaan jo suunnitteluvaiheessa.³⁵¹ Medicien mielestä hevonen oli nimittäin siinä mielessä varsin poikkeuksellinen ja hankala lahja, että jo suunnitelmissa oli huomiotava laajasti hankinnan, kuljetuksen ja antotilanteen erilaisia riskejä ja esteitä – yllätyksille ei ollut juuri sijaa, kun esimerkiksi Gonzagat tarvitsivat välttämättä hevosia nopealla aikataululla sotaoperaatioihin tai kulkueisiin.³⁵² Toisaalta korkea-arvoiset saajat ottivat hevoslahjoituksen suunnitteluun osaa usein varsin aktiivisesti esimerkiksi toivomalla tiettyjä piirteitä valittavan tai haluamiaan lähteitä hyödynnettävän.³⁵³

Hankkimisvaihe oli lahjan arvokkuuden ja erityisyyden kannalta hyvin olennainen jakso, sillä lahjahevosen ominaisuudet määrittivät kirjeiden perusteella paitsi antajan tai saajan näkemyksen niin myös hevosten saatavuuden eli lähteiden hyvyyden ja alihankkijan tarkkaavaisuuden mukaan. Medicit saivat hevosia lukuisista lähteistä: omista siittoloista ja talleista, markkinoilta, välittäjiltä, kuninkaallisten tai aateliston siittoloista ja talleista, sotasaaliina, sotakorvauksina, pakko-ottoina, lunnaina, lahjoina, testamentteina, perintöinä ja huutokauppoina.³⁵⁴ He keräsivät suuren osan työ- ja arkihevosistaan markkinoiden ja välittäjien kautta, mutta tällaisten lähteiden potentiaali lahjoitustarkoituksiin oli usein kyseenalainen, sillä niiden laatu vaihteli voimakkaasti.³⁵⁵

Annettaessa suoraan omista siittoloista tai talleista oli painavimpana pulmana lahjoitukseen soveltuvan hevuskannan nopea ehtyminen, mikä alkoi tietokannan perusteella mutkistaa Medicien lahjastrategioita Ferdinando I:n ja Cosimo II:n aikana.³⁵⁶ Medici-herttuat suosivat

³⁵¹ AMP. 195, 156. Cosimo I:ltä Bastiano Campanalle 9.6.1552; AMP. 6107, 83. Vincenzo I Gonzagalta Ferdinando I:lle 3.8.1603.

³⁵² AMP. 3121, 36. Ferdinando I:ltä Giovan Vincenzo Modestille 27.8.1592; AMP 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587.

³⁵³ AMP. 2951, [ei sivunumeroa]. Ferdinando I Gonzagalta Cosimo II:lle 12.6.1617; AMP. 238, 110. Cosimo I:ltä Pandolfo Acciaiolille 10.5.1572. Saajat poistivat myös itse esteitä ja osallistuivat joskus kuljetuksiin, esim. AMP. 2943, [ei sivunumeroa]. Vincenzo I Gonzagalta Ferdinando I:lle 29.6.1601.

³⁵⁴ Hyland 2009, 32. Bolzanon hevosmarkkinoista mainitaan ainakin kolmessa kirjeessä, ks. esimerkiksi AMP. 215, 18. Francesco I:ltä Cosimo I:lle 16.2.1562. Huutokaupatuista, perityistä tai testamentatuista hevosista löytyy yhteensä 20–30 mainintaa. Sen sijaan lunnasta, sotakorvauksista, sotasaaliista ja pakko-otoista kerrotaan vain muutamissa tapauksissa.

³⁵⁵ Hyland 2009, 68; Clark 2004, 5–10.

³⁵⁶ AMP. 280, 159. Ferdinando I:ltä Camillo del Montelle 18.7.1592; AMP. 280, 51. Ferdinando I:ltä Pietro Caetanille 12.5.1591; AMP. 302, 125. Cosimo II:lta Federico de' Rossille 15.6.1610; AMP. 269, 163. Francesco I:ltä Carlo da Aragonalle 2.11.1586; AMP. 1350, 3. Giovanni Pecorilta Andrea Ciolille 1.4.1613. Cosimo I:n kaudelta ei vielä löydy mainintoja tallien ehtymisestä, ja edellä mainittujen kirjeiden mukaan hevuskatoa aiheuttivat Ferdinando I:n ja Cosimo II:n aikana erityisesti Medici-suvun jäsenten häät.

lahjoituksiin kaavailtujen hevosten lähteinä toisten korkeiden ylimysten talleja, sillä tallin maineella oli merkitystä myös lahjansaajalle ja korkean yläluokan siittolat ja tallit olivat esimerkiksi Caracciolon mukaan tyypillisesti laadukkaita.³⁵⁷ Lisäksi suhteiden luominen yläluokkaan, esimerkiksi Gonzaga- tai Sforza-sukuihin, oli todennäköisesti markkinasuhteita tärkeämpää, vaikka Medicit eivät mainitse asiasta suoraan. Ainakin lähdepuolella oli tällöin selkeästi henkilö, jota Medicit saattoivat pitää vastuussa, sillä välittäjän ei ollut pakko mainita lähdeään.³⁵⁸

Mediceillä oli palveluksessaan alihankkijoita (*provveditori*), jotka kiersivät maaseudulla ja vierailivat yläluokan omistamilla tiloilla. He ostivat tai hankkivat hinnasta ja ominaisuuksista saamiensa ohjeiden mukaan näiltä talleilta halutun määrän hevosia. Medicien luomista yleisistä puitteista huolimatta alihankkijoilla oli käytännössä päätösvaltaa vierailtavien kohteiden ja valittavien hevosten suhteen.³⁵⁹

Useimpien muiden lahjojen hankkijoihin verrattuna hevos-*provveditoren* asema oli kuitenkin AMP:n perusteella haastava: saajan käyttöön soveltuvia hevosia ei välttämättä nopeasti löytynyt, ominaisuuksien valitseminen oli työlästä, tallien omistajat vaativat huomionosoituksia ja jopa vuodenajat asettivat haasteita.³⁶⁰ Esimerkiksi *provveditore*, hovimuusikko Antonio da Lucca valitti Cosimo I:lle siitä, ettei hän löytänyt kolmannenkaan kierroksen jälkeen koko Andalusiasta hyviä varsoja.³⁶¹ Medicit pohtivat Francesco I:n naidessa Johanna Itävaltalaisen vuonna 1565, pitäisikö keisari Maksimilian II:lle lähettää kauniita hevosia, mutta ongelmana oli se, että nopeasti lähestyviin häihin voisi löytyä helpommin ja rivakammin muita lahjoja.³⁶² Kun Medicit hankkivat annettavaa lahjaa, oli heillä siten useita hevoseen verrattuna vaivattomampia vaihtoehtoja, esimerkiksi kärryt, vaatteet ja korut.

³⁵⁷ Aatelisten tallien ja siittoloiden hevosten hyväksukuisuuteen ja terveyteen saattoi luottaa. Caracciolo 1608, 417. Tallin maine ja laatu näkyivät myös siinä, että hevoset olivat tavallisesti kalliimpia ja vaikeammin saatavissa kuin markkinoilta, koska myös muut ylimykset kuin Medicit kierrättivät agenttejaan samojen melko harvojen hevoskasvattajien puheilla. AMP. 516a, 671. Roberto Ridolfilta Francesco I:lle 9.7.1565. On kuitenkin huomattava, että AMP:n perusteella monet korkeat ylimykset myös lahjoittivat Mediceille kernaasti talleistaan, kun Medicien palvelija saapui hoviin ja kertoi etsivänsä hyviä hevosia.

³⁵⁸ Välittäjä oli vastuussa lähinnä taloudellisesti, ylimys puolestaan maineensa puolesta.

³⁵⁹ AMP. 4919, 48. Gian Vincenzo Vitelliltä Ferdinando I:lle 22.1.1588.

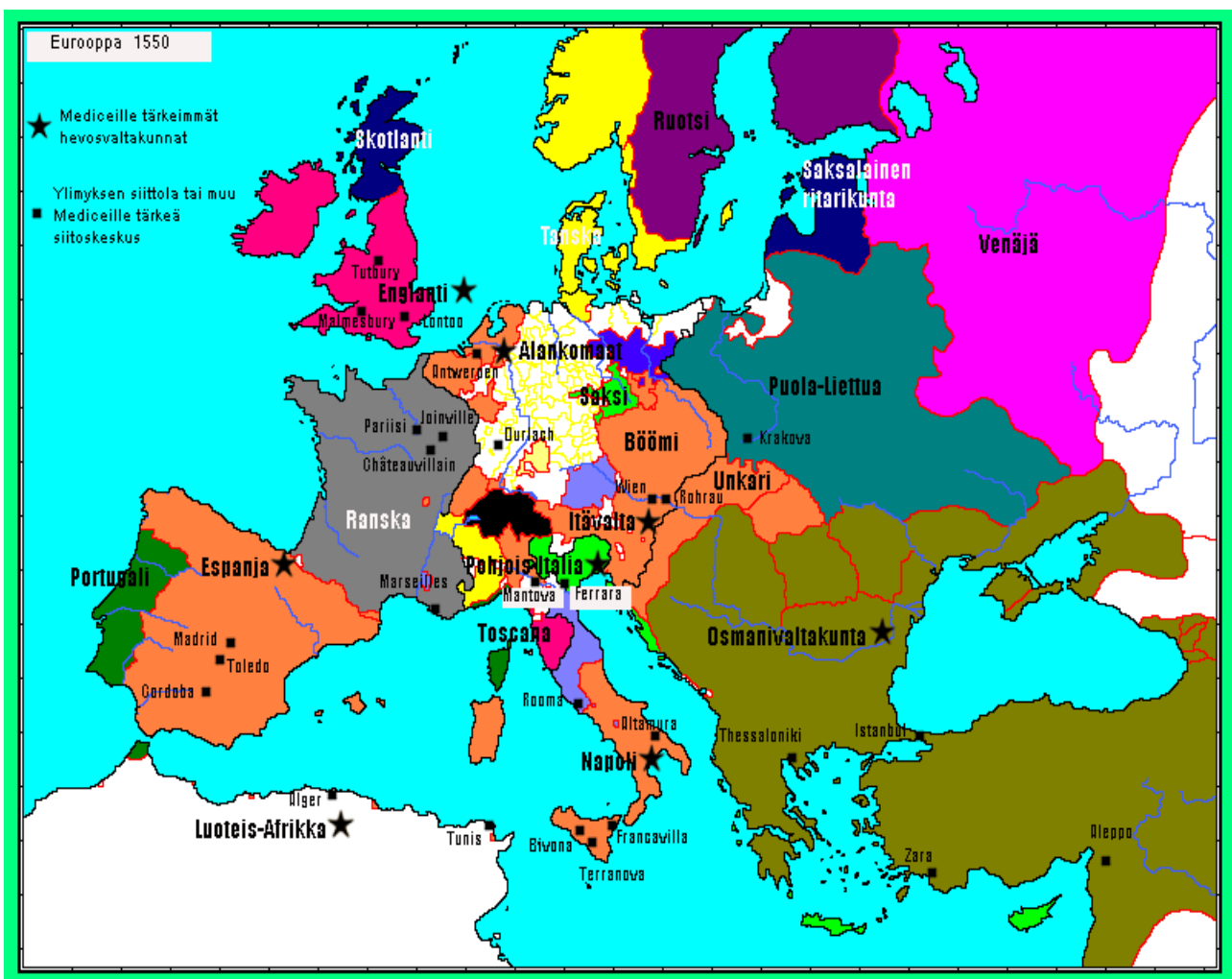
³⁶⁰ AMP. 1177, 781. Domenico Pierattilta Antonio Serguidille 16.2.1570. *Provveditore* Domenico Pieratti valittaa, kuinka napolilaisen Stiglianon tallin hevoset olivat talven jäljiltä vain luuta ja nahkaa. AMP:ssä korostetaan myös sitä, että hevosten kasvattamiseen kului huomattavasti aikaa ja että lopputuloksen onnistumisesta ei silti ollut varmuutta. Ks. AMP. 413a, 1159. Tommaso di Carpegnalta Lorenzo Pagnille 14.3.1553.

³⁶¹ AMP. 380, 216. Antonio da Luccalta Cosimo I:lle 22.3.1546.

³⁶² AMP. 5923, 192. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] vuodelta 1565.

Oheisessa kartassa esitän Medicien tärkeimmät hevoshankinta-alueet. On huomattava, että Medicit myös lahjoittivat hevosia pääasiassa sinne, missä heidän verkostonsa olivat, joten olen merkinnyt rinnakkaiseen karttaan myös määrällisesti tärkeiden lahjoitusten kohdealueet. AMP:n perusteella oli järkevää ja tehokasta hankkia hevoset mahdollisuuksien mukaan läheltä niiden määränpäättä eli lahjansaajaa. Tällainen menettely vähensi kuljetuskustannuksia ja muita kuljetusreitteihin liittyviä hankaluuksia, ja tärkeä merkitys oli myös sillä, että jotkut lahjansaajat, erityisesti espanjalaiset ja turkkilaiset, arvostivat eniten oman valtakuntansa hevospopulaatiota.

Kartta 1. Medicien lahjahevosten tärkeimmät hankinta-alueet

Lähde: Archivio Mediceo del Principato -tietokanta

Kartta 2. Medicien hevoslahjoitusten määrällisesti merkittävimmät kohteet 1537–1621

Lähde: Archivio Mediceo del Principato -tietokanta

Hankintakartasta näkyy, että Medicien hevoslähteet sijoittuivat vahvasti Välimeren rannikolle ja Keski-Eurooppaan. Kaikkiaan lähteiden osalta oli kuusi erityisen tärkeää kokonaisuutta: 1) Osmanivaltakunta 2) Pohjois-Italia 3) Napoli 4) Espanja 5) Saksa, Itävalta, Alankomaat, Unkari ja Puola (Keski-Eurooppa) ja 6) Brittein saaret. Sen sijaan Ranskan, Skandinavian ja Venäjän kontribuutio oli määrällisesti melko vähäinen.³⁶³ Hevonen oli lahjana sikäli haastava, että Medicit joutuivat tuomaan hevosia joskus hyvinkin kaukaa, esimerkiksi keisarille osmanivaltakunnasta tai italialaisille aatelisneidoille Englannista, koska haluttuja rotuja ei kasvatettu muualla. Ero oli merkittävä verrattuna moniin muihin lahjaesineisiin, joita paikalliset sepät tai käsityöläiset saattoivat valmistaa Firenzessä tai lähiseudulla, sillä hevosten takia agentit joutuivat kulkemaan hyvin konkreettisesti maailman ääriin.

Osmanivaltakunta koko laajuudessaan oli merkittävä hevosten lähde, mutta erityisen tärkeät alueet sijaitsivat Levantissa ja Alepossa Välimeren itärannikolla.³⁶⁴ Valtakunnan

³⁶³ Venäjä ja Skandinavia olivat kaukaisia, mutta Ranskan vähäinen merkitys johtui ainakin osittain siitä, että ranskalainen hevosjalostus oli 1500- ja 1600-luvulla huonossa tilassa. Caracciolo 1608, 322; Hyland 2009, 50.

³⁶⁴ AMP. 12, 325. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 1.5.1549.

muslimienemmistöisillä alueilla kristittyjen oli kiellettyä ratsastaa hevosella tai kamelilla, mikä kertoo hevosen statussymboliarvosta muslimiyhteiskunnassa. Tämä ei kuitenkaan estänyt muslimiruhtinaita lahjoittamasta eurooppalaisille suurmiehille turkkilaisia hevosia.³⁶⁵ Osmanien valloittamilta Pohjois-Afrikan alueilta saatiin puolestaan berberihevosia.³⁶⁶

Kun katsomme lähemmäs Medicien kotiseutua Italian kaupunkivaltioihin, huomaamme kirjeistä heti, että niiden tallit olivat Mediceille ensiarvoisen tärkeitä hevosten lähteitä. Tärkeimmät olivat Mantovan, Ferraran, Urbinon, Milanon, Venetsian, Padovan ja Rooman ruhtinaiden hovisiittolat. Mediceillä oli hyvin vahvat siteet moniin Pohjois-Italian merkittäviin sukuihin. Mantovan Gonzaga-sukuun Mediceillä oli erityisen läheiset välit, ja niinpä he saivat Mantovasta selkeästi useammin hevoslahjoituksia kuin muilta Pohjois-Italian ruhtinailta. Ferrarassa d'Esten suvulla oli maineikasta siitostoimintaa, ja he lähettivät Mediceille arvokkaita hevosia, esimerkiksi kardinaali Ippolito d'Este lahjoitti Johanna Itävaltalaiselle espanjalaisen hevosen.³⁶⁷ Cosimo I puolestaan järjesti äpärytyttärensä Virginian naimisiin Cesare d'Esten kanssa vuonna 1586. Urbinossa valtaa piti 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa della Roveren suku, johon Medicit naittivat Ferdinando I:n tyttären Claudian. Tällainen henkinen, sosiaalinen ja maantieteellinen läheisyys teki luonnollisesti hevosten luovuttamisesta vaivattomampaa, varsinkin kun ruhtinaat saattoivat ajatella, että hevoset annettiin osittain omaan sukuun. Napolin kuningaskunta oli puolestaan Italian niemimaan hevosaitta ja todennäköisesti yksi Medicien hevosten päälähteistä.³⁶⁸

Espanja oli tärkeä *ginette*-rodun vuoksi ja siksi, että Habsburg-suvun toinen haara oli espanjalainen. Vähäisempiä hevosverkostojen lenkkejä olivat esimerkiksi de Mendozan, de Sandoval y Rojasin, de Toledo y Osorion ja de Leyvan suvut, ja erityisesti Cordoban ympäristö oli siitostoiminnaltaan vahvaa.³⁶⁹ Suuri osa Keski-Eurooppaa oli samoin tärkeää hevosaluetta, koska se oli Habsburgien itäisen haaran ydinseutua. Medicit olivat diplomaattien ja muiden agenttien kautta yhteydessä moniin keisarikunnan kaupunkeihin, kuten Wieniin, Prahaan, Trentoon ja Augsburgiin, milloin erilaisten juhlien tai häiden merkeissä, milloin muista syistä. Kirjeissä

³⁶⁵ Ye'or 1991, 92–97.

³⁶⁶ AMP. 229, 207. Francesco I:ltä Giuseppe della Setalle 30.6.1568.

³⁶⁷ AMP. 518, 462. Polidoro Castellilta Francesco I:lle 23.11.1565.

³⁶⁸ AMP. 5052, 609. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 6.8.1608; Caracciolo 1608, 323; Loch 1986, 58.

³⁶⁹ Ks. Goldberg 1996, 107–109 niin sanotusta Lerman piiristä sekä Medicien diplomaattisista lahjoista (muun ohella hevosista ja vaunuista) heille sekä heidän isännälleen, Francisco de Sandoval y Rojasille.

mainitaan hevoskontribuutioista esimerkiksi von Badenin suvulta sekä von Harrachin suvulle.³⁷⁰ Ongelmallisin lähde oli Englanti, koska *chinea*-hevosia sai lähinnä vain sieltä ja koska niitä täytyi sitten kuljettaa kuluttavasti Ranskan halki. On joka tapauksessa selvää, että Medicit joutuivat lähettämään agentteja varsin laajalle alueelle kootakseen riittävän hevosarsenaalin ja pystyäkseen vastaamaan täysimittaisesti lahjansaajien toiveisiin.

Ainakin Habsburgit, Gonzagat, Englannin Tudorit, Ranskan Katariina de' Medici sekä Espanjan de Leyvat katsoivat nimittäin Medici-herttuoiden olevan verkostojensa puolesta oivallisessa asemassa hevoslahjoituksiin.³⁷¹ Ensisijaisesti kirjeissä korostetaan Medicien potentiaalia välittää Habsburgeille turkkilaisia tai berberihevosia, Toscanaan ja lähiympäristöön *chinea*-hevosia ja Espanjaan sekä Englantiin napolilaisia hevosia. Turkkilaisten hevosten toimittamisessa Medicien kanssa kilpailivat erityisesti venetsialaiset ja puolalaiset.

Cosimo I loi ensinnäkin lujat kauppasuhteet osmanivaltakuntaan ja vakuuttavan hevostukikohdan erityisesti Aleppoon, ja Napolissa Mediceillä oli vankka jalansija muun muassa Pedro Toledolaisen varakuninkuuden vuoksi.³⁷² Lisäksi Napolin kuninkaallista *razzaa* tilanhoitajana Altamurassa ohjannut Ascanio Caracciolo oli käytännössä Medicien hovimies, ja Medicit tunsivat myös hyvin Sisilian (hyvää hevosaluetta) varakuninkaan Garcia de Toledo y Osorion. Eduksi Mediceille voidaan laskea myös Livornon satama, jota hyödynsivät kirjeissä paitsi Medicit itse niin myös useat muut lahjahevosia meritse kuljettavat ylimykset.³⁷³ Ei ole siten kovin outoa, että edellä mainitut merkittävät suvut hyödynsivät Medicien verkostoja ja lähestyivät näitä lahjoitusasioissa.

Olenaisemmin hevoslahjoituksen erityisyyteen vaikutti **kuljetusvaihe**, joka teki hevosesta – jälleen – Medicien mielestä vaativan lahjan. Lahjoituskirjeiden yleisimpiä huolenaiheita olivat hevosten hyvinvointi matkalla ja ylipäänsä kuljetuksen onnistuminen.³⁷⁴ Siirtäminen maitse oli yleisin ja luonnollisin tapa mutta kulutti hevosta ja oli vaarallista.³⁷⁵ Rosvojen varalta täytyi olla

³⁷⁰ AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Curzio da Picchenalta Medici di Castellinalle 26.3.1616; AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Cosimo II:lta Medici di Castellinalle 2.12.1615.

³⁷¹ Watson & Avery 1973, 502.

³⁷² AMP. 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587; AMP. 1350, 3. Giovanni Pecorilta Andrea Ciolille 1.4.1613.

³⁷³ Caracciolo 1608, 326.

³⁷⁴ AMP. 4936, 90. Ferdinando I:ltä Cosimo Concinille 31.7.1603; AMP. 1172, 1. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 22.5.1546. Aiheesta löytyy mainintoja yli kymmenessä kirjeessä: odotettiin, että lahjahevonon saapuu *ben condotto*, hyvin kuljetettuna ja *ben conditionato*, hyvässä kunnossa.

³⁷⁵ AMP. 3121, 36. Ferdinando I:ltä Giovan Vincenzo Modestille 27.8.1592. Ferdinando I lahjoitti kolme sotaratsua Lothringenin herttualle ja vaati kirjeessään *cavaliere* Vincenzo Modestia valvomaan, että hevoset saadaan turvallisesti

mukana vartijoita, kuten silloin, kun Cosimo I odotti Istanbulista lahjaksi janitsaarien saattamaa hienoa turkkilaista hevosta.³⁷⁶ Mitä suurempi ja arvovaltaisempi saattava seurue oli, sitä suuremmat olivat matkakustannukset. Tämän vuoksi Medicit suosivat kuljetuksessa muutamia luottomiehiä (*condottierejä*), jotka olivat usein hevosmestareita tai arvostettuja ratsumiehiä ja lähes aina aatelista.³⁷⁷ Merimatkasta teki puolestaan ongelmallisen hevosten taipumus tulla merisairaaksi, sillä hevonen ei viihtynyt keinuvassa laivassa.³⁷⁸ Haasteena olivat lisäksi haaksirikot ja Välimeren merirosvot, jotka aiheuttivat hankaluuksia tämän tästä.³⁷⁹

Kuljetusta häiritsivät myös tullit, tuontikiellot ja turhantarkat virkamiehet, joista Medicit ja heidän palkollisensa toisinaan valittivat ja joille hevoset olivat erityisen herkkiä. Näistä asioista voitiin yleensä neuvotella, mutta joka tapauksessa tullit ja kiellot aiheuttivat ylimääräistä vaivaa ja kustannuksia erityisesti lahjusten muodossa. Esimerkiksi Alfonso Cambi kohtasi ongelmia toimittaessaan Cosimo I:lle hevosia Napolista ja kertoo kirjeessään yrittävänsä parhaansa mukaan järjestää itselleen vapautusta tulleista.³⁸⁰

Tällaisten ongelmien ratkaiseminen edellytti usein lahjan vastaanottajan yhteistyötä. Lahjahevosien kanssa ei saavuttu yhtäkkiä kolkuttelemaan palatsin ovelle vaan tarvittiin suunnittelua ja lähellä lahjansaajaa oleskeleva yhteyshenkilö, joka saattoi esimerkiksi tarjota tilapäisen tallin hevosille.³⁸¹ Esimerkiksi Filip III:n lähipiiriin kuuluva Tábaran markiisi Antonio Pimentel auttoi Cosimo II:n agentteja tuomaan lahjahevoset Valenciassa tullien läpi.³⁸² Yhteyshenkilöiden ja *condottieren* lisäksi hevosen kuljetukseen osallistui hoitajia ja kengittäjiä eli lääkäreitä (*marescalchi*), sillä hevoslahjaa oli vaalittava poikkeuksellisen huolellisesti, ja vaunujen siirtämisessä hyödynnettiin puolestaan ajureita.³⁸³ AMP:n mukaan Medicit maksoivat

toimitettua perille. [...] *Lähetämme kolme sotahevosta Kirkkaimmalle herra Lothringenin herttualle. Olemme määränneet hevosten kuljettajaa kuuntelemaan teidän sanaanne. Teidän on neuvottava ja ohjattava häntä loppumatkan ajan ja katsottava, että Carcano Lothringenin palvelija pitää hevoset oikealla tiellä. Kertokaa kaikesta, mitä tarvitaan hevosten kuljettamiseksi turvaan [...]*

³⁷⁶ AMP. 12, 325. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 1.3.1549.

³⁷⁷ AMP. 229, 278. Francesco I:ltä Ruberto Barbarescorelle 13.10.1568.

³⁷⁸ AMP. 4949, 886. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.6.1621; Hyland 2009, 158.

³⁷⁹ AMP. 29, 357. Cosimo I:ltä Averardo Serristorille 12.3.1553.

³⁸⁰ AMP. 518, 178. Alfonso Cambilta Cosimo I:lle 29.10.1565. Suuren hevoslauman kanssa oli vaikea välttää tulleja ja virkamiesten mielivaltaisuutta. Ks. myös Wallace 1994, 333–334 kulutushyödykkeiden (kuten hevosten) tulleista.

³⁸¹ AMP. 3102, 377. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 20.4.1551.

³⁸² AMP. 4949, 886. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.6.1621.

³⁸³ Matkalla saattoi olla mukana myös erilaisia apupoikia tai aseenkantajia (*staffieri, paggi, scudieri*). AMP. 1172, 13. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 21.11.1546.

kuljetuksesta pelkästään *condottierelle* yleensä vähintään 30–60 *scudoa* riippuen erityisesti matkan pituudesta ja kuljettajan sosiaalisesta statuksesta.³⁸⁴

Medicit ja saajat eivät kuitenkaan korosta pelkästään ongelmia, sillä 10–15 kirjeessä viitataan kuljetuksen (ja toisinaan muiden vaiheiden) huolellisuuteen, jota noudattamalla lahjoittaja antoi itsestään utteran ja rehellisen vaikutelman ja johon saajat reagoivat erittäin myönteisesti.³⁸⁵

Niinpä saajien kirjeissä tulee selkeästi esille, miten he tiesivät hevoslahjojen kuljettamiseen liittyvistä erityisistä pulmista ja miten kyseisten vaikeuksien ylittäminen antoi ymmärrettävästi hevoslahjalle lisää voimaa verrattuna lahjaan, joka saapui liian vaivattomasti.³⁸⁶ Kirjeissään saaja saattoi joko antaa siunauksensa vastoinkäymisten hallinnalle tai paheksua antajan tai palveluskunnan kevytmielisyyttä.³⁸⁷

Muihin lahjoihin verrattuna hevosen kuljettaminen oli joka tapauksessa työlästä ja kallista,³⁸⁸ joten Medicien täytyi punnita tarkkaan lahjoituksen hyötyjä ja miettiä etukäteen paikkaa, jossa hevonen olisi suotavinta antaa. Hevosen lahjoittaminen oli kätevää yhdistää hovivierailuun, koska siten voitiin samalla hoitaa muitakin suhteeseen liittyviä toimia saajan luona. Kuljetusvastuu voitiin välttää jättämällä hevonen vastaanottajan lähettiläälle, hevosmestarille tai muulle ratsumiehelle heti Medicien hovissa, mutta ongelmana oli, että näille palvelijoille täytyi maksaa tai lahjoittaa jotain ystävällisyyden osoituksena. Lähettiläälle luovuttaminen oli tavanomainen käytäntö monissa eurooppalaisissa hoveissa ja myös korkea-arvoisissa ja huomiotaherättävissä lahjoituksissa.³⁸⁹

Viimeisenä vaiheena oli itse **lahjoitustilanne** sekä oleskelu lahjansaajan hovissa. Lahjahevosen käsittely ja hyödyt eivät tässä vaiheessa olennaisesti poikenneet muista lahjaesineistä, paitsi siinä suhteessa, että hevonen oli *La gloria del cavallon* ja useiden kirjeiden mukaan viihdearvonsa

³⁸⁴ AMP. 225, 45. Cosimo I:ltä Isidoro da Montautolle 11.7.1566; AMP. 269, 97. Francesco I:ltä Napoleone Cambille 2.7.1586.

³⁸⁵ AMP. 410, 653. Albizo del Beneltä Cosimo I:lle 17.8.1552; AMP. 3, 544. Cosimo I:ltä Averardo Serristorille 11.1.1546; AMP. 229, 3. Francesco I:ltä Antonio Macinghille 3.10.1567.

³⁸⁶ Kyse on siis siitä, että AMP:n mukaan lahjansaajat arvostivat vaivannäköä ja tiesivät hevoslahjoitusten poikkeuksellisesta haastavuudesta. Siten tällainen asenne kompensoi hieman hevoslahjan vaivalloisuutta.

³⁸⁷ AMP. 1177, 295. Giovanni Ricciltä Antonio Serguidille 2.7.1568; Vernon 1974, 345.

³⁸⁸ Ainoastaan suurten patsaiden ja villieläinten kuljettamiseen liittyi enemmän hankaluuksia, koska näitä ei voitu hyödyntää taipaleen aikana toisin kuin hevosia, joilla voitiin ratsastaa. Hevonen vaati kuitenkin aina ruokaa, vettä, hoitoa ja lepoa, ja ylläsiittuminen, onnettomuudet, sairaudet ja villipedot varjostivat merkittävästi odotuksia.

³⁸⁹ Loch 1986, 94.

vuoksi helppo integroida mukaan lahjoitustilanteen tai -päivän juhlallisuuksiin.³⁹⁰ Lahjansaajan hovissa oli kaikkien Medicien palvelijoiden edustettava kunniakkaasti pukeutumalla ja käyttäytymällä hyvin, sillä etiketti oli AMP:n perusteella vahvasti osa lahjan arvokkuutta. Hevosmestarit, ratsuväen kapteenit, *cavalieret* ja aseenkantajat olivat siinä määrin tärkeitä ja arvostettuja miehiä, ettei Medicien tarvinnut ainakaan tästä syystä vältellä hevosten lahjoittamista.³⁹¹

Hevoset voitiin luovuttaa joko *entratan* yhteydessä, myöhemmin palatsin pihamaalla tai hovista lähdetessä (lähtijöille). *Entratan* vahvuutena oli kymmenien saapumiskuvausten selostama jälleennäkemisen tunteellisuus ja speaktaakkelimaisuus, palatsin puolesta puhui koko hovin läsnäolo ja vallan ilmapiiri, ja *partito* oli oivallinen hetki, mikäli lähtijät tarvitsivat taipaleelle hevosia.³⁹² Kirjeiden perusteella monet muut lahjat luovutettiin kirkossa messun jälkeen tai ruhtinaan palatsissa,³⁹³ mutta hevoset vaativat tietenkin tilaa. Hevosen antoi lahjansaajalle yleensä joko *condottiere* tai Medicien lähettiläs, ellei esimerkiksi ylimyssaajan vaimo toiminut tässäkin välikätenä.

Medicien hovivierailuun ja hevosten lahjoittamiseen liittyi monesti jokin erityinen ja merkittävä tapaus, jota lahjansaajan hovissa juhlittiin ja joka tarjosi sopivan viitekehyksen lahjoitukselle. Tällaisia olivat erityisesti häät, virkanimitykset, ylennykset, sotilaalliset voitot, ruhtinaiden merkkipäivät ja uskonnolliset pyhäpäivät, joiden kaikkien yhteydessä lahjoitettiin hevosia AMP-tietokannan ja *La gloria del cavallon* mukaan.³⁹⁴ Näihin hovielämän merkkipaaluihin liittyi lähes aina ankaraa juhlintaa, kilpailuja, musiikkia, hauskoja episodeja sekä joskus kulkueita.

³⁹⁰ Caracciolo 1608, 255, 380; AMP. 3080, 761. Cosimo Bartoliilta Francesco I:lle 17.6.1570; AMP. 518, 462. Polidoro Castellilta Francesco I:lle 23.11.1565; AMP. 6108, 1001. Curzio da Picchenalta Katariina Medici-Gonzagalle 19.6.1618.

³⁹¹ Muiden lahjojen luovuttajina saattoi olla monenlaista väkeä, esimerkiksi Medicien sukulaisia, käsityöläisiä tai taiteilijoita, sillä harvoilla esineillä oli samanlaista ylevää komentoketjua kuin hevosilla. Hevosmestarin arvoa nosti se, että hän saattoi jäädä lahjansaajan hoviin auttamaan saajaa hevosten käsittelyssä. AMP. 2, 228. Cosimo I:ltä Pedro Toledolaiselle 22.7.1539.

³⁹² AMP. 3080, 506. Cosimo Bartoliilta Francesco I:lle 4.2.1570. [...] *Signor Aurelio Fregoso lähtee hovista tyytyväisenä kolmen päivän sisällä ja sai matkaansa varten kaksi erittäin kaunista chinea-hevosta* [...]

³⁹³ Ben-Amos 2009, 215.

³⁹⁴ Mainintoja tällaisista merkittävistä tilaisuuksista ja lahjoituksista niiden yhteydessä on sadoissa kirjeissä. Esimerkkinä ruhtinaiden merkkipäivistä Francesco I odotti sedältään Pedro Toledolaiselta 7-vuotislahjaksi berberihevosta. AMP. 9, 531. Francesco I:ltä Pedro Toledolaiselle 24.3.1548.

Jan-Arnoud Bijsterveldin mukaan keskiajan lahjanannossa käsillä oli symbolisesti tärkeä merkitys.³⁹⁵ Hevoslahjojen kohdalla samanlainen rooli oli todennäköisesti ohjasten luovuttamisella, koska ohjaket symboloivat ruhtinaan valtaa ja koska hevonen oli tällä tavoin otettava hallintaan.³⁹⁶ Hevosen muut varusteet sekä tietenkin lahjansaajan piiska ja kannukset vahvistivat vielä vaikutelmaa lahjan hallinnan siirtymisestä vastaanottajalle. Ongelmana oli kuitenkin se, että hevoslahja vaati usein poikkeuksellisen pitkällisiä järjestelyitä vastaanottajan hovissa, sillä näyttävyyden vuoksi varusteita ja vaunuja oli odotettava: Medicit joutuivat odottamaan esimerkiksi Filip IV:n Madridin-hovissa vuonna 1621 kaksi kuukautta satuloiden saapumista, vaikka muuten hevoset olivat valmiita lahjoitettavaksi.³⁹⁷ Caracciolon mukaan hevonen oli lisäksi herkkä olosuhteiden muutoksille, ja ensivaikutelmalla oli suuri merkitys lahjanantotilanteessa,³⁹⁸ joten ei todellakaan ole ihme, että lahjanantajat toivoivat kirjeissään hartaasti onnistumista.

Kaiken kaikkiaan lahjoitusprosessiin saattoi kulua muutamasta kuukaudesta vuoteen ja lahjansaajan hovissa vielä useita viikkoja, mikäli hevonen oli vietävä kauas merten taa, kuten edellä mainitussa vuoden 1621 tapauksessa. Toisaalta hevoslahjoitus voitiin toteuttaa esimerkiksi Firenzestä Mantovaan vain viikossa tai parissa.³⁹⁹ Kun muistamme, että Medicit lahjoittivat esimerkiksi syksyllä ja keväällä 1544–1545 herttuallisilta talleilta ainakin kuusi hevosta, oli lahjahevosia todennäköisesti lähes koko ajan liikkeessä Mediceiltä jollekin lahjansaajalle. Lisäksi AMP-tietokannan hevoslahjatapaukset muodostavat koko valtavan arkiston sisältämistä tapauksista tietenkin vain jäävuoren huipun. Jokaisen lahjoituksen kohdalla Medicit joutuivat antamaan lukuisia käskyjä ja usein myös tarkastamaan lahjahevoset itse,⁴⁰⁰ joten Mediceiltä kului hevoslahjoitusten ohjaamiseen ilmeisen paljon aikaa – hevoslahjan yleisyydestä ja eri vaiheiden vaativuudesta johtuen joka tapauksessa runsaasti enemmän kuin useiden muiden lahjojen kohdalla.

³⁹⁵ Bijsterveld 2007, 16.

³⁹⁶ Caracciolo 1608, 12, 53.

³⁹⁷ AMP. 4949, 936. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 1.8.1621. [...] *Hevoset voivat hyvin, ja jos satulat olisivat meillä, voisimme esitellä jokaisen. Jos satuloita koskevia uutisia ei kuitenkaan tule muutamana päivänä sisällä, teetän niitä täällä kolme, sillä lahjoitusta ei voi enää liikaa viivyttää. Kuningas ja koko hovi nimittäin tietävät, että hevoset ovat täällä, ja he näyttävät pitävän niistä.*

³⁹⁸ Caracciolo 1608, 8, 11; Ben-Amos 2009, 214. Caracciolon mukaan lahjanantotilanteessa voitiin lisäksi katsoa hevosesta erilaisia enteitä, mutta kirjeet eivät mainitse sellaisista.

³⁹⁹ AMP. 269, 97. Francesco I:ltä Napoleone Cambille 2.7.1586.

⁴⁰⁰ AMP. 1176, 18. Lorenzo Pagnilta Pierfrancesco de' Riccille 28.2.1551. Esimerkiksi vuoden 1621 Madridin-lahjoituksessa Medicit antoivat käskyjä ainakin 11 eri kirjeessä.

IV Lahjahevosien ihanteelliset ominaisuudet

Tässä luvussa selvitan, millaisia hevosia Medicit lahjoittivat yläluokalle, minkä lisäksi tuon esille pääsyyt tiettyjen piirteiden suosimiseen. Kuten aiemmin toin esille, painottivat Medicit hevosen ominaisuuksien merkitystä sen käytettävyydelle, vaihtoarvolle ja myös jossain määrin lahjoitusprosessille. Jako erilaisiin ominaisuuksiin seuraa Medicien kirjeitä, joissa keskustellaan erityisesti kauneudesta, rodusta ja luonteesta sekä iästä, nopeudesta, sukupuolesta ja askelluksesta. Edellä mainitut ominaisuudet olivat ensinnäkin AMP-tietokannan mainintojen määrässä ylivoimaisia.⁴⁰¹ Medicit tiedostivat myös itse suosivansa kyseisiä ominaisuuksia ja asettivat ne esimerkiksi käskyissään tai kiitoskirjeissään hierarkkisesti muiden piirteiden yläpuolelle.⁴⁰² Lisäksi Medicit ja saajat tekivät kirkkaan eron kyseisten piirteiden välille ja käsittelivät niitä selkeästi toisistaan erillisinä, omina itsenäisinä alueinaan.⁴⁰³ Medicien logiikkaa noudattaen esitän nämä piirteet siten tärkeysjärjestyksessä merkittävimmästä vähäisimpään.

On kuitenkin huomattava, että Medicit ja Caracciolo jakavat kauneuden, rodun ja luonteen pienempiin osatekijöihin, esimerkiksi kauneuden väriin ja ruumiinrakenteeseen sekä luonteen rohkeuteen ja kuuliaisuuteen. Käytännössä ongelmana on se, mitkä tekijät voidaan laskea osaksi hevosen kauneutta. Tapauskohtainen analyysi ratkaisee, eli laskea erilaiset osatekijät tilastoissa osaksi ulkonäköä silloin, kun kyseisessä kirjeessä osa-alue assosioidaan selvästi kauneuteen. Sen sijaan rodun ja luonteen määrittäminen on huomattavasti helpompaa, sillä kirjeissä ja *La gloria del cavallo*ssa tietyt osa-alueet kuuluvat aina ja ehdottomasti näihin pääpiirteisiin (esimerkiksi rohkeus luonteeseen). Tilastojen laatimisessa ratkaisee tapauskohtaisuus, mutta luvun yleisessä

⁴⁰¹ Medicit käyttivät näistä usein esimerkiksi termejä *bellezza* (kauneus), *razza* (rotu) ja *carattere* (luonne).

⁴⁰² AMP. 5052, 471. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 23.9.1607. [...] *Hänen Majesteetilleen Keisarille* [Rudolf II:lle] on lähetetty kaksi tiikeriä ja pian he lähettävät lisäksi kaksi leopardia. Hänelle on myös lähetetty kuusi Siitostammaa sekä kaksi erittäin kaunista Kouluratsua. Kaikkia näitä on Hänen Majesteettinsa tahtonut [...]

⁴⁰³ Ks. esim. Caracciolo 1608, 330. Caracciolon mukaan ominaisuudet kuuluivat joko osaksi pintaa (*esteriore*), sisäistä maailmaa (*interiore*) tai *razzaa* (jalosukuisuutta), joka heijasti sekä sisäisiä että ulkoisia piirteitä. Toisaalta Caracciolon mielestä neljän alkuaineen periaate hallitsi sekä ulkoisia että sisäisiä ominaisuuksia – hevonen oli ruumiiltaan ja luonteeltaan konkreettisesti tulta ja ilmaa (*Foco & Aria*). Caracciolo 1608, 145–146.

jäsentelyssä on ollut tietenkin tarpeen katsoa, mihin pääpiirteeseen osatekijät *yleensä* kirjeissä ja Caracciolon teoksessa luetaan.⁴⁰⁴ Siten luvun rakenne on seuraavanlainen:

- 1) **Kauneus**, jonka osatekijöiksi aineistossa tavallisesti luetaan
 - Värit, ruumiinrakenne ja hevosen varusteet
- 2) **Rotu**, jonka osatekijöiksi aineistossa tavallisesti luetaan
 - Aikakauden päärodut ja ruhtinaiden omat hevossuvut
- 3) **Luonne**, jonka osatekijöiksi aineistossa tavallisesti luetaan
 - Erilaiset luonteenpiirteet kuten tulisuus, rauhallisuus ja rohkeus
- 4) **Muut ominaisuudet**

Hevosen ominaisuuksien merkitystä uuden ajan alun ruhtinaille on käsitellyt esimerkiksi Sylvia Loch kirjassaan *The Royal Horse of Europe*. Rotuun liittyvät kysymykset ja erityisesti siitostoiminta olivat monarkeille, aatelisille ja luostareille hyvin vakavia, kilpavarusteluun liittyviä asioita.⁴⁰⁵ Hevoshistorioitsijoiden teoksissa esitetään myös yksimielisesti, että espanjalaisen hevosen merkitys kasvoi valtavasti 1500-luvulla ja säilyi suurena aina 1700-luvulle asti.⁴⁰⁶ Tutkimuskirjallisuudessa tiedetään lisäksi jo suunnilleen, mitkä olivat 1500-luvun ruhtinaille espanjalaisen ohella tärkeimmät hevosrodut: lähinnä turkkilainen, berberi ja napolilainen.⁴⁰⁷

Mitä hevosen kauneuteen tulee, on jo aiemmin esitetty, että ruhtinaat eri puolilla Eurooppaa nauttivat komeista hevosista. He maalauttivat itsensä usein Englannin Kaarle II:n tavoin uljaan sotaratsun selässä, kaunistivat puutarhoja ja palatseja ylväillä hevospatsailla, ylistivät kirjeissä ja päiväkirjoissa kauniita hevosia ja hankkivat niitä suurin kustannuksin ulkomailta asti. Tutkijoilta ei ole siten jäänyt huomaamatta, kuinka hevosvartalossa oli tiettyä kahlitsematonta elinvoimaisuutta tai jännitettä, jonka kautta ruhtinaan statusta ja voimaa oli helppo heijastaa ympäristöön.⁴⁰⁸ Yhtä lailla hevosen värit ja tietyt luonteenpiirteet rakensivat omistajan erityisyyttä hovin silmissä.⁴⁰⁹

⁴⁰⁴ Caracciolon teoksessa ja AMP:ssä jäsenellään ominaisuuksia suunnilleen samalla tavalla, vaikka Caracciolo pitää joitain ominaisuuksia tärkeämpinä kuin kirjeaineisto.

⁴⁰⁵ Loch 1986, 28–29, 31–32, 80, 88.

⁴⁰⁶ Emt., 77–90. Espanjalaisen hevosen ekspansio merkitsi rodunjalostukselle suurta askelta eteenpäin esimerkiksi Alankomaissa, keisarikunnan alueella, Tanskassa, Italiassa, Puolassa ja Englannissa.

⁴⁰⁷ Gonzaga 2004, 4–14; Loch 1986, 80; Hyland 2009, 15–19.

⁴⁰⁸ Johns 2006, 9, 16.

⁴⁰⁹ Loch 1986, 15.

Tutkimuskirjallisuudessa on siten tuotu esiin kauneuden, rodun ja luonteen tärkeyttä, mutta niitä ei ole juuri käsitelty lahjanannon näkökulmasta saati tilastollisin menetelmin.

4.1 Kauneus

Kirjeaineiston mukaan lahjahevosen ominaisuuksista tärkein oli kauneus. Oheisen kaavion perusteella hevoslahjojen piirteitä koskevista maininnoista noin 42 % liittyy hevosen ulkonäköön. Muihin ominaisuuksiin viitataan lahjanannon yhteydessä huomattavasti harvemmin, sillä seuraavaksi tärkein piirre, rotu, kerää vain 28 % maininnoista. Hevosen kauneutta arvotetaan kirjeissä monin eri tavoin. On tavallista, että lahjansaaja, -antaja tai palvelija kehui sangen epämääräisesti hevosen ulkonäköä korostamatta mitään erityisiä kauneuden osa-alueita. Esimerkiksi hovimies Ascanio Caracciolo lähetti Francesco I:n pyynnöstä Fabrizio Summaialle kaksi hyvin kaunista (*assai belli*) varsaa.⁴¹⁰ Toisaalta lahjahevosen ulkonäköä puntaroiitiin usein myös tarkemmin kriteerein, esimerkiksi värien tai vartalon näkökulmasta. Esimerkiksi Eleonora de' Medici-Gonzaga kiittää kirjeessään Ferdinando I:n lähettämästä kauniista hevosesta, joka saapui hyvässä kunnossa ja hyvin hoidettuna.⁴¹¹

Cosimo I ja Francesco I sanovat myös suoraan arvostavansa hevosessa itse eniten kauneutta,⁴¹² mutta lahjanannossa oli ymmärrettävästi ja Medicien omien sanojen mukaan yleensä tärkeämpää kuunnella lahjansaajaa, joka siis saattoi toivoa ensisijaisesti muita ominaisuuksia. Kolmessa kirjeessä mainitaan lisäksi siitä, miten hevoskauneus ei ollut kirjeen kuvailemassa tapauksessa tavoittelemisen arvoista.⁴¹³ Näissä *pallio*- ja vaunuhevosten hankkimista koskevissa kirjeissä korostetaan kuitenkin ulkonäön hylkäämisen osalta, että menettely oli poikkeuksellinen ja että sitä täytyi erikseen komentoketjulle painottaa.

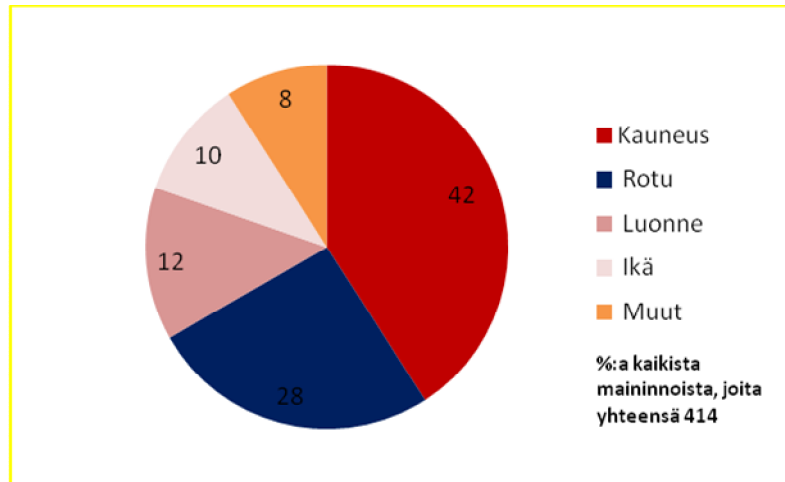
⁴¹⁰ AMP. 515a, 860. Ascanio Caraccioloilta Francesco I:lle 20.5.1565. [...] *Kolmen päivän sisällä lähetän kaksi varsaa Teidän Korkeutenne puolesta Fabrizio Summaialle, kuten minua käskitte kirjeessänne. Ne ovat erittäin kauniita, molemmat kolmevuotiaita ja kuninkaan tallista. Uskon, että ne onnistuvat palvelemaan hyvin [...]*

⁴¹¹ AMP. 2942, [ei sivunumeroa]. Eleonora de' Medici-Gonzagalta Ferdinando I:lle 31.7.1595.

⁴¹² AMP. 257, 177. Francesco I:ltä Francesco Morolle 16.7.1582.

⁴¹³ AMP. 229, 3. Francesco I:ltä Antonio Macinghille 3.10.1567; AMP. 229, 207. Francesco I:ltä Giuseppe della Setalle 30.6.1568.

Kaavio 1. Lahjahevosten pääominaisuuksien maininnat AMP-tietokannassa 1537–1621

Lähde: *Archivio Mediceo del Principato* -tietokanta

Osa tästä kauneuden selvästä korostamisesta liittyi kirjeiden retorisiin strategioihin. Tähän viittaa se, että myös monien muiden lahjojen kohdalla ylistettiin kirjeissä ennen kaikkea kauneutta. Francesco I kiitti Francesco Moroa lahjoista tähän tapaan:

[...] *Hevosesta, koirista ja gasellista olen erittäin kiitollinen ja arvostan kaikkein eniten sitä, kuinka kauniita nämä eläimet ovat. Lahjojen kauneus todistaa Teidän Kirkkautenne halusta osoittaa kiintymyksellistä hyvántahtoisuutta minua kohtaan [...]*⁴¹⁴

Francesco I ihaili siten muidenkin lahjojen kuin hevosten kauneutta ja korotti itse asiassa suorasanaisesti kauneuden muita ominaisuuksia korkeampaan asemaan. Kardinaali Innocenzo Cibo puolestaan kehuu kirjeessään hyvin kauniiksi jopa Cosimo I:n lähettämiä päärynöitä, juomia ja juustoja.⁴¹⁵ Erilaisten lahjojen kuvauksissa *bello*-sanaa käytettiin siten ilmeisen herkästi (AMP-tietokannassa satoja kertoja). On kuitenkin tärkeää huomata, että vaikka *bello*-sana jätettäisiin kokonaan pois laskuista, olisi kauneudesta silti eniten mainintoja.⁴¹⁶ Ulkonäkö oli luonnollisesti myös hyvin helposti havaittava piirre, ja siinä on vinha perä, että hevosia heikommin tuntevatkin saattoivat esittää kauneudesta vaivattomasti arvioita. Tietämättömyys on selityksenä kuitenkin

⁴¹⁴ AMP. 257, 177. Francesco I:ltä Francesco Morolle 16.7.1582.

⁴¹⁵ AMP. 3717, [ei sivunumeroa]. Innocenzo Cibolta Cosimo I:lle 13.3.1544.

⁴¹⁶ Kirjeissä on erilaisia variaatioita *bello*-sanasta tai termejä, jotka ovat lähellä sitä – ks. esim. AMP. 181, 34. Alessandro de' Mediciltä Luigi Gherardille 26.5.1534, jossa käytetään Gherardin tuomasta varsasta ilmaisua *bello aspetto*. Caracciolo käyttää toisinaan ulkonäöstä sanoja *elegante* ja *raffinato*. Lisäksi tulee ottaa huomioon maininnat väreistä ja muista sellaisista piirteistä, joita Medicit pitivät selkeästi kauneuden osa-alueina.

rajallinen, sillä yläluokan jäsenistä todennäköisesti vain harvat olivat hevosasioissa aivan oppimattomia.⁴¹⁷

Ulkonäköön viittaaminen ei ollut todellisuudesta irrallinen retorinen kuriositeetti vaan ennen kaikkea tapa tuoda esille yläluokan jäsenten välisten suhteiden yhtä peruselementtiä, eliitin ankarasti kaikissa pyrinnoissään tavoittelemaa kauneutta. Käytännössä ruhtinaita kiinnosti suuresti hevosen todellinen kauneus, minkä voimme havaita esimerkiksi lukemattomista melko yksityiskohtaisista viittauksista hevosen väreihin, kokoon, ryhtiin tai varusteisiin ja tarkkailijoiden tavasta yhdistää nämä asiat hevosen estetiikkaan.

Tällainen yksityiskohtaisuus on ominaista käskykirjeille, joissa Medicit ohjaavat alaisiaan lahjahevosten hankkimisessa, kun taas kiitoskirjeet ja Medicien kirjeet saajille ovat retorisempia kauneuden kuvausten suhteen. Lahjansaajalla saattoi käskykirjeen perusteella olla esimerkiksi kulkueeseen tai *entrataan* liittyvä tarve, jonka vain tietyt ulkonäön piirteet saattoivat täyttää.⁴¹⁸ On myös syytä huomata, että jos kirjeissä kritisoidaan hevosen piirteitä, kohdistui arvostelu lähes aina ulkonäköön, kuten Nicolas de L'Hôpitalin lahjoittaessa Cosimo II:lle ruman hevosen tai Fabrizio Ferrarin tuodessa ulkonäöltään vaatimatonta varsaa.⁴¹⁹

Lisäksi hovikulttuuri oli perusteellisesti erilaisten kauneusvaatimusten lävistämä. Näistä hovielämän estetiikan ydinkysymyksistä mainittakoon erityisesti kirjeistä välittyvä jatkuvan tarkkailun ilmapiiri, johon Medicien oli vastattava panostamalla hovin kauneuteen.⁴²⁰ Hovin eri osa-alueiden oli oltava arvokkaita suhteessa ruhtinaaseen, ja myös hevoslahjojen kohdalla tästä arvokkuusperiaatteesta mainitaan suoraan 5–10 kertaa. Siten Medicien Espanjan-lähettiläs Cosimo Concini pohtii kirjeessään vuoden 1603 syyskuulta, ovatko Medicien Espanjaan lähettämät lahjahevokset kuningattaren arvoisia tai majesteetille eli Filip III:lle sopivia.⁴²¹ Sadat kirjeet tuovat

⁴¹⁷ Caracciolo 1608, 140–141, 327–328.

⁴¹⁸ AMP. 4294, 210. Alessandro Cilliltä Belisario Vintalle 16.10.1609; AMP. 515, 41. Luis de Toledo y Osorioilta Bartolomeo Conciniille 4.4.1565.

⁴¹⁹ AMP. 3108, 68. Fabrizio Ferrarilta Cosimo I:lle 5.6.1560; AMP. 4866, 340. Scipione Ammiratolta Matteo Baldellille 4.11.1617.

⁴²⁰ AMP. 5157, 591. Pietro Accoltilta Belisario Vintalle 6.2.1607. AMP-tietokannassa on satoja raportteja, joissa käsitellään eurooppalaisten hovien ja hovimiesten kauneutta (hakusana *corte* tuottaa tuhat osumaa ja *bello* 200). Vieraaseen hoviin kannatti lähettää kauniita hevosia, sillä kauneuskysymykset olivat tärkeitä kaikille ruhtinaille ja kaikissa hoveissa. Ks. myös Katritzky 1996, 148, 151.

⁴²¹ AMP. 4932, 66. Cosimo Conciniilta Belisario Vintalle 7.9.1603. Kauneudella oli suuri painoarvo silloin, kun Medicit puntaroivat lahjan mahdollista arvokkuutta tai arvottomuutta suhteessa vastaanottajan statukseen. On tärkeää ottaa lukuun, että tällaisessa arvokkuudessa (kirjeissä *degnità*) ei ollut yleensä kyse pelkästään retoriikasta vaan Medicit

esille hovielämän kauneuden tärkeyttä, mutta ennen kaikkea on huomattava, että lahjahevosia koskevat kauneusvaatimukset eivät rajoittuneet vain tiettyihin tilanteisiin vaan esiintyivät kattavasti käytännössä kaikissa lahjahevosien käyttötarkoituksissa, myös arkisemmissä pyynnöissä kuten tavanomaisessa matkustamisessa ja jopa sotaoperaatioissa.⁴²²

Kirjeissä korostuu erityisesti hevosen **värien** (*mantello, pelo, colore*) merkitys osana lahjahevosien kauneutta. MAP-tietokannassa hevosen värikuvauksia esiintyy ainakin 120 kirjeessä, joista 39 käsittelee lahjanantoa. Caracciolo puolestaan kirjoittaa teoksessaan väreistä ja niiden symboliikasta useiden sivujen verran.⁴²³ Väri oli hevosen ominaisuuksista kaikkein helpoin huomata, minkä vuoksi hovi-ihmiset raportoivat mielellään juuri siitä.⁴²⁴ Lisäksi värit yhdistettiin joskus tiettyihin luonteenpiirteisiin, esimerkiksi ruunikko rohkeuteen, ja syntyvien varsojen väreissä oli mahdollista nähdä enteitä.⁴²⁵

Lahjahevosien väreihin liittyi kuitenkin muutamia haasteita, sillä Medicit joutuivat esimerkiksi ennakoimaan eri tilanteisiin soveltuvia värejä. Eleonora Toledolaisen sisko Isabella pyysi itselleen lahjaksi hyvänvärisiä hevosia, jotka sopisivat Johanna Itävaltalaisen *entrataan*.⁴²⁶ Medicien oli värejä valitessaan kiinnitettävä huomiota myös harmoniaan, joka on yksi kauneuden peruselementeistä, kuten Umberto Eco toteaa *Kauneuden historiassa*.⁴²⁷ Kulkueissa ja juhlissa vaatteiden, hevosten, varusteiden, vaunujen, patsaiden ja muiden esineiden värien oli AMP:n mukaan soinnuttava yhteen tai muutoin tarkkailijoiden arviot olivat kielteisiä. Esimerkiksi Pirro Musofilo kertoo yksityiskohtaisesti Luis Toledolaisen järjestämistä ja Medici-herttuoiden avustamista juhlista, joissa lähes kaikki osatekijät hevosista lähtien olivat tarkoituksella joko valkoisia, harmaita tai kultaisia.⁴²⁸

saattoivat päätyä myös esimerkiksi sellaiseen ratkaisuun, että lahja oli liian arvokas vastaanottajalle. AMP. 4936, 377. Ferdinando I:ltä Sallustio Tarugille 20.12.1604.

⁴²² *La gloria del cavallossa* ja kirjeissä varsinkin luonteen, iän, sukupuolen ja nopeuden merkitykset sidottiin tiukemmin muutamiin tilanteisiin, esimerkiksi luonneodotukset usein kouluratsastukseen.

⁴²³ Caracciolo 1608, 126, 265–280.

⁴²⁴ Emt., 250; Eco 2008, 118. AMP-tietokannassa hakusanat *pelo* ja *colore* tuottavat yhdessä yli 200 osumaa.

⁴²⁵ Caracciolo 1608, 267, 275; Clark 2006, 159.

⁴²⁶ AMP. 515, 41. Luis de Toledo y Osoriolta Bartolomeo Concinille 4.4.1565. Esimerkiksi valkoiset hevoset sopivat hyvin häihin ja mustat hautajaiskulkueisiin, sillä valkoinen väri assosioitiin valoon sekä hyvyyteen ja musta muun ohella kuolemaan. Caracciolo 1608, 252, 272; Loch 1986, 86. On lisäksi todennäköistä, että yöllisissä karkeloissa suosittiin helposti näkyviä valkoisia hevosia, vaikka käytössä olikin soihtuja.

⁴²⁷ Eco 2008, 88–90.

⁴²⁸ AMP. 1176, 3. Pirro Musofilolta Pier Francesco Ricciolle 11.2.1551; AMP. 2946, 222. Vincenzo I Gonzagalta Cosimo II:lle syyskuussa 1611; Katritzky 1996, 154.

Ruunikko eli tummanruskea (*baio, falbo*) oli Medicien lähipiirissä todennäköisesti lahjahevosen yleisin ja toivotuin väri 14 osumallaan.⁴²⁹ Vaaleanruskea eli rautias (*castagno*) oli harvinaisempi, mutta tällaisillakin hevosilla oli potentiaalia ja arvoa lahjana. Caracciolon mielestä hevosen punainen tai ruskea väri symboloi muun muassa tulisuuutta ja sotaisuutta,⁴³⁰ ja esimerkiksi Cosimo I lahjoitti vuonna 1545 valkohäntäisen puolalaisen raudikon don Giovanni della Lunalle.⁴³¹ Hevosen värien osalta on huomattava, että Medicit ja lahjansaajat arvostivat myös harvinaisia värejä ja hyödynsivät niitä tärkeissä tapahtumissa.⁴³² Kirjeissä ja *La gloria del cavallo*ssa ei nähdä mitään väriä erityisen kielteisessä valossa vaan kaikilla oli omat tilannekohtaiset vahvuutensa.

Ruskeiden ohella valkoiset (*bianchi*), harmaat (*leardi*) ja erityisesti täplikään harmaat (*leardi pomati*) olivat erittäin suosittuja ja juhlevia lahjahevosia.⁴³³ Valkoinen symboloi Caracciolon mukaan puhtautta, hyväsydämyyttä ja uhrautuvuutta mutta oli samalla hyvin haastava väri, sillä kimoja täytyi jatkuvasti hoitaa ja harjata. Mantovan herttua Francesco III lahjoitti vuonna 1548 tulevalle vaimolleen Katariina Habsburgilaiselle valkoiset vaunut ja niitä vetämään neljä harvinaista, lumenvalkoista sotahevosta.⁴³⁴ Medicit antoivat ja saivat lisäksi kuudessa kirjeessä mustia (*neri, morelli*) hevosia, ja Sylvia Lochin korostama hallakko oli myös ruhtinaiden arvoinen, joskin mainintojen määrän (2) perusteella harvinaisen väri. Kahdessa kirjeessä mainitaan siitä, miten mustat hevoset olivat harvinaisia sekä Espanjassa että Italiassa ja siksi hyvin kalliita.⁴³⁵ Ruskeat, harmaat, valkoiset, kellertävät ja mustat hevoset olivat selkeästi Medicien ja saajien suosiossa ja siten turvallisia valintoja lahjoiksi.

Värien lisäksi lahjahevosen kauneuteen vaikutti kirjeiden mukaan olennaisesti sen **ruumiinrakenne**. Hevosvartalon kuvauksia on AMP-tietokannassa harvemmin kuin mainintoja väreistä tai varusteista (75 kaikkiaan, 24 lahjahevosten osalta), mutta hevonen oli joka tapauksessa erittäin suuri ja väkevä eläin, mikä teki siitä erityisen huomionarvoisen lahjan. Hevosvartalon

⁴²⁹ Caracciolo 1608, 276–277; Clark 2006, 158.

⁴³⁰ Caracciolo 1608, 278.

⁴³¹ AMP. 613, 38. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle lokakuussa 1545. [...] *toinen hevosista oli rautias, jolla oli puoliksi valkoinen häntä ja jonka Hänen Erinomaisuutensa lahjoitti herra don Giovanni della Lunalle*. Rautiaan potentiaalista Caracciolo 1608, 274.

⁴³² AMP. 1172, 18. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 27.5.1546. Cosimo I:n ”hiekanvärinen hevonen” (*lo stornello*). Loch 1986, 87.

⁴³³ AMP. 397, 555. Francesco Vintalta Cristiano Pagnille 12.5.1550; AMP. 1860, 34. Girolamo Toccolilta Jean de Seurrelle 14.9.1553; AMP. 4932, 59. Cosimo Conciniilta Ferdinando I:lle 6.9.1603; Caracciolo 1608, 270.

⁴³⁴ AMP. 3101, 85. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 31.8.1548.

⁴³⁵ AMP. 58, 50. Caragialilta Cosimo I:lle 12.9.1569; AMP. 380, 216. Antonio da Luccalta Cosimo I:lle 22.4.1546; AMP. 4949, 707. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 20.1.1621.

arviointi edellytti merkittävästi vahvempaa ymmärtämystä hevosista kuin värien arvostelu. Lahjansaajat tarvitsivat kirjeiden perusteella ruumiinrakenteeltaan oivallisia hevosia pääasiassa vetämään vaunuja, sotatarkoituksiin, siitokseen ja välittämään symbolisesti kuvaa johtajuudesta ja miehekkyydestä.⁴³⁶ Lahjahevosien vartalolta odotettiin kirjeissä erityisesti suuruutta, sopusuhtaisuutta, voimaa ja eheyttä.

Varsinkin sota- ja vaunuhevoset vaativat kokoa,⁴³⁷ mutta toisaalta Medicit antoivat lahjaksi myös aivan pieniä hevosia, joita kuvaillaan joskus viihdyttäväiksi. Esimerkiksi Ferdinando I lähetti keisari Rudolf II:lle vuonna 1607 pienen ponin, joka oli hyvä näytöshevonen.⁴³⁸ Suuruusvaatimukset olivat siis sangen tilannekohtaisia, tosin useammat kirjeet ylistävät suuruutta kuin pienuutta. Hevosien oli oltava myös sopusuhtainen eli virtaviivainen. Kahdessa kirjeessä mainitaan lahjahevosilta otetun suoranaisia mittoja – esimerkiksi hevosmestari Valerio Piccardini raportoi tällaisia tarkkoja yksityiskohtia Cosimo II:lle eräästä padovalaisesta sotahevosesta.⁴³⁹ Yleisempiä ovat suurpiirteisemmät havainnot hevosen muodosta ja erityisesti päästä tai jaloista. Caracciolon mukaan hevosen vartalon muoto antoi aristokraattisen ylvään vaikutelman.⁴⁴⁰

Voima puolestaan oli tärkeää käytännössä ja symbolisesti, ja siihen liittyi Caracciolon mukaan miellelyhtymiä suhteessa hallitsijuuteen.⁴⁴¹ Eco mainitsee *Kauneuden historiassa* vielä eheydestä, joka oli keskiaikaisessa ajattelussa tärkeä kauneuden osa-alue.⁴⁴² Lahjaesineen tai -eläimen tuli olla Medicienkin mukaan kokonainen, virheetön ja ennen kaikkea terve. Kaikkien hevosten osalta terveyden merkityksestä mainitaan tietokannassa kymmeniä kertoja ja lahjahevostenkin kohdalla kahdeksan kertaa. Medicien huoli on ymmärrettävä ja liittyi kauneuden ohella hevosen haastavaan kuljetukseen, ja täytyy huomata, että hevosen hauras terveys aiheutti Mediceille motivaatio-ongelman, sillä pois lukien eläinlahjat muut lahjat kuuluivat tavallisesti hitaammin.⁴⁴³ Medicien oli saatava hevoset kuntoon ennen kuin ne annettiin saajalle, kuten silloin kun Cosimo

⁴³⁶ AMP. 280, 51. Ferdinando I:ltä Pietro Caetanille 12.5.1591; AMP. 1177, 781. Domenico Pierattilta Antonio Serguidille 16.2.1570; Caracciolo 1608, 168, 311.

⁴³⁷ Ks. esim. AMP. 270, 29. Francesco I:ltä Alessandro Montemartille 20.1.1587.

⁴³⁸ AMP. 5052, 471. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 23.9.1607. [...] *hänelle lähetettiin myös piskuinen hevonen, joka on erittäin sopiva asetettavaksi näytteille* [...] Caracciolo 1608, 167.

⁴³⁹ AMP. 1353, [ei sivunumeroa]. Valerio Piccardinilta Andrea Ciolille 1.11.1613.

⁴⁴⁰ Caracciolo 1608, 170.

⁴⁴¹ Emt., 184; Johns 2006, 116.

⁴⁴² Eco 2008, 88.

⁴⁴³ Caracciolo 1608, 521; AMP. 1172, 36. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 25.3.1546; AMP. 229, 3. Francesco I:ltä Antonio Macinghille 3.10.1567; AMP. 4919, 128. Gian Vincenzo Vitelliltä Ferdinando I:lle 15.2.1588.

II:n Filip IV:lle lähettämien ratsuhevosten annettiin kuntoutua kahden viikon ajan Valenciassa, sillä sairaiden hevosten hyödyllisyys saajalle oli kyseenalainen ja muutoinkin sellaiset voitiin tulkita kirjeiden perusteella joko Medicien osaamattomuudeksi tai kielteiseksi viestiksi saajan statuksesta.⁴⁴⁴

Värien ja vartalon jälkeen kolmannen tärkeän kauneuden osa-alueen muodostivat kirjeistä ilmenevien assosiaatioiden perusteella hevosen **varusteet**, joista on itse asiassa enemmän mainintoja kuin mistään muusta yksittäisestä piirteestä, oli kyse sitten hevosista yleensä tai lahjahevosista.⁴⁴⁵ Varusteet lisäsivät kirjeiden ja *La gloria del cavallon* mukaan tuntuvasti lahjahevosen kauneutta ja niistä oli kokemattomankin melko vaivatonta esittää arvioita.⁴⁴⁶ Niinpä satulat, suitset, jalustimet ja valjaat mahdollistivat tilannekohtaisen ja erittäin rikkaan koristelun, kuten esimerkiksi silloin, kun Napolin lähettiläs Diego Mendoza luovutti paavi Paavali III:lle *chinean*, joka kantoi selässään Voiton jumalattaren patsasta ja jonka suitsien hopeisiin nastoihin oli kaiverrettu motto ”Armeijain voitoista ja rauhallisesta Germaniasta”.⁴⁴⁷

Lisäksi esimerkiksi kannuksiin tai satuloihin liittyi vahvaa ritarisymboliikkaa, minkä ohella erilaisiin varusteisiin, erityisesti vaunuihin, oli mahdollista kuvioda Medicien tai lahjansaajien vaakunoita.⁴⁴⁸ Materiaalit ja värit määräisivät kirjeiden kuvailujen perusteella suuren osan varusteen vaikuttavuudesta, sillä niihin kiinnitettiin varustemaininnoissa lähes aina huomiota. Jalokivet olivat lahjahevosten varusteissa melko yleisiä. Medicit suosivat lisäksi samettia, kultaa, silkkiä ja hopeaa kuten suurille ruhtinaille oli oikein,⁴⁴⁹ ja kymmenet kirjeet mainitsevat määräyksistä käsityöläisille koskien materiaaleja ja värien yhteensovittamista, mutta on toki totta, että tällainen lahjan somistaminen ei ollut ilmaista tai vaivatonta. Jos tarkastelemme AMP-tietokannan kymmentä kalleinta hevoslahjoitusta, huomaamme, että hinnasta suurin tai vähintään

⁴⁴⁴ AMP. 4949, 886. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.6.1621; AMP. 1177, 291. Giovanni Ricciltä Antonio Serguidille 25.6.1568.

⁴⁴⁵ Lahjahevosten varusteista on 59 mainintaa, joista noin 42 liittyy selkeästi hevosen kauneuteen.

⁴⁴⁶ Caracciolo 1608, 51–52; AMP. 3080, 250. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 5.2.1569; AMP. 518, 462. Polidoro Castellilta Francesco I:lle 23.11.1565.

⁴⁴⁷ AMP. 3464, 28. Averardo Serristorilta Cosimo I:lle 29.6.1547; AMP. 3254, 90. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 21.7.1574.

⁴⁴⁸ AMP. 1176, 34. Francesco Vintalta Pier Francesco Ricciolle 3.4.1551; AMP. 6107, 339. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 25.2.1617; Caracciolo 1608, 33.

⁴⁴⁹ AMP. 600, 17. Pier Francesco Riccion *ricordi* 10.10.1542; AMP. 3102, 225. Francesco Vintalta Cristiano Pagnille 11.3.1551; AMP. 613, 2. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle 11.7.1546.

merkittävä osa muodostui varusteista.⁴⁵⁰ Tästä huolimatta kaikissa kirjeissä varusteille annetaan hevosta tukeva rooli eikä päinvastoin eli puhutaan nimenomaan hevoslahjoituksesta.

Käsityöläisten toiminta saattoi lisäksi viivästyttää lahjoitusta, jolloin Medicit reagoivat lähettämällä hoputtavia viestejä, kuten Cosimo I satuloitsija Baldinille Milanoon.⁴⁵¹ Tietokannasta löytyy toisaalta myös muutama esimerkki siitä, miten Medicit hankkivat lahjahevosiaan varten halpoja varusteita, sillä yletöntä kauneutta ei hevosen erilaisista käyttötarkoituksista johtuen aina vaadittu, ja lisäksi saaja saattoi olla Medicejä paremmassa asemassa varusteiden teetättämisen suhteen.⁴⁵²

4.2 Rotu

Rotu eli *razza* oli niin ikään määrällisen ja laadullisen aineiston perusteella olennainen piirre lahjahevoselle. Mainintojen määrässä (28 % ominaisuusmaininnoista) rotukuvaukset häviävät kauneudelle mutta toisaalta voittavat kirrkaasti luonteen ja muut ominaisuudet. Jos hevosen kauneus oli arvostettu piirre suureksi osaksi sen vuoksi, että Medicit pyrkivät kaikessa muussakin kauneuteen, niin hevosen rodun osalta voidaan sanoa samaa: kaikessa toiminnassa ja kaikissa ihmisissä pidettiin sangen suotavana piirteenä aristokraattisuutta, johon myös hevosen rotu vertautui. Monet kirjeet ja *La gloria del cavallo* mainitsevatkin suoraan yhtäläisyyksistä ihmisten ja hevosten jalosukuisuuden (*razzan*) välillä.⁴⁵³ Rodun arvioiminen vaati kauneutta enemmän osaamista, mutta hevosia tuntevat ymmärsivät, että tietyt rodut olivat selvästi toisia suotuisampia yläluokan käyttöön.

1500-luvun Euroopassa tärkeimpiä hevosrotuja olivat turkkilainen, espanjalainen, berberi, napolilainen ja muutama muu rotu. Kuninkaallisilla ja aatelisilla oli lisäksi yleensä omaa

⁴⁵⁰ AMP. 4952, [ei sivunumeroa]. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 18.8.1623.

⁴⁵¹ AMP. 3102, 377. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 20.4.1551; AMP. 3102, 225. Francesco Vintalta Cristiano Pagnille 11.3.1551.

⁴⁵² AMP. 221, 71. Tommaso Mediciltä Giovanni Gorille 10.4.1570.

⁴⁵³ Caracciolo 1608, 45–46, 292, 305. Aineistossa käytetään niin hevosroduista, hevossvuista kuin usein jalosukuisuudestakin yhteisnimitystä *razza*. Rodut olivat kuitenkin ominaisia laajoille alueille ja valtakunnille, kun taas ruhtinaat kasvattivat paikallisesti siitostalleissaan omaa hevos sukua.

siitostoimintaa eli oma *hevossuku tai -haara*, jossa mainittuja päärotuja joko risteytettiin tai yritettiin pitää puhtaana. Erityisen suuressa arvossa olivat kuninkaalliset hevossuvut (*razze reghie*).⁴⁵⁴ Viidessä kirjeessä korostetaan erikseen (siitos)tallin maineen tai luotettavuuden merkitystä hevosen arvokkuuden kannalta.⁴⁵⁵ Caracciolon mukaan Medicien *razza* oli koko Italian maineikkaimpien joukossa, ja Medicit lahjoittivat hevossuvustaan suunnilleen viidessätoista kirjeessä.⁴⁵⁶ Lahjoitusta koskevissa kirjeissä keskustellaan joko ympäröivästä rodusta taikka suvusta tai tarkemmin esimerkiksi turkkilaisesta hevosesta.

Oman hevossuvun siitostoiminta mahdollisti kilpailun ruhtinain kesken ja arvoaseman osoittamisen lähipiirille.⁴⁵⁷ Panos oli pelkkää kunniaa suurempi, sillä siitostoiminta oli osa sotateknologiaa ja korkeimpien upseerien sotaratsut tulivat yleensä suoraan kuninkaallisesta tai ylimysomisteisesta siittolasta.⁴⁵⁸ Mediceillä ei pelkästään ollut tällaista siitostoimintaa, vaan he olivat kirjeiden perusteella varsin innoissaan ja ylpeitä omasta hevossuvustaan, minkä lisäksi esimerkiksi Espanjan Habsburgit arvostivat suorasanaisesti Medici-herttuoiden hevossaaraa ja halusivat hyödyntää sitä. Mediceille oli erityisen tärkeää, että heidän hevosensa edustivat hyvin vieraiden edessä.⁴⁵⁹ Jalostustoiminta mahdollisti myös oman osaamisen näyttämisen, kuten Francesco I kertoo kirjeessään kreivi Pico della Mirandolaalle vuodelta 1567:

[...] *esitän pahoitteluni, että hän [Pico della Mirandola] näkee minut sellaisessa hevosenpuutteessa, etten voi käytännössä osoittaa suurinta mahdollista hyväätahtoisuuttani. Minulla ei ole kuin oman rotuni varsoja, jotka ovat niin herkkiä, etten tohdi antaa niitä, paitsi yhden noin kuusivuotiaan. [...] lähetän varsan esimerkkinä omasta rodustani ja hyväätahtoisuuteni osoituksena, vielä kun katson tämän hevosen olevan sopiva tarpeeseen [...] ja Jumala tietää, että hänelle [P. d. Mirandola] ja Hänen Kristityn*

⁴⁵⁴ Kuninkaallisista hevossuvuista AMP. 515a, 860. Ascanio Caraccioloilta Francesco I:lle 20.5.1565; AMP. 219, 83. Cosimo I:ltä Pedro Riberalle 31.3.1563; Caracciolo 1608, 326.

⁴⁵⁵ AMP. 5027, [ei sivunumeroa]. Pedro de Luyandolta Cosimo I:lle 19.6.1560; AMP. 4949, 793. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 27.2.1621; Caracciolo 1608, 321–322.

⁴⁵⁶ Caracciolo 1608, 323. On huomattava, että talli ei välttämättä tarkoita siitostallia, mutta Mediceillä oli kuitenkin myös siitokseen keskittyviä talleja, esimerkiksi herttuallinen talli Firenzessä (*stalla ducale*).

⁴⁵⁷ Emt., 323; AMP. 2939, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 17.6.1584.

⁴⁵⁸ Gonzaga 2004, 13.

⁴⁵⁹ AMP. 4949, 1007. Raffaello Romenalta Curzio da Picchenalle 20.9.1621; Caracciolo 1608, 323. Medicit risteyttivät eri puolilta Eurooppaa, esimerkiksi Napolista ja Alankomaista, saamiaan hevosia omien hevostensa kanssa.

*Majesteettinsa [Kaarle IX] palvelukseen hyvin työteliäänä ja vaikeana hetkenä tahdon uskoa henkeni ja koko tallini [...]*⁴⁶⁰

Muitakin esimerkkejä löytyy siitä, kuinka Medicit demonstroivat kyvykkyyttään oman *razzan* hienoilla hevosilla. Lähettiläs Medici di Castellina kertoo kirjeessään, joka koski lahjoitusta Filip IV:n hoviin, että yksi hevonen Medicien *razzasta* onnistui erityisen hyvin viihdyttämään Madridin hoviväkeä.⁴⁶¹ Medicien oma hevossuku muutamine satoine hevosineen oli kuitenkin lähteenä varsin rajallinen verrattuna siihen, kuinka paljon he antoivat hevoslahjoja kaikkiaan.⁴⁶² Herttua Medicien hoviin virtasi jatkuvasti merkittäviä määriä hevosia, ja kirjeissä tulee vahvasti esille, miten Medicit poimivat näistä parhaimmat omaan *razzaansa* keihäänkärjeksi ja asettivat valtaosan muihin tehtäviin.⁴⁶³ Lähes poikkeuksetta näitä kovan ytimen siitoshevosia lahjoitettiin melko kitsaasti vertaisille ja ylemmille tähdellisiin tehtäviin, lähinnä siitokseen, sotaratsuiksi tai näyttävään matkustukseen, kun taas alemmille yläluokan jäsenille tarjottiin talleissa olevia mutta muihin tehtäviin osoitettuja hevosia.⁴⁶⁴

La gloria del cavallon ja kirjeiden perusteella on myös selvää, että eri rotujen arvostuksessa oli eroja, mutta aineiston pohjalta on vaikea sanoa, annettiinko alemmille tasoille mieluummin vähäisempiä rotuja kuten esimerkiksi *hobby*-hevosia. Sotarodut olivat nimittäin rahallisesti arvokkaampia, monipuolisempia ja jonkin verran arvostetumpia kuin muut rodut, eikä köyhillä yläluokan jäsenillä ollut mitään mahdollisuuksia ostaa tai ylläpitää niitä omin neuvoin.⁴⁶⁵ Mediciherttuat lahjoittivat hovimiehilleen ja palvelijoilleen eniten pieniä ratsuhevosia, esimerkiksi *chinea*-hevosia, mutta toisaalta tällaiset hevoset kelpasivat hyvin myös ruhtinaille. Vähäisemmille annettiin myös napolilaisen ja espanjalaisen kaltaisia kunnioitettuja sotarotuja, ja toisaalta ruhtinaat lahjoittivat toisilleen kolmessa kirjeessä koruttomia työ- ja kantohevosia (*ronzini*, *someri*).⁴⁶⁶ Ylimykset olivat kuitenkin kehittäneet pääroduista omia hevossukujaan, ja mikäli tällaiset suvut olivat erityisen arvostettuja, kalliita tai harvinaisia kuten *ginetestä* versoneet *villani*

⁴⁶⁰ AMP. 229, 26. Francesco I:ltä Pico della Mirandolaalle 28.10.1567.

⁴⁶¹ AMP. 4949, 1008. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 23.9.1621.

⁴⁶² Kirjeessä AMP. 6108, 1042. Curzio da Picchenalta Katariina Medici-Gonzagalle 6.10.1620 kerrotaan Firenzen siitostallien tammojen lukumääristä (ainakin 300).

⁴⁶³ AMP. 220, 90. Cosimo I:ltä Zanobi Marignollille 11.5.1565.

⁴⁶⁴ AMP. 302, 125. Cosimo II:lta Federico de' Rossille 15.6.1610.

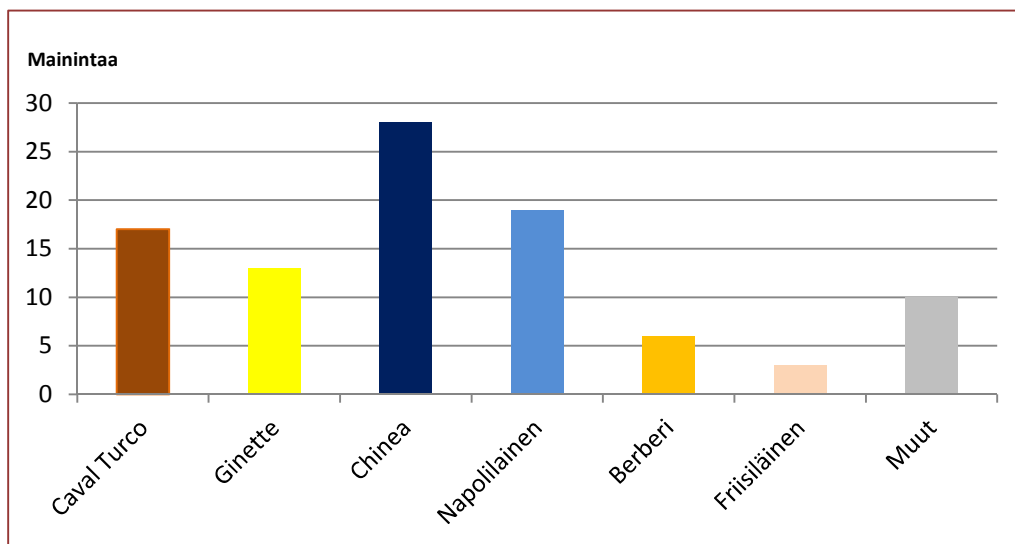
⁴⁶⁵ Caracciolo 1608, 305–326; Loch 1986, 86.

⁴⁶⁶ AMP. 4954, [ei sivunumeroa]. Cosimo II:lta Medici di Castellinalle 2.12.1615.

di spagna -hevoset, saattoi Mediceillä olla syytä säästää tällaisia hallussaan olevia hevosia erityisen merkittäviin lahjoituksiin.⁴⁶⁷

Kun kaksi sukua liittoutui esimerkiksi häiden seurauksena, voitiin yhteenliittymää korostaa symbolisesti lahjoittamalla tai vaihtamalla sukujen omasta ainutlaatuisesta *razzasta*. Tällaisesta menettelystä kertovia kirjeitä on viisi tai kuusi, tosin useimmat vain Medicien lähipiiristä. Esimerkiksi Milanon kuvernööri Ferrante Gonzaga lahjoitti Puola-Liettuan kuninkaalle Sigismund II:lle kaksi *mantovalaista hevosta*, koska suunnitteli naittavansa poikansa Cesaren Sigismundin sisarelle.⁴⁶⁸ Tämä ilmiö, oman *razzan* edustavuus ja siihen liittyvä osaaminen, eri rotujen nauttima erisuuruinen arvostus sekä hevosrodun periaatteellinen yhdistäminen jalosukuisuuteen tekivät rodusta olennaisen piirteen lahjanannossa. Ennen kaikkea Medici-*razzan* hevosilla oli symbolisesti Medicien oma leima, siinä missä moniin varusteisiin oli sellainen kirjailtu konkreettisesti. Lahjanannossa täytyi luonnollisesti ottaa huomioon myös se, että eri roduilla oli omalaatuisia vahvuuksia ja haasteita, ja esittelenkin seuraavaksi Medicien lahjoitusten tärkeimmät päärodut ja niitä koskevien mainintojen määrät.

Kaavio 2. Lahjahevosien rotu AMP-tietokannassa 1537–1621

Lähde: Archivio Mediceo del Principato -tietokanta

⁴⁶⁷ Caracciolo 1608, 320.

⁴⁶⁸ AMP. 3102, 2. Francesco Vintalta Cristiano Pagnille 30.3.1550.

Chinea-hevosia,⁴⁶⁹ pieniä pehmeästi peitsaavia ratsuhevosia, annettiin lahjaksi määrällisesti eniten. Medicit hankkivat *chinea*nsa pääasiassa Englannista, mutta hevostyyppin muinainen alkuperä oli espanjalainen.⁴⁷⁰ Pienestä koosta huolimatta *chinea*t ovat kirjeiden kuvailuissa hyvin kauniita, yleensä valkoisia hevosia. Tällaiset hevoset olivat tietokannan mainintojen ja *La gloria del cavallon* mukaan erityisen suosittuja naisten sekä kirkonmiesten parissa.⁴⁷¹ 34 %:ssa lahja-*chinea*ita käsittelevistä kirjeistä hevosella oli tai tuli olemaan emäntä tai välittäjä oli nainen. Todennäköisesti nämä hevoset olivat muulien tapaan tarpeeksi rauhallisia, pieniä ja vakaita naisten hallita naistensatulasta käsin. Naisten ympärillään pitämään esineistöön tai hoviin kuului huomattavan usein juuri *chinea*-hevosia.⁴⁷² Koska *chinea*n käyttöarvo oli naisille ilmeisen suuri, on ymmärrettävää, että vaikutusvaltaiset henkilöt ja kosijat olivat motivoituneita antamaan niitä heille.

*Chinea*n päävahvuutena oli sen askelluksesta juontuva tasaisuus matkaratsuna, mutta vakavana heikkoutena on pidettävä käyttötarkoitusten suhteellista yksipuolisuutta. *Chinea* ei ollut missään nimessä sota- tai turnajaisratsu, kuten turkkilainen hevonen tai *ginette*.⁴⁷³ Sen vuoksi on todennäköistä, kuten LaRubia-Prado esittää, että *chinea*an ei liittynyt samanlaista aggressiivista symboliikkaa kuin jyrkeihin sotahevosiiin.⁴⁷⁴ Lisäongelmana oli vielä ainakin neljässä kirjeessä mainittu raskas kuljetus Englannista manner-Euroopan halki Italiaan ja ylipäänsä ruhtinaiden oikuista riippuva hevosten saatavuus.⁴⁷⁵ *Chinea*-hevosten suosio naisten keskuudessa ei millään tavalla vähentänyt niiden arvoa suurtenkaan miesten parissa. Tästä todistavat esimerkiksi paavi Pius V:lle, keisari Maksimilian II:lle ja Cosimo I:lle annetut hevoset.⁴⁷⁶ Herrasmiehille *chinea*-

⁴⁶⁹ AMP:ssä käytetään myös termejä *acchinea*, *gradario* ja *palafreno*.

⁴⁷⁰ Loch 1986, 20–21.

⁴⁷¹ Esimerkiksi AMP. 6105, 27. Cristina Lothringeniläiseltä Vincenzo Giugnille 10.11.1618 ja AMP. 518, 317. Claudio Saracinilta Bartolomeo Concinille 10.11.1565; Caracciolo 1608, 102–103. Hovineidoille ei kirjeissä edes juuri lahjoiteta muita hevosia kuin *chinea*-ratsuja.

⁴⁷² AMP. 6107, 339. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 25.2.1617.

⁴⁷³ Caracciolo 1608, 103.

⁴⁷⁴ LaRubia-Prado 2008, 291.

⁴⁷⁵ AMP. 516a, 671. Roberto Ridolfilta Francesco I:lle 9.7.1565; AMP. 195, 156. Cosimo I:ltä Bastiano Campanalle 9.6.1552; AMP. 413a, 683. Bartolomeo Compagnilta Cosimo I:lle 13.2.1553.

⁴⁷⁶ AMP. 3080, 506. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 4.2.1570. Jokaisen Medici-herttuan mainitaan käyttäneen tällaisia hevosia ainakin yhdessä kirjeessä. Lisäksi Sulmonan ruhtinaalle Marcantonio II Borgheselle ei ollut epämiehekästä osallistua henkilökohtaisesti *chinea*-seremoniaan Roomassa Pyhän Pietarin juhlapäivänä. AMP. 6108, 1001. Curzio da Picchenalta Katariina Medici-Gonzagalle 19.6.1618.

hevosista oli suurta iloa, sillä erityisesti *entratassa* ja *partitossa* ne tekivät vahvan vaikutuksen, mikä näkyy tietenkin myös lahjanantokäytännöissä.⁴⁷⁷

Turkkilainen hevosrotu (*caval turco*) puolestaan oli 1500-luvulla erittäin suosittu eri puolilla Eurooppaa, esimerkiksi keisarikunnassa, Italiassa, Puolassa ja Englannissa.⁴⁷⁸ Turkkilaisella hevosella oli vahva vartalo, kestävät jalat, hienopiirteinen pää ja temperamenttinen luonne. *La gloria del cavallon* mukaan niillä oli kuitenkin turkkilaisten yleisesti käyttämistä huonoista kuolaimista johtuvia vakavia ongelmia pään asennon ja suun käytön kanssa.⁴⁷⁹ Turkkilaisia hevosia saatiin erityisesti Alfonso ja Lorenzo Berardin välityksellä monista osmanivaltakunnan kolkista, mutta erikseen kirjeissä mainitaan Zaran ja Aleppon alueet erinomaisina hevosten lähteinä.⁴⁸⁰ Medicit antoivat kirjeiden perusteella turkkilaisia hevosia lahjaksi varsinkin Habsburg-keisareille mutta myös esimerkiksi Sulmonan, San Secondon, Ascolin ja Toscanan ylimyksille sekä muutamille palkollisilleen.⁴⁸¹ Esimerkiksi Medicien lähettiläs Francesco Vinta raportoi Saksasta Cosimo I:n Filip II:lle lähettämien turkkilaisten hevosten saapuneen perille.⁴⁸² Kirje on päivätty 20.4.1551, eli vain vuosi sen jälkeen, kun Cosimo I vaati hevoskauppayhteyksien avaamista osmanivaltakunnan kanssa. Medicien mahdollisuudet hyödyntää *caval turcoa* lahjana kasvoivat Cosimon manööverin seurauksena, sillä aiemmin Medici-herttuat joutuivat käytännössä turvautumaan venetsialaisiin välikäsiin.⁴⁸³

Caval turcon päävahvuutena oli monipuolisuus: esimerkiksi Fabrizio Maramaldo pyysi Cosimo I:stä lahjoittamaan itselleen turkkilaisen hevosen joko sotaa, metsästämistä tai matkustamista varten. Kirjeissä ja *La gloria del cavallo*ssa toistuukin ajatus *caval turcon* erityisestä arvosta turnajais-, sota-, ja metsästyshevosena, minkä lisäksi Medicit lahjoittivat niitä arkiseen matkustamiseen ja siitokseen.⁴⁸⁴ AMP-tietokannassa ei esitetä kertaakaan, että turkkilainen hevonen olisi ollut

⁴⁷⁷ AMP. 1176, 39. Cristiano Pagnilta Pier Francesco Ricciolle 1.1.1551.

⁴⁷⁸ Caracciolo 1608, 309. Turkkilainen hevonen saattoi tarkoittaa idän turkomaanihevosia tai arabialaista hevosta.

⁴⁷⁹ Gonzaga 2004, 14; Caracciolo 1608, 309; Hyland 2009, 18–19.

⁴⁸⁰ AMP. 5027, [ei sivunumeroa]. Pedro de Luyandolta Cosimo I:lle 17.6.1560.

⁴⁸¹ AMP. 401, 755. Ridolfo Baglionilta Cosimo I:lle 21.3.1551; AMP. 1172, 19. Vincenzo Ferriniltä Pier Francesco Ricciolle 15.12.1546; AMP 613, 38. Pier Francesco Ricciolta Cosimo I:lle lokakuussa 1545.

⁴⁸² AMP. 3102, 377. Francesco Vintalta Cosimo I:lle 20.4.1551. [...] *Kuvanveistäjä herra Leone d' Arezzo löysi Saksan itäosista ne turkkilaiset hevoset, jotka Teidän Erinomaisuutenne lähetti Ruhtinaalle [Filip II]. Ne olivat tuoreita ja vahvoja, ja [d'Arezzo] sanoi tiedottaneensa asiasta Teidän Erinomaisuudellenne [...]*

⁴⁸³ AMP. 1172, 34. Giovanni Lottinilta Pier Francesco Ricciolle 7.10.1546; AMP. 9, 291. Cosimo I:ltä Pier Filippo Pandolfinille 31.12.1547.

⁴⁸⁴ AMP. 343, 30. Fabrizio Maramaldolta Cosimo I:lle 18.1.1540; AMP. 638, 263. Cosimo I:ltä Pier Francesco Ricciolle 8.11.1549; Caracciolo 1608, 309.

epäkelpo johonkin tarkoitukseen, kun taas *ginette* jakoi jonkin verran Medicien lähipiirin mielipiteitä. *Caval turcon* ominaisuudet ja laaja käyttöarvo tekivät siitä siten riskittömän ja arvokkaan lahjan, jolle löytyi hyvin helposti hoviympäristöön soveltuvaa käyttöä.

Mediceille oli lahjana tärkeä myös *ginette*, jyrävä, kaunis ja älykäs espanjalainen hevonen. *Ginette*-lahjoja hyödynnettiin erityisesti sodankäynnissä, matkustamisessa, siitoksessa ja kouluratsastuksessa.⁴⁸⁵ Upseerien ratsuna se oli napolilaisen hevosen ohella 1500- ja 1600-luvun merkittävin monissa Euroopan maissa.⁴⁸⁶ AMP:ssä maininnat *ginette*-hevoslahjoista ovat harvinaisempia kuin *chineasta*, suunnilleen samaa luokkaa *caval turcon* kanssa, mutta espanjalaisella hevosella oli erityisiä vahvuuksia. Ensinnäkään espanjalaiset yläluokan edustajat eivät arvostaneet muita hevosia lähellekään samassa määrin, joten Mediceillä oli vahvoja motiiveja lahjoittaa *ginettejä* heille.⁴⁸⁷ Toiseksi Caracciolon ja Sylvia Lochin mukaan *gineten* vartalossa oli erityisen aristokraattisia piirteitä, silmiinpistävimmin hieno kupera pää sekä paksu, ylpeä kaula.⁴⁸⁸ Kolmanneksi Espanjan ekspansiosta ja tehostuneesta jalostuksesta johtuen andalusialaisten saatavuus oli 1500-luvun Italiassa suhteellisen hyvä, erityisesti Napolin kuningaskunnassa.⁴⁸⁹

Muutama kirje mainitsee tosin myös heikkouksista: hovimies Ascanio Caracciolo valitti, etteivät *ginetet* olleet kovin hyviä ratsuhevosia.⁴⁹⁰ Medicien palvelijoilla oli myös joskus vaikeuksia löytää Espanjasta tarpeeksi hyviä *ginettejä*.⁴⁹¹ Tällaiset maininnat ovat kuitenkin poikkeuksellisia ja ristiriidassa suhteessa lukuisampiin kirjeisiin, joissa nimenomaan kehutaan *ginettejen* matkustuskelpoisuutta.⁴⁹² Palvelijoiden arviot saattoivat tietenkin tilapäisesti pidättää Medicejä lahjoittamasta hevosia, mutta joka tapauksessa Medicit antoivat andalusialaisia esimerkiksi Filip II:lle, Alvan herttualle Fernando Toledolaiselle ja kenraali Giovanni Castaldolle. Nämä suuret herrat olivat lahjoituksista kiitollisia, ja Medicit pystyivät hevoslahjoin vetämään tällaisia kunniakkaita

⁴⁸⁵ AMP. 4906, 280. Antonio Serguidilta Francesco I:lle 6.6.1577; AMP. 401, 613. [lähettäjä ei tiedossa] Cosimo I:lle 12.3.1551; Caracciolo 1608, 319–320.

⁴⁸⁶ Loch 1986, 79.

⁴⁸⁷ Caracciolo 1608, 321.

⁴⁸⁸ Emt., 319; Loch 1986, 94.

⁴⁸⁹ Loch 1986, 80.

⁴⁹⁰ AMP. 4949, 793. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 27.2.1621.

⁴⁹¹ AMP. 380, 216. Antonio da Luccalta Cosimo I:lle 22.3.1546.

⁴⁹² AMP. 5053, 10. [lähettäjä ja vastaanottaja ei tiedossa] 14.6.1600; Caracciolo 1608, 103, 319.

espanjalaisia sukuja vaikutuspiiriään kohti.⁴⁹³ Jo pelkästään konkistadorien valloitukset, joissa espanjalaisen hevosen rooli oli varsin mittava, loivat Caracciolon mielestä myyttistä sädekehää *ginetten* ympärille. Jos Medicit halusivat erityisesti korostaa lahjansaajan voimakkuutta tai sotilaallisia ansioita, oli espanjalainen *destriere* erittäin hyvä vaihtoehto.⁴⁹⁴

Napolilainen hevonen (*caval napolitano*) puolestaan oli suureksi osaksi espanjalaisen hevosen sivuhaara ja *ginetten* tapaan mainio sotaratsu.⁴⁹⁵ Napolin alue oli Italian hevosaitta, minkä vuoksi napolilainen hevonen esiintyy kirjeissä erittäin usein ja 19 kertaa liittyen lahjanantoon. Medicien *provveditore* Domenico Pieratti mainitsee lahjahevosiä etsiessään joitain *caval napolitanon* maineikkaita sukuja: Stiglianon suvun hevoset olivat talven jäljiltä vain luuta ja nahkaa, mutta Corcigion tallista löytyi joitain kauniita varsoja.⁴⁹⁶ Napolilaisella hevosella oli suunnilleen samat vahvuudet lahjana kuin *ginettelläkin*, eli se oli erityisesti espanjalaisten ylimysten arvostama lahja ja lisäksi väkivahva sota-, koulu-, ja paraatihevonen.⁴⁹⁷

On tosin totta, että useammat kirjeet käsittelevät napolilaisen hevosen hankkimista kuin sen lahjoittamista, ja lahjakirjeetkin viittaavat monesti muiden kuin Medicien lahjoituksiin. AMP-tietokannan tärkein hevoslahjoitus koostui kuitenkin muutamista Medicien omassa *razzassaan* käyttämistä napolilaisista hevosista. Medici di Castellinan kirje vuodelta 1621 kertoo, kuinka nuori prinssi Filip IV harjoitteli ratsastamaan, mutta espanjalaiset hevoset eivät olleet tarpeeksi hyvin hallittavissa. Niinpä prinssin hevosmestari Tino Ferrari pyysi Cosimo II:sta lahjoittamaan Madridin hoviin joitain hyviä hevosia; Ferrarin mukaan kukaan muu ei pystynyt Cosimoa paremmin lahjoittamaan tarvittavia ratsuja. Filip III:n hovimies Baldassar de Zuñigan mukaan kyseessä oli lahja, jota tulnaisiin ajoissa tehtynä suuresti arvostamaan Madridin hovissa. Cosimo II lähetti pian merimatkalle joitain napolilaisia hevosia, ja kirjavien vaiheiden jälkeen lahjoitus onnistui erinomaisesti.⁴⁹⁸

⁴⁹³ AMP. 401, 613. [lähettäjä ei tiedossa] Cosimo I:lle 12.3.1551; AMP. 4901, [ei sivunumeroa]. Cosimo I:ltä Leonardo Nobilille 20.9.1566.

⁴⁹⁴ Caracciolo 1608, 25; Loch 1986, 110–112.

⁴⁹⁵ Caracciolo 1608, 323.

⁴⁹⁶ AMP. 1177, 781. Domenico Pierattilta Antonio Serguidille 16.2.1570. Caracciolon mukaan Napolin kuningaskunta oli ”fioritissimo di cavalli” (hevoslähteenä kukoistava, kylläinen) ja napolilaiset hevoset olivat ”à tutti gli essercitij idonei” (sopivia kaikkiin harjoituksiin tai tehtäviin). Caracciolo 1608, 323.

⁴⁹⁷ Caracciolo 1608, 323–326; Loch 1986, 79–80.

⁴⁹⁸ AMP. 4949, 793. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 27.2.1621; AMP. 4949, 942. Medici di Castellinalta Curzio da Picchenalle 4.8.1621.

Berberihevonen (*caval berbero*) eriytyi mesoliittisella kaudella *ginettestä*, kun espanjalaisten hevosten ryhmiä siirtyi Afrikkaan Gibraltarin yli.⁴⁹⁹ Berberihevosen vahvuudet lahjana olivat kuitenkin varsin erilaisia *ginetteen* verrattuna, sillä ankarissa aavikko-olosuhteissa rotu kehittyi jo kauan sitten hyvin poikkeuksellisella tavalla. *Caval berbero* oli uuden ajan alun nopein hevonen,⁵⁰⁰ minkä vuoksi suurin osa AMP-tietokannan maininnoista, lahjoituksen puitteissa tai muuten, liittää rodun *paliao*-kilpailuihin. Esimerkiksi Mantovan herttua Guglielmo Gonzaga lahjoitti Francesco I:lle kaksi berberihevosta kilpailuja varten. Guglielmo oli kuullut Medicien tarpeesta saada näitä hevosia lähettiläs Luigi Dovaralta.⁵⁰¹

Maininnat berberihevosesta ovat kuitenkin siinä mielessä harvinaisia, että niitä annettiin lahjaksi vain kuudessa kirjeessä. Kilpa-ajolahjojen suhteen Mediceillä tai muilla ruhtinailla ei kuitenkaan ollut yleensä yhtä hyviä vaihtoehtoja kuin berberihevonen, tosin myös turkkilainen hevonen oli kelpo kilparatsu. Kilpahevosen statussymbolisuus oli tärkeää, sillä lahjansaajan talli sai kirjeiden perusteella menestyvästä kilpahevosesta kunniaa ja palkintoja, ja toisaalta lahjoittajakin ansaitsi pienen siivun kunniaa, sillä ainakin lahjansaaja ja hänen lähipiirinsä tiesivät, mistä hevonen oli tullut ja ketä menestyksestä saatiin viime kädessä kiittää.⁵⁰² Lopuksi on huomattava, että Medicit lahjoittivat ainakin Mantovan herttuolle berbereitä myös siitoshevosiksi näiden kuuluisaan *razzaan*, mutta muutoin AMP:ssä ei juuri mainita *caval berberon* siitospotentialista.⁵⁰³

4.3 Luonne ja muut ominaisuudet

Lahjahevosen luonteen merkitystä ei tule aliarvioida, vaikka maininnat kyseisestä ominaisuudesta ovat selkeästi harvinaisempia kuin kauneudesta tai rodusta eli 12 %:n luokkaa kaikista maininnoista. Harvinaisuuteen vaikuttaa ainakin se, että luonne oli aiemmin mainittuja

⁴⁹⁹ Loch 1986, 50.

⁵⁰⁰ Caracciolo 1608, 103; Tobey 2005, 247–250. Tavanomaiseen ratsastukseen berberihevosen lyhyt selkä oli ongelmallinen, ja näyttävyydessä berberi ei ollut *ginetten* tai *caval turcon* luokkaa.

⁵⁰¹ AMP. 2940, [ei sivunumeroa]. Guglielmo I Gonzagalta Francesco I:lle 24.7.1587. [...] *Olen kuullut herra Luigi Dovaralta, että Teidän Korkeutenne tarvitsee minun razzastani kaksi berberihevosta kilpailuja varten ja yhden hobbyhevosen, ja lähetän ne viivyttelämättä hevosmestarini Mattalunan välityksellä* [...] Myös irlantilaiset *hobby*-hevoset pärjäsivät *paliao*-kilpailuissa.

⁵⁰² AMP. 4050, 443. Guidobaldo II della Roverelta Cosimo I:lle 13.8.1561; Tobey 2005, 25.

⁵⁰³ AMP. 518, 688. Giulio Rivalta Francesco I:lle 7.12.1565. Ks. myös Tobey 2005, 38.

abstraktimpi ja syvällisempi piirre. Pasquale Caracciolo piti luonnetta suunnilleen yhtä tärkeänä kuin kauneutta tai rotua, ja luonne on jälleen yksi sellainen seikka, joka yhdisti niin ruhtinaiisiin itseensä kuin hevosiin kohdistettuja odotuksia.⁵⁰⁴ Hevosten tuli käyttäytyä korrektisti ihmisten parissa, tai muuten ruhtinaat eivät kyenneet antamaan itsestään myönteistä vaikutelmaa.⁵⁰⁵ Yläluokan edustajille suurena ongelmana oli erityisesti hevosen selästä putoaminen. Se oli paitsi nöyryyttävää niin myös vaarallista, ja esimerkiksi kirjeissä mainitaan lukuisista tapauksista, joissa putoaminen aiheutti vahinkoa ruumiille ja arvovalle.⁵⁰⁶ Vähäisempi ongelma oli, jos hevonen lievästi vastusteli ohjastajan käskyjä; omapäisyys voitiin yleensä murtaa varusteilla ja kovalla kädellä.

Lahjoittajan oli siten kiinnitettävä huomiota lahjahevosen luonteeseen ainakin neljästä syystä. Ensimmäinen syy oli se, että lahjanantotilanteella oli symbolista voimaa. Lahjansaaja saattoi ratsastaa hevosella heti lahjanannon yhteydessä, ja joka tapauksessa ensimmäinen vaikutelma lahjasta oli varsin tärkeä. Kirjeiden perusteella lahjoitustilanteet olivat perin usein sellaisia, että lukuisat hovin jäsenet seurasivat hevosten käyttäytymistä, josta he käyttävät esimerkiksi nimitystä *comportaménto. La gloria del cavallon* ja kirjeiden mukaan hevosen oli tällöin parasta käyttäytyä energisesti ja ylpeästi, joten lahjaksi ei mielellään annettu flegmaattista tai melankolista hevosta.⁵⁰⁷ Toisena syynä luonteen huomioimiselle oli lahjoitushetken jälkeinen aika: lahjahevosia annettiin yleensä aktiiviseen käyttöön, joten hevosen luonne joutui Caracciolon mielestä vähitellen ankaraan testiin uudessa, sille vieraassa ympäristössä.⁵⁰⁸

Kolmantena syynä kouluratsastuksen merkityksen selkeä kasvu 1500-luvulla ja kehittyvä sodankäynti asettivat aiempaa painavampia vaatimuksia hevosen luonteelle. Aiemmin sotahevoselle riittivät rohkeus, tulisuus ja myönteinen kärsimättömyys (*impetuosità*), mutta nyt korostettiin näiden lisäksi ainakin hallittavuutta ja älykkyyttä.⁵⁰⁹ Neljänneksi hyvällä luonteella oli Caracciolon mielestä kiintymystä luova voima, ja Mediceille sekä heidän läheisilleen hevonen oli työkalun, kulkuneuvon ja statussymbolin lisäksi todennäköisesti useissa tapauksissa myös

⁵⁰⁴ Caracciolo 1608, 5, 294. *La gloria del cavallossa* on satoja mainintoja hevosen luonteen tärkeydestä.

⁵⁰⁵ Emt., 327.

⁵⁰⁶ AMP. 3080, 603. Cosimo Bartolilta Francesco I:lle 3.9.1569; Hyland 2009, 79.

⁵⁰⁷ Caracciolo 1608, 5, 220–221; AMP. 1353, [ei sivunumeroa]. Valerio Piccardinilta Andrea Ciolille 1.11.1613; AMP. 1177, 291. Giovanni Ricciltä Antonio Serguidille 25.6.1568.

⁵⁰⁸ Caracciolo 1608, 8.

⁵⁰⁹ Emt., 329; Loch 1986, 77. Ratsastamisesta tuli aiempaa selvemmin taiteenlaji, johon kuului olennaisena osana hevosen käyttäytymisen vaaliminen ja ohjaaminen näyttävään suuntaan.

kumppani.⁵¹⁰ Lahjahevosen kelvoton luonne teki kumppanuuden saavuttamisesta mahdotonta, ellei saaja onnistunut alistamaan hevosta.

Toisaalta lahjansaajat ottivat usein ongelmallisenkin luonteen vastaan haasteena, kuten kirjeistä ja *La gloria del cavallo*sta ilmenee.⁵¹¹ Yläluokan edustajat luottivat lujasti omiin koulutusmetodeihinsa ja ratsastustaitoihinsa ja niiden välittämään kuvaan hevosasioiden suvereenista hallinnasta.⁵¹² Lahjanantajalle hevosen luonne tarjosi siten tyyppillisesti melko suotuisat lähtökohdat, sillä moitteeton luonne takasi saajalle valmiin hevosen ja vaikea käyttäytyminen puolestaan miehekkään haasteen – tai ylitsepääsemättömän muurin, mikäli lahjansaaja oli huono hevospies. Muut eläinlahjat eivät haastavuudessa kilpailleet samassa sarjassa, sillä ne olivat Caracciolon mukaan joko liian kesyjä (esimerkiksi koirat) tai omapäisiä (esimerkiksi tiikerit) asettaakseen realistisia haasteita. Kuten Caracciolo mainitsee, oli hevosen luonne pohjimmiltaan villi, ylpeä ja kahlitsematon, joskin taitava *cavaliere* kykeni voittamaan hevosen kuuliaisuuden.⁵¹³

Tärkeitä luonteenpiirteitä esiintyy kirjeissä ja *La gloria del cavallo*ssa lukuisia, kuten kuuliaisuus, rohkeus, älykkyys, tulisuus, rauhallisuus, haastavuus ja monet muut. Caracciolo kertoo näistä laajasti, kun taas kirjeissä yksityiskohtaisia mainintoja esiintyy harvakseltaan. Jotkin piirteet ovat selvästi ristiriidassa toistensa kanssa, kuten tulisuus ja rauhallisuus. Käyttötarkoitus ja saajan tai Medicien mieltymykset ratkaisivat silloin ihanteellisen luonteenpiirteen valinnan. Kirjeiden ja Caracciolon teoksen perusteella lahjahevosen kuuliaisuuden eli hallittavuuden merkitys oli usein olennainen: esimerkiksi Ferdinando I kirjoittaa kirjeessään vuodelta 1592 hampurilaiselta Enrico Rantzoviolta saamistaan metsästyshevosista, jotka olivat kuuliaisia ja kokeneita ja siten ihanteellisia metsäretkille.⁵¹⁴ Caracciolokin hämmästelee esimerkiksi hevosta, joka ritarin käskystä polvistui Mary Tudorin edessä ja ponkaksi sitten näyttävästi ilmaan: tärkeää oli erityisesti se, että tällainen kuuliaisuus antoi tietenkin *cavaliere*n (ja lahjanantajan) hevosmiestaidoista oivallisen kuvan.⁵¹⁵ Noin kymmenellä maininnallaan helppo hallittavuus (aineistossa esimerkiksi

⁵¹⁰ Caracciolo 1608, 6.

⁵¹¹ Emt., 12–13, 121, 332; AMP. 5157, 377. Giovanni de' Mediciltä Ferdinando I:lle 23.6.1605; AMP. 282, 126. Ferdinando I:ltä Augusto Tiziolle 5.3.1592.

⁵¹² AMP. 12, 174. Cosimo I:ltä Francesco Babbille 15.1.1549; AMP. 401, 23. Vincenzo Nobililta Cosimo I:lle 2.1.1551; Caracciolo 1608, 328.

⁵¹³ Caracciolo 1608, 63, 146.

⁵¹⁴ AMP. 280, 158. Ferdinando I:ltä Enrico Rantzoviolle 17.7.1592.

⁵¹⁵ Caracciolo 1608, 4.

maneggiabilità) voittaa määrällisesti muut lahjahevosen luonteenpiirteet, joista löytyy kustakin käytännössä ainoastaan yhdestä neljään mainintaa.

Vaunuhevosia hankkiessaan Medicit ohjeistivat ostamaan rauhallisia hevosia, kun taas sotahevosten kohdalla painotettiin tavallisesti hallittua tulisuutta tai hurjuutta (*focosità, ferocità*).⁵¹⁶ Hevosella ei pelkästään ollut pohjimmiltaan tulinen temperamentti vaan hevonen itsessään oli monien aikakauden oppineiden mielestä pääosin tulta, kuten Caracciolo mainitsee. Toisaalta hevonen symboloi myös syvää merta.⁵¹⁷ Rohkeus ja älykkyys olivat puolestaan eduksi kaikille hevosille, mutta *La gloria del cavallon* perusteella nämä olivat erityisen tarpeellisia ominaisuuksia taistelu-, kouluratsastus- ja turnajaistilanteissa.⁵¹⁸

Lahjahevosen **iästä** löytyy AMP:ssä yllättävän paljon mainintoja; itse asiassa ikä häviää määrällisesti luonnemaininnoille sangen niukasti eli kahdella %:lla. Nyrkkisääntönä voi sanoa, että nuoruus (*giovanézza*) toi mukanaan terveyttä ja voimaa ja että kirjeissä sekä Caracciolon teoksessa puhutaan siitä hyvin myönteiseen sävyyn.⁵¹⁹ Pasquale Caracciolo kertoo *La gloria del cavallossa* kuumuuden ja elinvoimaisuuden hallitsevan nuorta hevosta, kun taas vanhassa hevosessa vallitsivat kylmyys, kuivuus ja kuolema. Medicit itse antoivat lahjaksi joko aivan nuoria 1–4-vuotiaita varsoja, tai nuoria aikuisia 4–8-vuotiaita.⁵²⁰ Esimerkiksi kirjessään vuodelta 1566 Cosimo I:n vävy Paolo Giordano Orsini muistelee, kuinka Francesco I antoi hänelle muutamia nuoria varsoja, jotka Paolo itse lahjoitti myöhemmin muille aatelisille.⁵²¹

Pienillä varsoilla oli merkittävänä etuna se, että lahjansaaja saattoi itse kouluttaa niitä ja nähdä niiden kasvavan. Täysikasvuisten hevosten kohdalla liikkumavara oli pienempi, mutta toisaalta ne olivat katetun pöydän tavoin välittömästi palvelukelpoisia. Neljässä kirjeessä tuodaan esiin nuoriin lahjavarsoihin liittyvä erityinen ongelma eli niiden huomattava henkinen ja ruumiillinen herkkyys

⁵¹⁶ AMP. 270, 29. Francesco I:ltä Alessandro Montemartille 20.1.1587; Caracciolo 1608, 3, 234, 294. Toisaalta Caracciolon mukaan liiallinen, hallitsematon kärsimättömyys ei ollut sotahevoselle suotava piirre.

⁵¹⁷ Caracciolo 1608, 127.

⁵¹⁸ Emt., 2–3.

⁵¹⁹ AMP. 229, 3. Francesco I:ltä Antonio Macinghille 3.10.1567; AMP. 229, 207. Francesco I:ltä Giuseppe della Setalle 30.6.1568; AMP. 219, 83. Cosimo I:ltä Pedro de Riberalle 31.3.1563; Caracciolo 1608, 106.

⁵²⁰ AMP. 413a, 1159. Tommaso di Carpegnalta Lorenzo Pagnille 14.3.1553; Caracciolo 1608, 194. Tommaso di Carpegnan kirjeen mukaan hevonen vaati noin 3–4 vuotta kehittyäkseen kunnolliseksi ratsuksi.

⁵²¹ AMP. 521a, 1080. Paolo Giordano Orsinilta Francesco I:lle 23.6.1566. [...] *Muistan, kuinka Teidän Erinomaisuutenne teki minulle kunniaa antamalla tribuuttina neljä varsoa omasta rodustaan, ja ne onnistuivat erittäin hyvin tehtävissään* [...] Myös esimerkiksi AMP. 1174, 40. Lorenzo Pagnilta Pier Francesco Ricciolle 1.2.1548. Cosimo I lahjoitti kardinaali Cristoforo Madruzzolle varsoja ja yhden muotokuvan itsestään ja Eleonora Toledolaisesta.

lähinnä pitkän kuljetuksen aikana. On myös totta, että siitosorien, joita annettiin suhteellisen usein lahjaksi, tuli ehdottomasti olla täysikasvuisia.⁵²² Periaatteessa yli 15-vuotiaatkin olivat vielä kelvollisia erityisesti kokemusta vaativiin tehtäviin, sillä Caracciolo huomauttaa esimerkiksi Ranskan kuningas Kaarle VIII:n Savoijin herttualta saamasta mustasta lahjahevosesta, joka vielä 24-vuotiaana ja silmäpuolena menestyi taistelukentillä.⁵²³ Yli 10-vuotiaita ei AMP:ssä kuitenkaan mainita lahjoitetun, joskin voi olla, että lahjoittajat eivät halunneet erityisesti korostaa kirjeissä näin kypsää ikää.

Sukupuoli on kvantitatiivisesti vaikea ominaisuus, sillä italian kielessä hevosista puhuttaessa otetaan lähes aina kantaa myös sukupuoleen. Siksi kyseinen ominaisuus kerää teoriassa eniten mainintoja AMP:ssä, eli noin 100 % hevoslahjakirjeistä mainitsee sukupuolesta. Käytännössä sukupuolesta mainitaan kuitenkin toden teolla harvemmin kuin edellä mainituista ominaisuuksista.⁵²⁴ Asetelma sukupuolten hierarkian suhteen on joka tapauksessa selvä. Tietokannassa mainituista lahjahevosista noin 70 % on oreja, 25 % tammoja ja 5 % ruunia. Tammoja annettiin lähinnä ruhtinaiden *razzan* emälinjaan ja vaunuhevosiksi. Esimerkiksi Francesco I lahjoitti Saksin vaaliruhtinaalle Christian Wettinille kuusi tallinsa kauneinta siitostammaa kiintymyksensä osoituksena ja Melfin ruhtinas Andrea Doria Cosimo I:lle kantavan tamman.⁵²⁵ Vastaavasti ruunat olivat hyviä vaunu- ja työhevosia. Ruunista on kuitenkin tietokannassa vain harvoja mainintoja, eivätkä nekään yleensä liity lahjoittamiseen. Ruunat olivat joka tapauksessa oria säyseämpiä ja sopivia tavanomaiseen matkustamiseen mutta kelvottomia siitokseen.⁵²⁶

Tosiasia on, että arvokkain lahja oli sekä käytännön kannalta että symbolisesti ori, mihin myös Medicit ja useat saajat kirjeissään viittaavat.⁵²⁷ Oriit olivat voimakkaita, aggressiivisia, kestäviä ja

⁵²² AMP. 229, 26. Francesco I:ltä Pico della Mirandolalle 28.10.1567; Caracciolo 1608, 194.

⁵²³ Caracciolo 1608, 24; Clark 2006, 157.

⁵²⁴ Sukupuolen rooli nousee eksplisiittisesti esiin esimerkiksi kirjeessä AMP. 270, 29. Francesco I:ltä Alessandro Montemartille 20.1.1587.

⁵²⁵ AMP. 270, 37. Francesco I:ltä Christian I Wettinille 30.1.1587; AMP. 5052, 471. Belisario Vintalta Sallustio Tarugille 23.9.1607. Tammoista teki hyviä vaunuhevosia niiden rauhallisuus. Tammoja annettiin useimmissa kirjeissä parillinen määrä (neljä tai kuusi) sillä tämä oli monesti tarpeen vaunuja varten.

⁵²⁶ AMP. 270, 29. Francesco I:ltä Alessandro Montemartille 20.1.1587.

⁵²⁷ Oreja tarvittiin kaikkiin vaikeisiin tehtäviin, sotiin, metsästykseseen, kilpailuihin ja turnajaisiin, minkä lisäksi niillä oli tietenkin välttämätön rooli siitoksessa. AMP. 2946, 449. Ferdinando I Gonzagalta Alessandro Senesille 21.8.1613; AMP. 225, 95. Cosimo I:ltä Zanobi Marignollille 24.6.1567.

nopeita.⁵²⁸ Siten useimmissa Medicien arkielämän tilanteissa oreilla oli etulyöntiasema tammoihin nähden. Joissain aikalaiskulttuureissa, tunnetuimmin muslimien ja beduiinien parissa, suosittiin tammoja, mutta Mediceille ja heidän lähipiirilleen ori oli symbolisesti lyömätön, sillä sekä kirjeet että *La gloria del cavallo* korostavat kautta linjan hevosen ja kaikkien hevosasioiden miehekkyyttä.⁵²⁹ On tuskin yllättävää, että kulttuurissa, jossa vaunujen tai kantotuolin käyttö tulkittiin varsin nopeasti naisellisuudeksi, oriit heijastivat uskottavimmin miehisyden ihannetta.

Caracciolo korostaa teoksessaan voimakkaasti hevosen **nopeuden** merkitystä. Caracciolon mukaan nopeus oli hevoselle samanlainen arkkiominaisuus tai -rooli kuin vartioiminen ja metsästäminen koirille tai järkeily ihmisille. Hän mainitsee lisäksi ihailleen, että Lorenzo de' Medicillä oli tuulta nopeampi berberihevonen Numidiasta.⁵³⁰ Myös Medicien kirjeissä mainitaan nopeudesta juuri berberihevosten kohdalla, sillä nämä olivat kilpahevosia ja kilpailuissa nopeus oli tietenkin tärkeää. Muuten nopeus ei ollut lahjahevosille niin tärkeää kuin *La gloria del cavallon* perusteella voisi ajatella, sillä ensinnäkin AMP:n maininnat siitä ovat edellä mainittuihin piirteisiin verrattuna perin harvinaisia (2 % kaikista maininnoista). On otettava huomioon, että kirjeiden kuvauksien mukaan turnajaisissa raskaat varusteet hidastivat vauhdin, matkustaminen suuren seurueen kanssa oli verkkaista, kulkueet olivat aina hitaita ja kouluratsastuksessa nopeutta tärkeämmässä roolissa oli ketteryys. Metsästyksessä, sodissa, kuriiritoimissa ja *pallio*-kilpailuissa nopeudesta sen sijaan oli kiistatta hyötyä.⁵³¹

Medicit ja lahjansaajat eivät yksinkertaisesti olleet kovin kiinnostuneita nopeudesta hevosia hankkiessaan tai saadessaan, tai muuten piirre olisi saanut merkittävästi enemmän huomiota osakseen.⁵³² Muihin lahjoihin verrattuna (haukkoja ja joitain kissaeläimiä lukuun ottamatta) hevonen oli kuitenkin joka tapauksessa nopea, ja kun otamme huomioon, että *La gloria del cavallon* perusteella varsinkin nuoret miehet nauttivat nopeista hevosista ja yleisesti vauhdista,

⁵²⁸ Hyland 2009, 214.

⁵²⁹ AMP. 1169, 45. Alessandro Malegonnellelta Pier Francesco Ricciolle 28.6.1538. Aiemmin on jo mainittu hevosen valtasymboliikasta, johon ori liitettiin selvästi tammoja vahvemmin ainakin Medicien lähipiirissä.

⁵³⁰ Caracciolo 1608, 3, 99, 103, 105.

⁵³¹ Emt., 15, 113, 134.

⁵³² Kaikkiin tavallisiin hovielämän tilanteisiin terveen hevosen nopeus riitti erittäin hyvin, joten nopeuden merkitystä korostettiin vain erityisissä tapauksissa.

niin tällainen vauhdikkuus tarjosi todennäköisesti yhden vähäisen syyn hevoslahjojen suosimiseen muiden lahjojen kustannuksella.⁵³³

Lopuksi lahjahevoselle oli vielä melko tärkeää oikeaoppinen ja sopiva **askellus** (AMP:ssä usein *buon andare*), josta kuitenkin mainitaan vain seitsemässä lahjakirjeessä.⁵³⁴ Esimerkiksi Cosimo I lahjoitti keisari Kaarle V:lle peitsaavan hevosen, ja ”Signora Delfina” eli Ranskan kuningatar Katariina de’ Medici tahtoi Cosimolta kaksi peitsaavaa ja ketterää turkkilaista ratsua.⁵³⁵ Askellus oli aineistossa merkittävässä roolissa *entratassa*, *partitossa* ja kulkueissa, sillä yleisö seurasi tarkkaavaisesti miten hevonen kantoi ratsastajansa ja miten näyttävästi kulkeminen sujui, ja Caracciolon mukaan *buon andare* olikin keskeinen tavoite hevosen koulutuksessa. Askelluksena suosittiin peitsaamista (esimerkiksi naistensatula edellytti hevoselta rauhallista liikettä), tosin laukkaa ja raviakin harjoiteltiin paljon, ja aikalaisia miellytti suuresti erityisesti *ginetelle* ominainen jalkojen korkea liike.⁵³⁶ Ennen lahjahevosien ostamista Medicien agentin oli joka tapauksessa syytä koeratsastaa hevonen nähdäkseen, oliko sen askellus vaivatonta vai kömpelöä.⁵³⁷

V Johtopäätökset

AMP-tietokannan ja *La gloria del cavallon* perusteella voi sanoa, että hevonen oli Medici-herttuolle yleinen ja tärkeä lahja. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ensinnäkin Medicien motiiveja hevoslahjoituksiin. Tarkastelimme aivan aluksi yläluokan edustajien välisten suhteiden ihanteita, joista johdettavia päämotivaatiotekijöitä oli kolme: **velvollisuus**, **sitouttaminen** ja **hyväntahtoisuus**. On toki huomattava, että suhteisiin liittyi muitakin yllyttäviä ideaaleja, esimerkiksi ritariajattelu, ylimyksen viihdyttäminen, kauneuden ja aristokraattisuuden korostaminen ja niin edelleen. Retoriikan ja käytännön toiminnan perusteella mainitut kolme päätekijää olivat kuitenkin suhteiden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ja niihin kiinnitettiin selkeästi eniten huomiota.

⁵³³ Caracciolo 1608, 20–21.

⁵³⁴ AMP. 225, 13. Cosimo I:ltä Carlo Ceccherellille 3.10.1565.

⁵³⁵ AMP. 1172, 27. Lorenzo Pagnilta Pier Francesco Ricciolle 6.3.1546; AMP. 1171, 295. Lorenzo Pagnilta Pier Francesco Ricciolle 20.3.1545; AMP. 2, 416. Cosimo I:ltä Alessandro Bandinille 30.8.1540.

⁵³⁶ Caracciolo 1608, 100.

⁵³⁷ AMP. 270, 29. Francesco I:ltä Alessandro Montemartille 20.1.1587.

Riippui vahvasti lahjansaajan asemasta, millaisten motiivien puitteissa Medicit häntä lähestyivät. Esimerkiksi velvollisuudentunto kohdistui todennäköisimmin suuriin hallitsijoihin eli **ylempiin**, kun taas hyväntahtoisuuden osoittamisesta oli käytännössä eniten hyötyä herran ja **vähäisemmän** saajan suhteessa. Yläluokkaisten suhteiden ideaaleihin vedottiin suoraan niin hevosia kuin monia muitakin lahjoja annettaessa, ja niiden vaikutus näkyy selvästi lukemattomina käytännön järjestelyinä, kuten velvollisuuden kohdalla saajien tapana pitää valvovaa agenttia Medicien talleilla.

Tiedämme, että velvollisuus oli hevoslahjoituksissa tärkeää, sillä Medicien reaktiot viittaavat vahvasti siihen, että varsinkin monarkkien pyynnöillä oli sitova vaikutus. Medicit olivat hyvin pahoillaan tuottaessaan pettymyksiä, ja he pelkäsivät myös mahdollisia sanktioita. Habsburgien näkökulmasta Medicit olivat muun muassa Napoli- ja osmanisidosten vuoksi hyvässä asemassa tärkeisiin hevostoimituksiin, minkä vuoksi he lähestyivät ja ohjasivat Medicejä herkästi hevosasioissa. Joko Medicit antoivat Habsburgeille hevosia tai muuten keisarit peruivat vaa'ankielen asemassa olleen tukensa esimerkiksi nimitys- ja hevosasioissa. Tribuuttien eli säännöllisten hevoslahjoitusten lupaaminen oli myös suhteellisen yleistä; Medicit saivat hevestribuutteja useissa kirjeissä varsinkin Napolista ja muualta Italiasta ja toimittivat sellaisia ainakin Habsburgeille. Hevoslahjoituksissa korostuu vielä esimerkiksi *padronen* käyttöoikeusretoriikka ja -menettely, joka oli kirjeissä käytännössä saajien tapa legitimoida puuttumistaan Medicien hevosasioihin. Erilaisten hovijuhlien yhteydessä Medicit antoivat moninaisia lahjoja, mutta ruhtinaallisten häiden puitteissa hevoslahjat olivat kirjeiden perusteella puolipakollisia, sillä AMP:ssä ei mainita monistakaan suurista häistä, joissa Medicit eivät olisi lahjoittaneet hevosia jollekulle osanottajalle.

Sitouttaminen perustui velvollisuudesta poiketen yläluokan edustajien väliselle neuvottelulle. Medicit pyrkivät saavuttamaan diplomaattista hyötyä ja liikkumavaraa vieraisissa hoveissa lahjoittamalla merkittävälle suvulle hevosia. Lahjanannon osapuolet olivat tällöin suhteellisen tasaväkisiä, sillä Medicit odottivat lahjoitukselta merkittävää vastavuoroista hyötyä esimerkiksi sotilaallisissa, taloudellisissa ja nimitysasioissa. Yksi hevoslahja ei ymmärrettävästi vielä luonut Mediceille olennaista diplomaattista pääomaa, mutta hevosasioiden pohjalle rakentui vähitellen tiiviitä hevosverkostoja, jotka kokonaisuutena tarkastellen olivat merkittäviä hovielämän toiminnan kannalta. Esimerkiksi 60000 *scudon* hevoslahjoitus oli jo taloudellisestikin erittäin

merkittävä. Hevoslahjaa hyödynnettiin lisäksi varsin *tavanomaisesti* valtakuntien välisten liittoumien symbolina *regalian* ja muutamien muiden arvoesineiden ohella, kuten Englannin Jaakko VI:n Ranskan lähettiläälle antamat hevoset ja kirjeen sanamuodot todistavat. Medicit korostavat kirjeissä sitouttamisen merkitystä **vertaistensa** parissa.

Hyväntahtoisuus korostui lahjoitettaessa vähäosaisemmille suvulle. Mediceille oli ensinnäkin eduksi antaa itsestään kuvaa anteliana ruhtinaina, sillä tällainen maine vahvisti kirjeiden ja *La gloria del cavallon* mukaan merkittävästi hovin vetovoimaa vähäisempien yläluokan edustajien kuten taiteilijoiden ja kulttuuri-ihmisten parissa. Vaikka heiltä ei voinut odottaa kuin vaatimattomia *konkreettisia* vastalahjoja, tarvitsivat Medici-herttuat kuitenkin lojaaleja palvelijoita ja seuralaisia. Medicit pyrkivät lisäksi hevoslahjoin varmistamaan, että hovimiehet ja palvelijat olivat edustuskelpoisia ja että nämä suoriutuivat annetuista tehtävistä. Yksi yleisimmistä teemoista uuden hovimiehen tullessa Medicien palvelukseen tai seuraan oli se, mistä hän saisi säällisen hevosen: hovielämän estetiikan kannalta hevonen oli nimittäin välttämätön tarvike ja siksi Mediceille kiistatta parhaimpia keinoja osoittaa hyväntahtoisuutta alemmilleen.

Kun tarkastelemme kertomuksia, joita Medici-tutkijat yhä välittävät eteenpäin, ei voi kirjeisiin verrattuaan välttyä ajatukselta, että Medici-suvun jäsenet kantoivat mielellään ja taitavasti juuri hyväntahtoisuuden sädekehää. Monissa teoksissa (esimerkiksi Franco Cesatin *Medici: the Story of a European Dynastyssa*) nimittäin korostetaan Medicien roolia suojelijoina, mikä on AMP:n hevoslahjoitusten perusteella asianmukaista. Todennäköisesti onnistuneilla hevoslahjoituksilla on ollut osuutensa Medicien myönteisen imagon muotoutumisessa.

Nämä ihanteet olivat kirjeiden ja Caracciolon teoksen retoriikan ja käytännön perusteella yläluokkaisten suhteiden sosiaalisesti hyväksytyyn käyttäytymisen vähimmäisvaatimuksia, joten Medicien motiivit lahjanannossa kiinnittyivät lujasti niihin ja niiden vahvistamiseen. On vielä huomattava, että hevosten kohdalla lahjansaajat olivat varsin usein aktiivisia. He pyysivät hevosia (Habsburgit jopa vaativat) toivoen samalla täsmällisesti tiettyjä ominaisuuksia tai ainakin vihjasivat tarpeestaan sangen herkästi, ja vastaanottajan yhteistyötä tarvittiin monesti lahjoituksen edetessä. Lisäksi Medicit tarvitsivat hevoslahjanannon alkupäätöksissä usein neuvonantajia ja välikäsiä, käytännössä lähettiläitä, hevosmestareita ja herttuattaria. Kirjeiden perusteella lahjansaajien lähestymistavat olivat pääsääntöisesti sitä passiivisempia mitä heikompi heidän yhteiskunnallinen statuksensa oli. Nämä seikat on huomioitava, kun ajatellaan

lahjoittajaruhtinaan vaikutusvaltaa lahjoituksen alkuvaiheissa. Vahvana pääsääntönä oli joka tapauksessa se, että Medicien oli hevoslahjoituksissa kuunneltava saajaa.

Työssäni oli toisena tutkimuskohteena hevosen erityisasema lahjana eli hevoseen itseensä perustuvat motiivit. Kaikkein tärkein hevosen erityisyyttä korostava tekijä oli Medicien ja saajien mielestä **käyttöarvo**. Lukuisat Medicien ja saajien kirjeet viittaavat siihen, miten lahjahevosia hyödynnettiin eri tarkoituksiin ja miten tätä hyötyä arvostettiin. Hevonen oli yleisessä hyödynnettävyydessä yksinkertaisesti yksi vahvimista lahjoista, sillä sitä tarvittiin useimmissa tärkeissä hovielämän pyrinöissä matkustamisesta turnajaisiin. Laaja käyttöarvo selittää hevosen yleisyyttä lahjana, saajien herkkyyttä pyytää hevosia ja yleistä arvostusta, joka heijastuu esimerkiksi *La gloria del cavallo*ssa, kun Caracciolo moneen otteeseen korostaa hevosen lyömätöntä yhteensopivuutta yläluokkaisen elämän kanssa. Kirjeissä tulee esille määrällisesti ja laadullisesti erityisen vahvasti lahjahevosen tarpeellisuus matkustamisessa, sodankäynnissä ja viihde- tai harrastustarkoituksissa, joissa kaikissa hevosella oli yllin kyllin vahvuuksia muihin lahjoihin verrattuna.

*La gloria del cavallo*ssa ja epäsuorasti kirjeissä painotetaan lisäksi lahjahevoseen potentiaalisesti kohdistuvaa kiintymystä ja kumppanuutta. Onkin selvää, että hevosella oli tässä asiassa lähtökohtaisesti etulyöntiasema useimpiin muihin lahjoihin nähden. Ongelmana oli kuitenkin se, että lahjahevosen ja saajan välisen kemian varaan oli vaikea laskea etukäteen, sillä ylimyksillä oli usein suuret tallit ja he saivat runsaasti hevoslahjoja. Silti aristokraatit ottivat osan lahjahevosista läheiseen käyttöönsä esimerkiksi sotaan tai matkustamiseen, jolloin kumppanuudella, kiintymyksellä, luottamuksella ja hevosen luonteella oli huomattavaa merkitystä.

Lahjahevoseen liittyi aineiston mukaan myös merkittävää ja poikkeuksellista valtasymboliikkaa, joka tarkoitti esimerkiksi ruhtinaan ratsastaessa itsestään antamaa väkevää kuvaa. Medicit ottivat lahjoittaessaan huomioon, että hevosen ja omistajan välinen komentosuhde oli eri vivahteissaan eli oppimismahdollisuuksien, omakuvan ja imagon kannalta ainutlaatuinen. Toisaalta hevonen oli aineiston mukaan lahjana siinä mielessä haastava, että se edellytti saajalta poikkeuksellisen paljon tietoa ja osaamista, tai muutoin siitä ei saanut täyttä hyötyä.

Medici-herttuat korostavat vahvasti **vaihtoarvon** eli hinnan merkitystä hevoslahjan erityisyydelle, mutta se ei ollut Medicien motiivien kannalta kuitenkaan niin tärkeässä roolissa kuin käyttöarvo.

Hevonen oli kyllä siinä määrin hintava lahja, että voidaan puhua eliittiesineestä, mutta tosiasia on, että useimmat jalokivet, monet taide-esineet, ainutlaatuiset käsityöt ja ruhtinaiden *regaliam* olivat kalliimpia. Medicien motivaation näkökulmasta vaihtoarvolla oli ristiriitaisia vaikutuksia: toisaalta Medicit katsoivat itselleen olevan eduksi, että he saattoivat antaa oivallisen lahjan suhteellisen pienellä rahallisella panostuksella, sillä lahjahevosen arvostuksen ja hinnan välillä oli selkeää epäsuhtaisuutta, mutta toisaalta lahjansaajan kannalta korkea vaihtoarvo oli toivottavaa. Siten Medicit etsivät kirjeissään lahjoituksen päämäärät ja saajan asema huomioon ottaen sopivan hintaisia lahjahevosia.

Ongelmana oli joka tapauksessa se, että hevosen poikkeuksellisen suuret ylläpitokustannukset rajoittivat vaihtoarvon tuottamaa hyötyä. Vastaanottajat olivat silti todennäköisesti mielissään lahjan korkeasta hinnasta, sillä täytyy muistaa, että hinta heijasti myös jossain määrin hevosen ominaisuuksien laatua. Vaihtoarvon merkitys tulee lahjahevosen hankkimista koskevien Medicien käskyjen ohella esille joskus tapauksissa, joissa lahjat ja vastalahjat olivat hinnaltaan jyrkässä epäsuhdassa toisiinsa nähden, mutta vähäinen ero ei pakottanut osapuolia reagoimaan.

Käyttö- ja vaihtoarvon lisäksi aineistossa tähdennetään erittäin voimakkaasti **lahjoitusprosessin** (tai komentoketjun) merkitystä nimenomaan hevosen erityisyyden ja Medicien motiivien näkökulmasta. Luonnollisesti kirjeissä mainitaan muutamista hevoslahjoituksen toimeenpanon erityisistä eduista, mutta pääasiassa kirjoittajat korostavat tässä yhteydessä hankaluuksia tai haasteita. Hevoslahjan vaikeimmat ongelmat kumpusivatkin pulmallisesta toimeenpanosta. Tietokannassa hevoslahjoitusprosessi jaetaan neljään vaiheeseen: lahjoitussuunnitelmaan, hevosen hankintaan, kuljetukseen ja luovutustilanteeseen. Hankkimisvaihe oli sikäli haasteellinen, että hevosia oli kerättävä varsin laajalta alueelta, mikä taas johtuu Euroopan eri alueiden syvästä erikoistumisesta erilaisten hevosten kasvatukseen. Muidenkin ruhtinaiden agentit kiersivät tyhjentämässä samoja melko harvoja talleja, ja hyviä hevosia ei voinut tilata nopeasti monista muista esineistä poiketen, sillä kasvatukseen kesti vähintään 3–4 vuotta. Medicit ja heidän agenttinsa kirjoittavatkin usein siitä, miten saajan tarpeisiin sopivia hevosia oli hankala löytää kohtuullisessa ajassa ja järkevin kustannuksin.

Medicien motivaatiota laski lisäksi se, että hevosen kuljettaminen oli sairauksien, onnettomuuksien, suuren koon, väsymyksen, byrokratian, hevosten jääräpäisyyden, haaksirikkojen ja muiden syiden vuoksi poikkeuksellisen hankalaa. Lisäksi kuljetuskustannuksiin

kului lyhyelläkin matkalla ainakin 30–60 *scudoa*. Jos lahjoituksen suunnitteluun kului viikkoja tai kuukausia ja jos lahjaan ladattiin merkittäviä odotuksia, on ymmärrettävää, että hevosten kuolemat ja muut ongelmat aiheuttivat voimakasta turhautumista. Kun sitten saavuttiin lahjansaajan hoviin, liittyi hevoslahjoihin aineistossa usein muita lahjoja työläämpiä järjestelyitä, sillä esimerkiksi varusteita ja vaunuja jouduttiin suhteellisen usein odottamaan lahjanannon osapuolten käydessä samalla kärsimättömiksi.

Kaikesta huolimatta hevoslahjoituksen toimeenpanoon liittyi myös myönteisiä piirteitä. Itse lahjoitustilanteessa hevosella voitiin ratsastaa viihteellisyyden, näyttävyyden ja symbolisten syiden vuoksi, ja kirjoittajien mielestä hevonen oli muutoinkin moniin muihin lahjoihin verrattuna helppo yhdistää lahjoitusajankohdan yleiseen juhlintaan. Lisäksi lahjoittaja antoi itsestään saajien reaktioiden perusteella rehellisen ja luotettavan kuvan noudattamalla toimeenpanossa huolellisuutta ja näkemällä vaivaa; tämä oli Medici-herttuoiden mielestä erityisen tärkeää sen tähden, että saajat selvästi tiesivät hevoslahjojen toimittamisen poikkeuksellisesta vaativuudesta, mikä kirjeiden perusteella kompensoi kuolemista, sairauksista ja muista syistä johtuvia ongelmia. Mediceille hevonen olikin muun muassa tästä syystä haastava mutta palkitseva lahja.

Lahjoittamisen rankkuutta vähensi sitä paitsi jonkin verran se, että hevosen tarpeisiin ja käsittelyyn oli ylipäänsä olemassa tehokas ja kunnianarvoisa palveluskunta, joka voitiin vaivattomasti integroida mukaan myös lahjanantoon. Esimerkiksi hevosmestari saattoi jäädä kuukausiksi saajan hoviin perehdyttämään tätä uusiin hevosiin. Kirjeet viittavat vahvasti siihen, että myös sillä oli melkoisesti väliä, ketkä toivat lahjan saajan hoviin, ja hevonen ei *cavaliereineen*, hevosmestareineen ja muine kunnioitettuine spesialisteineen hävinnyt tässä suhteessa yhdellekään muulle lahjalle.

Yhteenvetona voimme todeta, että hevoslahjan keskeisimmät ongelmat olivat:

- a) Työläs kuljettaminen
- b) Hankintavaikeudet
- c) Asioiden järjestely ja varusteiden odotus lahjansaajan hovissa
- d) Korkeat ylläpitokustannukset saajalle

- e) Vähäinen arvo suvun perintökalleutena
- f) Poikkeukselliset osaamisvaatimukset sekä saajalle että antajalle

Vahvuuksiin verrattuna hevosen heikkoudet olivat kuitenkin melko vähäpätöisiä, koska ongelmana oli lähinnä raha ja aika ja koska Medicit pystyivät yleensä järjestämään molempia. Useimmissa AMP:n lahjoituksissa pahimmilta skenaarioilta onnistuttiin välttymään. Hevosen laajalla käyttöarvolla oli sen sijaan erittäin painava merkitys kaikille yläluokan edustajille, ja esimerkiksi hevoselle ominaisilla viihdyttävyydellä, valtasymboliikalla ja kumppanuudella oli tärkeä sija hovi- ja ritarikulttuurissa. Varsin monissa tilanteissa hevosta ei yksinkertaisesti voinut korvata järkevällä tavalla muulla eläimellä tai esineellä. Aiemmissä tutkimuksissa, esimerkiksi LaRubia-Pradon, Sylvia Lochin, William E. Wallacen ja Helaine Newsteadin kirjoituksissa, on kuitenkin keskitytty liikaa hevoslahjan hyviin puoliin ja jätetty suurimmaksi osaksi huomiotta edellä mainitut ylläpito- ja muut ongelmat.

Kolmantena kysymyksenä tutkimuksessa oli se, millaisia hevosia Medicit antoivat (ja alakysymyksenä miksi). Kirjeissä ja *La gloria del cavallossa* painotetaan, että käyttö- ja vaihtoarvo sekä jossain määrin lahjoitusprosessin suotuisa eteneminen edellyttivät hevoselta laadukkaita ominaisuuksia. Lahjahevosesta oli nimittäin saajalle todellista hyötyä vain, jos ominaisuudet olivat käyttötarkoituksen kannalta hyviä ja tarkoituksenmukaisia.

Tilastojen valossa yleisimmin huomion kohteena olleet ominaisuudet olivat **kauneus, rotu, luonne, ikä, sukupuoli, nopeus ja askellus**, ja näiden arvostuksen taustalla oli olennaisia selittäviä tekijöitä. Käytännössä ylimykset tavoittelivat esteettistä onnistumista kaikessa toiminnassaan ja edellyttivät hovin elementeiltä edustavuutta, rodun merkityksen taustalla oli puolestaan aristokraattisuuden ihanne sekä pyrkimys heijastaa osaamista ja statusta oman *razzan* kautta, ja luonne oli suuressa roolissa kouluratsastuksessa, metsästyksessä sekä useissa muissa pyrinnöissä ja käytännössä edellytyksenä hevosen ja ylimyksen väliselle kumppanuudelle. Kirjeiden perusteella merkitystä oli toki jonkin verran myös sillä, miten syvällistä perehtymistä tietty piirre edellytti, että siitä saattoi esittää arvioita vaikuttamatta hölmöltä. Esimerkiksi kauneus ei helposti havaittavana ja pinnallisena piirteenä edellyttänyt välttämättä mainittavaa tietovarantoa hevosista, joten hovi-ihmisten oli helppo kommentoida aihetta. Rodun osalta on mainittava merkittävänä tuloksena, että *chinea*-hevosia, joista englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään tavallisesti nimeä *palfrey*

tai joskus *hackney*, annettiin lahjaksi yllättävän usein ja arvostettiin suuresti. Sylvia Loch mainitsee sydänkeskiajan ritarien lahjoittaneen kyseisiä hevosia kernaasti hovineidoille, mutta uutta on se, että *chinea* oli myös uuden ajan alun lahjanannossa erittäin tärkeässä roolissa.

AMP-tietokannassa mainitaan hevosen iästä varsin usein, sillä Medicit ja saajat arvostivat lahjahevosen nuoruutta ja ymmärsivät, että vanhat hevoset eivät kestäneet lahjoitusprosessia ja rankkaa työtä nuorten veroisesti. Lahjahevosen optimaalinen ikä oli noin 4–8 vuotta; nuoremmilla varsoilla oli puolestaan etuna koulutettavuus, mutta niitä ei voinut hyödyntää heti vaikeissa ja kokemusta edellyttävissä tehtävissä.

Sukupuolesta, nopeudesta ja askelluksesta on huomattavasti vähemmän mainintoja kuin aiemmin mainituista piirteistä. Lahjahevosina suosittiin oreja näiden paremman suorituskyvyn ja symbolisen miehekkyyden vuoksi, mutta tammalahjoja tarvittiin siitokseen ja kärryhevosiksi. Lahjahevosen askellus oli erityisen merkittävässä roolissa kulkueissa, *entratassa* ja *partitossa*, minkä lisäksi erityisesti naisille tai muutoin rauhallista kulkua halajaville peitsaavasta tasa-askelluksesta oli hyötyä. Nopeus oli Caracciololle tärkeää, mutta Medicit tai saajat eivät juuri huomioineet vauhdikkuutta muutamia kilpalahjainintoja lukuun ottamatta. Useimmissa hovielämän tilanteissa nopeudesta ei käytännössä ollut niin olennaista hyötyä kuin edellä mainituista piirteistä.

Tutkimukseni nojalla tiedämme varsin tarkasti, miksi ja miten Medicit antoivat hevoslahjoja, mutta työni relevanssi nousee suuressa määrin siitä, miten Medicejä koskevat tulokset suhteutuvat uuden ajan alun muun eliitin lahjanantoon. Käytin työssäni laajasti esimerkkeinä myös Medicien itsensä saamia hevoslahjoja, minkä lisäksi pystyin osoittamaan, missä Medici-herttuoiden tärkeimmät hevosverkostot sijaitsivat (s. 75–76). Varsinkin Espanjasta, Italiasta, Keski-Euroopasta ja Englannista saapui niin monia hevoslahjoituksia koskevia kirjeitä, joissa lahjastrategiat ja puhettavat olivat samansuuntaisia tai täysin yhteneviä Medicien lähestymistapojen kanssa, että voidaan turvallisesti olettaa Medicien tapojen olleen näillä alueilla tavanomaisia.

Ranska ja osmanivaltakunta ovat rajatapauksia, sillä aineistossa Medicit saivat hevoslahjoja Ranskasta lähinnä Medici-kuningattarilta, mutta toisaalta sieltä saapui satoja muunlaisia lahjoja, joiden lähettäjät käyttivät samankaltaista retoriikkaa kuin Medicit itse. Osmanien lahjastrategioihin saattoi tietenkin vaikuttaa hieman se, että vain muslimit saivat muslimienemmistöisillä alueilla ratsastaa hevosella, kuten Bat Ye'or toteaa, mutta käytännössä

osmaniyylimysten oli AMP:n perusteella mahdollista lahjoittaa hevosia valtakuntansa ulkopuolelle. Skandinaviasta tai Venäjältä ei tutkimukseni perusteella voi sanoa juuri mitään, sillä Medicit eivät saaneet näiltä alueilta mainittavia määriä lahjoja, joskin mainitsin Anu Lahtisen tutkimuksesta, jonka perusteella lahjanannon retoriikka oli Ruotsissa samansuuntaista kuin Medicien lähipiirissä.

Mahdollisia hypoteeseja ja tuloksia tulevia tutkimuksia silmällä pitäen on siten kovin paljon, joten voin mainita tarkemmin vain tärkeimpiä. Kaikkein lupaavimpana tuloksena voidaan pitää lahjanannon syiden jakautumista selkeästi ja vahvasti kolmeen eri lähestymistapaan saajan sosiaalisen statuksen mukaisesti. Elementtejä tästä jaottelusta sisältyy toki aiempiinkin tutkimuksiin, sillä esimerkiksi Edward Goldberg mainitsee yläaatelin lahjanannon ja liittoutumisen yhteydestä Madridin hovissa ja William E. Wallace viittaa hovimiesten avustamiseen, mutta sivulla 54 kuvattu järjestelmä on logiikaltaan ja ilmiöiden välisten yhteyksien suhteen uusi. Toisaalta olen esittänyt kyseisen tasojaottelun paljolti Medicien näkökulmasta, joten täytyy huomioida, että muiden ylimysten näkökulmasta eri tasojen koostumuksen on täytynyt olla hieman erilainen: esimerkiksi Habsburgeilla ei ollut yläpuolellaan muita sukuja, ja hovimiehillä tai palvelijoilla ei välttämättä ollut alapuolellaan monia yläluokkaisia sukuja tai henkilöitä. Joka tapauksessa tapa jakaa yläluokka vertaisiin, alempiin ja ylempiin sekä lähestyä näitä ryhmiä strategisesti eri tavoin oli aineistossa tyypillinen monille muillekin ruhtinaille kuin Medici-herttuaille.

Toisena tärkeänä kontribuutiona varhaismodernia yläluokkaa koskevalle lahjatutkimukselle pidän sitä, että eläinlahjoilla oli aineistossa määrällisesti ja laadullisesti varsin suuri rooli, mikä johtui erityisesti niiden viihdyttävyydestä, kumppanuusarvosta sekä ainakin muulin ja koiran kohdalla laajahkosta käyttöarvosta. AMP-tietokannassa eläinlahjat ovat niin yleisiä, että voimme olettaa ainakin hevos-, muuli-, koira-, haukka- ja kissaeläinlahjojen olleen suosittuja aikakauden eliitin parissa. Monet renessanssiruhtinaat ottivat esimerkiksi kernaasti vastaan metsästyshaukkoja tai viihdyttivät hoviaan eläintarhaan asetetuilla suurilla kissapedoilla, mutta valitettavasti tällaisten lahjojen symboliikasta ja arvostuksesta löytyy vasta hyvin harvoja perusteellisia tutkimuksia.

Työni kirkastaa myös vallitsevaa kuvaa lahjoitusprosessista ja komentoketjusta, sillä aineistoni ruhtinaat joutuivat huomioimaan hyvin laajasti erilaisia lahjoituksen kulkuun liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia. Jan-Arnoud Bijsterveld ja Barbara Rosenwein ovat tuoneet esille, miten lahjatutkimuksissa on tavallisesti keskitytty esineiden symboliikkaan tai ominaisuuksiin, ja jos lahjoitusprosessia on käsitelty, on huomio ollut enimmäkseen vaihdannan juridiikassa. Aineistoni

viittaa kuitenkin siihen, että lahjan arvoa ei voi perusteellisesti ymmärtää ottamatta huomioon tarkasti kaikkia prosessiin liittyviä tekijöitä. Lähes kaikkiin lahjoituksiin tarvittiin ainakin *provveditore*a ja *condottiere*ä sekä mahdollisesti muita apureita, joiden esiintymisellä ja osaamisella oli merkittävä vaikutus lahjan arvoon.

Suurinta osaa lahjoitusprosessiluvussa esittämistäni seikoista voi soveltaa myös muiden lahjojen ja ylimysten tutkimukseen. Sovellettavia seikkoja ovat esimerkiksi tullimaksujen vaikutus lahjoitukseen, byrokraattiset ongelmat raja-asemilla yleisesti ja ylimysten tapa maksaa suhteellisen suuria summia lahjojen kuljettajalle. On ymmärrettävää, että lahjan valintaa ohjasi muun muassa, voitiinko se teettää nopeasti sepällä vai täytyikö Michelangelon kaltaisen taiteilijan valmistella sitä kymmenen vuotta. Lahjatutkimuksissa olisikin hyvä keskittyä jatkossa tarkasti lahjoituksen eri vaiheiden, erityisesti kuljetuksen ja hankinnan, maantieteeseen ja ajankäyttöön.

Neljänneksi tutkimukseni viittaa siihen, että lahjan ylläpidolla oli varsin suuri rahallinen, ajallinen ja henkinen merkitys aikakauden ylimyksille. Erilaisia lahjoja tutkittaessa tulee ottaa huomioon, pystyivätkö ylimykset säilyttämään niitä sukupolvelta toiselle, kuinka paljon ylläpitoon ylipäänsä kului rahaa ja vaivaa, kuinka perusteellista osaamista lahja edellytti saajalta ja millaisia paineita ylellisyyssäädökset ja vastaavat juridiset pulmat aiheuttivat. Jopa yläluokkaan kuuluvilla henkilöillä saattoi olla vaikeuksia ylläpidon ongelmien kanssa, mikä vaikutti aikakauden ruhtinaiden lahjoitusstrategioihin.

Myös monia vähäisempiä mutta silti lupaavia tuloksia toki on. En olisi kovin yllätynyt, mikäli esimerkiksi jaottelu käyttö- ja vaihtoarvoon sekä lahjoitusprosessiin toimisi myös monien muiden lahjaesineiden arvokkuuden selvittämisessä. Pidän lisäksi lupaavana hypoteesina sitä, että ruhtinaan vahva visio ja lahjansaajan aktiivisuus saattoivat törmätessään tuottaa lahjoituksiin jännitteitä. Tällaiset konfliktit liittyivät todennäköisesti enimmäkseen hevosen kaltaisiin lahjoihin, joissa yhteistyö ja saajan konkreettiset tarpeet olivat keskeisessä asemassa, kun taas erilaiset yllätyslajit ovat asia erikseen. Lopuksi on mainittava, että mainintojen määrästä päätellen lahjojen kauneusvaatimuksilla (materiaaleilla, väreillä, muodolla ja vastaavilla seikoilla) on ollut suuri merkitys Medicien lisäksi koko aikakauden eliitin lahjastrategioille, samoin eläinlahjojen kohdalla rodulla ja luonteella.

Työni ohjaa myös uusille poluille hevosen historiaa koskevaa tutkimusta, jossa on toistaiseksi turhan hajanaisesti ja pinnallisesti käsitelty hevosia lahjana. Yleisyytensä ja käytännöllisten vahvuksiensa puolesta hevonen oli kuitenkin siinä määrin väkevä lahja, että sen tähdellisimpiin rooleihin tulisi tästedes ehdottomasti laskea merkitys lahjanannossa. Kirjeiden perusteella rooleista vain matkustaminen ja ratsuväkiasiat saivat enemmän huomiota osakseen. Tämä on merkittävää, kun muistamme, että hevosella oli lähes korvaamaton asema esimerkiksi monissa kilpailuissa (härkätaistelussa, *paliossa*, esteissä, turnajaisissa ja niin edelleen).

Totesin lisäksi Medici-herttuoiden saaneen vain vähän huomiota osakseen ja tämän tarkastelun keskittyneen suurimmaksi osaksi mesenaatti- ja taidesioihin. Herttuolla oli kuitenkin selkeästi osaamista niin hevosasioissa kuin politiikassa ja diplomatiassakin. Mediceillä oli samat hevosharrasteet kuin muillakin ylhäisillä, oma hartaasti vaalittu *razza*, omia osaavia hevosmestareita sekä runsaasti aikaa ja rahaa panostettavaksi hevosiin. Ajankäytön osalta voi sanoa, että Medicit priorisoivat hevosasiat varsin korkealle, sillä pelkästään tietokannassa mainittujen hevoslahjoitusprosessien ohjaamiseen kului huomattavasti aikaa, ja tällöin kyse on koko AMP-arkistoon verrattuna ainoastaan jäävuoren huipusta. Siten on ymmärrettävää, että Medici-herttuat onnistuivat yleensä hevospyrinnössään ja erityisesti lahjanannossa, kuten voimme hyvin uskoa Medicien hovimiehen Raffaello Romenan kirjoittaessa Cosimo II de' Medicin kuningas Filip IV:lle lähettämistä hevosista seuraavalla tavalla:

*[...] Satulat saapuivat kaksi päivää sitten. Esitämme hevoset jonain päivänä tällä viikolla, kun kuningas niin haluaa. Ja kuninkaan hevosmestari markiisi Pedro de Zúñiga paljasti, että sen paremmin keisari Kaarle V:llä kuin tämän isällä Filip I:llä ei ollut koskaan ollut sellaista hevosta kuin se, jonka Cosimo II lähetti kuninkaalle razzastaan [...]*⁵³⁸

⁵³⁸ AMP. 4949, 1007. Raffaello Romenalta Curzio da Picchenalle 20.9.1621.

Lähteet

Arkistolähteet

Medicien kirjeenvaihto

Archivio di Stato di Firenze (ASF)

Archivio Mediceo del Principato (AMP) [<http://www.medici.org/>] (luettu 15.10.2012)

Painetut lähteet

Caracciolo, Pasquale. *La gloria del cavallo*. Giunti & Ciotti & Compagni, Venetsia, 1608 [1566].

[<http://books.google.fi/books?id=L-ZwDAZY0JUC&printsec=frontcover&hl=fi#v=onepage&q&f=false>] (luettu 15.10.2012)

Kirjallisuus

Painettu kirjallisuus

Algazi, Gadi & Groebner, Valentin & Jussen, Bernhard. *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2003.

Baskins, Cristelle. Otsikoimaton. Julkaisussa *The Sixteenth Century Journal*. Vol. 22, No. 4, 1991, s. 845–846.

Ben-Amos, Ilana. *The Culture of Giving. Informal Support and Gift-Exchange in Early Modern England*. Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Bijsterveld, Jan-Arnoud. *Do ut des. Gift Giving, Memoria, and Conflict Management in the Medieval Low Countries*. Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2007.

Bougard, François. *Les transferts patrimoniaux en Europe occidentale, VIIIe – Xe siècle*. École Française de Rome, Rooma, 2000.

Bradshaw, John. *In Defence of Dogs. Why Dogs Need Our Understanding*. Penguin Books, Lontoo, 2011.

Bullard, Melissa M. *Filippo Strozzi and the Medici: Favor and Finance in Sixteenth-Century Florence and Rome*. Cambridge University Press, Cambridge, 1980.

Cesati, Franco. *Medici: Story of a European Dynasty*. Mandragora Srl, Firenze, 1999.

Clark, John (toim.). *Medieval Horse and Its Equipment c.1150–c.1450*. Boydell Press, Woodbridge, 2004.

Clark, Willene B. *A Medieval Book of Beasts. The Second-Family Bestiary. Commentary, Art, Text and Translation*. Boydell Press, Woodbridge, 2006.

Connel, William (toim.). *Society and Individual in Renaissance Florence*. University of California Press, Berkeley, 2002.

Eco, Umberto (toim.). *Kauneuden historia*. Alkup. *La storia della bellezza*. Kääntäjä Pekka Tuomisto. WSOY, Helsinki, 2008.

- Fitzmaurice, Susan. *The Familiar Letter in Early Modern English. A Pragmatic Approach*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2002.
- Goldberg, Edward L. *Artistic Relations between the Medici and the Spanish Courts, 1587–1621: Part I*. Julkaisussa *The Burlington Magazine*. Vol. 138, No. 1115, 1996, s. 105–114.
- Gonzaga, Paulo. *A History of the Horse: Iberian Horse from Ice Age to Antiquity. Volume I*. J.A. Allen, Lontoo, 2004.
- Hakanen, Marko & Koskinen, Ulla. *From “friends” to “patrons”. Transformations in the social power structure as reflected in the rhetoric of personal letters in sixteenth- and seventeenth-century Sweden*. Julkaisussa *Journal of Historical Pragmatics*. Vol. 10, No. 1, 2009, s. 1–22.
- Heikkilä, Tarja. *Tilastollinen tutkimus*. Edita, Helsinki, 2010.
- Hibbert, Christopher. *The House of Medici. Its Rise and Fall*. Harper Perennial, New York, 2003 [1974].
- Hyland, Ann. *The Warhorse in the Modern Era. Breeder to Battlefield: 1600-1865*. Black Tent Publications, Stockton-on-Tees, 2009.
- Johns, Catherine. *Horses. History, Myth, Art*. The British Museum Press, Lontoo, 2006.
- Joost-Gaugier, Christiane L. *Lorenzo the Magnificent and the Giraffe as a Symbol of Power*. Julkaisussa *Artibus et Historiae*. Vol. 8, No. 16, 1987, s. 91–99.
- Katritzky, M. A. *The Florentine Entrata of Joanna of Austria and Other Entrate Described in a German Diary*. Julkaisussa *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*. Vol. 59, 1996, s. 148–173.
- Kirshner, Julius. *Li Emergenti Bisogni Matrimoniali in Renaissance Florence*. Teoksessa *Society and Individual in Renaissance Florence*. s. 79–109. Toim. William Connel. University of California Press, Berkeley, 2002.
- Korhonen, Anu. *Peili ja peilikuva uuden ajan alun Englannissa*. Teoksessa *Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa*. s. 66–107. Toim. Mäkikalli Maija & Riitta Laitinen. SKS, Helsinki, 2010.
- Koskinen, Ulla. *“Benevolent Lord” and “Willing Servant”: Argumentation with Social Ideals in Late-Sixteenth-Century Letters*. Teoksessa *Hopes and Fears for the Future in Early Modern Sweden, 1500-1800*. s. 55–76. Toim. Petri Karonen. SKS, Helsinki, 2009.
- Lahtinen, Anu. *Lahjat ja aatelin suhdeverkostot 1500-luvun Ruotsissa*. Teoksessa *Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa*. s. 34–65. Toim. Mäkikalli Maija & Laitinen Riitta. SKS, Helsinki, 2010.
- Langdon, Gabrielle. *Medici Women. Portraits of Power, Love and Betrayal*. University of Toronto Press, Toronto, 2006.
- LaRubia-Prado. *Gift-Giving Diplomacy: The Role of the Horse in the ‘Cantar de Mio Cid’*. Julkaisussa *La corónica: A Journal of Medieval Hispanic Languages, Literatures, and Cultures*. Vol. 37, No. 1, 2008, s. 275–299.
- Liedtke, Walter. *The Royal Horse and Rider: Painting, Sculpture and Horsemanship 1500–1800*. Abaris Books, Norwalk, 1990.
- Loch, Sylvia. *The Royal Horse of Europe. The Story of the Andalusian and Lusitano*. J. A. Allen, Lontoo, 1986.
- Martines, Lauro. *Power & Imagination. City-States in Renaissance Italy*. Penguin Books, Lontoo, 1983.
- Mauss, Marcel. *Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques*. W.W. Norton, New York, 1990 [1954].
- Mäkikalli, Maija & Laitinen, Riitta. *Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa*. SKS, Helsinki, 2010.
- Newstead, Helaine. *The Besieged Ladies in Arthurian Romance*. Julkaisussa *PMLA (Proceedings of Modern Language Association)*. Vol. 63, No. 3, 1948, s. 803–830.

Ramklint, Ulla. *Medicit: Renessanssivaltiaat Firenzessä*. Alkup. *Familjen Medici. Det vackra folket i Florens*. Kääntäjä Jaana Iso-Markku. Edita, Helsinki, 2007.

Roberts, Ann M. *The Horse and the Hawk: Representations of Mary of Burgundy as Sovereign*. Teoksessa *Excavating the Medieval Image: Manuscripts, Artists, Audiences – Essays in Honor of Sandra Hindman*. s. 135–150. Toim. David S. Areford & Nina S. Rowe. Ashgate Publishing, Aldershot, 2004.

Rosenwein, Barbara. *To Be the Neighbor of Saint Peter. The Social Meaning of Cluny's Property, 909–1049*. Cornell University Press, New York, 1989.

Rosenwein, Barbara. *Property Transfers and the Church, Eight to Eleventh Centuries*. Teoksessa *Les transferts patrimoniaux en Europe occidentale, VIIIe – Xe siècle*. s. 563–575. Toim. François Bougard. École Française de Rome, Rooma, 1999.

Saksa, Marjatta. *Il valore e la fede: Un' indagine sulle immagini dei cavalieri nell' Italia medievale tra il 1250 ca. e il 1480*. Turun Yliopisto, Turku, 2002.

Tobey Elizabeth. *The Palio in Italian Renaissance Art, Thought and Culture*. University of Maryland Press, Maryland, 2005.

Tomas, Natalie. *Medici Women. Gender and Power in Renaissance Florence*. Ashgate Publishing, Aldershot, 2003.

Vernon, Arthur. *The History and Romance of the Horse*. Waverly House, Boston, 1939.

Wallace, William E. *Miscellanea Curiositae Michelangelae: A Steep Tariff, a Half Dozen Horses, and Yards of Taffeta*. Julkaisussa *Renaissance Quarterly*. Vol. 47, No. 2, 1994, s. 330–350.

Watson, Katharine & Avery, Charles. *Medici and Stuart: a Grand Ducal Gift of 'Giovanni Bologna' Bronzes for Henry Prince of Wales (1612)*. Julkaisussa *The Burlington Magazine*. Vol. 115, No. 845, 1973, s. 493–507.

Weiner, Annette B. *Inalienable Possessions: The Paradox of Keeping-While-Giving*. University of California Press, Berkeley, 1992.

Ye'or, Bat. *Les Chrétientés d'Orient entre jihād et dhimmitude*. Le Cerf, Pariisi, 1991.

Internet-julkaisut

Contini, Alessandra & Volpini, Paola. *Istruzioni agli ambasciatori e inviati medicei in Spagna e nell' "Italia spagnola" (1536–1648) – I 1536–1586*. 2007.

[[http://www.archiviodistato.firenze.it/nuovosito/index.php?id=461&no_cache=1&sword_list\[\]=ambasciatori](http://www.archiviodistato.firenze.it/nuovosito/index.php?id=461&no_cache=1&sword_list[]=ambasciatori)]

Merisalo, Outi. *Virkamiehiä, agentteja ja taiteilijoita: Medicien omaisuuden selvittelyä Firenzessä 1495*. 1999.

[<http://www.tieteessatapahtuu.fi/005/merisalo.htm>]

Internet-lähteet luettu 15.10.2012.

Liitteet

Käännökset

Viite 149

S.S [Philippe de Lannoy] oli erittäin tyytyväinen hevoseen ja piti siitä valtavasti, jopa siinä määrin, että ratsastutti hevosta heti sen saatuaan varsin hyväntuulisen oloisesti ja kiitti monin sanoin Teidän Korkeuttanne [Cosimo I] lahjasta.

S.S. ha mostro molto di satisfarsene, et piacerli maxime, che subito il fece cavalcare et ne vidde quello, di che ne restò molto contento, et con molte grate parole ne ringratia V. Ex.

Viite 163

[...] Joitain viikkoja sitten palasi takaisin mies, joka kuljetti Acchineita, ja hän osasi antaa minulle joitain vihjeitä siitä, miten hevoset onnistuivat tyydyttämään Teidän Kirkkauttanne. Niinpä minä elän epäilyksessä ja pelossa sen suhteen, pidettiinkö hevosista [...]

[...] Già son parechi settimane che torno qui l'huomo che condusse l'Achinee [chinea], ne m'ha saputo dare particolare inditio com'elle siano riuscite a satisfatione di V. Ill.ma Ex., onde io che lo desideravo somamente sto con dubio te timore non gli siano poco piaciute [...]

Viite 164

[...] Halusin lähettää teille [Ferdinando I] neljä sotaratsua, mutta jos ne eivät ole Teidän Korkeutenne suuruuden arvoisia, riittää minulle, että ne kuvaavat minun omistautumistani [...]

[...] Ho voluto mandarle quattro corsiere le quali se non sono degne della grandezza di V.A. basta a me che le rappresentino la divotione mia [...]

Viite 167

[...] Kun lähetin kaksi oman hevossukuni espanjalaista Teille, en antanut saattajalle mukaan kirjeitäni, koska en halunnut Teidän luulevan, että arvostan kirjeitä suuresti verrattuna haluuni palvella Teidän Korkeuttanne. Te tulette aina olemaan tämän rodun ja muidenkin asioideni padrone.

[...] Quando mandai a V.A. li due gianetti della razza mia, non accompagnai il conduttore d'essi con mie lettere per non darle a credere ch'io la stimassi se non per minima cosa rispetto al desiderio ch'io ho di servire a V.A., la quale sarà sempre patrona d'essa razza, et dell'altre cose mie.

Viite 170

Ovat hyvin kauniita, molemmat kolmevuotiaita ja kuninkaallista rotua. Toivon että ne onnistuvat tehtävässään hyvin. Teidän Korkeutenne ottaa ne vastaan osoituksena kuuliaisuudestani [servitù] [...]

Sono assai belli et amendua di tre anni, et della razza del Re. Spero che faranno buona riuscita, Vostra Eccellentia lor receva in segno della mia servitù [...]

Viite 172

[...] kaikki nöyryimmät ja kuuliaisimmat kiitokset Ferdinando I:n puolesta Hänen Majesteetilleen [Filip III] linnuista ja Lerman herttualle kahdesta hevosesta, jotka hän niin anteliaasti lahjoittaa omistaan [...]

[...] *humili ossequentissimi ringratiamenti per S.A.* [Ferdinando I de' Medici] *a S.M.tà* [Filip III] *del Dono et favore degli Aletti et al S.r Duca di Lerma* [Francisco Gómez Sandoval y Rojas] *de due cavalli che così gratiosamente dona delli suoi* [...]

Viite 175

[...] *Torstaina Hänen Pyhyytensä Pius V lauloi messun Pyhän Pietarin kirkossa, jonka jälkeen hän sai chinea-hevosien maksuksi Napolin ja Sisilian suojelemisesta Hänen Katoliselta Majesteetiltaan Filip II:lta* [...]

[...] *Che giovedì Sua Santità* [Pius V] *cantò la messa in Santo Pietro, doppo la quale riceve la Chinea per il censo di Napoli et di Sicilia che le paga Sua Maestà Cattolica* [Filip II] *senza rinnovare cosa alcuna circa la protezione fatta l'anno passato* [...]

Viite 239

Mitä tulee kärryihin, hevosiin ja niiden varusteisiin, niin Me haluamme lahjoittaa ne Lerman herttualle, mutta emme halua hänen kieltäytyvän lahjasta. Neuvotelkaa ensin herttuan siskon herttuatar Lemmosin kanssa [Catalina de Lemos] *ja selvittää hänen kanssaan ennen lahjoitusta, että herttua tulee hyväksymään lahjat. Ja jos ette saa siskolta lupaa, älkää antako niitä* [...] *Jos herttuatar on tyytyväinen ja sanoo niin, tehkää yhteistyötä hänen kanssaan ja kysykää, onko lahjat parempi antaa herttualle heti vai herttuattaren välityksellä.*

Quanto alla carrozza con tutto il suo corredo con li sette cavalli et ogn'altra appartenenza, Noi vorremmo donarla al s.r Duca di Lerma [Francisco Gómez de Sandoval Rojas y Borja], *ma non vorremo già che non la volesse poi accettare. Et perciò tratterete prima con la s.ra Contessa di Lemmos sua sorella per appuntar seco, che il s.r Duca l'accetti innanzi che gliene presentiate. Et se non ne siate prima ben certificato, non gnene darete in modo alcuno* [...] *Et se la sig.ra Contessa si sodifacesse che si dicesse, et si pubblicasse di donarla a lei et ella poi la desse al fratello, concertate et concordate seco, che a Noi basta che la carrozza sia grata et accettata, o diasi subito immediatamente al s.r Duca di Lerma, o se gli dia mediante la s.ra Contessa sua sorella.*

Viite 244

[...] *Otin hyvin mielelläni vastaan Teidän Korkeutenne palvelijat Carlo Zetin ja Enrico Hagtan, joiden puheista ymmärsin halunne saada hyviä hevosia ja hyvärotuisia tammoja. Otin oikeuden lähettää kaksi tallini parhaimmista ja kauneimmista oreista sekä kuusi rotuni kauneimpiin kuuluvaa tammaa* [...]

[...] *Io ho visto molto volentieri Carlo Zeti, et Enrico Hagta, come servitori di V. A.a, da' quali havendo inteso il desiderio che ella teneva di cavalli buoni, et di cavalle di Razza, ho preso sicurtà di mandarli un par di cavalli di pezza de' migliori, et più belli che habbia in stalla, et sei giumente delle più belle che siano nella mia razza* [...]

Viite 256

[...] *hevonen ei ole missään nimessä kaunis, mutta riittänee, että se kulkee hyvin maaseudulla, sillä kreivi lähetti sen kyseistä tarkoitusta varten.*

[...] *cavallo non è trovato bello nè punto nè poco, ma basta che riesca buono per la compagnia mandandolo il S.re Conte per tal effetto.*

Viite 282

[...] *Herttua Alfonso II d'Este saapui hyvin iloisena ja tyytyväisenä hovin kohteliaisuuksiin sekä keisariparilta saamiinsa lahjoihin, joihin kuului hevosia, kärkyjä ja chinea-hevosia [...]*

[...] *Il S.or Duca [Alfonso II d'Este] è tornato tutto allegro, et ha dato piena contezza de le gran cortesie usateli a quella corte, e de' doni fattigli da quelle M.tà [Maximilian II von Habsburg; Maria de Austria] di cavalli, carrozze, et achinee [...]*

Viite 329

[...] *Hän osti morsiamelle chinea-hevosien 100 scudolla ja lisäksi kärkyt, jotka kauneutensa ja koristelunsa puolesta voittavat kaikki muut Milanossa.*

[...] *Ha comperato per la sposa [Isabel de Luna] una chinea di cento scudi, fermato un par di cavalli et una carretta che di bellezza et d'ornamento avanzerà le altre di Milano.*

Viite 337

[...] *hän sai hevosen lahjaksi Napolin kuningaskunnasta, ja kun hän ei halunnut sitä eikä voinut sitä pitää, joutui lahjoittamaan sen padronelleen [Francesco I] [...]*

[...] *essendogli pervenuto un cavallo del Regno [di Napoli], che per se non lo voleva, et non lo poteva tenere, lo donò al Ser.mo n.ro P.rone [...]*

Viite 375

[...] *Lähetämme kolme sotahevosta Kirkkaimmalle herra Lothringenin herttualle. Olemme määränneet hevosten kuljettajaa kuuntelemaan teidän sanaanne. Teidän on neuvottava ja ohjattava häntä loppumatkan ajan ja katsottava, että Carcano Lothringenin palvelija pitää hevoset oikealla tiellä. Kertokaa kaikesta, mitä tarvitaan hevosten kuljettamiseksi turvaan [...]*

[...] *Mandando noi tre Cavalli da Guerra al Ser.mo Sig.r Duca di Lorena [Kaarle III Lothringeniläinen], habbiamo commesso a chi gli conduce, che faccia capo costì a Voi, perche gli diate consiglio, et indirizzo per il resto del suo viaggio, et operiate, che il Carcano, Agente di Lorena, gl'insegni il cammino che habbia da tenere, et l'advertisca di tutto quello che bisogni per condursi con li Cavalli a salvamento [...]*

Viite 392

[...] *Signor Aurelio Fregoso lähtee hovista tyytyväisenä kolmen päivän sisällä ja sai matkaansa varten kaksi erittäin kaunista chinea-hevosta [...]*

[...] *Che il Signor Aurelio Fregoso si porrà in cammino fra tre giorni, il quale parte da questa corte molto satisfatto, et presentato di due Acchinee bellissime per il suo viaggio [...]*

Viite 397

[...] *Hevoset voivat hyvin, ja jos satulat olisivat meillä, voisimme esitellä jokaisen. Jos satuloita koskevia uutisia ei kuitenkaan tule muutaman päivän sisällä, teetän niitä täällä kolme, sillä lahjoitusta ei voi enää liikaa viivyttää. Kuningas ja koko hovi nimittäin tietävät, että hevoset ovat täällä, ja he näyttävät pitävän niistä.*

[...] *I cavalli stanno bene, e si vanno rifacendo, e se ci fussero le selle, se potrebbono presentare ogni volta. Però se non ne comparirà nuova nessuna dentro di pochi giorni, mi risolverò a farne far qui tre, al meglio che si potrà, poichè non si può tenere troppo in collo questo negozio, sapendo il Re [Felipe IV de Austria] e tutta la Corte che i cavalli sono qui, i quali saranno accettissimi.*

Viite 402

[...] *Hänen Majesteetilleen Keisarille [Rudolf II:lle] on lähetetty kaksi tiikeriä ja pian he lähettävät lisäksi kaksi leopardia. Hänelle on myös lähetetty kuusi Siitostammaa sekä kaksi erittäin kaunista Kouluratsua. Kaikkia näitä on Hänen Majesteettinsa tahtonut [...]*

[...] *Alla M.tà dell'Imp.re [Rudolf II] si sono mandati due tigri et presto se le manderanno due leopardi, et gli si sono inviate sei Giumente da razza et due Cavalli bellissimi da maneggio, tutte cose desiderate da quella M.tà [...]*

Viite 410

[...] *Kolmen päivän sisällä lähetän kaksi varsaa Teidän Korkeutenne puolesta Fabrizio Summaialle, kuten minua käskitte kirjeessänne. Ne ovat erittäin kauniita, molemmat kolmevuotiaita ja kuninkaan tallista. Uskon, että ne onnistuvat palvelemaan hyvin [...]*

[...] *Fra tre giorni farò consignar' i dua polledri per la persona di Vostra Eccellentia [Francesco I] a Fabrizio Summaia secundo ella mi comanda per la sua di 6. Sono assai belli et amendua di tre anni, et della razza del Re. Spero che faranno buona riuscita [...]*

Viite 414

[...] *Hevosesta, koirista ja gasellista olen erittäin kiitollinen ja arvostan kaikkein eniten sitä, kuinka kauniita nämä eläimet ovat. Lahjojen kauneus todistaa Teidän Kirkkautenne halusta osoittaa kiintymyksellistä hyvántahtoisuutta minua kohtaan [...]*

[...] *Il ronzino, i livrerì et la gazzella mi sono stati sopramodo gratissimi apprezzandoci io dentro sommamente oltre alla bellezza di questi animali, la testificatione che così spesso la S. V. Clar.ma mi rinnuova della sua affettionatissima benevolenza verso di me [...]*

Viite 431

[...] *toinen hevosista oli rautias, jolla oli puoliksi valkoinen häntä ja jonka Hänen Erinomaisuutensa lahjoitti herra don Giovanni della Lunalle.*

[...] *l'altro castagno con coda 1/2 bianca il quale S. E. mandò a donare all Signor don Giovanni della Luna.*

Viite 438

[...] *hänelle lähetettiin myös piskuinen hevonen, joka on erittäin sopiva asetettavaksi näyttelle [...]*

[...] *et gli si è anche inviato un cavallo nano et per mostro benissimo fatto [...]*

Viite 460

[...] *esitän pahoitteluni, että hän [Pico della Mirandola] näkee minut sellaisessa hevosenpuutteessa, etten voi käytännössä osoittaa suurinta mahdollista hyvántahtoisuuttani. Minulla ei ole kuin oman rotuni varsoja, jotka ovat niin herkkiä, etten tohdi antaa niitä, paitsi yhden noin kuusivuotiaan. [...] lähetän varsan esimerkkinä omasta rodustani ja hyvántahtoisuuteni osoituksena, vielä kun katson tämän hevosen olevan sopiva tarpeeseen [...] ja Jumala tietää, että hänelle [P. d. Mirandola] ja Hänen Kristityn Majesteettinsa [Kaarle IX] palvelukseen hyvin työteliäänä ja vaikeana hetkenä tahdon uskoa henkeni ja koko tallini [...]*

[...] *me dispiace ch'ella me trovi sì sprovisto di cavalli che con effetto io non possa dimostrare quest'ottema mia volontà, non havendo se non pulledri della mia razza, tanto teneri, che non ho ardito di mandarlene, escetto uno di*

circa sei anni, che per avventura non le disgusterà interamente, se bene le n'invio per saggio della mia razza, et del buon animo mio, più ch'io lo giudichi atto appieno al bisogno [...] et Dio sa se per lei et per il servitio di S. M.tà Chri.ma in caso tanto travaglioso et di momento io volessi arrisicare la persona mia propria nonché tutta la stalla [...]

Viite 482

[...] Kuvanveistäjä herra Leone d' Arezzo löysi Saksan itäosista ne turkkilaiset hevoset, jotka Teidän Erinomaisuutenne lähetti Ruhtinaalle [Filip II]. Ne olivat tuoreita ja vahvoja, ja [d'Arezzo] sanoi tiedottaneensa asiasta Teidän Erinomaisuudellenne [...]

[...] M. Leone d'Arezzo intagliatore haveva trovata in le terre de Alamagna molto a dentro li cavalli turchi che V.E. invia al Prencipe [Filip II] e erano freschi e galgliardi e referiva haverne dato notitia a V.E. [...]

Viite 501

[...] Olen kuullut herra Luigi Dovaralta, että Teidän Korkeutenne tarvitsee minun razzastani kaksi berberihevosta kilpailuja varten ja yhden hobby-hevosen, ja lähetän ne viivyttelämättä hevosmestarini Mattalunan välityksellä [...]

[...] Havendo inteso dal Sig.r Luigi Dovara che saranno grati all'A.V. due barbari da correre et un Ubino da cavalcare della mia razza, glieli mando senza perder tempo per il Mattaluna mio cavalghierizzo [...]

Viite 521

[...] Muistan, kuinka Teidän Erinomaisuutenne teki minulle kunniaa antamalla tribuuttina neljä varsaa omasta rodustaan, ja ne onnistuivat erittäin hyvin tehtävissään [...]

[...] Io mi ricordo che l'Ecc.za V.ra mi fece gratia d'un tributo di polledri [puledri] della razza sua, de' quali non ne ho havuto se non in una sola volta quattro, che riuscirono molto bene [...]

Viite 538

[...] Satulat saapuivat kaksi päivää sitten. Esitämme hevoset jonain päivänä tällä viikolla, kun kuningas niin haluaa. Ja kuninkaan hevosmestari markiisi Pedro de Zúñiga paljasti, että sen paremmin keisari Kaarle V:llä kuin tämän isällä Filip I:llä ei ollut koskaan ollut sellaista hevosta kuin se, jonka Cosimo II lähetti kuninkaalle razzastaan [...]

[...] Le selle per i cavalli vennero solamente due di sono. Et si presenteranno un di di questa settimana che il Re gli desidera, havendoli fatto relatione il Marchese di Flores primo cavalerizzo [Pedro de Zúñiga], che nè l'Imperatore [Kaarle V] nè suo Padre, hanno hauto mai un cavallo come quello della razza del Gran Duca [...]

Medici-herttuoiden suku Cosimo I:stä Cosimo II:een:

